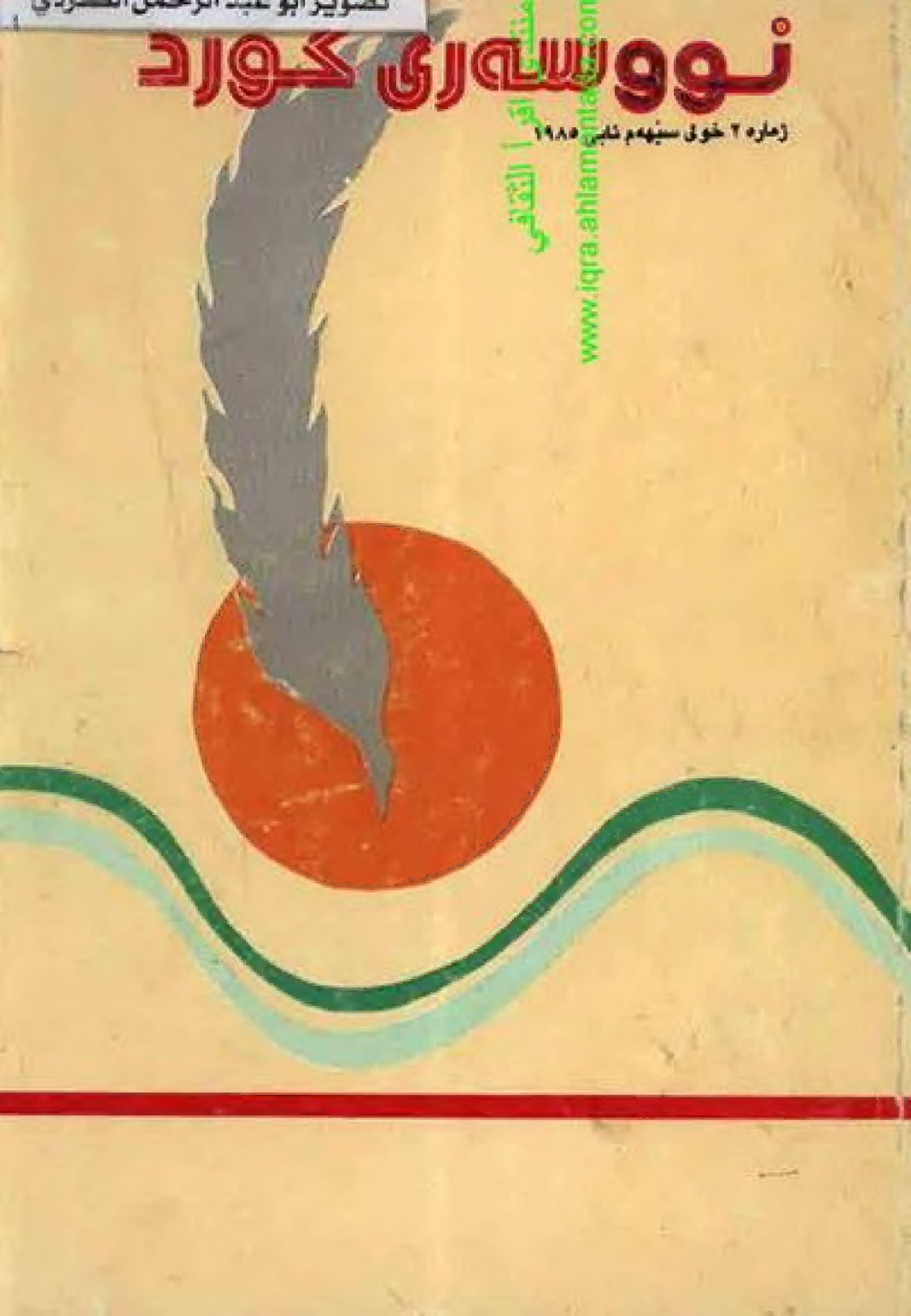


نوولساری کورد

ژماره ۲ خولی سینه‌م ثانی ۱۹۸۵

منشی اقره الثقافی

www.iqra.ahlamontana.com



بۆدابهزاندنى جۆرهها كتيپ: سردانى: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پدراي دانلود كتايهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com



www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (كوردى . عربى . فارسى)

نووسه‌ری کورد

کوفاری

به‌کێڤی گه‌شتی نه‌دیبه‌ نووسه‌رانی عێراق

نووسینگه‌ی روژننێری کوردیه

ژماره ۲ خولی سێهه‌م ئابی ۱۹۸۵

سه‌ر نووسه‌ر

مه‌مه‌د به‌دری

جێگری سه‌ر نووسه‌ر

نافع ئاکره‌یی

ده‌سته‌ی نووسه‌ران

صلاح شوان

محمود زامدار

حسین احمد جاف

عبدالکریم فندی

عبدالرحمن مزوری

سعید یحیی خطاط

محمد امین پێنجوینی

احمد عبدالله زه‌رو

ده‌ره‌ینانی هونه‌ری

عبدالقادری علی مردان

سه‌ر په‌رشته‌ی چاپ

محمد زه‌هاوی

کومه لی نویڼه رانی میسوپوتامیاو عه دهن و سوما ل قاهره یان له روژی ۲۵
مارت دا به جی هیشت، به لام راویژکاری دارایی مه ندوبی سامی میسوپوتامیا له
قاهره مایه وه تا ۲۷ مارت بوڼه وه ی له سه رگیروگرفتی دارایی هم وولاته له گه ل
سیر بارستاو گنتوگو ته واو بکات. دوا به دوا بارستاو قاهره ی به جی هیشت و
چوو ه قودس.

۷ - بوخته ييکي نو برياراندي که له سهری ریکه وتون له بهشي تاييه تی هم راهورته دیار ده بیت. که ناوهرپوکی ته واوی کوښونه وهکانی لیژنه کان وهکو پاش بهند له تکه هم راهورته دایه.

۲ - ميسوپوتوميا

۱ - پروگرامی نهم ولاته (پروانه پاش به ندى ژماره ۵) له لايهن دوو كومېته وه باسې ليوه كړا: ليوڼه ي رامياړي به سه روځايه تې وه زيړي ناوبراو (پاش به ندى ۶)؛ ليوڼه ي سوپاو دارايي به سهر په رشتي سېر ولته ر كوڼگريف (بروانه پاش به ندى)... گرفتې هنزي سوپاو هنزي ناسمانې باسيان ليوه كړا.

۲ - كوڼگره برياري له سهر نه وه دا كه باري رامياړي به جوړيكه پيوسته حاكميك له نه وه ي شه ريفي (مه كه) بو ولاتي ميسوبو تاميا ه لئو ردرېت. باشتريڼ كه سپش له مان (مېرغه يسه ل) ۵.

کونگره له سر نه م باوهره دابو که حکومتی بهریتاتی ناتوانیت میر
فهیسه له لېږښت به لکو نه بیت له لایه خه لقی وولاته که خوین مه ل
بژیردیت... به لام حکومتی بهریتانیا کوشش بو ه لېږاردنی ده کات (پاش
به ندی ژماره ۹).

۳ - به ناوای نه وهی که نه م پروگرامه به بوختی دیته کایه وه، کونگره بریاری دا که هیزی چه کار له م وولاته دا تارادهی ته نیا ۲۳ تیپ که م بکزیته وه، نه مهش به زووترین کات.. به بیی لیکدانه وهی تایپه تی نه م که م کردنه وهیه له فله ستین و میسوپوتامیا تارادهی هره ملیون له سالی ۱۹۲۲ - ۱۹۲۳ پاشکه وتی ده بییت، هه روه ها پاشکه وتی تریش له دوباه تی.

٤ - كۆنگره له سەر ئه م باوه ربه دايه كه وا هه ر جو ره كو ششيك بو زو ر ئى كردن له ناوچه كورد يه كاندا . ده بيه ته هو ى به ره له ستى و تيك هه لچوون . (پاش به ند ١٠) [له خواره وه به كار ده هينر ئيت].

گیانیان ئی سهند،
به لام بیرى زهق و زندووی
بو نه وه مان
«جیل» له دواى «جیل»
جار له دواى جار

● * ● * ●

سوكرات ووتى:

من شه هدى ديموكراتيم
با ژه هريشم ده پرخوارد بدن
له ويژدانى خه لكاهه ژيم...!
من بيردوژى ديموكراتيم
من سوكراتم،
ئاكر خوشكه رى خه باتم...!

● * ● * ●

● گاليلو...

وا زهوى يه، هه ر ئه سووړى و ئه خولپته وه
با چه پسم كه ن، برسيشم كه ن
سه رم له لاشه ش بيته وه
زه مين هه ر ئه سووړپته وه...!
زه مين هه ر ئه سووړپته وه...!

● * ● * ●

● ژان دارك...

كه سووتانديان
ووشه كانى بوون به خه رمان...!
بوون به ئاكر.....
ته مى تاريكى ئه پره وان
بىرى روشن

له سهر زهوی بوونه خوراک
بوونه ههوین؛ بوو بوونه ماک..
ژان دارک ووتی:
واز له ئازادی هینانم،
واز له ژینه!
چلو چیوه که ی سووتانم،
بو هه موو مروف په رژینه.
رووناکی به گر، تینه...!

● حه للاج...

که حه للاجیان وه که بهرخی نیر سهر بپری
په په په ته ورات و ئینجیلیان دپری...!
جاری دهست و، جاری پیان
لی ئه قرتان..
خوینی تکایه سهر زهوی
بوو به «ئایهت»، بوو به «قورئان»..
که سهریان له لاشه قرتان
ئه یووت منم راستی ژیان!
منم ماف و په وای ئینسان
که دهست و پیان ئه قرتان...

● عبد الخالق...

هه رچی رقو کینه هه بوو
له مروف و خه لکی نه بوو
ئه وهی هه یبوو؛ دلسوزی بوو
زانست په رست، بیر دوزی بوو
بو کوردی بوو، بو هوزی بوو

وهكى زهرا كوره ماران!!
ئىدى چ جار.. نقشى وان زى..
نابن هه قالين ملله تى..
هه ر دهم، هه ر گاف.
دى ميژن خوينا هه ژاران.
دى بن مه تال بو نه ياران.
ئو هه رو هه ر بو نه ياران!

★ ★ ★ ★

دلى من دلەك شهيدا يه و
ئه وه مه شكاهه ماد كيتن!!
دلى من ئه فروكه ئاشه و..
ئه وه هه فراناد هيريتن!!
دهنگه.. دهنگه..
كوته لا وى گەلەك تەنگە!
تيهني ليفين لى هشك كرين
تيرا وى ئاف زى ناهيتن.
به ندو به رئايش يه ي خرتە بوين
خره خره و دنگه دنگه كا مه زنه.
دهولەت سەرى سەركاروانين گوند كى مه.
دلو په كا دوھنى نيته،
بسەر برغويين وى دا به ردهم
تيهنا ليفين وى بشكيتن.
بشيت هه فراناب هيريتن.
كاروانى ياب رى بيخيتن...!!
تيرك و گوينى و جهالين دەر بە دەرەن

داگرتینه، وی ل ریزی و ملبملن

کاروانی ژمی ..

بهلنگازن، ههمی ژارن.

دلکسه رو دلکوفانن،

ههمی گافان .. بلب زانن ..

ئو گه هدارن

چنکی نهژی .. هه ژاره کم ناشه فانم

ئو هه فرانی ..

فی دهولا ناشی دلی من

برین و کوفان و خه من !!!

ب ر ی ن و

ک و ف ا ن و

خه من !!!

★ ★ ★ ★ ★

چاوه کهم خو من برینداری خه دهنگی چاوی توّم
زارو بيمارو گرفتاری کهم هندو داوی توّم

ویلو سه رگه ردان و عاجزو ئاشفته حال
دل به تالان چوی سوپای کاکوئی تیک ئالاوی توّم

گهر ده پرسی دادو گریانو فیغانت بوچی یه
راسته ئازیز مرده نیم ئه مماجگهر سوتاوی توّم

- هجری -

روناهی

دا به تن ژوور

بکه فت هه می

دل و مالا

ژکه فن روژی

تاری یا رهش

وی ره هاندی و

دی ره هینت

• • •

چپا سه ر به رزو بلنده

باهوژی له رزانو هه ژاند؟

لافو لیمشتی چه نگی خو ئاراند .

شاخ که فرو دول

نه راست کرو

هه ر نه لقاند رماند...

به فر هات و چپا هه گرت

نه هیلا دول

نه هیلا تول جوان

ده می بوری

چ .. کورت .. دریژ

به فرا ده لال

جولان هه ژاو به هه شت بهشت

ئاخی میژاند

سیسن .. نیرگز

گوک و هه لال

که تن ملا

هیقی نوی بون ل نیفا دلا

• • •

آگورک بو ته رشی
 دل هه رشی
 ژبه ری ژکه فن
 هه می ده ما
 زقستانا
 گهل هاقینا.
 سرو سه رما
 کهل و گهرما.
 لسه ری کوپا
 دول نهیلا
 ناقا چه ما.
 گوری گوشتی کال به رانی
 دانا ناقا کون و خانی.
 ئی... به رخ و کارا
 دطاهانیت گوری
 کرنه رستک و هه ژاندن
 سه ر نشیقاو بهر په سارا

● ● ●

بیهه نکه
 به فره .. دارو گوله
 رهین بنیاتا
 چه ند دله،
 بو ژوور ئه وا روژا ئانی
 له وا ئاقایه ئه ف خانی

● ● ●

بویه کونگره پیش نیاری ئەو بوو که کاروباری ناوچه کوردیه کان راسته خو له لایه ن مەندوبی سامی یه وه به ریوه بیریت، تا وه کو ئەو کاته ی که ئەنجومه نی شورای کورد بیرو پای یه ک بوون له گەل عیراق دا دەر ده بریت. ییکه که له سوودی ئەم بوچوونه رامیاریه ئەوه یه حکومه تی به ریتانیا ده توانیت هیژیک ی سوپایی له کورده کان دامه زینیت به سەر په رشتی ئەفسه رانی ئینگلیز. له دوواییدا ئەم هیزه له جیگای به ریتانیه کان باشت ر ده توانیت سنوره کان بپاریزی (پاش به ند ۱۱).. بویه بریار درا که هیژی لیفی به تیپی کوردو ئاسووری هیژتر بکریت.. به و ئاواته ی که هیژی ئیمپراتوری به ریتانی له ده ورو به ری سنووردا که م بکریته وه. پیلانیك ریک خرا بو ئەوه ی میسوبوتامیا له ژیر بالی هیژی هه وایی به ریتانیا بپاریزیت (پاش به ند ۱۲)...

ئەمەش هه میشه بو ئەوه ی ماوه بدریته هیژی ئاسمانی و سوپایی و فروکه ی بازرگانی له ریکا به هیند بگات (به شی ه، پرگه ۳).

۷ - ئەم پیش نیارانه ی خواره وه پیشکەش کرا بو ئەوه ی زوو به زوو په نا به ره کانی جوړ جوړ به شیوه ییک دامه زرین یا نه گوازرینه وه. چونکه ماوه ییک بوو ئەمان له سەر ئەرکی دارایی ئیمپراتوری به ریتانیا دا به ریوه ده چوون.

۱ - ئەرمه نه کان - ژماره ی یانزه هه زار به رانی ئەرمه ن له ناوچه ی به سهره دا ده ژین.. ئەمان به بی دهرامه تی له سالی ۱۹۲۱ - ۱۹۲۲ مابوو نه وه.. بویه کونگره بریاری دا ئەمان به گه شتی بو له نگه ریک له سەر دهریای ره شدا بگوازرینه وه..
ب - رووسه کان...

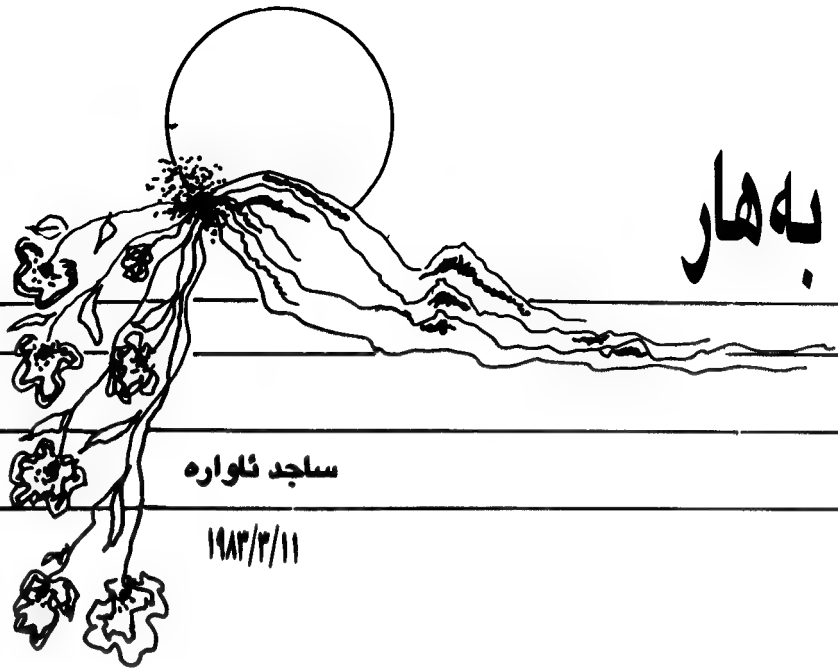
ج - ئاسوریه کان - مەندوبی سامی به ریتانی له میسوبوتامیا دا به ئەمانه ی راگه یاندووه که وا هیچ جوړه دهرامه تیك بو خه رچی ئەمان له سالی ۱۹۲۱ - ۱۹۲۲ ته رخا ن نه کراوه. واته له یه کی نیسان دا (۱۹۲۱) خیه ته کانی په نابره کان ده پیچرینه وه و لول ده درین...

۸ - گیرو گرتی دارایی جوړ جوړ له لایه ن کویمته کانی له ژیر سه ره رشتی وه زیری ناویراودا لیان کولرایه وه له گەل سیر بارستاو باسی چه ند پیش نیاریك کرا (پاش به ند ۱۵).

راسپارده کانی دووایی سیر بارستاو له لایه ن وه زیره وه په سه ند کران.

۹ - ریکای ئاسن باس کرا (پاش به ند ۱۶).

به هار



ساجد ثلواره

۱۹۸۳/۳/۱۱

نیرگزه چاری شلمزور
 بونی نیوه، واهلت له دوور
 چلوی گهشتان دهیسه بونی
 ئەم خاکیان هەر دەمین
 ئازاری گەش له ئاسودا
 به گەمی مافی کوردان ئەدا
 له زیر سلیه ی ئەم شور شه
 نیرگزه چا چلوی گهشه
 قهلهزی تاف به سته ی بی به
 بۆل بۆل ماف، واهلری به

نیکل به زینی بیجله بووه
 تا کورد مانی، هەر زینبووه
 گەری به زینی دار خورما
 له دار به پروو سلاو ئەدا
 هورا ئەکت، به دمنکی بهرز
 بوژمنی هەردوو، دینینه لهرز
 دوو دهمختن، دوو دهموختن
 له میژوودا، زۆر ره سەن
 نه هیزه به له به کمان بکا
 نه هیزه به، ههچمان بخا.



توف

دملین مروف گهواره نرین سهرا مایه

۱۹۸۵/۳/۱۴

دهیویست تئو توفه قهه نهمیری
تکلو هه نهمه، له بهر هه نهمه دار بیری

• • •

لای هه نهمه دست، به رووح
په لم هه نهمه...
و مکه کشتی نوح

.....

به لای چهیم دا.. مروف هه نهمه زنا
به لای راستم دا.. مروف هه نهمه زنا
هه موهو چنگیل له هه مری دلم..

... گیر کرد

له رپی نرخی تئو واندا...

.. لاشم وورده وورده بو خوی دمرد

له م به هاره دا..

له م کتو دوخو بارمدا
به نهمه شینی شلرمزور
هه مری خهست و چلکن: هت له موهو
به ری نهمه روونی گرت
خلکی شلرمزوری دا، گرت

ریژنه ی باران بوو به (توف)
هه نهمه گوی دهمگی ناخو توف
پیرمدارو نه نهمه ریشه کیش کرد
هیلانه ی په لهورانی به گشتی برد
گونو دینهاتی ویران کرد

• • •

نُه گهر

۱۹۸۱/۷/۹

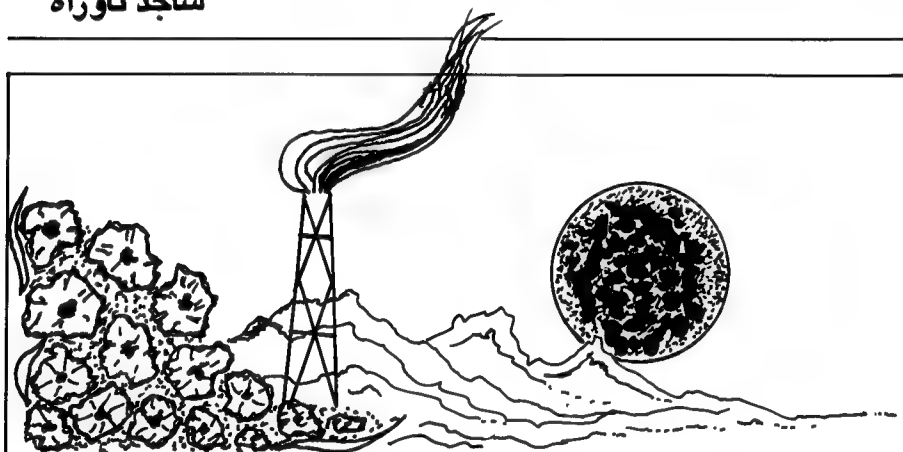
نُه گهر وځه من، بهالتبه
 گشت نهم خه لکه
 نیشکی روزی بویستبه
 نُه گهر وځه من... بهالتبه
 گشت نهم خه لکه
 به دهنگی مهل سهر به ست بوايه
 له گولزارا...
 ... بونی گول بگردابه
 نازی خلکی بچیشته
 به سهر نقش و هژدهی چه ما
 به سهر به رزنی، رابوردابه
 بکوتابه...
 ... هه ستابه

پره نجابه...
 .. جوځه نلوی هه لسته
 له کارگه دا جمه ی بابه
 نُه گهر وځه من
 گشت نهم خه لکه
 پره ی سپی... بنوسابه
 گشت جوانی سهر زمینی...
 ... دهر خسته
 نه ی خه لکه... گهر و ابوابه
 ده ملنگوت... قهت نامرینو
 ... نه مرینو
 جیملن وا، له به هه شته

⊙ ⊙

نه وروژ

ساجد ټاوراه



ټهم کوردستانه هه میسه کلن و نه وتی له دل دابه
دل منیش به چه شنی ټهو نه وروژی هر له کول دابه
کلن و نه وتی نیو ټهم خاکه بلیسه ی هر له گردابه
نه وروژی کورد باوه ریکه، بورکانیکه دووایی نابه

گه لای هه ناسه

□ شه هاب عوسمان □

پیشکەشه به گوندی ئینده رقاش.

ئینده رقاش گوندیکی نزیک شاری مهبادبوو

جه لاده کانی ساوما ٤٥ کوردیان تیا سه پری



وه کو دره ختی

گوندیکی پروخو

که لای هه ناسهت.. ده وه ریته ناو

کیانمه وه

* * *

ئه ی دره خته که ی ئامیزی به فر

چه ندت ئی جوانه تارای پرووشه

غهم به بیده نگه ده باریته سه ر

ته ماشای سه ورت

له خه می منیش پیکیک بنوشه

من ئیستا کیانم

گورانی یه کی پر له ئاگره و

هیلا نه ی ووشه ی ته زیواوه

* * *

په نجه کانم

شانه ی قژی دارستانی هه واری بوو

ئه م ههواره به ته وری کر

سوتینرا

چریکه ی سه دان پاساری تیا خنکینرا

له و روزه وه.. بوومه سه نگر

له ئاوزنگى ھەلەت ئەدەم
 له ئاو تۆزا.
 دوژمن دىنمە سەرچوك و
 لەو ساتەوہ
 بانگى مژدەى سەرکەوتنى ئىوہ ئەدەم

* * *

ھەور بىدەنگە
 وەك بىدەنگى تو
 سىپى دەنوینى
 لە ئاو ھەناویا
 مژدەى گزنگى خۆرت بوڊىنى

* * *

ئەى ھلورىگەى
 روژانى سەختى و دژواری
 كاتى تەلىسمى سنورت تىكشكان و
 پەرىتەوہ
 نانى رەقت لە چ مالى كو كردهوہ ؟
 ئا ئەو مالە
 ئاسكەك بوو
 لە سىبەرى سنورو تەلبەنگ دەترسا
 ترسیت شكان
 من تەفەنگم لە بەر جوانى نەكردەشان
 بو ئەوہ بوو
 چى تر ھەناسە دىل ئەبى
 چى تر ئەم نىشتمانە رەش پوئشە
 مولگای كورگەو دەعبا ئەبى.



ئەم شیعەرە لە ھەردوو میھرەجانی
 شیعرۆ نەوروژی یەكیتی ئەدیبان و
 نووسەرانی كورد لە سلیمانی و ھەلیز
 خویزایەوہ.

به رده باز

□ موکه پرم په شید تاله بانى □

ساله هايه ..

له ئاميزى ووشه ي گه شو

مانگى واتاى دهر برېنى

دروونه وه ..

هاوار ده كه م ..!

به رسته ي خوين

دهنگى بلند پر شار ده كه م ..!

هيچ رېبواريك،

هيچ به هاريك،

هيچ كه نارېك ..

به پيرى ي دهنگه وه نايه !!

بواره كان .. نامناسنه وه،

بساره كان .. باي پشووم بو ئى نادهن،

بناره كان .. ريم پي نادهن،

ديواره كان ..

له دهر وازه ي يادگارېك دا

وينه كه م هه لئاواسنه وه !

ساله هايه

كيژوله ي به خت، پهرى ي ثلوات

دهليت ديم و

ساله هايه . به ريگاوم ..

له ئاوينه ي درزبردوى ميژووى تالدا

نه نووستووم، خه وم نايه !

دارستانېك خه ون و هيوام

له دهر وون و

له دلدايه !

كاروانېكم ..

سهرى ماندووى پر په ژاره م

به رده بازى سه د ريگايه !

له شى سپبووم

له فهره نكي شپوشو ئى

نه بووندايه !!

دئى سه وزم ..

كوتره يه كي پتوركاوى

جه ننگه ليكي سووتينراوى

بى نيگايه !!

ناوى به رزم

له سهر ديږى دهنگه و باس دا

بى پى، بى شوين،

بى جيگايه !!

* * *

چاوه پیمو

هه رگیز نایه !!

چاوه پوانیم

پوو باریکه و پوو ی تافکه که ی

له ده ریایه !!

ده ریایش بی بن و مه نگ

بی ده نگ، بی سه نگ..

له بر نایه !!

* * *

ساله هایه..

له پیده شتی سووتینراوی هه ست و نه ست دا

خه ون ده بینم،

له سه ر بالی میژووی تاسه

نه شنوو ستووم،

له جه نگه ئی چری بیردا،

خه وم نایه !!

چاوه پوانم

خوم کاروانم.. دپم و ده چم

زی و بو ارم.. هه لپیش ده چم

پی ی ئاواتم هه لپیناوه و

خوری به ختم..

ئی هه لئایه !!

* * *

ساله هایه

ده می پرسیار ده کریته وه،

به سه د بزمار ده دوریته وه !!

پی ی چاوه پوانی هه ر کول ده بیت

خور هه لئایه..

په ری ی خه ونیش.. له تاریکی ی په ژاره دا،

هه ر ده رنایه !!

۳ - فەلەستین

۱ - کۆمیتەى فەلەستین بە سەرۆکایەتى سىر هېزبىرت ساموئىل لە ۱۶ مارت دا گەيشتە قاھىرە. لە رۆژى ۲۳ مانگ بەرەو قودس بەرپى کەوت لە تەك وەزىرى ناو براودا. ئاشکرا ترين سياست ئەوە بوو کە پەيوەندىى لە گەل ئەردوونى رۆژە لاتدا هەبوو. (پاش بەند (۱۷).

شەریف فەيسەل: ئەم پيوستە بو مە کە بچیت. لە وێو بروسکە بو ھاوړیکانى لە ميسوپوتاميا دا رەوانە کات. لە م پەيامانە دا روونى بکاتە وە کە و لە بەر ئەوێ لە لایەن ھاوړیکانى ھان دراوہ کە روبکاتە ميسوپوتاميا، لە ھەمان کات دا لە بەر ئەوێ کە حکومەتى بەریتانیا بە مى راگە ياندوہ کە ئەم حکومەتە ھىچ جوړە تەگەرەى لە پيش دانائیت، ھاتوو ھاوولاتیانى ميسوپوتاميا ئەمیان (واتا شەریف فەيسەل) یان بویت. پاش ئەوێ لە گەل باوک و براکانى راویژکارى دەکات بریارى ئەوە دەدریت کە ئەم خوی خوی پيشان بدات... و دان بە یاسای ئنتیدابى کە لە لایەن عوسبەت (ئەنجومەنى گەلانیوہ) دامەزراوہ بنیت. پاش ئەوێ کە دەگاتە وولاتى ناو براو، شەریف فەيسەل ئەبیت حکومەتى نەقیب تازە بکاتە وە، یانە حکومەتیکى نوێ دابمەزینیت.

پاش بەندى دە

کوردستان

کۆرى چوارەمى لیژنەى رامیارى

۱۵ ی مارتى ۱۹۲۱

ئامادەبووەکان:

- مستەروینستون چەرچل (سەرۆک).

- سىر پرسی کوکس

- خاتو ج. بیل

- کولونیل ت. ای. نورنس

- مېجور ھ. یو. یونگ

- مېجور نوئیل (ئەندامى راویژکار)

- مېجور پادوک (ئەمیندار)

ئەم کۆمیتەى دەستى بە لیکولینە وەو ولیکدانە وەى مەسەلەى کوردستانى

چار

تڪ ڙ دله ڪي

☐ عه دنان ته ترويشي ☐



نان و ٽاگرو ڦين
 خه م و مه ي
 دين و ديندار و دينار
 هه ي و نه ي
 دجه نٽڪامدا شويشه ڪي
 هيڙشن به رهف به ڙنا ڙيني
 ڦه ڙينا من..
 خارن و نفستن
 ميرانيه دڪرن
 شه ڦه ڪه و هزار.. هزار
 دستاري دهين
 داني مه ڙي، مه لو
 شه ڦ و خويت
 ڙ شه ڦا چراخو بو شه ڦا چه ماني
 تاري ڪرن
 ڙ خوينه جه رگي من تير ڪرن
 ڦه ڙينا من
 ڪوله ڪه يالوليه پهر پهر تي
 هزار هزار ته ڦيندار
 بي داستانا ڙيرا ديڙن

قه ژینا من
 وابیه بون ونه بون
 ب ئولا
 بال سهر سینگی ته که م
 چ خاچ کول وبرین
 چ ناف وه لاته کی
 وهک وه لاتئی من
 یئی یئی سهروشوین
 چ قورئان یت
 یان دلکه کی خه مکین
 یان ستقانه کی
 بی نیشان دئه فین
 جان.. ته دل
 جه لجه ل یت
 سیدار امل سه رقه نابت
 وی ب سهر که قم
 داقه له نی فی ژی ب دهم
 ودلکی خوب که هوینم قوناغه کی
 ویل، ویل
 خه میت خو
 کت کته ب هه لین
 دده ریا دلادا
 له عل مراری مه فیدان
 دده یاچاقادا
 ئاوازیته بی زمان
 مه کرنه سرودستران
 بوروژا کوینی
 کول نیف روژا روژ
 ماین ب هویشیا
 رونیا سیزا
 روژله غه داره بوی

ویل ویل
 دیروس د قاچه ر خادا ویل
 رهش چویاب سهر واری
 حه قال (ده رویش) دامانی
 نی به رزه نه بویه
 هه را باله به رزه
 کاغه زا کیفارا
 واخاندیه ب ریز و ته رزه
 ئاری هه ستیت ئاریا
 مهردا نه میرا
 ئی بو خیری نه بویه
 که ره قیر بوو
 حه قیره کی ئاف قه دزه
 ئابو بهری بایی ئه قیناخو
 هیقه بده ..؟
 پیلی بهری ئاگه میا
 ددن ده ره بندی مرنی
 لوسفات و
 بهری رویکی خویی خه مگین
 حیقه بده ؟
 بهژی تی دوتنی ژعه تسقی
 مه ژ بهری بیر کرنی
 خانی: بهر پهری گه ف وهوزانا
 قه که ..
 بهزه لینه کول و که سه را
 وه شه کیت که نونیه مژه نگا کولا
 بهری به یقا
 ددن سویکا په یف مژوتنی
 خودی: دی بهری خو بده فی وه لانی
 ئه فی ویرانی
 دئه م به که ین تفیژه کا باوه ییی

په لکه زیرینه ی ووشه

☐ فهریدون مامه سامان ☐

- به قه د حه زی که وره ی پوله مه ئی هه لده فرم
به ره و به رزایی یه دوورو بی کوتایی یه کان
هه لیدی چیاو ..
لووتکه ی سه رکه ش !
له سه ر په ره ی باله کانم دا هه لده گرم
له هه سکه مه رگی ته ستیره ی شه وانی زستان دا
کفن بو که واله هه ور ده برم
تا هه میشه په لکه زیرینه ی ووشه
بین به گیانی نه مری شیعرم.

■ ■ ■

- ماسی ئاسا به ناخی قولایی یه کان دا
دیه خوارئ
شه پوئی هاری ده ریا ده نو شتم
باو هشی شه خته به ستووی که نار جی ده هیلم
به هه ناسه یی هه ر چی سه رچاوه یه هه ئی ده نو شتم
بو قوورگی تینووی شیعر ی تامه زرو ی مه ست و ویلم
- لیژمه ی باران ئاسا،
له چاوی بیداری چاوه نواری دا
به خوور ده بارم ...
بو هه ناوی بیابانی سوژه تینووه کان

تا هه رچی رهگی ووشك بووی ئه وینه

بکا چرو...

بو لوقو پۆپی درهختی سهوزی ئه وینی تو

■ ■ ■

- ده بم به پوشنایی خورو هه لدم

تیشك ده پزینمه نیو که لینی تاریکی

دیواره کان

تا هه رچی کاولگهی بیره وه ری یه

دیسان ببی به هه واری به یه که یشتن

پر تیشك بی چرای خاموشی سه ره پیم

■ ■ ■

- له توانه وهی نیو ئامیزدا

ده بم به گورانی سه ر لیوی سپیده ی

مالاواپی

ووشه ی مرواریم ده که مه ملوانکه ی که ردن

به یکه رت له پشکو ی خوینی هونراوه داده ریژم

که زانیشم مرو فایه تیت ده سویته وه

ده بی به بوو که شووشه ی نیو جامخانه کان

هه رچی شیعره، گورانی یه، بیره وه ری یه

بو ی هه لده که نم چالی مردن

هيو

هەر له دهشتايى

دلا ... دهروى

ساميه محمد

١٩٨٠

دهشته كان، ئه ي ژاني دهشته كان
پهنگ زهردن وهك مناله كان....
هه وريكي قيناوى سه ره دي قاني يان له گه ل دهكات
به فر ده باريني به سه ر چياى غه ميان
وه رزي ئه م به هاره
باريكي نا هه مواره
هات و نه هات بوو - به سه رمانا تي به ر بوو
گرماندى..... لوراندى
نزامان كرد - نويزمان به ست
ئه ي دهشتى هه ژاران
توش چاوه پروانى بارانى بووى
نه بارى زه وي مان شه قار بوو
ليوى منالان هه لقوچا
شووم باي به سه رمان كي شتا
نه كه ي بگريي ي - كور په كه م نه كه ي
هه وري سپى له ئاسوييكي دوور دياره
به ره و كي لگه ي هيو هيدى - هيدى

رڼکا ده برې....
 تا نم. نم بکه وښته دم شه قاری زه وی
 که ر پروا ناکه ی.
 ته ماشای ئاسمانی ئاوسی هندرین و زمانکو بکه
 ئه ی ده شتی تینوو،
 چه زه کانت به هاره
 ئاوات به هاره و
 ژبانت به هاره و
 هر روژی دی که ببوو ژبته وه
 گولاله و نیرکز تیماری ژینی پر زامت بکه ن
 هه نسکی منالان...
 وا به ناو تونلی گویمار هت ده بی
 ده زر نگیته وه.... و
 له سهر په ره ی دما ده نیشته وه
 ته ماشای فلیمی سهر روژنامه کان ناکه م
 وا له ویدا..... منالیک رهق پووه له برسانا
 وا له ویدا..... دایک دهنالینی و ئازادی
 نابی به لوقمه ی نانی
 ئا له ویدا.... مه لی سپی بال نه خشین به ندی ئاسمانیکی ژه قنه
 ئا له ویدا.... تیکوشن بو ته نیا ماچی شوخی ئازادی
 منالان.....
 دایکتان به سوزهو باوکتان هیلاکه
 ئیوه ش له بهر سینه ری هه لوکان له دایک ده بن
 ئه ی منالانی هه لو،
 خانوچکه تان تیک درا
 تیشکی چرای قوتا بخانه تان له که ل ته رمی به هارا نیژرا
 خو ده سستی باقه نه جمه ی بکیش ماوه ؟
 خو یه که م پرسپاری برینمان هه تاوه ؟
 ئیوه....
 به خه نده وه ته ماشای روی کرژی ناحه ز ده که ن

گري بهر ددهن له خونچه‌ی باخچه‌ی ئاواتيان
شاره‌زان..

ده‌زانن به‌ره‌و کام ئاسمان.

مه‌لی په‌نگين و جوان ده‌فری و

هیلانه‌يان له سه‌ر چ داری بو دروست ده‌که‌ين

ده‌زانن دره‌ختی ئازادی چ ده‌گری

ده‌زانن، پیتان و وتم:

گه‌ردوون....

من و گه‌ردوون دوو دلدارين

داوام ئی ده‌کا.

دار زه‌یتوونه‌کان پاراوکه‌م

لیوی شاخه‌کان به به‌فری بی گه‌رد ته‌رکه‌م

کینگه سووتینراوه‌کان،

یه‌خه‌م ده‌گرن وه‌ک دیوانه داوای نازداران‌يان ده‌که‌ن

داوای بزه‌ی دزراوی منالان ده‌که‌ن

داوای بارانی خوین ده‌که‌ن

به‌خوینی شه‌هیدان شوخه ده‌که‌ن

گیانه..

رازمان هه‌ر به‌هاره

نیازمان هه‌ر به‌هاره

به‌هاره‌و به‌هاره‌و

ده‌ژیته‌وه.

منالان...

چاوم لی‌تانه.... دلم ئاکاداری هه‌نگاوه‌کان‌تانه

ئا‌هه‌نگه‌و ته‌پ‌لو زورنای زور دار

هه‌لمان ناخه‌له‌تینن.

جاریکی تر.

بالنده‌ی به‌هار به‌ناو ئاسمان دووکه‌ل نافرین

جاریکی تر....

ده‌که‌رییته‌وه‌و

به‌فری سپی چیاکان سرود ده‌خوینن

ئەم جارە...

بە ھارە بە سەوزى دەژى و

مژدەى سەرکەوتن وەك گول

بە سەرمانا دا بەش دەکا

بە ھار شىن دەبى

شىن دەبى

شىن دەبى

مژدەى سەرکەوتن لە گەل خۆى دىنى..

تۆنیل - ژىرخاك - نلق

باقەنەجمە - ئەو ئامىزە كە رايدەكىشى بو ئەو ەى كۆللە بچىتە بەر عەمبارى تەنگ...

چاوى پر خوينم دەگىرم قىبلەكەم پەيدا نىيە
نوورى چاوم رۆيىو، يا ديدەكەم بينا نىيە ؟

وەك نەىستان ئاورى بەر بوئى دەروونم بەند بە بەند
دل كە ھەر وەك نەى دەنالى دەم بە دەم بى جانىيە

ئەى چرا لە حظىك مودارا تىر ببىنى رەنگو رووت
وەرئە پەروانەى غەرىب جان و دلى پەر و نىيە

بو نىئارى مەق دەمت عومرىكە دەگىرم رۆژو شەو
تەبەكەى گەو ھەر فشانىى چاوەكەم دەريا نىيە ؟
«وەفایى»

رهش نووس و .. پاك نووسی (پیش برکی یه کی نوی)

(م) به لای خوشی یه وه له
(م) هکې دویښی نه ده چوو، چ
جای به لای نه وه لکه وه!
نیمړوکه وا دیته به رچلو ده پانزه
سالیك به ره و دوا گه رايسته وه،
که نهچ بوو بیته وه!

محمد رشید فتاح

ناوړتا به جوړيک خوی لی هل گپړاوه ته وه، ده لی چی چاوه رواشی نه وه یه ..
هرچی به و شیوه یه بی بیښی، دهم و ده ست باوه شی پیا دا بکات و، تیرو پر نه ملاو
لای ماچ بکات و، له گه لیشیا به و پهری شاگه شکه یی یه وه، رووی دهمی تیکات:
(- به خوا هر له خوټ دیت .. کوړه هر خوټ تاکه سواری مه یدانیت !).

جارو بار که نه وه ی به بېردا ده هات، هیښدی له کوړو کالی نه م روژه،
زیره کن و، سر له ناوکی زور شت دهر ده کن و، وهک نه وه کانی دویښی نین چاو
به سستیان لی بکریټ و، به هه موو دو عایه کیش بلین: ثامین: دهقی رووی ده ژاکو،
دیروای سهر و خواری تیا ده بېنرا، په خوی ده وت:

(- هر چی یه که ده لین .. با بلین ..؟ خو پیش برکی که بو هه موو که س نیه
به شداری تیدا بکات !. که له پیاوی وهک نیمه ومانان نه بیټ، که سی تر ناتوانیت
به پهریزیشیا بپوات !. که واته سرکه وتن هر بو نیمه یه و، برایه وه، نیتر با تا
نیواره هه تیوو مه تیو هر له ورکی خوین بدن !. هه زارانی وهک (مامه قاله) تا

کرد. ئەم مەسەلە یە لە سەر روڤشنایی باری تازموگۆرانی پەیمانی سێفردا چاری
لی خشینرا ولی ی کۆلدرایەو لە سەر ئەو بێرپار درا کە پێویستە کوردەکانی
باشوور بە شیوەییکی تایبەت بە ڕێو بەجێ. سێ پرۆس کۆکس روونی کردەو کەوا
ئەم لە پێشوشدا بە ئەنجومەنی وەزارەتی عێراقی راگەیانندوو کە بە پێ پەیمانی
ناوبراودا لە ماوەی سالیک ئەم خۆی کاروباری ناوچەکانی کورد دەگێرێت.

لە دووایی ئەم ماوەیەدا مەسەلە کە دیسان لە سەر روڤشنایی ی باری
نوێدا لیک دەدرێتەو. کۆکس نامەی رهخەنی لە لایەن ئەنجومەنی وەزارەتەو
درژی ئەم سیاسەتە پێ گەیشتوو. ناوچەکانی کورد لە لایەن فەرمان بەر
(متصرف) بە ڕێو دەچوون بە پێی رابوێکاری ئەفسەرە سیاسییەکانی
ئینگلیز و بە فەرمانبەراییەتی موچەخۆرانی کوردەو کاروباریان هەڵئەسوورینرا.
یەکیک لە مەسەریفەکان فەتاح پاشا بوو. سێ پرۆس کۆکس لە سەر ئەو باوەرەدا
بوو کە ئەم ناوچانە بە شیکێن لە عێراق، بە تایبەتی لە رووی ئابوریەو. ئەم لە گەل
خاتو مس بیل لەو باوەرە دان کە بە شیک لەم کوردانە نامادەن لە هەلبژاردنی
گشتی دا بەشداری بکەن، بوێک هینانی پەرلەمانی عێراق. بەلام ئەم گومانی
خۆی دەربرێ دەر بارە هەلسوێستی دانیشتوانی سولهیمانی لەم روووەو،
بەلام ئەم بە ئاواتی ئەو بوو کە ئەمانیش ماوەیان هەبێت بوکۆمەکی کردن لەم
بارەییەو.

میجۆر یۆنگ ووتی کەواتە تا وەکو کاتی هەلبژاردنە کە ماوەیێک پێویستە
تاوەکو ئەمان [کورد] لە سەر هەستو بریارێک دا لەم روووەو ریک بکەون. لەبەر
ئەمە ئەم [یۆنگ] ووتی کەواتە پێویست بە چاوەڕوانی هەلبژاردن ناکات و هەر لە
ئێستاهە فەرمانبەرایی بە کوردان بدرێت کە راستەو خۆ لە ژێر دەسەلاتی
مەندوبی سامی دا بەم جوړە ناوچە کە سەر بە خۆبە ڕێو بەجێت.

لەو ئەلام دانەوێ پرسیاریک لە لایەن سەرۆک (چەرچل) میجۆر نوێیل ووتی
خۆی لە سەر ئەم باوەرە دایە کە کوردەکان سەر بە خۆ بە ڕێو بەجێ، ئەگەرچی
دوور نیە بە پێچەوانە ی ئەم باوەرە بریار بدرێت؛ لە هەمان کاتدا نوێیل ووتی
پێویست بە دوو مۆتەسەریف ناکات لەم ناوچە کوردیانەدا، بەلکو تەنیا یەک
فەرمانبەر دابمەزرێت بو دوو ناوچە کە؛ ئەم برۆای وابوو کە بریار بو ماوەی
شەش مانگیک دوا بخریت، ئەوسا کوردەکان خۆیان لە سەر بەشدار بوون لە گەل
عێراق دا بریار دەدەن. میجۆر یۆنگ نیشانی دا کە دوور نیە ئەم کاتە ی ئێستا
باشتر بێت بو ئەوێ هەلبژاردنیک لە ناوچە کوردیەکان پێک بێت بو ئەوێ

ئىستەش ھەر ماونو، مىل خۇيان ئەشكىن، كەنەك بە كۆل، بگرە بە قەلەن
دۆشكانىش ھەلەن گرن (!!).

بەم وتانەى ناوھەى خۇى، شادى يەكى كت وپرى دىراوھەكانى دەم وچاوى
وھەو، گرژى و مۇنيەكەشى وەك ھەلم بە ئاسماندا دەبرد.

ھەر بە و خوشى يەو ئە و كاتە دەرگای ئوتوموبىلە نوئى يەكەى كىردەوھەو،
بىئى پېوھنا.. تا لە شەقامەكەى نىزىكى مالى خوشيانەو ە رەت بوو، سەرى
دەسووراند، خواستى ئەو بوو كەسانىك بەم شىوھىە بى بىننو، دەستى بو
بەرزگەنەوھەو، داواى سەرگەوتنى بۆكەن !.

كەسى بەدى نەكرد، ئەمەى بى ناخوش بوو.

(- خو سەرگەوتنى من لەم پېش بركى يەدا قازانجى خەلكى تىايە !.

تاكەى ئەم خەلكە ھەست بەوھەناكەت !؟).

زىاتر بىئى پېوھنا.. كە (مامە قالە) ى بە چاوكرد، ھەر ئەو ە بوو چاشنى
كەلەشېرە زلەكەى خۇيان يەك دوچار بال بەيەكدا بداو، ئەمجا پەر بەدەنگى
خۇى بقوئىنى !.

مامە قالە ئەوھە توئى !؟.

مامە قالە - خۇى واھاتە بەرچاوبەرخىكى ونبوھەو، ئەوھەتا وا كەوتە
بەردەستى گورگىكى برسى !.. جا سەبرى كە چۆن چۆنى كەلە كانىت لى گىر
دەكاتو، تىكت ئەھاريت !؟ بە لايەوھە ئەمە راستو، خەيال نىە.. ئەم بەرخەو،
ئەویش گورگ !.

ويستى رابكات، خۇى دەر باز بكات، ھا راکە گورگەكە پەلامارى دايت !.

- مامە قالە.. ئەوھە بو وا بى كەيفى ؟.. وەرە سەرگەوھە !. دەرگاكەى

پېشەوھەى بو كىردەوھە.

- دەفەرھوو !.

مامە - بېدەنگ بوو، بەرد ئاسايى رەق بوو بوو..

(- بلىم ئەوھە منم.. بلىم ديسان: ئىشت پېمە.. بلىم من وتۆكوجا مەرھەبا..

بلىم تا ئىستەش بەدەم شەقى تووھە ئەنالم.. بلىم رووت ورەجالىكى وەك منت بو
چى يە !؟).

خېرا خېراش شىرىتى ئازارە كانى روژانى رابوردووى بە پېش چاويدا

رادەبورد.

(- ئەو شىرىتەنە.. داستانىكن.. داستانىكى نەمر.. جا تو بەلای خوتەوھە

ناوى دەنىى چى ؟ ناوى بنى.. كەيفى خوتە !. داستانى رەش و سېى ناوھە

ئەنئەنى، داستانى گا ئەيكاو، كەر ئەيخواتى ناو ئەنئەنى، ئەو خوت موخەير
به (!).

- مامە سوار به ئيشم پيته !.

- به من ؟! ئيشى چى ؟!

مامە دەمى كرايه وه .. (م) كهيف خوش بوو ..

- يەكجارى وانا .. بى قەزا بى، ئەنئەنى تازە يەكتر ئەناسين !. دە وه ره
سەر كه وه.

- ئاخىر ئوتوموبيله كهت پيس ئە كه م !.

(م) پيكتە تى، (- ئوتوموبيله كه م.) .. قا .. قابيكتە نى،

(- ئوتوموبيل ھى كى يە ؟ .. بيگومان ھى تويە !) (دە وه ره سەر كه وه.)

مامە قالە - سەر كه وت، به بى پرواييه وه ئى دانىشت.

(- دە دانىشه مامە قالە .. ھەموو كەس ئەزانىت .. نا سویند مە خو،

بروات پيەدە كەين، ئەو ھەكە مجارە لە زياندا پى بخەيتە ئەم جورە
ئوتوموبيلانە وه !.

به خوا ناوى موديله كەشى نازانى .. جارى بەم زوانەش ھەر فير

نابيت !.

- مامە قالە .. ئيمرو پيش بركى كە يە !.

- قوربان ئەزانم .. منيش بو وى ئەچم.

- توبلى سەر كه وم ؟!

(- يعنى نازانى مەلعون .. سەر و بنى مەسەلە كهت لەكن روونە، وام تى

ئەگە گە لەحووگە مژەكە ي جارام .. نيازت وايە ئەمجارەش لە خستەم بەرى، ھا

جەنابى (م) ئەفەنى !. ئەو نيه ھەر لە ئيسته وه خوت بو حازر كېدوھ .. ئەو ھا

پانتولى كورتى ئى ھەلگيشاوه !. وە لا ئەنئەنى لاويكە وتازە سەر ھەلئەدات. كورە

تو مسوگەرى !. تا كە سانى وەك من ھەبن، تو ھەر سەر كه وتوويت !. لە پيش

بركى كە ي ئەو سالى دا بەكوئى من، سەر كه وتنت بە دەست ھينا .. تو خە لاتى خوت

وەرگرتو، منيش مايە پوچ مامە وه !.

كورە مامە قالە - ئاگات لە خوت بيت .. پيش بركى كە ي ئەمجار (راكردنە)،

(م) بەم گەل و گيپالە وه، ناتوانيت رابكات .. ئەيەويت ديسانە وه تو بيكەيتە وه

كول !. ھوشيار بە .. ئەكە ي !.

كورە ئاگام لە خومە .. ئەو ژەمانە زيلوخ .. تازە !.

- مامە .. لەگەل نويزەكانتا لە چى دايت ؟.

- بەردەوامم.

- هەر ئەو ەمان بۆ ئەمىنئەتەو ە !
 - بەلى..
 - مامە ئەى لە گەل ئىش و کاردا ؟
 - خوا پەك ناخات .
 - لە سەبەينىو ە خوٽ و - ە لاو ە - لاى من ئىش بکەن .
 - خوا دەست بە عومرتەو ە بگرت !
 (- ئەو ە لە کەيەو ە ئەم (م) ە، وا گوڤاوه ؟ .. نازانم .. خەريکە بروا ئەکەم و،
 بپرواش ناکەم .. شەرتى گومان لە لام ئەلى .. ئەژدېهايه کەو، خەريکە ەلەم ئەلوو
 شى !
 بە چى دامان ئەمەزرىنى ؟ .. ئەى پارنەى وت :

(- ئىشى ئىو ەمان نىە، کرىکاری شارەزمان پىويستە ! ئى لەوانەشە بە بەر
 دەستىک دامان مەزرىنى !! تو بلى بە راستى بىت ؟!)
 - مامە قالە - ئەبى براى دىنى بە کەلکى يەکتر بىن !
 - جاکوا ؟!
 - من بە کەلکت دىم، چاوم لىتە .. تو ش بە کەلکم دىت !
 - لە چ روويه کەو ە بە کەلکت بىم ؟!
 - لەم پىش برکى يەدا، فريام کەو ە خوٽ ئەزانى کەلکى ئەو ەم پىو ە نىە
 دە مەترىش راکەم !
 - جا قوربان بۆ بە شدارى ئەکەيت ؟
 (م) ئەبلەق بوو..
 (- لەو ئەچىت مامە قالە شتىک فىر بوو بىت ! ئەشى دەستىکيان لە مىشکى
 وەردابىت .. ئەگىنا ئەو ئەم جوړە پرسىارانە ؟!
 ئەى مامە قالە - خوٽو بە شدارى ناکەيت ؟ .. ناشى نيازى ئەو ەت ەبى
 بە شدارى بکەيت .. بە خوا جوانە .. من بە شدارى ەموو پىش برکى يەکم کردو ە،
 گەر پىش برکى (جوډ) و، (بوکسىنىش) بىت، ئەوا مىل خومى بۆ ئەشکىنم !
 نانېک ەبىت لەو ە داىە ! کە چى ئەم زرتە بوژە پىم ئەلى: بۆ بە شدارى
 ئەکەيت ؟
 ئىستە گرنگ ئەو ەيە قايل بکەم، بە کولى ئەو ەو ە ئەنجامىکى باش بە
 دەست بىنم !)

- من به شداری بکه م.. له یه کینکی تر چاتره !.

- بو ؟.

- چونکه له وه گه یشتووم.. که دنیا گوراوه، ئیمپو دویننی نیه.. که ر یه کیک هه بی بمکاته کول، نه وا وه که برا خه لاته که ی له که لدا نه که م به دوو که رته وه !.
(- تو بلی ی (م) به راستی بیت .. تو بلی ی گورا بیت ؟. ری ی تی نه چیت .. خو نه ویش گانیه هه ر له پیستیکدا بمینیتته وه !.. سه یری سه روزمانی که .. چهند خوشه ؟. نه بی به راستی بیت .. چی تیا به مامه قاله - نه مجارهش بچوره وه ژیر بار، نه وا خوتو، حه لاویش، دانه مزینو، نیوه ی خه لاته که ی نه م پیش برکی یه وه نه گریت !).

- قوربان من یارمه تیت نه دهم.

- (م) گه شایه وه.

- هه ر زوو نه مزانی تو دلسوزه که ی جارانی !.

* * *

شمار خروشا بوو، کو مه لیک به جلی رهنگاو رهنگه وه، به دورو دریژی شه قامه که به رانه به به یه که وه ستا بوون، هه ر یه که شیان فیت فیت یه کی له ملدا بوو، به شدار بووه کانیش هه ر یه که وه، نه وه که ی که به کری گرتبوو، له ناوه نندی گوره پانه که دا. ریز بو بوون.

مامه قاله - سه رسام بوو، به هه ر چوار لادا چاوی گیرا.. بیری ئالوژی له سه ر شتیک نه ده گیر سایه وه. نه مه ی به خو ی دهوت :

(- نه وه خو به شدار بووه کان، وه که (م) که سانی تریان به گیر هیئاوه ؟ !.
دیاره نه وانیش چه شتی (م) قاچ و قولی راگردنیان نه ماوه !.

بپوانه .. هه ندیک له وانه هه ر بو هه لپه راندن باشن ! سه یری که ل و گیپالیان که .. توخوا نه وانه و نه م جو ره پیش برکی یه بیان وتوو ؟.

نه وه به راست ئیمه و مانان بو به شداری نه م جو ره پیش برکی یانه نه که یین ؟ .. ئوی .. مامه قاله - نه وه نیه به شداری نه که ییت ؟. نه ی (م) نه یوت :
پیکه وه به شداری نه که یین .. تو که رو من کورتان !!.

نه وه نیه که سانی وه که من به شداری نه که ن .. هه موو شمان به ته مای نیوه خه لاتین !).

یا له خو ی ده پرسی :

(- تو بلی ی - نه مجارهش (م) دهستم نه بریت ؟ !.

خوگه رواييت.. نه وه وا چاكه سهرى لووتى خوّم رهش كه م و سهرى خوّم
مه لكرم.

چونكه ههركه سهكانى خوّم پيم نه لين:.. خه لكى چهند ساله.. به نيو
لاپه رهكانى ئهم داستانه دا ته راتين نه كهن.. كه چى شتيكيش ليوه فير
نابن (!!..).

فووكرا به شاورد، به شداربووهكان ههريه كه يان له وهكه ي خو ي خورى:

- ئاده ي به قوربانه.. چوك داده.. بابيمه كوالت !.

مامه قاله - چوكى دادا.. (م) خويدا به كو لي نه ودا، مامه قاله - تاراست
بووه سهر و چاوى ترش و تال بوو. گازهر اى پشستيشى زريكه ي لي ههستا.
گورى دايه خو ي.. يه كه دوويه كي پيش كه وت، زوريشى له دواوه بوو.
(م) ش هاوارى ليده كرد.

- ده ي به قوربانه.. نيوه ي خه لاته كه هه لال كه..

نه زانم تو پياويكى وانيت هه رام بخويت !.

مامه قاله ش.. چين، چين، ئاره قه ي شين و موړى لي ده چورا.. ورده،
ورده ش، خهريك بوو تينوويى پرزه ي لي بپرئ.
(م) مه تاره يه كي به دهسته وه بوو، وهكه ههست به ماندويى بكات، قريكي
له ئاوى مه تاره كه نه دا. مامه قاله هاوارى كرد:

- قوربان.. ئلو..

- كوره نه وه به راسته ؟.. ئاو خراپه.. زورى نه ماوه.. نامه وي تووشى سك
يه شه بيت.. نه ها.. نه و خه لكه چون هانت نه دهن.. ده ي خيراكه !.
- نه ي پاروويه ك نان.. برسيمه.

- له سك يه شه ناترسى.. دياره تو ناته وي پيش كه وين !.

مامه قاله - خهريك بوو نه زنو ي بشكيّت.. چاوى بريبووه نه و سهرى
شه قامه كه. تينوويى و، برسيتى.. ژانبايان خستبووه ناخى يهوه.

هينديك له به كرى گيراوه كان، توانبايان نه ما، كه وتن و، به شداربووه كانبايان
به ده ماخست و، خوشيان له سهر رشه قامه كه لي ي دريژ بووون. نه وانه ي كه
مابوونه وه به سهر پشتي نه واندا رايان ده كرد !. (م) دلخوشى مامه قاله ي
ده دايه وه:

- خوّم چاكم ناسيويّت.. هه ر كوره چاپووكه كه ي جارائيت !!.. تا سهر
كه وتنى كو تايى ناوه ستيت !!.

مامه قاله - به چوځدا هات .. (م)ش، له په وروو که وته سهر
 شه قامه که و، هاواری ئی هه ستا ..
 - دهک مالت ویران بیت، دهک مالت ویران کردم !! ئیستا من چی بکه م ؟

مامه قاله .. له هه وت سالان راست بووه ووهو، دوا هه ناسه ی ئی برا .
 (م) پشتی تیگردو، که وته خوی .. زوری نه برد .. یه کئی له چاو دیره کان،
 ئی نزیك که وته ووهو، چرپانی به گوییدا .
 - قوربان ئیوه هه ر سه رکه وتوون .. خه لاته کهش هه ر بو ئیوه یه !!



«تەلە»



اسماعیل رسول

کە گەشتە زێگا خۆلاویە کە ی تەنیشت بێستانە دار خورما
چەرە کە تاریکایکی رەش و سامناک هەموو لایەکی لوول دەدا، تا ئەو
رادەییە بێستانە کە وەکۆ میردەزمەییکی زەبەلاح، دەهاته بەرچاو.

بە هەنگاوی خێرا دەبەزیی، ترسییک لە ناخی دەروونیدا جییـگر
دەبوو. لە وەتەنی هاتۆتە ئەم شوێنە، دبوو هەموو روژی بە چوون و هاتنەو، ئەم
زێگایە بکۆتیتەو. بە لام هەمیشە ئاگاداری ئەو بوو کە تاپیی ی بکری، درەنگ
نەگەریتەو، تا تووشی هیچ گرفتێ نەبێ.. ئەوا جاری یە کە مەدوا دەکەوی کش
وماتیی هەموو لایەکی داگرتبوو، هەواش کپ راوەستا بوو، هەتا دار خورماکانیش
چلە دارەکانی وەک دەست و بازوویەکی بێ جوولە ی میردەزمەییکی ترسناک، بۆی

دریژ کرا بوو. که ئاوړی له لای راسته ی دایه وه کولایته له هه سپر دروست کراوه کان وا پې ده چوو که هیچ جوړه گیانداریکې تیدا نه بې. چاوی به ترووسکه رووناکه کیش نه که وت، تیا یاندا بیته زهری. هه سستی پیکرد ترپه دلی ی به رز ده بیته وه، تاریکایی وه کو دیوکی ترسناک به دوایدا ده که وت. دهیه ها بیرى راگوزاری له میشکیدا بروسکه ی دهاداو لومه ی خوی ده کرد: «نه ده بوايه به م شه وه درهنگه بیردها پرویشتمايه ؟!». به لام ناچار بوو ئازایه تی بداته به ره خوی و ترسه که ی هیمن بکاته وه و خه یال و بیره راگوزاریه کانى ناو میشکی لغاو بکا.

هینده ی نه مانیوه ی ریگا که بېری به خه یال نزیک بوونه وه ی ماله وه ی دلخوشی دایگرت.. نه وه ماله که ی چه ند شه قاویک لی دووره. له خه په ی سه گیک راچله کیی. ته په ته پې له دوایدا ده هات، له سه ره تادا هه نگاهه کانى هه ندی سست کرده وه، به لام هیچ ئاوړیکى نه دایه وه، له گه ل خوی دا بیرى کرده وه: «نه وانیش وه کو من بو مال ده که ریڼه وه، به لام دهنکی ته په ته په که توندو به رزتر ده بووه، که ئاوړی دایه دواوه، سی تارمایی هاته بهر چاو، به خیراین به دوایدا ده رویشتن. دوو باره تاوی دایه وه بهر خوی، ویستی لیان دوور بکه ویته وه، به لام دایانه به زین، که لی نزیک بوونه وه به یه که دهنک قیراندیان: - کابرا بوه سته.

گوپی نه دانى، هه نگاهه کانى خیرا ترکرد. هه سستی کرد ته زوویه کی سارد هه ره له توقی سه ریوه تا ده گاته پاژنه ی پپی ی پپیدا ده روا هه ره دوو چوکه کانى که وتنه له رزین و هینده ی نه مان په کی یخاو له جووله ی راگرى. به لام هیزیکى نه پپی ی پالی پیوه ناو له رویشتندا به رده وام بوو. له خوی پرسى: «ده بی چیان له من بوى ؟!».

به لام چریکه یکى تیژ، توقینی پرژانده ناو تاریکایی یه که: - پیت دهلین بوه سته وه یا..

ئاوړیکى دایه وه دواوه، دیار بوو هه سیکیان به دوایدا ده به زین. تیشکی لایتیکى ده ست، دهم و چاوی روونک کرده وه ناچار رهق وه ستا. ده وره یان لیدا. هه سستی به ئازاری توپزیک کرد رمبه ی له پشت ملیه وه هینا: «نا.. وه کو مشکیکى توقیو که وتیه ژیر ده ستمان». دووه میان کوتى: «نه وه چی توی به م شه وه زهنگه هینايه ئیره ؟!». سی یه میان کوتى: «... دیاره بو دزین هاتوی.. وا نییه ؟!». ویستی به ره نگاریان بیته وه، به لام توند گرتیان و ویستیان په لکیش بکه ن:

- با بو پولیسخانه بیبهین.

- بو؟! چیم دهر حق نیوه کردوه؟!؟

- نازانی بو؟! نهی له پشت نه و دهر گایه خوت مه لاس نه دابوو؟! چاوه روانی هه لیکت ده کرد دزیمان لی بکهی.

- به و خوایه نیوه به هه له داجوون:-

- سویند مه خو، نیمه به چاوی خویمان دی... ده میکه چاوه دیریت ده کهین.

به چه په ساوی یه وه له ده و چاوه د سامک کراوه کانیاں راما، هیچی له نه دگاره کانیاں به دی نه کرد. نه م دهنگه له گوینی زرنگی ده دایه وه:

«با بو پولیسخانه بیبهین». له دلی خویدا پروای به و تومه تی دزی کردنه ی ده یانه وی بیبه وه ی بلکین نه ده کرد:

«... ته له بیکه ده یانه وه ی بمخه نه ناو یه وه»

چه ند بیریک وه ک برووسکه به میشکیدا تیبه ری: «ده بی راست بکه ن که ماوه بیکه چاوه دیریم ده که ن؟!... تو بلی ی پاش دهر چوونم له کوپوونه وه که دا به دوام نه که وتبین؟!».

«به لام سه رو سیما یان له وان ناکا، خو نه گهر نه وان پانایه به جوړیکی دیکه ره وشتیان له گهل ده کردم... نا... نا نه وان نین؟!... تو پللی ری گر نه بن، نه م شانوگه ریبه ریک ده خه ن، بو نه وه ی روتم بکه نه وه به لام من چیم بی په؟!... نیو دینارو سعاته کوته که ی دهستم، که به هیچ ناچی... ده با بیبه ن». هه ولی دا بییان بسه لمینی که دز نییه، به لام پاران وه کانی هیچ که لکی نه بوو. توقین دای گرت، نه وان سوور بوون له سه ر نه وه ی، که ده بی به گه لیان بکه وی. دیسان که وته وه بیر کردنه وه: «ده بی مه به ستیان چی بی؟!... چون ده لین له پشت دهرگا که منیان دیوه، منیش که چاوم به وان که وتووو تیم ته قاندووو... نای له و نه فرهت لیکراوانه، چون درو بیکه هه لی ده به ستن؟!».

یه کیکیان، کو له مستیکی به سه ر سه ریدا دادا و قیراندی:

- نه گهر به گه لمان نه که وی، پارچه پارچه ده کهین و له چالکی نه م بیستانه دا گورت ده کهین... تی ده که ی؟

به لام نه وه ره دوو قاچه کانی له زه وی دا چه سپاندو گوئی نه دایه هه ره شه و گوره شه یان. دیسان که وته وه بیر کردنه وه: «باشه نه گهر هاتو راستیان کردو منیان برده پولیسخانه چییان بی بلیم؟!... چون تومه ته که یان رهت بکه مه وه به درو یان بخه مه وه؟!... خو شایه دی سی کس به سه بی تاوانبار بکریم؟!... نای له م به د به ختییه ی نه م شه وه دوو چاری هاتم؟!».

.. ديار بوو بيريكي له ناخي دهر ونيوه په سندن كړدو:

«.. هيچ ريگايه كي ديكه له بهر دمدا نښه...» به دهنكيكي به رزه وه دايه
هاوارو چريكاندن. له پر جموجول كه وته ناو كولټه كان، تروسكه كزه كه ي
فانوښه كانيان شه وقى دايه وه.. پياووه كانيان دهرچون خه لككي زوريش له ژن و
مندال به دوايياندا هاتن، هينديكيان فانوسيان به دسسته وه بوو. دهره يان ليدان،
سهر سورمان نه خشه ي به سهر روخسارياندا كيښا بوو. پرسسيان:
- نه وه چي په ۱۹.

سي زه لاهه كه وه لاميان دايه وه:

- نه وه دزه گرتوومانو له پشت دهرگاي مالمان خو ي مه لاس دابوو.
- بروايان پي مه كهن.. من هه ريبواريكم و به س.
- چي تو ي هينايه تيره ؟
- من ميواني دوستيكم، ماليان له خانووه تازه كاني كريكارانه .
- به ده ست نيشانه ي داني ... له كولټه كاني نيوه وه نزيكه..
نه وا له كوټاپي نه م ريگايه په .. تكاتان لي ده كه م چون ميوان نه م جوړه
رهوشته ي له گه ل ده كړي ۱۹.

ژنيك له دووره وه به غاردان ده هات. كه نزيك كه وته وه چريكاندي:

- نا نه و هيه دزه كه، به چاوي خوم ديم له په نا دهرگاكه خو ي مات كړدبوو.
- خوا بتگري ژنه، چون نه و درويه ريگده خه ي، له م شه وه زهنگه چون منت
ناسي په وه.. خه لكينه برواي پيمه كهن من له م ريگا خولاويه بستيك لام نه داوه.
پياويك لي نزيك بووه وده مي بون كړدوگوتي:

- وام ده زاني سهر خوشه ور ي بزر كړدووه، به لام دياره واني په.

تتيان راما، له بهر رووناكي تيشكه كزه كاني فانوسه كان دهم و چاوه كانيان ي
ده بشكنيه وه وده ويست بزاني چي تيدا نووسراوه و بروايي راسته قينه ي ناخي
دلييان به رامبه ري چي په ۱۹.

ورته ورتي خه لكه كه به رز ده بووه وده مه ته قتيان گهرم ده بوو، هه ري كه به
جوړي راي دهر دهر يي، به لام زور به يان بروايان نه ده كړد كه دز بي.. كابر
نازايه تي دايه به ره خو ي و پرته ييكي كړد.. «ده بي له م ته له يه بيمه دهر». له پر
خو ي راپسكاند قاته كه ي به ري ريك و پيك كړدوه، چه ند قسه يه كي جوان و
كاريگه ري ناراسته ي خه لكه كه كړد، ويستي تتيان بگه ييني كه نه وه ك له م تومه ته
به ده ي ناراسته ي ده كهن دووره، به لكو نه و پياويكي رهوشت به رزو
روشن بيري شه و به دهنكيكي به رزه وه هاواري كړد: بو شووره ييه بوتان.

ئەنجومەنىكى تاييەتى بۇ ناوچەى خۇيان ھەلبۇزىرن. ئەم ھەمىشە لەم باوەرە دابوو كە پېۋىست بە ھىزى بېگانە ناكات بەلكو ھىزىك لە ناوچەى كورد خۇياندا دەتوانى ياساۋ ھىمنى راگرىت، و بپارىزىت.

سەرۋكى لىژنە ھەمىشە لە گەل پېشنىارى مېجور يۇنگ دابوو راى خۇى دەرېرى كەوا دەكرىت يارمەتى داراى سەرۋكىكى كورد بدرىت لە گەل ھەمانبەرى تردا ۋە پەيوەندى بازىرگانى رىك بخرىت بە شىۋەيىك كەوا توركەكان ماۋەيان نەبىت لەم ۋولاتەدا دژى پەرژەۋەندىەكانى بەرىتانيا بوەستىن. ئەم ۋوتى ھاتوو كوردەكان خۇ بەخۇبى بەرپوۋە نەچن نا ھەموارى بەر پا دەبىت. مىرىكى شەرىفى (لە نەۋەى شەرىف جوسىن)، ئەگەر چى لە روالەتدا خۇ بە دىمكراتى نىشان بدات بە لام بە ھىى تواناۋ ھىز دور نىە ھەستو ئاۋاتى كوردەكان باش كۆى بختاۋ بەرھەلىستى داخاۋزىەكانى گەلە كەمايەتەكى ۋەكو گەلى كورد بكات. كە چى بۇ سىياسەتى بەرىتانيا باشتەرە حكومەتتىكى پېش بركە (BUFFER) ى كورد لە نىۋەىراق و تركىادا دامە زرىزىت.

سىر پىرسى كۆكس ۋوتى دەسكەۋتى داراىى ناوچەكانى كورد لەمە كەمترە كە خەرجى ئىدارەى ناوچەكەى ھىى ىررىت. ۋە مېجور يۇنگ ۋوتى كەۋاتە باشتەرە ئەم ناوچانە سەر بەخۇبەرپوۋە. بچن. بە لام كۆكس ۋوتى لە گەل سەر بەخۇبەرپوۋە بىردىنى ناوچەكە ماۋەش بدرىت بەۋرۋوداۋانەى كە بەرەۋتتەكەل بوون لە دوۋاىيدا لە گەل عىراقدا ئەرپون.

لە سەر پىرسىازىك لە سەرۋكەۋە (چەرچەل) مېجور نۇئىل لە ۋەلامدا ۋوتى بەمەزەندە باشتىرىن تخوب لە نىواندا ئەۋەيە كە لە خواروى گردولگاندا تى پەر دەبىت. ھەر ۋەھا ئەمىش پىرسى لە سەر ئەۋەى دەربارەى ئامىدى شتىك روون بووتەۋە يانا لە روشناىى بارى نۆىى پەيمانى سىفردا.

سەرۋكى لىژنە روونى كوردەۋە كە جورە لەيىك چوونىك لە نىۋە پىۋەندى خواروى ئەفرىقاۋ رودىسپاۋ پەيوەندى ئەم دوۋولاتەدا ھەيە. ئەم ئەم باۋەرەى خۇى دەرېرى كەوا پېۋىستە سىياسەتى بەرىتانيا ئاۋات و ئامانجى گەلى كورد پىشت كۆى نەخات، بەلكودەبىى لە بەرچاۋىن. ھەرۋەھا ئەم ۋوتى ھەر دوۋولات پېۋىستە بە دوو شىۋەى جياۋاز بەرپوۋە برون، بە لام بەرە بەرە لەيىك نىزىك تر بېنەۋە. سەرۋك ۋەكو مېجور يۇنگ لەسەر ئەۋ باۋەرە دابوو كە لە توانادا ھەيە ھىزىكى كورد بۇ سنور پىك بىت لە ژىر ھەرمانى ئەفسەرانى ئىنگلىز.

له پر پیاوړې ریش سېی له ناو خه لکه که وه هاته دهری به توره یی یه وه
سه رنجیکې دایه هموان وگوتی:

- خه لکینه گویم لیږن... چون بېروا ده که نه فندی به کی وا قسه زان وړیک و
پیک دز بی ؟! پیم نالین نیوه پیتان له مالدا هه یه تا نه م کابرایه بیی دزی ؟!

راست دهکا، شووره یی بونان نه که ریتو تووشی هیچ شتی بیی ؟!
نه م قسانه خه لکه که ی هینا په هه ژان و چند که سیکی دیکه نه م کاره به دهی
نه وانه یان په سند نه کرد، له گه ل سی که سه که کردیانه چه قه چه ق. ژنه کانیش
هاتنه پیشه وه و داوایان له پیاوه کان ده کرد نه م کابرایه به ره لا بکری. له پر
پیاوه کان چریکاندیان:

- وازی لیږن... به ره لای کن، نه خو چی خراپه نه و هتان بی ده که ین..
ترس سی که سه که ی داگرت، ده مو چاویان زهر د هه لکه راو، کشانه دواوه.
نه ویش هه ناسه یی کی قوولی هه لکیشا و نیشانه ی ترس و شله ژاوی له سر
روخساریدا نه ما.

پیره ژنیک به په له جامه ناوړې بو هینا و له دهستی وه رگرت و تینوانی خو ی بی
دامرکاندو به روخی زمانه کانی لیوه کانی سپری یه وه، سه یریکی هموانی کردو
ووتی:

- سوپاسی یارمه تیتان ده که م.
هینده ی بی نه چوو خه لکه که بلاوه ی لی کردو، نه ویش به خیرایی ملی ریگای
گرت و له گه ل خویدا دهی گوت «نه وامنم له م ته له یه دهر باز بووم ؟!».

- ۲ -

که گه یشته جی، خانه خو ی یه که ی که کریکاریکی نه وت بوو، له حه وشه ی
ماله که ی دا چاوه پوانی ده کرد، ژن و سی منداله کانی له ژووره که یاندا له پر خه ی
خه ویکی خوشدا جی ی هیشت بوون.

- له بهر تو زور شینوام نه متوانی بنووم... بووا دوا که وتی ؟!
هیشتا هه ر تاساوی رو دواوه که بوو، به لام که چاوی به روخساری
برادره که ی که وت هیشتا سه رنجی ده داتی، به زهر ده خه نه یه کی کزه وه گوتی:

- رووداویکی سهیر بوو، به عاجباتی رزگارم بوو براده ره که ی لی نزیك بووه
وبه سهر سوورمانه وه لی پرسیی:

- رووداوه که چی بوو ؟!

به سهر هاته که ی بوگیرایه وه، پاشان داوای له براده ره که ی کرد، که سبه یینی
ژنه که ی بنیریته ناوچه ی رووداوه که به لکو راستی رووداوه که به ته واوی بزانی،
با

- من حیکایه تی دزی یه که ناچیته می شکم.. به لام مه به ستیان چی بوو، نه وه یه
ده مه وی بیزانم ؟

بو به یانی ژنه چوو جیگای رووداوه که، له م ونه وی پرسیی - پیر ژنه که ی ژیر
سبیه ری دار خورما زه به للاحه که که سه وزه ی ده فروشت گوتی:

- نای که لاویکی شوخ وشه نگه و قسه خوش بوو، به لام نه که ره که که نه بوايه
به بی سی و دوو ده یان گوشت و لاشه که یان له چالیکدا ده شارده وه.
- په، نه تزانی چییان لی ده ویست ؟!

- ده یان گوت دزه.. به لام دزی چی و حالی چی. نه وه سی یه مین که سه، ری ی
پیده گرن. کورته ی حیکایه ته که نه وه یه: نه وانه کچیکی لادییان رفاندووه، وا ده ر
ده که وی شکیان له یه کیکه کچی ی خوش ده وی و په یوه ندی له که لدا هه یه، به لام
نه و که سه به ته واوی نا ناسن، نه وه ند ده زانن نه فندی یه کی جحیل، جا هه ر
یه کی له دانیشتووی نه م ناوچه یه نه بی و لیره هاتو چو بکا گومانی لیده که ک.. نا
نه وه یه راستی مه سه له که ژنه هاته و میردو براده ره که ی به حه په ساوی گوپیان
دایی. پاش چه ند روژی براده ره کریکاره کانی توانیان نه م سی که سه بناسن،
ده رچو براو خزمی یه کترن له که راجیکی ئوتومبیل چاکرندا کار ده که ن، نه وه
روژیک چوونه سهریان و به بوکس شهق وشه قازله دایانه به ر یه کییان به
سهریاندا ده ی قیژاند:

- چون ده تانه وی بیکورن نه ی بی شه رمینه ؟! ده زانن نه وه کی یه یه ؟!.. نه وه یه.
کیکه له وانه ی ژیانی له پیناوی ئیوه دا ته رخان کردووه.. شووره یی داتان ناگری،
له وکاره به ده ی کردووتانه ؟!.. ئیوه هه ربوئه وه باشن به تف ده موچاوتان سواغ
بدری.

سبەینی روژیکى تره

□ فیلادیمیر کیلموفیچ □

□ و. محمد زه‌هاوی □

ئیتەر فرە درەنگە. سبەینی ئەبم بە بەختە وەرترین مروقی سەر پرووی زه‌وی، سبەینی جوانترین و ناسکترین و زیرەکترین و هەلکە و توو ترین کچی جیهان دەبیته هاوسەرم، ئەوەندە خوشم ئەوی که هەمیشە لە بیرو هوشمدا یە.

ئیمە هەردوو ژن و پیاویکی نمونەیین. من هەول و کوششی بێ پایانی خۆم ئەدەم: سەتلی زبیل ئەبەمە دەرەوه، جل و بەرگی خۆم دەشۆم و ئوتووشی دەکەم، گولیشی بو ئەکرم، بەیناو بەینیش که ئارەزووی جگەرە کێشان ئەکەم ئەچمە موبەق و جگەرەکەم لەوی دەکێشم. ئیمە لە راستیدا ریزی یەکتەر دەگرین. پیکەوه دەچینه سینەما. قاپ و قاچاخ بە نۆرە دەشوین. ئیمە لە سەرەتاوه دەربارەوی هەموو شت پیک هاتوین.

ئەبێ سوپاسی (کوکوشکین) بکەم، ئەگەر ئەو نەبوا یە، قەت ئەم شاییه‌م سبەینی بەچاوی خۆم نەئەدی، لەگەڵ ئەم که‌م روویی و شەرمینە ی من هەمە، هەرگیز بیرم لەوه نەکردۆتەوه که لە گەڵ کچی‌دا ئاشنایی پەیدا کەم.

کوکوشکین داھینەریکی گەورە یە. که پیکەوه لە باخچه‌کە پیاسەمان دەکرد، ئارەزووی ئەوهم بوو سلاو لە یەکیک لەو کچه جوانانە بکەم که پۆل پۆل بەلاماندا تێ ئەپەڕین، لەو کاتەدا کوکوشکین سەرگەرمی تاشینی داریک بوو، یان پارچه تەلیکی ئەلقە ئەلقە ئەکرد.

روژی کوکوشکین هاتە لام و داھینانەکی پیشان دام. شتیڵ بوو وەك سنووق و دوگمە یەکیش بە دەرگاکیه‌وه بوو. کوکوشکین هاواری کرد: «گريشنا هیچ نیگەرانی مەبە! ئەم سنووقە بچووکە یارمەتیت ئەدا بو ئەوهی لەگەڵ کچی شۆخ و شەنگا ئاشنا بیت. وەرە برۆین بو سەیران، هەرکە گەیشتینه لای ئەو کچه‌ی که بەدلته، بەبێ ترسی و شەرمەوه نزیکي بەره‌وه‌وه پەنجەش لە سەر دووگمە ی سنووقە که دانی ئامیرە که ئیش ئەکا، کچه‌کەش ئاگادار ئەبیت که توچ لایکی هەلکە و تووی، ناوو ژمارە ی تەله‌فونی خۆیت ئەدات.»

له خوښيا سره رو قاچي خوم ليك نه ته كړده وه، كوكوشكين سنووقه كه ي
خزانده گرافانم وبه دوو قولې چوپنه پياسه كردن.

ئيستا ئيتړشه رم و ترسم نه ماوه هر كچيكم تووش بويت ريك ته ماشاي ناو
چاوني ته كه م. كوكوشكين دهستي دا به شانماو پيروز بايي لي كړدم.

پاشان (نهو) پهيدا بوو، له گهل په كه مين ته ماشادا، يه ك دل، نه ! سه د دل
عاشقي بووم. چوومه پيرييه وه هاوارم لي كړد: «تكايه نه ختي بوو دهسته!».

كچه كه ته ماشايه كي كړدم وه ستا. له هه مان كاتا په نجه م نايه سر
دووكمه كه. كچه كه دهستي دريژ كړدو به پيکه نينيکه وه وتي: «ناوي من ليليايه،
به لام هيشتا له ماله وه ته له فونمان نيه.» كوكوشكين خوي كيشايه كه نار،
رويشت تاكو داهينانيكي تازه ودهس بيني. كه قولې ليليام له باسكم نا، هه ستم
كرد نهو كچه ي له بيرو هوښم دايه دهسم كه وتووه.

مانگيكي ريك چاومان به يه كتر نه كه وت. له ته واوي نه م ماويه دا
ناميره كه ي كوكوشكين له گرافانم دا بوو. ليليا رازي بوو ببيته هاوسه رم. له ماويه
نهو چن هه فته يه دا كوكوشكين هر ديار نه ما. به لام نه مړو واته روژيك پيش
سوور كردن بوو كه ته له فوني كړدو وتي:

«پيويست ناكات هيچم پي بلي، نه ختي وهره دهرې، نه مه وي
شتيكت پيشان دهم».

نازانم بو دلم دا خورپا، گويم نه دايي ورام كړده دهره وه.
كوكوشكين سواري شتيك بيوو له ئوتومبيل نه چوو، داراي پينچ چه رخ وله
پيشيه وهش په روانه يه كي هه بوو، هه ريه كه له وچه رخانه به لايه كا نه سوورانه وه،
كوكوشكين دهره يكي گوره پانه كه ي داو له نزيك منه وه بريكي گرت، دوايي وتي:
«سوار به» به تووړه ييه وه وتم: «كوكوشكين، مه گهر نازاني ؟ من له سبه ينيه وه
دهبمه پياوړيكي به خته وهرې خاوه ن ژن و مال. مه سه له چيه ؟ من هيچ مه به ستم
نيه سواري نه م دوو چه رخه يه ي تو بيم».

كوكوشكين كه به فيزيكه وه تيپروانيم وه لامې دايه وه:
«نه مه دوو چه رخه نيه. نه مه ناميري زه مانه يه. نياز م وايه بو ئاينده بته م
تاكو به چاوي خوت ببيني كه ژياني داهاتووت چون چوني نه بيت».

سه فه ريك له م زه مانه وه به ره و ئاينده، بو نه وه ي دواړو ژوبه سه رهاتي خوم
ببينم، هر چونيك بيت بيريكي باش بوو. بي نه وه ي ئيتړ هيچ قسه يه ك بكه م،
سوار بووم، كوكوشكين ماشينه كه ي ئيشي پي كړدو به توندي لي خوري

چه رځه ګانېش خپراو به په له دهروېشتن، له پردا د دنیا تاريک و ټوټه وو. پاشپان دهنگيک هاته بهر گوډو هه موو لا روښن بوووه. کوکوشکين بريکي ګرت و به ئاوازيکي پر چوشه وه رايگه ياند که:

«زهماني نايندهيه».

له ماشينه که هاتمه خوارو نيگاييکي دهورو بهرم کرد. هه موو شت به باشي نه هاته پيش چاو. کوکوشکين په نجه ي بو نزیکترین خانوو دريژ کردو وتي: «نه وه شوينيکه که تيايا نه ژيت. خانووي ژماره ۲۸. برو داهاتووي خوت بيبه و منيش ليړه دا چاوه رپيت نه که م».

له کاتيکدا دلم له ناو سنکمد ا فري بوو، بهره و خانووي ژماره ي ۲۸ چوومو له زهنگي ده رگا که م دا. دواي ماوه يه که دهنگي ليليا داي به گويا.

- نه مه دوا جارت بي، جاري تر ده رگات بو ناکه مه وه! هه موو ميړده کان خويان ده رگا نه وه. هه ر تو ي که هه ميشه کليله کان ون ده که ي و به م زهنگ لي دانه که وجانه ت دوو چاري مه ينه تيم ده که ي.

ده رگا کرايه وه، ليليا چاخ و قه له و بوو، يا باشتهر بليم تر سناکيش بوو، به رانه برم وه ستاو ريگاي لي ي گرتم، زور به دلنيا ييه وه پرسى: «نه ي گوله کانم کوا؟».

نا ئوميدانه وه ستا بووم: «وا بزانم من روژي روپليکت نه ده مي، به لام تو نه توانيت به سي کوپک وه پادشا بژيت و به و پاره يه ش که نه مينيت هه گولم بو بکريت. پينج ساله به سهر زه ماوه ند ماندا تپه پريوه به لام تو هه موو به لين و قه ول و قه رارت فه راموش کردوه. نه مه يه قسه خوشه کانت که نه تووت نه که روژيک به لکو ساتيک له بيرم ناچيت؟».

ئاخ، ئيوه ي پياوان هه موو وه کوويه کن، پيش زه ماوه ند هه موو جوړه گفتيک نه دن هر که که رتان له پرد په پريه وه هيچتان له ياد ناميني. ژنت هيناوه يان کاره که ر؟ نه، تو خوت بلي؟ نه گهر وانيه، نه ي بو نه مرو به ياني قاپو قاچاخه کانت نه شور دوه؟ هه موو شت تي په ري، ئيمه پريارمان دا بوو به نوره بيان شوين، وانيه؟

پريار و ابوو بيست سالي پيشوو تو بيان شوي، دوايش بيرکي لي بکه ينه وه. ته ماشاکه خانووه که مان چي. به سهر هاتووه! ناتواني روژي نه ختيک پاكي بکه يته وه؟ ته نه نه وه نه زاني دهنگم ده رکه ي، به لام ئيت به سه. نه مه وي بو سينه ما بروم، بي هو ده تکام لي مه که له گه ل خومدا بته م، له سينه ماش هه ميشه

پیشته ئه وه په بوله بول بکې و خه وت لی بکه وی و له دهم خه ودا له گهل
 کوکوشکینی دوستت درده دل نه ریژی. باستره وهیه زبله کان فری بده پته ده ری.
 دوایش سه وزه و نان بکریت. له بیرت نه چی چیشیت لی نیت. نه وه شت له
 بیر بی که به دزییه وه له موبه ق جگه ره نه کیشی! نه که رزور جه زله جگه ره کیشان
 نه که ی برو سهر قالدومه که، نه ویش دوا ی دهرچوونم. بجوولیوه چیه وشک
 بوپته ته وه و به واق ورمانه وه سه یرم ده که ی؟ که وتمه بیر کردنه وه: «که واته
 کاره سات بهم شیوه یه یه: جگه ره کیشان له سهر قالدومه. واهه زانی که وجی
 ده ست که وتوووه! نه، من خواردنی نه ونیم».

دهرگای نایندهم خیرا داخست و به په له به ره و لای کوکوشکین گه رانه وه.
 خه ریکی جه رخی ماشینه که ی بوو. هاوارم کرد: «کوکوشکین، رزگارم که،
 په له که! بیریک بکه ره وه، من لیلیای وام ناوی».

کوکوشکین زور به هیمنیه وه وتی: «چاره کردنی ناسانه. نه که رپینه وه. نه و
 روژه ی که بو وه ول جار لیلیات بینی. ته نیا نه بی ئیشیک بکه ی، کاتی به ته نیشتی
 تی ده په ری هیچ قه سه په کی له که لدا نه که ی».

خوم فری دایه ناو ماشینه که و وتم: «خیرا که»

کوکوشکین خیرا لی خوری، چه رخه کان سوورانه وه دووباره هه موو لا
 تاریک بوو، دوا یی هه مان دهنگ به رز بووه وه له پر دنیا روشن بوو، که یشتینه
 هه مان شوینی خومان. دیسان کچی زیبا و جوان له ته نیشتمانا رت ده بوون. نه و
 کاته دا لیلیا په یدا بوو، کوکوشکین بازووی گرت و چرپانديه گویم وتی: «ناکات له
 خوت بی» کاتی که به ترس و خه یاله وه بیري ناینده و چاره نووسی خوم ده کرد.
 نزیک لیلیا بووم، بریاری خوم دابوو که له که لیا قسه نه که م به لام که رو به رووی
 یه که بووین، خوم پی رانه گیرا وتم: «تکایه نه ختیک سه بر که!» لیلیا وه ستاو
 ده ستی به ره و لای من دریژ کرد. کوکوشکین له ناخی دلپه وه نا هیکی کیشاو گوم
 بوو.

نیستا زور درهنگه. بریار وایه سبه ینی شایی بکه ین.

جان کوکتو

یاداشته کان له دواى مردن

وهرگیزانی دانا رؤوف

جان کوکتو دواى ژيانیکى دهوله مەند له سالى ۱۹۶۳ دا کوچى دوايى کردوه، ژيانیکى پرله داميان له هه موو بواره کانی شانۆ، رومان، وینه کيشان، وینه گرتن، شيعر، وسينمادا.

کوکتو له ماوهى په نجا سال دا سامانیکى گه ورهى روشنبیری مروفایه تی گرنکی له بیرو هونه ر چى هیشتوه وچى په نجه ی به سەر زیاد له چەند جیلنکه وه دیاره.

کوکتو جگه له و سامانه گه وزه نه ده بییه، ده سنوسیکی گه وره ی له یاداشته کانی خو ی له پاش به چى ماوه، که پیش مردن به چەند مانگیك ته واوی کردوه، به لام خو ی وهسیه تی کردوه که نه و یاداشته نه تا دواى بیست سال به سەر کوچی دا بلاونه کریته وه.

به م شیوه یه سالی پارو به په زامه ندى بنه ماله و پارێزهره تاییه تیه که ی به شی یه که م له یاداشته کان بلاو کراوه ته وه.

جان کوکتو دوانزه سالی به نووسینی ئەم یاداشته نه وه به سەر بردووه، له سالی ۱۹۵۱ هوه دهستی پى کردوه و کوتایی پى نه هاتوه تا سه ره تاي سالی ۱۹۶۳.

ئەم یاداشته نه له نۆبه رگی گه وره داو له ژیرناوی (پا بر دوویه کی لادراو) دا کوته بیته وه. ئەم یاداشته نه ش به پروانامه یه کی گرنگ نه ژمیردیت، نه ک

له بهرته وهی که چیرۆکی ژیاڤی کوکتۆ و بیروپای به رامبه ر تیکرایی پرووداوه
روشنبیری و رامیاریه کان و بوچوونی بو شیوازی فورمی نه ده بی خوی تیا دایه،
به لکو له بهرته وهی ده ست نیشانی قوناخیک له میژووی روشنبیری و هونه ری
فه پهنسا نه کات که به شیوازیکی نه ده بی به رز نووسراوه.

کوکتۆ به رگی یه که می نه م یاداشته نه ی بو پرووداوه کانی سالی ۱۹۵۱ و
نیوه ی سالی ۵۲ ته رخاڤ کرده. گرنگترین رووداویش که له دوو توی نه م
به رگه دایه: که وتی نه و هیله فکریه ی که فرانسوا موریاک به رومان و چیرۆک و
شانوگه ریه کانی رابه رایه تی نه کرد، به رامبه ریبازی (وجودی) که روژ به روژ له
که شانه وه دا بوو توانیشی بیروپای به سه ر نه ده ب و شانوی موریاک و
هاوه له کانی دا به سه پینیت.

کوکتۆ به هو ی لاینگیری نه و ریبازه ی که شانوگه ری (شه یتان) ی
«سارتر» ی خولقاند، تووشی که لیک ره خنه ی توندو تیژی فرانسوا موریاک دیت که
له یه کیک له گو فاره نه ده به به کان دا بلاوی کردو ته وه.

نه و کو مه له ره خنه یه ش ده نگیکی گه وری له ناوه نده روشنبیری که ی نه و
کاته ی فه ره نسادا دایه وه له به ر نه وه ی موریاک کو مه لیک ووشه ی ناشرین و
ریندار کردنی به رامبه ر کوکتۆ به کاره ینابوو.

جیاوازی کیشه ی فکری نیوان ریبازو قوتا بڤانه فه لسه فیه کانی فه پهنسا
دیاردیه که له دیارده رگه کانی گو په پانی روشنبیری فه پهنسی، نه مه ش خوی له
خوی دا دیاردیه کی زیندو په سه نه تی.

لایه نی روشنبیری له ژیاڤی کوکتۆ دا په یوه ندی به لایه نیکی تره وه هه یه،
نه وه ش ژیاڤه تاییه تیه که ی خویه تی، که به هیچ جوړیک له بیرو نووسپنه کانی
که متر نیه، کوکتۆ مرو فیککی ره وشت نامو جیاوازه، شیعر و شانوگه ری و رومانی
نووسیوه، هه روه ها به ره می له بواری سینما و په یکه رتاشی و وینه گرتن دا هه یه !
نه م چالاکیه جوړ به جوړانه شی ره نگدانه وه ی تا قی کردنه وه ی ژیاڤیکی پر
دوودلی بووه بو ئازاره عاطفی و گه شت و گوزاره جوړ به جوړه کانی، هه روه ها
جوړ به جوړی نه و ناوه نده کو مه لایه تی یان نه ده بی - هونه ری که کوکتۆ
په یوه ندی پیا نه وه بوو. بیکومان نه و تا قی کردنه وه روژانه یه ی یه که می کاریکی
زوری کردبو ه سه ر ده روونی، به تاییه تیش چوارچیوه ی خیزانه که ی یه که می که
تیا نه ژبا کوکتۆ ته مه نی ده سالان بوو که باوکی له سالی ۱۸۹۹ دا خوی کوشت،
نه م رووداوه ش کاریکی قولی تیکردبوو، نه مه ش زیاتر گو شه گیری کردبوو.

هه روه ها پروبه روو بوونه وهی کومه له پرسپاریک به رامبه ر ئه م بوونه ئالوزه.
به هوئی ئه م کاره سابه ترسناکه وه، خیزانه که ی ئه گوینه وه بوشاریکی تر تا
له «تارمایی» خوگوشته که ی باوکیان رزگاریان بیت.. دوا ی ئه وه به سالیك.
(۱۹۰۰) جان قوناخی سه ره تایی ته واو ئه کات. له ئاماده یی (کوئدرسیه) ئه بیته
هاوپی ی کومه لیک قوتابی که هه ندیکیان له دوا یی دا ئه بنه هاوپی ی گیانی به
گیانی.

له سالی ۱۹۰۷ دا باپیزی ئه مریت و خوی و دایکی به ته نها ئه مینه وه دوا ی
ئه وه ی که خوشکه که ی شوو ئه کات و برا که شی به ره و کاری (المصرفی) ئه چیت.
له هه مان سال دا، کوکتو ئه که ویته دوا ی خوشه ویستی (مادین کارلییه) ی
کیژه ئه کته ری شانوو به هه موو پاکی هه رزه کاریه وه یه که م تاقیکردنه وه ی
خوشه ویستی له گه ل مدلین ئه کات، به هوئی ئه م تاقیکردنه وه دلداریه وه واز له
قوتابخانه ئه هیئت، دوا ی ئه وه ی که دوو جار له تاقی کردنه وه ی (به که لوریه دا)
ده رنا چیت.

دوا ی ئه وه ده ست ئه داته نووسی نی شی عرو به ره و جیهانی ئه ده ب ئه چیت و
ئه که ویته ناسینی ناوه نده ئه ده بیه که، بو یه که مجاریش شی عره کانی له ئا هه نگی
ئه دییه لاوه کان دا ئه هیئت وه.

له سالی ۱۹۰۸ دا تیکسته شی عریه کانی له گو قاری (هه موو شتیك ئه زانم)
بلاوئه کاته وه که گرنگی دا وه به به ره می لاوان و له م ساله ش دا ئه هیئت هاوپی ی
(مارسیل بروست)، وهرۆزه ی گه شته کانی شی بم ده ره وه ی فه ره نسا ده ست پی
ئه کات، یه که م هه واریشی فینسیای ئیتالی ئه بیت.

۱۹۰۹ یه که م کومه له شی عری (گلوپی ئه ندا) بلاوئه کاته وه و خانوه که ی
جی ئه هیئت و ژووری که له گه ره کی (هوتیل بیرون) له پاريس به کری ئه گریت، له م
ژووره دا به ته نها ئه ژی و هه موو کاتی بو خوینده وه و نووسین ته رخا ن ئه کات.

هه ر له م ساله دا وه ریامه تی روستان و بیرنوار گو قاری (شه رزاد)
ده ره ئه کات.

له سالی ۱۹۱۰ دا کومه له شی عری دووه می (میره هه له شه که ..
بلاوئه کاته وه ئه گه ریته وه بو ماله که ی و له گه ل دایکی ئه ژی و ئه که ویته
وینه کی شان، وینه ی پسته ری دیواری بو جه ند شانوگه ری که و هه ندی له
پیش که ش کردنی (بالیه) و پرو پاگه نده ی پیش که ش کردنه جو ر به جو ره
هونه ری هه کان ئه کی شیت.

له سالی ۱۹۱۲ کومه له شيعری سی يه می (سه مای سوفو کلیس)
بلا نه کاته وه له به هاری نه و ساله دا نه چیت بو جزائرو نه که ویتنه نامه گوړینه وه
له گه ل نووسه ری به ناوبانگ (نه ندريه جيد).

سالی ۱۹۱۳ کومه له شيعری چواره می به ناوی (دوو زیندوو ثافره تیکی
مردوو) بلا نه کاته وه، وله پایزدا نه چیت بو سویسرا بو به شداری کردن له بالیه ی
(دافید) له گه ل سترافنسکی .. دواي نه وه سه رپه رشتی بلا وکړنه وه ی کاره
نه دهبیه کانی نه کات هه روه ها له گه ل بول ئیریب گوډاریک دانه مه زینیت به ناوی
«ووشه» هوه ..

له م ماویه دا خو ی به شاعیر نه بولونیرو بیکاسوی هونه رمه ندو نه دیب
ماکس جاکوب و شاعری سریالی نه ندريه بریتون نه ناسینیت .

له سالی ۱۹۱۷ دا به ره وروما نه چیت وله وی په یوه ندی له گه ل که شاوهرترین
نه دهبیه ئیتالیه کان نه کات وپاش چه ند هه فته یه که نه گه رپته وه بو پاریس و به رده وام
نه بیت له چالاکیه نه دهبی و هونه رییه کانی به ته وای سه رقالی ژیا نی روشنبیری
نه بیت .

له سالی ۱۹۲۲ دا شانوگه ری (نه نتيگونا) که له نووسینی خویه تی بو شانو
دهر نه هینیت، نه مه ش یه که م به ره میه تی که خو ی به شداری به ره م هیانی
بکات له گه ل کومه لئ سریالیه کان که تازه خه ریک بو وه که جولانه وه یه کی
کارتیکه ر له گوړه پانی روشنبیری دا سه ری هه ل نه دا .

له سالی ۱۹۲۴ دا شانوگه ری (رومیو و جولیت) پیش که ش نه کات دواي
نه وه ی که به شیوه یه کی تازه وله تی روانینیکی سریالیانه وه ناماده و چاره سه ری
نه و بابه ته تقلیدیه نه کات .

له سالی ۱۹۲۵ دا یه که م پیشانگای تاییه تی له بروکسل نه کاته وه، له م
ساله ش دا شانوگه ری «ئو دیب» له گه ل سترافنسکی پیش که ش نه کات، ئیتر
به رده وام نه بیت له بلا وکړنه وه ی داهینانه نه دهبیه کانی وکړنه وه ی پیشانگای
جوړبه جوړی وینه یان تابلو که وینه و شيعر پیکه وه کو نه کاته وه که ناوی نابوو
تابلوی شيعر .

له کوتای بیسته کان دا پروو نه کاته سینما بواریکی تعبیر کردن و یه که م
فلیمی (خوینی شاعر) نه بیت که دهریه یناوه (نه م فلیمه بو یه کمجار له سالی
۱۹۳۲ دا پیش که ش کراوه) ..

جنرال آبرونسایدو مجور نوئل له م مهسه له یه بکولنه وه پیش نه وه ی
سه روک (وهزیری ناوبراو) گونگره که به جی بهیلیت.

تی بینیه کانی وهزیری ناوبراو بولیکدانه وه ی تیکرایي دوولیزنه ی سیاسی و
سوپایی نه م باش نیوه روپه (۱۵ مارت ۱۹۲۱). له جیگاییکی تردا له هه مان
وه سیه وه سه رچاوه دا نه م ناو نیشانه هه یه:

۳ - کوردستان

لیژنه له سه ریه ته که بابه تی پیویست دهر باره ی کوردستان ناماده بکات
له پیناوی وه پیش خستی گوزهران و سودی هاو وولاتیانی کورد. نه که رچی
بریار ی دووایی له ولایه ن کومیته ی سیاسی دهر نه برا، لیژنه که نه م پیلانه ی
خواره وه ی په سه ند کرد:

کوردستانی به ئینتداب به ستر او نه بیټ له لایه ن مه ندووبی سامی یه وه
یه ک سه ر به ریوه بچیت واش باشتره به یارمه تی نه بخومه نیکی ناو خوئی له
سه روکانی کورد نه م ئیداره یه به ریوه بچیت.

بو نه م به ریوه بردنه یارمه تی داراییان پی بدریت له گه ل یارمه تی تر،
هه میسه به ناوای نه وه وه که تخوبه کان بپاریزین له بیگانه به ناوای نه وه وه له
گه ل کردنه وه ی دهر گای بازرگانیه تی و پیک هینانی هیژیک له سودی
ئیمیراتوریه تدا. له هه مان کات دا هیژیکی لیفی کورد له چه ند تیپیک دابمه زریټ
له ژیر فرمانده ی نه فسه ری ئینگلیزو نه فسه ری تردا. وه تا وه کو (۱) نه کتوبه ر
ناماده بکریټ.

هه ر وه ها به پی ی توانا هیژیکی لیفی سواریش له ته ک نه م هیزه کورده دا
پیک بهیژیت.

سه ر نه نجام به گشتی... هیژیکی کورد ده بی پیک بیټ تا وه کو هیژی
هیمنایه تی ئیمه (واته هیژی به ریتانیا) بتوانیت له ماوه ی شه ش مانگیکدا
ناوچه کانی کورد به جی بهیلیت و بکشیته وه.. پیویسته مسته ر کروسلاند نه و

به داوی ته و او بوونی ته م فلمه به رده و ام ته بیت له سه رهونه ری سینمائی،
ته مه جگه له چالاکیه ته ده بی و هونه ری کانی تری.

سالی ۱۹۴۵ چاکترین فلمی ده ته هیئت: (درنده و ثافره ته جوانه که).
کوکتو، ته و وزه گورجوگوله بی سنوره به خشنده به.. له هه موو ده رگا کانی
ته ده ب و هونه رو شیوازه تعبیری کانی داوه، بازنه په یوه ندی نیوان هه موو کوومه له
پوشنبیری و هونه ری کانی بووه تا له سالی ۱۹۶۳ دا کوچی دواپی کردوه.

ته و چالاکی و جوولانه وه گورجوگوله ی کوکتو، جی ی سه رنج و تی پرامانی
هه مووان بووه. یه کی که له هاوړیکانی ته لیت:

کوکتو گونجاووله گه ل ته و هیله هونه ری ی که بو ژیا نی هه لېژارد بوو، ته و
هیله ش زور له کوکتو وه نزی که بووه: چ له پرووی بیرو چ له پرووی گیان وله شیه وه.
کاتیک که تابلو کانی ته بینین یان نووسینه کانی ته خویندینه وه، ته و هیله به شداره
ته بینین که رهنګ دانه وه ی وینه کانی ته، هیلیکی باریکی هه میشه پاراپه، باو ه ش
بو راستی ته گریته وه یان به شیوازیکی تاییه تی که پی ی ته ووتریت
(هوشمه ندیه کی گرژ) به رهنګاری ته بیته وه، بو خوی وله هه مان کاتیستا دژی
خوی وه که کوکتو که خوی ناوی ناوه.

ونه بی جان کوکتو هه ولی ته وه ی دابی که بیته هونه رمه ندیکی نوی یان
هاوچه رخ، به لکو به شیوه ی کی (لا ارادی) به سه رده مه که یه وه به سترابوو. له به ر
ته وه کاروانی هونه ری و پوشنبیری به ره و دادائی و سریالیه کان جوړه سه پاندنیک
بووه به سه ریا. بویه ته یویست شته کان به رگیکی تر له به ربکه ن، تا ته و ناوه روکه
نوی یه ی که چاخی بیسته م سپاند بووی ده ربکه ویت.

۱۹۸۴/۳/۲۴

سلیمانی

له روزنامه ی «الجمهوریه» موه وهرگیراوه
مکتب الجمهوریه - باریس - العدد ۵۳۱۶

«ره‌خنه ده‌بی چون بی؟»

محمد عبدالرحمن زه‌نگنه

ره‌خنه شتیکی جوان و چاکه،
ئه‌که‌ر مه‌به‌سته‌که‌ی ئه‌وه‌بی لایه‌نه
خراپه‌کان و چاکه‌کانی نووسه‌ر بخاته‌رو،
نه‌ک ره‌خنه‌ بییته‌ هو‌ی تانه‌و تاشه‌رو
گله‌یی وشته‌ کونه‌کانی بجو‌یته‌وه
ره‌خنه‌گر ناب‌ی چه‌کوشیکی به‌ ده‌سته‌وه
بی‌ و بداته‌ سه‌ر نووسه‌را. ره‌خنه‌ ده‌بی
بییته‌ هو‌ی پیش‌خستنی نووسه‌ر نه‌ک
روو‌خاندنی.

نووسه‌ری ره‌سه‌ن ده‌بی له‌ ره‌خنه‌ نه‌ترسی‌و به‌ سنگه‌ فراوانیه‌وه
پیش‌وازی‌ی بکات و بییته‌ هو‌ی پیش‌که‌وتنی و سودی ئی وه‌رگری، ئه‌که‌ر
ئه‌و ره‌خنه‌ گره‌، ره‌خنه‌گریکی لی‌هاتوو به‌ توانا‌ بی‌ت.

به‌لام ئه‌وه‌ی ئه‌مه‌رو من تی‌یینیم کردوو، ئه‌وه‌یه‌، زوربه‌ی
ره‌خنه‌گره‌کانمان، نه‌ک ره‌خنه‌ نازانن چی‌یه‌ به‌ لکو نووسینیان نی‌یه‌، که‌چی

له شه و روژیکدا دهبی به رهخنه گر. بوونه به رهخنه گر کاریکی ئاسان نییه
رهخنه گر دهبی له نووسه رشارهزا ترو لیهاو تربیت.

ئهگەر رهخنه گریک له نووسه رهکه به توانا ترو زیرهک ترو لیهاو تربی،
ئهوا ئیمه هیچ نالین، به لام ئهگەر رهخنه گر شارهزا نه بوو، له
نووسه رهکهش باشت نه بو، ئهوا ئهوانه ی شتیان بو بلاو دهکه نه وه
بیگومان له نووسه رو رهخنه گریش که متوانا ترن.

به ئی ئه مړو هه ندیک، واته هه ندیک له نووسه رشت بلاو دهکه نه وه
شایانی ئه وه یان نییه له ناو خه لکیشدا دانیشن، جا نازانم چون ریده درین
رهخنه یان بو بلاو بگریته وه.

پیویسته ئه م دیاردهیه به جوانی و به باشی له لایه ن به ریوه به ری
لاپه رهکانی روژنامه کان و گوواره کانه وه چاو دیری بکرین.

ئه وه ی من بیستوومه و خویندومه ته وه پیویسته رهخنه گری تایبه تی
هه بی بو هه ر بلاو کردنه وه یه ک، من زور به دل نییاییه وه ده لیم، که ئیمه
رهخنه گری تایبه تیمان نییه، من بویه ئه م قسه یه ده که م چونکه ئه وه ی
رهخنه ده گری خوی له هه موو شتیك هه لده قورتینی و له هه موو شتیكه
شاره زایه. له شانو دا هه ر خوی رهخنه گره، له چیرۆکدا له شیعر دا له
په خشاندا له میژوو دا هه ر خوی شو ره سواری گو ره پانه له کو تاییدا
ده لیم رهخنه له شتی چاک ده گیردی تا دهستی یارمه تی بو نووسه ر دریز
بگری، بو ئه وه ی به ره هه می باشترو به پینز پینشکهش به که لو
نیستمانه که ی بکات.

که رکوک

چيروكى منڊالان و گرنگيتي له پوشن كړنه وهى بيرو هوشى منڊالان دا

هشم جابلې

له گوډارى
(الفصل) ژماره (۹۲)
وهى كپراوه

كه منډال بوين، دايك يا داپيره دهيه ها
چيروكى جوانو دلفينيان بو
ده كپرانپه وه، زور جاريش ينه وه
چيروكه كان كاريان تى ده كړدين
چونكه چيروكى مروځايه تى بونو
فيري نارامو دانايي و خو پوهوشى
جوانيان ده كړدين.

نيستا هم پرسپاره سر
هله دات: ئايا سهرده مى
كپرانپه وهى چيروك بو منډالان به
سهر چوو ؟.

به داخپه وه لوانه يه له وهلامى هم پرسپاره دا بوتري به ئي. به لام هوى چيه ؟.

له راستى دا دايكان نيستا هم دهره تهيان
نيه چونكه بارى ژيان وای سه پاندوه دايكان زوربه ي كاتيان له دهره وهى ماله وه دا
به سهر بهرن، له كلركه و فهرمانكه وجوره ها ئيش وكاردا.

ههروها داپيران وهكو جاران توناو ئاراميان نيه دابنیشن و چيروك بو مندالان بگيرنهوه، جگه له مەش زۆربهی مندالان دهچنه با خچهی مندالان، ئەمەش تا رادهیهك بووته هوی چچرانی په یوهندی نیوان داپیرهو مندال، ههروها ته له فزین و شانوو سینهما رولتیکي پالایان له برینی په یوهندی نیوان داپیرهو مندال دا ههیه و بالیان به سەر دەست به قالی مندالان دا کیشلوه.

بچرانی ئەم جوړه هونەر له نیوان دایک و مندال و داپیره دا کاریکی گه وری کردو ته سەر ئەو په یوهندی یی ئامازەمان کرد.

مندال که ته له فزین و سینهماو شانوو دهبینی ته نیا وهكو بینەرک بوین دادەنیشی، ناتوانی ههستی خوی دەرپیری، به لام به پیچه وانهوه ئەگەر له بلووشی دایک و داپیره ی دا دانشتی دهیه ها پرسیار دهخاته بو. بو دوپات کردنهوی ئەم رایەمان با چيروك بو منداله که مان بگيرينهوه دهبینی تا ج رادهیهك کاری تی دهکات و له چوار چیهوی ئەو پرسیارانه دا که له باره ی چيروکه که وه دهیانخاته بو بومان دەرده که وی چهنی تی گهیشتهوه.

(ئەو چيروکه ی که مندال پی خۆشه)

لیره دا ناتوانین به کسەر وه لای ئەم پرسیاره بدەینهوه؛ چونکه مندالان وهكو بهك نین، ههندیکیان بایه خ به راستی ددهن و چه زیان له چيروکی ئەفسانه و جنوکه و ته له که بازی نیه، به لکو ئەو چيروکه یان پی باشتره له راستی په وه نزیك بی، لیره دا نابی و ا سهیری ئەو مندالانه بکهین که گوايه ئەندیشه و خه یالیکي فراوانیان نیه، به لکو به پیچه وانهوه واقعی و سروشت به نیسبهتی ئەمانه وه کتیبیکي داخراوی پڕ نهیني په. ههروها ههندی مندال چه زیان لهو چيروکانه یه که پاله وانه کانیان خه یالین و له ژیلان و تاقلمانه ی تایبه تی یانه وه دوورن... دهبی له لایه نه وه زور ئاکدار بین چونکه ئەم جوړه مندالانه به دلخۆشی په وه گوی بو ئەم جوړه چيروکه شل دهکەن، ته نانه ت ههندیکیان وا ههست دهکەن که خویان پاله وانی چيروکه کەن، ههول ددهن به هه مان کردهوی پاله وانه که هه لبستن، له لایه کی تره وه وا ههست دهکەن تووشی جوړه ها مه ترسی دهبن، ئەمەش وایان تی دهکات هه میسه له باری دوودلی و نارەحەتی دا بژسن ئاشکرایه که مندال به پوژ ههست به ترس نکات چونکه خه لکی تری له که لادایه و به یاری کردن خه ریک دهبی... له کهل دا هاتنی تاریکی دا ترسی تی دهنیشی، به تایبه تی ئەگەر به ته نیا له ژووریکدا بخهوی. بویه ئەگەر ههستمان کرد مندال له گپارانه وه ی چيروکيک دا ههست به جوړه نارەحەتی په که دهکات دهبی دەست به جی له چيروکيکی تر

بگه پرىن كه زياتر هيمنى و دنيايى پى ببه خشى . چونكه منداډ هەر وهكو وتمان زو كارى تى دهكرى و پيويسى تى به چيروكك ههيه ترسو توقاندنى تيدا نه پى ، ده پى له چوار چيوه چيروكه كه دا ئه وهى تى بگه يه نين كه ئاده ميزادى خراب و شه ر خواز چاره نوسىكى رهش چاوه نو اريه تى و له نه نجام دا هەر چاكه سهر دهكه وى .

زور دايكو بلكو خه يالىكى فراوانيان بو نوسسين و گپړانه وهى چيروك بو منداډان ههيه ، بهلام پيوسته بلين ده پى لهم جوړه چيروكانه دا بزانى منداډ بايه خ به چ دمدات ، نه گهر منداډه كه چروكه كه ي به دل بو ده پى چيروكيكى ترى بو بگيرپرييه وه پاله وانه كه ي هه مان پاله وانى چيروكى پيشووبى ، ده پى وا بكت منداډه كه له گهل پاله وانه كه دا له روداويكى نوى دا بژى ، بهلام نايى دايكو بلكو بهم كار هه ئيستنه نه گهر تواناى راسته قينه يان له نوسين و پيك هينانى چيروك دا نه پى ، چونكه منداډى نه مېو ژيرو چلو كراوه و زيرمه كه ، دهيه ها پرسپار ئاراسته دهكات كه له وانه يه نه توان ولامى بده نه وه ، نه و كاته ش له بهر چاوى منداډه كه سووك ده بن و بروايان پى ناكات ، بويه داوا له دايكو بلكوكان دهكدين جوړه چيروكك بو منداډه كه يان بگيرنه وه كه له گهل بيرو بو چونى دا بكونجى .

گپړانه وهى چيروك شتيكى ئاسان نيه ، بويه ده پى پيشى گپړانه وهى زور باش بيخوينينه وه تاكو توشى هه له نه بين و هه ندى رووداويما له بير نه چيته وه كه له وانه يه له نرخی چيروكه كه دا بگرن . و ايزانم نه وېرېژه هاتو وه بير له منداډه كانمان بگه ينه وه نه گهر بمانه وى دوا پوژيكي رووناكيان بو دهسته بهر بگه ين .

□
 ئەسەد عەدو
 □

کارەساتی دوولی نیشاوی^(۱)

له نیوان فولکلورو میژوودا..

هەرچەندە مەسەلەى سەرڤەم و
 زنجیرەى میژووپی له فولکلوردا بایەخى
 پى نەدرى، بەلکو بە ڤووداوەکانى
 سەرڤەمى گەلێك پێشتر پشت دەبەستى،
 هەروەها ئەو کەسانەى بە مەبەستى
 تۆمارکردن و ساغکردنەوى بابەتى
 فولکلورن لە زۆر جیگا تووشى بەرانگار
 بوونى فولکلورو میژوو دەبن.. جارێك
 یەكەمیان خۆى له گىزاوى دووهمیان
 حەشار دەداو جارێکیان دووهمیان بە
 زرنكى کابانەكەى له کاتى دان و ئاوێر خۆى
 دەر باز دەکات و بە رێچکەى تاییبەتى خۆى
 وەگەل ڤەوى دەکەوى.. بەلام هەندێك جار
 ئەگەر لەبەر تەمام و چێژى بە لەزەتى بى، یان
 لەبەر کارەساتى دل تەزىن بى، هیچ لێك
 جیا نابنەوه بەلکو زیاتر پال بە یەكتر
 دەدەن.

لاوکی ئەم جارەمان، یان باشتر وایە بڵێن سەرڤەدى کارەساتى میژووی
 سیاسى و کۆمەلایەتى نەتەوهکەمان لەو بابەتەن کە هەرگیزاو هەرگیز لێك جیا
 نابێتەوه.. کە ئەویش دەگەرێتەوه سەرەتای سالاکانى ئەم سەدەیه.

کاره ساتی لعلی خان،^(۳) هرچه نده ده بوايه به کاره ساتی سمایل بهگ^(۴) بناسری، که چی هر له ورژهی که نه و پووداوه قه و ماوه بوته هوئی کوژاندنه وهی دوا موئی لکیکی بنه ماله ی میرانی سوران و^(۵) جهرگی نه و ئافره ته کوپ کوژراوه یان کون کون کردوه، نه وشه کاریکه رانه و فرمیسک پشتنی لعلی خان و نه مانی شوپه سواریکی مهیدانی کورد په روهری و^(۶) بی دهنگ کردنی داوا که ریکی سه ربه خوئی^(۷) کوردستان، بوته هوئی نه وه که نه و کاره ساته به نیوی نه و دایکه جهرگ سوتاوه باوبی !

«ده ئی وایی سه د جاران له من نایی،
صبح دگو ناچمه قه زاتی هه ولیرا ره نګین که له برنده له مانگی پاییزی به
روژی چار شه می باب به ره ه وایی،
نوری ئاغه به سی دهنگان گاز دهکا.. خوژیا صبح نه تو له من نه بوايه له
هه تیم و تاران به پاش بکه تیایی،
له جیاتی دوو گولله شهش گولله ته له سمایل به گی لعلی خانی بدابوایی،
خینی سمایل به گی خوش دهبو بکه تابوایه جادی هه ولیری،
پر شابوایه پیش دهرگا نه وی سه رای،
مه حکمه ی کوبرا ته ختی شه وکته^(۸) پاشای به غدایی هه ردو وکیان
غهمی و عایدی بابی ته بوایی،
صبح ده یگو نوری ئاغه به سه ری تو وکمه به قه دری ناوی خودایی،
به دهستی راستم ده فته رو قه ره می مه کته بی، هه رگرتبو به دهستی
چوپه لیم دابوو نه یگرتبو جی ی کاری و باش نه خیاویی،
ده نایی سه د جاران نایی دهنگی ره شیدان و ماقول و خانه دانان برا له
دنیا یی،
هه وری تارانی رانکو و چو غه ری زاخو ده مانچه ی (مانی) له سمایل به گی
لعلی خانی میرات به جی مایی،
لعلی خانی دگو له خوم بی که سی سه رشینی که س نه مایی،
که س نیه جوابه کئی بداته وه که وره ی به غدایی،^(۹)»

شایه ره کانیش بوونه ته هوئی بلاو کردنه وهی له شوینی جیا جیا، هه روها
بوته که ره سه ی فولکلوریست و^(۱۰) میژوونوسان، سه ره پای نه وهی که نه م
سه بربرده یه له پووی قاره مانیتی و دلداری و وه فاداری به دووره ! سه بربرده یه کی

ئەوتۆكە جىڭگاي شاننازى نەتەۋەكە مان بېي، بەلام بە راستى سەرنىچ پاكىشەرە !
 نەۋەك دووبەنەمالەي كورد - واتە بنەمالەي سەمەيل بەگكە لە مىرانى سۆرانو
 بنەمالەي باۋىل ئاغەكە لە خېلى سوۋرچىن - لەسەرىك خاك ھاۋىيانن .. دابو
 نەرىتى كۆنى كۆمەلەيتى بە ھاندانى كۆنەپەرستانو خويىن مژانى نەتەۋەكە مان
 بۆتە ھۆي ئو ناكۆكى و دووبەرىكى يەكە ھەردەم كەسەرى شوۋمى مېژۋى
 نەتەۋەكە مانە، ئەگەر ئو كارەساتە دەستى داگىركەرانى تيا نەبى و ھەر
 ئەۋانىش ئاگرى دووبەرىكىان نەكردىتەۋە بۇجى بەجى كوردنى پىلانەكانىيان،
 نەۋەك ناخۇشى يەككى نيوان دووبەنەمالەي دراۋسى ھاۋدەنگى نەتەۋەكەيان لە
 سەر پارچە زەۋىيەكى خۇدايى، يان رېز نەگرتنى گەرەۋە بچوكايەتى دەگاتە ئو
 پرووداۋە دل تەزىنەۋە مال وپىرانىيەكى كە لە (سەپىلك) پروودا ؟ نەخىر ھەزار جار
 نەخىر، بەلكوئە پرووداۋە فېلىك بۈۋەلە سەدان بەلكولە ھەزاران فېلى ناخەزەكانى
 نەتەۋەكە مان بۇ نەۋەيە بىتوانن يەككىتى گەلەكە مان بېچىرىنن و لە بەرەنگارى
 دوژمنى خاك و مىللەت لاۋازىن، تاكو تۈۋاناي زال بۈۋىيان لەسەر وولات ئاسان تر
 بى.

بەپايى من و زۆربەي خەلكى ئەم وولاتە تۆلەكردنەۋە كارىكى پىروۋزە، بەلام
 چ تۆلەكردنەۋە ؟ تۆلەكردنەۋەي^(۱) نەتەۋە لە دوژمنانى خويىن مژو داگىركەرانى،
 نەۋەك لە پىۋىكى كورد، لە بنەمالەيەكى تىرى كورد، كە ھۆي سەرىكى پرووداۋەكە
 دەستىكى بېگانە بۈۋە. لە جىياتى نەۋەيە بە دللىكى پاك چارە سەرىكى بۇ
 بدۆزىتەۋە، نەۋەك ئو دل رەشى يە پشت بە پشت بگاتە رۆلەكانى ھەر ۋەك
 دەلى:

«ھەنگىنى خوش دەۋو شەرى منو سەمەيل بەگى بگەتبۈايە بەر جادەيە،
 مەعلۇومە سى پشتا دوژمنى مەيە،
 لەسەر صىباحى چاۋ بەرەكە بىكوژن ھەفت سارى ھوكم دابوو بە ئەمرى
 ھاكىمى دەخىلىيە،
 نورى سۈند خۇرە بە ناۋى خودى بە غەۋسى بە غدايى،
 ئەگەر بە تارنەكەن ئەۋى شەرى ئەۋى دەۋايى،
 دەبى بىسۈتېنم رەۋاندوزى پاشاي ھۈدەي ھەرەمى دەكەمە تەۋىلەي
 دەۋاران
 قەسرى سېلى لىلى خانى داكى دەكەمە كادىنى كايى»
 يان دەلى:

«وهكى نوري ئاغە ھاتىيە سۈندەكى خوردايە بە ھەر شەش تەراقى ژنى يە،
ئەگە صىباحى بەرنە دەى لە بەندى يە
شەرت بى سىمايل بەگ نە ھىلم تىببەرى لە گەرى عەلى بەگى يە،
ئەتوو بكوژىن بە حوكمى بەرپايل و عەينەلى يە،
بەران چىكەمى بە چولى بمىنىتەو ە ديوە خانى ئاغەى رەواندوزى يە»^(۱)

تاكوئە و جوړە كارەساتانە سەر لە نوڤى لە نڤوان جوامير ترين قوتابى ئەو
سەردەم كە ناوى صىباح و سىمايل بەگى تاكە مۆمى بنەمالەى مىرانى سۆران، ئەو
دابو نەريتهى كۆمەلايەتى بۆگەنى نەتەو كەمان جىگای داخە، جا پى وىستى
سەرشانى پۆلەى ئىستامان ئەو ەيە، بە ھەول و تەقەلايەكى زانىستانە
چارەسەرى ئەو جوړە پرووداوانە بكن و سوود لە چەوتى رابووردومان وەر بگرن و
پىگای ئاگر خوشكەران بگرن و شويىنى زامەكانمان دەست نیشان بكن.

سىمايل بەگ كى يە ؟

ھاملتۆن دەلى:

«ئەو پىگايەى كە بە ھويىنى ئەو سوور بوو، بە كۆمەك كەردنى ئەو تەواو بوو،
كە ھەردەم بە ئۆمىدى ئەو بوو، پىشكەوتنى مىللەتەكەى لە و پىگايەو دىت ! با!
بىيە پەيكەرى يادگارى حاكىمى بە سوود ترە لە و قەلايە كاۋل بوانەى كە كۆر
پاشاى باپىرەى دروستى كەردبون».

سىمايل بەگ كۆپى سەعيد بەگى عەبدوللا پاشاى بەگ بەگى باپشتيانە، لە
دەوروبەرى سالى ۱۹۰۰ بەرامبەر بە چپاى (كۆپەك)ى، سەرفاز چاۋى
ھەلىناو ە لە باۋەشى لعلى خانى داىكى و شارەخەرپووتەكەى رواندوز... ھەواى
كوردستانى ھەلئۆيو ە بە ناوى ساردو شيرىنى (بىخال) تىنۆتەى شكاوە.

لە و كاتەى تەمەنى گەيشتۆتە ھەت ھەشت سالان، ناوچەكەيان مەيدانى
زۆران بازى داگىر كەران بوو، لەبەر ئەو ھۆيەو ھىچ لاىەك بىرى لە ھوشيار
كەردنەو ەى خەلكى سەۋادى ئەو ناوچەيە نە كەردۆتەو ە بۆيە ئەو یش وەكو ھەزاران
لاوى كۆردى ئەو سەردەم بە كۆلەۋارى ماو ەتو ە،^(۲) لە لاىەكى ترەو ە پەرو ەدە
كەردنى ئەو تاكە كۆپە لە ناو كۆشك و تەلانى عەبدوللا پاشاى باپىرەى، تاكو نەبىتە

داراییه‌ی که له‌م ئالو گۆرهدا وه ده‌ست ده‌که‌وی پیشان بدات و بی‌ژمیریت بو
سالی ۱۹۲۱ - ۱۹۲۲. له‌هه‌مان کاتدا که‌م کردنه‌وه‌ی خه‌رجی تریش له‌پاش
روژی (۱) نه‌کتوبه‌ری ۱۹۲۱ یانه (۱) کانونی دووهمی ۱۹۲۲ وه‌وه. پێویسته
کو‌مه‌کی ته‌وا وه‌بیت له‌نیوه‌یزی ئاسمانی وه‌یزی لیفی دا.

بۆ زیاتر قول بوونه‌وه له‌بریاره‌کانی ئه‌م کۆنگریه‌هه‌میشه‌بروانه‌وه‌سیقه‌ی
ژماره (س.او.) (۷۳۰) (۱۳) (۰۵۲۲۵) (۹،۴).



وه‌کو پوژ ئه‌وه مه‌هه له‌و دووره‌ ده‌رکه‌وت
له‌ می‌وه ئه‌شکو ئاهی ئی‌مه سه‌رکه‌وت

که ئه‌وه لی‌وو ددانه‌م دی به‌ جاری
له‌ به‌رچاوم هه‌موو له‌علو گوهر که‌وت

وه‌نه‌وزیکم شه‌وی دا، گه‌ییه سه‌رمو،
وتی: هه‌سته، هه‌تاوت وا له‌سه‌ر که‌وت

له‌ کێ یاره‌ب خه‌به‌ر پرسی بکه‌م من
که هه‌رکه‌س بو خه‌به‌ر چوو، بی خه‌به‌ر که‌وت

«مه‌جویی»

قوچی قوربانی دوژمنایه تی باوکی، به لام دهوله مهندی و جیگاوشوینی باوکی له نیوخه لکی ناوچه که و دهوروپشتی بوته هوئی شاره زایی له زامانی تورکی، عاره بی فارسی، فهره نسی.

کاتی سمایل به گ پی له قو ناخی میرد مندالی ناوه، گه وره ترین کاره ساتی به چاو بینیه، نه ویش کوشتنی^(۱۳) سه عید به گی باوکی بووه، هر له ورژه وه لعلی خانی دایکی کورد گوته نی «ماران گه ز له گوریسی رهش ده ترسی» سمایل به گی له نیو قه قهس به ند کردوه به مه بهستی له ناو نه چوونی! که چی خه لکی ناوچه که به چاوی سه عید به گیان ته ماشا ده کردو پیزیان لی دهنه، بوپه هر یه که م روژی گه یشتنی داگیرکه رانی ئینگلیز بو رواندوز خه لکه که به ئومیدی ناوه دان کردنه وهی ناوچه که یان شان به شانی سمایل به گ راوه ستاون.. هر له روژی ۱۹۱۹/۱۲/۱۵ له سهر برپاری سهره ک هوزه کانی ناوچه ی رواندوزو دهورو به ری ده بیته حاکی رواندوز..^(۱۴) تا دوا ی کوشتنی دوو کوره که ی^(۱۵) باویل ناغه! هه روه ها به دهنگی خه لکه که له نه نجومه نی نیابی هه لبرارد راه.

سمایل به گی کوژراو هه رده م به خوژگی پیشکه وتنی نه ته وه که ی بووه، زور ده رده سهری له و پیکایه وه بینیه، نه و خوژگه وه ولدانه شی وه که نه ستیره یه کی گهش له لاپه ره کانی میژووی نه نجومه نی نیابی ده دره وشیته وه دوژمنانی داگیرکه ر دانیان به کوردایه تی نه و جوانه مهرگه ناوه، هر به وه رانه وه ستاوه، به لکو له ده ره وه ی کوپوونه وه کانی نه بخومه نیش هه ولی مافو خوژگی رهش و پروتی میله ته که ی داه، به تاییه ت پیشنیاره^(۱۶) به ناویانگه که ی شوباتی سالی ۱۹۲۹ له گه ل چه ندان سهره ک و ناوداری کورد وه ک حازم شه مدین ناغه و جه مال بابانی دوا سهره ک وه زیرانی پادشایی عیراق و چه ندانی تر، بو فه یسه لی پادشاو نوینه ری به ریتانیا، بودامه زراندنی ده زگایه کی (وحدة) ئیداری سهر به خو بو کوردستان که سهره که ی پیاویکی لی هاتووی کورد بی و هر نه ویش په یوه ندی نه و ده زگایه و حوکومه تی مه لبه ندی (المراکز) بی، به لام دوژمنان نه و جوړه خوژگانه یان به زیندوویه تی گوړه شار کردوه.

دوا به دوا ی نه مه ییش بو چه ندان جاری تر دهستی له نیو دهستی^(۱۷) نه و که سانه ناوه که به خوژگی سهر به خوینی نه ته وه که ی هه ولی داه، بو نمونه له گه ل سهد ته ها شه مزینی له ساله کانی ۱۹۲۳ - ۱۹۲۸ به لام هه ر وه ک

خۆزگه كانى تىرجوانه مەرگ برون، تالە ئەنجامدا بە ھاندانى دوژمنان لە مەيدانى
كورد پەروەرى بە يەكجارى لە ناودەبردەرى ۋەك ھەزارانى تر. (۱۸)

«بەژنى سمایل ئاغەم دارىنى مینایە
جوابەكى بەرن لە بو بەغدايە
لعل دەگرینی کوپی کوژرایە
بەژنى سمایل ئاغەم دارىنى مینوکی
جوابەكى ببەن لە بو کەرکوکی
لعل دەگرینی لە خۆم بى بووکی» (۱۹)

نورى ئاغەكى يە ؟

مىجر ھى دەنى:

«لەو کاتەى گەرامە ۋەو کوردستان کەوتە پشتەم، لە رىگا بىرم لەو
خاك و ميللەتە دەکردە ۋە، ھەموو شتىك بەولاو نورى بە تەنيا بەم لاوہ !
بە راستى جىگای سەرسوڤمان بوو، ئەك بو من، بەلكو ھەموو
كار بە دەستانى ئىنگلىز، ئەو پىلاو زۆر سەير بوو ! سەروكايەتى
نەدەويست، دارودەستەى زۆر نەبوو، پارەو پووليش ھىچ، بەلام ئازاو
مەرد» (۲۰) بوو، ژيانى بى شەپو شوڤرى نەدەويست ! ھەرەسانى لە ئىنگلىز
ھەلگرتبو، دەبى ئىستا لە كام شاخ و دۆل بى ؟».

نورى کوپی باويل ئاغەى مەلا عەزىزى مەلا عەبدوللايە لە سالى ۱۸۹۲ لە
ھەمان ناوچەى سمایل بەگ چاوى ھەلناو ۋە ھەروەك ئەو بە ئاو ۋە ھواى
كوردستان فرجى گرتبو، لە و رۆژەيە ۋە نورى ھەستى بە چاك و خراپە كردو بە
ھىواى سەرفرازى خوڤى و ناوچە و ميللەتەكەى بوو، بۆيە ھەر لە زووڤىكە ۋە بو
ھىنانە دى مەبەست ئاشنایی لە گەل تەنگ و خەنجەر و جوڤە چەكە كانى تر پەيدا
كردو ۋە ئەو رىگايەى بى پەسند بوو.

ئەگەر بىتو چاو بە لا پەرەكانى مێژووى ژيانى ئەو تاكە قارەمانە بخشێن

بریتی په له نه شقیایی، راگردن، برسیه تی، بوښه، شورشی شینخ مه حمود، شورشی ۱۹۲۰، ۱۹۳۲، ۱۹۴۳، ۱۹۴۵، شهرې ټاکړې، رانیه، باتاس، جهرگ سووتان، بی که سی، دادگا، به ندیخانه، پشود اټیکې کورت، نه یلول، نه خوشی، گوډستانی که رده گورد.

نه که رنه وه ژيانی مروښکی کوردی سه دهی بیستم بی، ده بی به چه ندان کتیب کوتابی به سه ربردهی ژيانی بی ؟ له راستیدا زور، به لام لیږده له سه رنه و لایانه ده دویین که په یوه ندی به مه به سته که مانه.

نه که له ورژدهی داگیرکه رانی ټینگلیز که یشته ناوچه ی رواندوز، نوری ټاغه نه شقیای بووه، به لکوله زه مانی ده سه لاتی عوسمانیه کانیش - له وېروایه دام نه که ر بیتونه و شورشگیره^(۳) تا نیستا مابوایه ده یتوانی پان و دروژی کوردستان به میللمه ترمان بو بزمیری - به لام باوکی نوری به خوږگی ده رباز کردن و هیور کردنه وهی کورده کی په نا ده یاته به ر کار به ده ستانی ټینگلیز بو لی بووردنی، بویه نه وانیش ده رگای بو والا ده که نه وه پله ی نه فسه ری له هیزی چه ندرمه ی رواندوزی پیشکه ش ده که ن ! به لام نوری ټاغه توانای سه رشوپ کردنی بو فه رمانه قورسه کانی داگیرکه ران نه بووه ! بویه هینده ی بی ناچی ده ست و بازووی هه لده کاو به ره و چیا بوی درده چی و چه ند که سانیک له ده ورو به ری کوده بیتوه، هیرش له سه ر هیرش، بوښه له دوا بوښه^(۴) تا له سالی ۱۹۲۰ رواندوز له ده ست ټینگلیز رزگار ده کات و ده بیته میرکوپ، به لام نه وه نده ی بی ناچی بو جاری دووم ده گیری و په وانه ی دادگای هه ولیر ده کړی.. له وی وه بو که رکوک ټینجا به غدا، به لام له ریگادا بوی درده چی و له ده ست پاسه وانه کان در باز ده بی، ټینجا ده که ریته وه چیا بو ټوله کردنه وه، تا له نه نجامدا به هاندانی دوژمنان، برینی کونی نویی ده کړیته وه بو وازه ی نانی له مه سه له سه ره کی په که و ټوله کردنه وهی خوینی له سمایل به گی هاوده نگی.

کاره ساقه که..

سه عید به گ کورپی عه بدوللا پاشا پیاوړکی کار به ده ست و تاکه ده وله مه ندی ناوچه ی هه ریر و باتاس و رواندوز بووه، هه روه ها بڼه ماله ی سلیمانی عه لی چه یده ری خالوانی مند الانی باویل ټاغه له سه عید به گ که متر نه بوون، بویه

ناخوشیان دهکه ویتە نیوان له ئەنجامدا سه عید به گ له نزیک مزگوتی باتاس دهکوژن، له وکاتە سەمایل به گ ده بێته حاکمی رواندوز دوو براو مند الێکی نوری ئاغه دهکوژین و دهکه ویتە نه ستوی سەمایل به گ.

له ۱۹۳۲/۱۱/۲ له شاری هەولێردا.. صباح نوری باویل ئاغه هێرش دهکاته سه سەمایل به گ و دوو گولله ی لی ده دوا له خوینی دهکه و زینتی و به ره و مالی که ریم کوره چی^(۳) رادهکا، له وکاتەدا سه لیم خەیات موسلاوی که (دیان) بووه سه روکی ته ندروستی هەولێر بووه، سەمایل به گ دهکه یه نه ته به غدا، له ئەنجامدا چاک ده بێته وه، هینده ی هێ ناچی مه لا نه فەندی هەولێری دهکه ویتە نیوانیان و له مالی ئەوا ئاش ده بنه وهو سەمایل به گ ده لی: هەر چه نده دهستم له کشوتنی مسته فاو که ریم نیه به لام با ئەو دوو گولله یه بێته تو له ی ئەو دوو مرگانه، ئینجا بو به یانی هەموویان دینه دادگا له به ردهم مسته فا قهره داخی حاکم له مالی خو ی واز دینی، به لام قهره داخی رازی نابێ و حەوت سال به ندی بو صباح نوری ئاغه ده بێته وه.

نوری ئاغه قومیسەر بووه له دهوک، به لام دهکه پیتە وه لای دایکی له گوندی (جوله میرگ)) بو نه وه ی له و ئازاره ی هیمن و هیوری بماته وه، له کاتی که یشتنی نوری ئاغه.. خزمه کانی وهک خدر ئاغه ی سوورچی که زاواو خه زووردن له گه ل ئیبراهیمی پیاوی خدر ئاغه و حه سه نی حاجی عه بدول ره زاق و مه لا عه زیزو عه لی باویل ئاغه به شداری نوری ئاغه ده که ن له نان خواردنی ئیواره، بو به یانی نوری ئاغه ده یه وی بگه پیتە وه دهوک.. خزمه کانی تا سه ر پێگای خه لیفان له گه لی دین، سەمایل به گیش له هه مان شه و میوانی مالی میرانه کانی شه قلاوه ده بی چونکه بووریکی - کچی عه بدوللا پاشا - خیزانی ره شید میران ده بی.

بو به یانی ته ویش له گه ل هه واله کانی خو ی ده یه وی بگه پیتە وه رواندوز.. هه رچه نده میران هێ ی ده لی مه رو، به لام له وه دلنیا بوو که هیچ شتیک له نیوانیان نه ماوه بو به به ری ده که وی، ئوتۆمبیلی خولامه کان له پێشه وه خویشی له دواوه به ره و رواندوز دین، کاتی ئوتۆمبیلی خولامه کان ده گاته نزیک نوری و خزمه کانی.. وا ده زانن بو نه وان راوه ستاون بو به ده ست وه که ری ده که ن - هه رچه نده عه لی باویل ئاغه ده لی: ئیمه بو به ری کردنی نوری برام له وی راوه ستا بووین به لام کار له کار ترازا - بوو به شه ر^(۴) له ئەنجامدا سەمایل به گ و حسین مه لا نه حمه د بله یی و غه فور رواندوزی و حه سه ن عه بدوللاو حه سن و قادر ده کوژین و سوله یمان به گی ده رگه له یی بریندار ده بی، مامو رواندویش بو ی ده رده چی و

هەلدی ! له وانیش مه لا عەزیزی کۆپی باویل ئاغه و حەسەنی حاجی عەبدول
 رەزاق دەکوژرێن و عەلی و نوری باویل ئاغه و سەلیمی حەمە دەشین بڕیندار دەبن،
 له ئەنجامدا هەموویان دەگیرێن و بەندی بیست سالیان بوو دەبڕیتەوه له دادگای
 موسل له قەزیهی ٢ ج ٩٣٤ به تاوانی کوشتن، به لام له کاتی تەمیزکردنیان له
 ١٩/٢/٩٣٤ دوانیان بەندی هەتا هەتایە ئەوانی تریش چەند سالیك بەند،
 گرتە کهشیان له رۆژی کوشتن ٨/٦/١٩٣٣ بۆ حیساب دەکری، له دواى هەشت
 سال بەند، واتە له سالی ١٩٤١ له کاتی شەپری (حەبانیە) به فرمانی پادشایی به
 یارمەتی یونس سەبعاوی و لاش زاوای خالی نوری ئاغه له بەندیخانە دەردەچن
 صباحی کۆپی نوریش دەبێتە یابوری یونس سەبعاوی و له هەمان سال دەکوژری،
 ئەو کارە استە خەمناک و دل تەزینە تەشنە دەکا تا له سالی ١٩٤٧ له هەریر
 سەمکۆی نوری ئاغه دەکوژن، ئەوانیش له سالی ١٩٦١ یەکیکی تر له جیاتی سەمکۆ
 دەکوژنەوه، به راستی کاریکی نائەموار و ناریکە و جیگای که سەروداخە.

«وێ شەپەرە شەپەرە وێ شەپەرە شەپەرە
 بەری چەندم کو شەپەرە، شەپەرە له چیا به
 شەپری صباحی و سەمایل پاشاییه
 صباح مندارە له مەکتەب دایه
 سەمایل بەگ وادی هەر وەکی بایه
 له گە مەعاونی^(٢٥) دەستیان تیک دایه،^(٢٦)

ئەنجام..

دەربارە ی کارەساتە که هەر وەکو وتمان که سەریکی شۆمە و جیگای
 شانازی نەتەوه که مان نیو له ئەنجامی داب و نەریتی کۆن و بۆگەن قەوماوه،
 سەرەپای ئاگر خوشکە ران و دوژمنان.. چونکە ئەو کارەساتە و چەندانی تر بوو به
 هوی دواخستن و پێش نەکهوتنی ناوچه که به تاییهت شارە خنجیلانە که و
 پەرپووتەکی کورد که له دێرزه مانەوه وەك ئەستێرەیهکی گەش له ئاسمانی
 میژووی نەتەوه ی کورد دەدرەوشیتەوه.

رهواندوژی شانازی و پایته ختی میرانی سوران و ئاوات و ئاره زووی
قیبله گایه کی کورد له دیزه مانه وه پێش له دایک بوونی چه زره تی عیساوه بوته
هێ شیل بوستالی ئه رته شی شاهنشاکانی فارس و جبه له به ره کانی عوسمانی و کلاو
پانه کانی ئینگلیز.

رۆله ی کورد به گشتی و رواندوژی به تایبته هه رده م به خوژگه ی
سه رفرازی و پێشکه وتنی خه لک و شاره که یان بوونه، بۆیه هه ر په که یان به و
خوژگه یه وه ده ستی یارمه تیان بو سولتانی شمشیر درێژ کردوه، به لام سولتانه کان
له سه ره تاوه به قسه ی لووس و مه کربازی و له دوايشدا برینی ئه و دهسته
خاویناه ی که رۆژیک له رۆژان بو خزمهت کردنیان درێژ کرابوو. (۳۷)

هیچی ترمان هێ نه ماوه جگه له وهی که بلیین هه زاران سلاو چه پکیک
نیرگزی پال شاخه کانی کوردستان بو گیانی ئه و که سانه که به خوژگه ی
سه رفرازی کورد و کوردستان سه ریان ناوه ته وه ژیر گل.

سه رچاوه کان

- ۱ - میژووی میرانی سوران، خوا ئی خوشبو جوژنی موکریانی.
- ۲ - سنخان ئی کوردستان، میجر هی.
- ۳ - طریق ئی کوردستان، هاملتون
- ۴ - ماساة بارزان المظلومة، معروف جیلووک
- ۵ - لیرمه که له کهنجینه ی نه ته وه ی کورد، ئه سه عد عه دیو
- ۶ - دانیشتن له کهل: خانم سوورچی، عه لی بلویل ئاغه، اسماعیل سه ره ههنگ، اسماعیل
گرتهکی، عزالدین فیضی و چه ندانی نه نه سراو.

په راویزه کان

- ۱ - ئهم بایسم له رۆژی ۱۶/۲/۱۹۸۵ له وهرزی رۆشنیری ی یه کیتی ی ئه دیبو
نووسه رانی لقی هه ولێدا به کوپ پێشکهش کرد.

٢ - لعل خان كچی مستهفا نه لياس، له سالی ١٨٨٤ له دايك بووهو له ١٩٦٨/٣/٧ مردوه، نه م ئاغړته دايكي سمایل بهگ، له دواي كوشتني تاكه كوپړهكې بؤ ملوهی سی ی سال نه چوټه ژووری تایبهتی سمایل بهگی كوپړی، به لام مستهفا ئاغهی رواندوزی برازای كه له دهوړوبهړی مانگی ئاداری سالی ١٩٨٥ مرد، دههینتهوه سهر مانی خوی.

٣ - سمایل بهگ كوپړی سه عید بهگ، له سالی ١٩٠٠ له دايك بووهو له ١٩٣٣/٦/٨ له ذوی نیشلوی كه دهكهوینته سهر پښكای خه لیغان - سپیك له ژیر گوندی (سهرچیا) كوژراوه، ههر چه نده له كتیبه كه م لیره یك له كهنجینه ی نه ته وهی كورد، په روانیزی (١٣) سالی (١٨٩٧) م، كړوټه سالی له دايك بوونی، به لام خوا ئی خوشبو مه عرووف جیاووك له كتیبه كهی دا ده ئی: «له و كاته ی سه عید بهگ كوژرا.. سمایل بهگی كوپړی ته مه نی ١٤ - ١٥ سال بووه، هه روه ها میجر هی ده ئی: «كاتی سهر و ك هوزه كان بریاریان له سهر حاكمیه تی سمایل بهگ دا ته مه نی ١٩ - ٢٠ سال بوو».

سه عید بهگی بلوكی له سهر متای سالی ١٩١٨ پینش گه یشتنی داگیركهرانی ئینگلیز بؤ نلوچه كه.. كوژرا، به مه بهستی دیار كړدنې ته مه نی سمایل بهگ زور گه پام، به لام داخی گرانم نیوی له هیچ شوینك نه بوو چونكه عیراق له سالی ١٩٣٤ سهر ژمیر كراوه، نه ویش له و ساله دا نه ملوه.. بویه به مه زنده و دیده نی چه ندان به سالا چووی نلوچه كه و ته ماشا كړدنم بؤ وینه كانی جیا جیای سمایل بهگ سالی دیار كراوم بی په سندهو نزیك تر بوو.

٤ - دهر باره ی بنه ماله ی سمایل بهگ، خوا ئی خوشبو حوزنی موكریانی ده ئی: «بنه ماله ی سمایل بهگ پینش كور پاشای رواندوزی له میرانی سوران جیا بوونه ته وه، به لام میجر هی ده ئی: «یه حیا بهگی مودیر ناحیه ی دیره ههریر، كوپړه زای په سوول مستهفا پاشا، كوپړی كچی عه بدوللا پاشای بلپیره ی سمایل بهگ، هه روه ها ده ئی: «یه حیا بهگو سمایل بهگ ئاموزای یه كترن، دوو باره موكریانی ده ئی: «كاتی میر محه مه دی رواندوزی هیرشی برده سهر مامه كانی.. بلیز بهگی بلپشتیان، برا گه وړه ی عه بدوللا پاشا، عوسمانیه كانی خوش دهویست له ترسی میر محه مه د پای كرده ئه سته مبول و له زه مانې په سوول پاشا گه راپه وه رواندوز، لیره دا بومان پوون ده بیته وه كه بنه ماله ی سمایل بهگ له میره كانی سوران، بؤ ؟ ئه گه روانه بی بؤ بلیز بهگ له هیرش كور پاشا بؤ سهر مامه كانی ده ترسا ؟ ئه گه له مامه كانی نه بی ؟!.

٥ - له كورد په روه ری ئه م لاوه، هاملتون ده ئی: «سمیل بهگ هه رده م به ئاواتی پینشكه وټو سهر به خوپی كوردستان بوو، له لای ئیغه ی دهوت - واته ئینگلیز - ده بی روژك دابی له روژه لاتی نلوه راست كوردستان و ك (سویسرا) ی، ئوپرای ئی بی ! هه روه ها له و بیرو بلاوه دا بوو، به كړدنه وه ی پښكای گه ئی عه ئی بهگ ئاواته كهی دینه دی، بویه هه رده م دهستی یارمه تی بومان دریژ ده كړد».

٦ - له باره ی داواکه رنګی سهر به خوځی کوردستان، خواتی خوشبو جیلوک دهئی: «کاتی
جه عفر پاشا و مکیل سهره و وزیران و میجر یانغی و مکیل نوینهری سامی هاتنه
هولیز، بو شهوی نه بزی خه لکه که وهر بگرن دهر باره ی په یمنی سالی ١٩٣٠، له
دانیشتنیکا جه عفر پاشا پرسپاری له خدر نه حمده پاشای دزمیې کردو گوتی: چی تان
دهوی؟ شهویش واته دزمیې وتی: خه لکی سلیمانی چی پان دهوی نیمه یش شه ومان
دهوی! بی شهوی پرسپار له سمایل بهگ بکری، هه لسیه وه سهر پی و گوتی:
سهر به خوځی په کی ته وای کوردستانمان دهوی، جه عفر پاشاش به هوار کردن پی
وت: دانیسه تو بجوکی نازانی چی تان دهوی! ټینجا پووی له شه حمده عوسمان
شه فندی کرد... شهویش هه مان وه لای دزمیې دایه وه! جه عفر پاشاش دهئی: تو
نوینهری نه نجومه نی نیایی چون قسه ی شهوان دهکی؟»

٧ - مه به ست له ناجی شه وکته تی وهر زیری نلوه خوځی پادشایی به.

٨ - بو ته وای دهقی لاوکه که به وانه لیرمه که لاپه ره ٥٣ - ٥٨.

٩ - شه وده ی من بزائم جگه له ماموستا محمه دی مه لا کریم که سی تر لاوکی لعل خان،
یان نوری بلویل ناغه ی بلو نه کردو ته وه، له میزو و نووسانیش هه شه کتیبانه ی نلوم
بردون له سهر چاوه کان زیاترم نه دیومو نه بیستوه.

١٠ - لیرمه دا ده مهوی شه توله کردنه وه په قسه ی قاره مانیکې عهره بی نیو ابو
القاسم به بسته وه بو به چیژ کردن قسه ی خوم! له و کاته ی ئیسپانیه کان
دهور و پشته شاری شه نده لسیان که مارودا بوو، والی شه نده لیس له سهر شه و پیک
هاتبوو که کللی شلر بداته ده ست له پاش شهوی خه لکه که ی ئی چول بکری، له دوا
دهوی چول کردن.. ئافره تیکې عارب هاته سهر پنگای ابو القاسمی پالوه وان و پی ی گوت:
دهمیکه ئاره زوی شه و بووم که بمخوازی! شه و خوزگه ییم نه هاته دی، به لام له م
کاته دا دواو کارم خوزگه م بهینه دی! شهویش پی ی وت: یه که پرسپارم هه یه شه که
وه لامت دامه وه، شه و له کهل خومت ده به م.

- فهرموو

- ئایا دلت جیکای قینی هه یه؟

- ئاتوو شه خودایه شه مه پرسپاره، له ئافره تیکې عهره بی شه نده لیس بکری؟ شه که ر شه
ده ی که تو ی خوشه ویستی تلایه شوینی قینی دوزمنانی قیا نه بی له زیر پامی ده نیم!
- سوپاس بو یه زدان، ده ست بخه ده ستم بو شهوی له دوا ی خومت سوار بکه م.

١١ - به وانه سهر چاوه ی پیشوو.

١٢ - دهر باره ی خویندنی سمایل بهگ، عه ی بلویل ناغه دهئی: «سمایل و هلو ته مه نه کانی

وهك نوری برامو دوايي منیش له مه درسه ی روشديه به زمانی تورکی خویندومانه.

۱۳ - هه رچه نده بڼه مالې بلویل ناغه دستیان له کوشتنی سه عید بهگ نه بووه. به لکو مای خالوانیان بوون، که چی ناگری دوژمنداری نه وانی گرتوه.

۱۴ - میجر هی ده ئی: «کاتی به شیخ محمه د ناغی باله کیم وت: توم هه لېزاردوه بو حاکماتی رواندوز.. قسه که می په سند نه کردو کوتی: سمایل بهگ شیلوی نهو شویڼه یه. منیش بو نیواره سه روکه کانم کوکرده وه. هه موویان بریاریان له سهر سمایل بهگ بوو. به لام پڼم خوش نه بوو چونکه جحیل بوو، نهو کارهش له نهو بهر تر بوو. به لام چاره؟»

۱۵ - دهر باره ی کوشتنی دوو کورپه کی بلویل ناغه، هاملتون ده ئی: «لهو کله ی نوری ناغه له دست جه ندرمه کان.. له پڼگای به غدا دهر بازی بوو، بلوکیان به ند کردو هه وئی گرتنی چوار براکانیان دا له پڼگای سمایل بهگی حاکم، به لام براکانی نوری ناغه خوین نه دا دست، له نه نجامدا مسته فلو که ریم کورانی بلویل ناغه کوژران و مندالڼکی بچوکی نوری ناغهش جا له بهر نهو هویه وه بی، یان له بهر نه خوشی به کی له ناوچوو!، نهو کوشتاره خه لکه کی له سمایل بهگ کرد، هه ر چنده سمایل بهگ وهک ئی پرسراوڼک نه رکی سهرشانی خوی جی به جی کرده، به لام کورد کوته نی «مال له خورا نه بوو میوانیش ووری ووری».

عه لی بلویل ناغه له وه لامي پرسیاریکدا وتی: «له م دوايیه دا بو مان دهر که وت که سمایل بهگ هیچ په یوه نډیه کی به کوشتنی براکانم نه بووه، به لکو یه کیک له خالوانه کانی که نیوی عه ویل ناغه بوو».

۱۶ - جیلاوک ده ئی: «له دادگای هه ولیر راوه ستا بووم، کاتی پیشنیاره که یان بوم بینلو خویندومه وه کوتم: نهو وه گیرانه م به دل نیه - به مه زنده ی جیلاوک کاره که له پیلانی ئینگلیز بووه، کاره کهش جیگای مه ترسیه! چونکه به م پیشنیاره پڼگا به ئاسووری یه کان دده ن له سهر شانی کورد نه وانیش دوه له تیک له کوردستان دایمه زینن - له کاتی خویندونه وه ی کتیه که ی جیلاوک، له سهر نهو پیشنیاره.. به مه زنده ی من هه ست به نه هینی یه ک دهر کړی! کاتی ده ئی: سمایل بهگ و جه مال بابان که خوین به سه روکی کوردان داده نا هه رچه نده ئاوش نین، سمایل بهگ خوی به نه وه ی کور پاشا داده ئی که چی وا نیه..... تاد.

بهش به حالی خوم په یوه نډیم به ناخوشی نیوان جیلاوک و بابان نیه، چونکه جیلاوک جه مال به بابان دانانی و دست بو (زه هره ی) دایکی دریز دهکا! مه به سستی نیمه سمایل بهگ.. به مه زنده:

یه که م - جیلاوک خه لکی گوندی سریشمه یه، که سهر به یه ک ناوچه ی ئیداری بووه، که سمایل بهگ سه روکی بووه له پیشتر بلوک و باپیره ی، نهویش واته جیلاوک

به زرنکی خۆی توانیویه‌تی جیگای خۆی له میژووی سیاسی عیراق به گشتی و کوردستان به تایبەت بدوژته‌وه، سمایلێش جگه له ده‌وله‌مه‌ندی و عه‌شایره‌کان زیاتری نه‌بووه.

دووم - پرس نه‌کردن به جیلاوک، پێش نووسینی پێشنیاره‌که له لایه‌ن سمایل به‌گو براده‌ره‌کانی ! لێرمدا وا ده‌گه‌ینی که ئه‌ویان به یه‌کیکی سه‌ره‌کی له مه‌سه‌له‌که دانه‌ناوه.

سێیه‌م - ده‌بی کوشتی یوسف به‌گی پالیروای حاکی رواندوز به‌ر له سمایل به‌گ، هویه‌کی سه‌ره‌کی ئه‌و نه‌هینی‌یه‌ بی ؟ چونکه جیلاوک به‌ دل سووتلوی له‌سه‌ر زمانی هوروی.. بای له‌ ناوچوونی یوسف به‌گ ده‌کا ! هه‌رچه‌نده هه‌ولی بی‌وچانمدا بو زانینی خزمایه‌تی یوسف به‌گو جیلاوک به‌لام نه‌گه‌یشتمه ئه‌نجام.

چوارهم - شانازی کردنی جیلاوک به‌ ئیسلامه‌تی خۆیی و ڕه‌یکی ئایینی له ئاسوریه‌کان، که‌چی سمایل به‌گ هه‌رده‌م هه‌ولی ئه‌وه‌ی داوه که ئاسوریه‌کان وه‌ک بای کوردی ئیسلام ده‌بی له‌سه‌ر ئه‌م خاکه‌ بژین، چونکه به‌ کوردی یان له‌قه‌له‌م ده‌دا.

۱۷ - ده‌رباره‌ی ده‌ست له‌ نێو ده‌ست نانی سمایل به‌گ له‌ گه‌ل داگیره‌که‌ران ده‌لێن: ئه‌و که‌نجه‌ چه‌وساندنه‌وه‌ی میله‌تی کوردی له‌ ژێر ده‌سه‌لاتی عوسمانیه‌کان و وێران کردنی شاره‌ خنجیلانه‌که‌ی رواندوز به‌ ده‌ست قه‌یسه‌ری یه‌کان، به‌ چلوی خۆی بینیووه، بویه له‌سه‌ر ئه‌و بیرو بلوه‌ره‌ بووه که کورد به‌هاتنی داگیره‌که‌رانی ئینگلیز ده‌گاته ئامانج، بویه هه‌ر له‌ یه‌که‌م رۆژی گه‌یشتنی کاربه‌ده‌ستانی ئینگلیز بو‌ رواندوز، پێشوازیانی کردووه ده‌ستی یارمه‌تی بو‌ نۆی کردنه‌وه‌و دامه‌زراندنی داموده‌زگای سه‌ره‌پرشتی درێژ کردووه‌ له‌و په‌ری دل خوشیدا بووه کاتی هه‌وا ئی پێگا دروست کردنی گه‌لی عه‌لی به‌گی بیستوه، به‌ ئومیدی ئه‌وه‌ بووه که قوتابخانه‌و نه‌خوشخانه‌و پێشکه‌وتن به‌و پێگایه‌ ده‌گاته ناوچه‌که‌یان، به‌لام هه‌نده‌ی پێی ناچی له‌و کاته‌ی پێگاکه‌ به‌ره‌و کوته‌یی هاتووه.. ڕوو ده‌گاته هاملتون و ده‌ی: کوا قسه‌کانتان ؟ کوا قوتابخانه‌و نه‌خوشخانه، وا ده‌رده‌که‌وتی ئه‌و پێگایه‌ بو‌ هاتنی سوپا گواستنه‌وه‌ی جبه‌خانه‌ دروست کراوه ! له‌ لایه‌کی تر به‌رانگار بوونی سمایل به‌گ له‌ گه‌ل کاربه‌ده‌ستانی پادشایی، به‌ تایبەت له‌ کو‌بوونه‌وه‌کانی ئه‌نجومه‌نی نیایی.. هه‌روه‌ها گویی نه‌دانی کاربه‌ده‌ستانی ئینگلیز به‌ سمایل به‌گو داواکانی، سه‌ره‌رای ده‌رچوونی سه‌ید ته‌های شه‌فرینی هاوخته‌می له‌ عیراق و مانه‌وه‌ی ئه‌و لاه به‌ تاکه‌ سواری، ئه‌و هه‌موو خاڵانه‌ بوونه‌ته‌ هۆی له‌ ناوچوونی ئه‌و کورد په‌روه‌ره.

۱۸ - پیلان دانانی ئینگلیز بو‌ له‌ ناو بردنی ئه‌م داواکه‌ره‌ ده‌لێن: ئینگلیز سه‌دان به‌لکو هه‌زاران که‌س وه‌ک سمایل و شه‌فرینی و چه‌ندان میله‌تانیان نا‌ئومید کرد، هه‌ر ئه‌وان نه‌بوون له‌ به‌لێنی نامرو‌فانه‌یان سه‌ید ته‌هاو نزیکه‌ی چه‌فتا پێنج هه‌زار فه‌له‌یان له‌ شوین و جیگای خۆیان هه‌لکه‌ناندو به‌و شاخ و دۆلانه‌ی کوردستانیان بلاوه‌ پێ کردن، به‌

عبد الرحيم رحيمى

هه کارى و

چه ند هوزانهك

□ عبدالكريم فندي دوسكى □

عبد الرحيم رحيمى هه کارى يهك ژ نفيسه رو هوزانقانيډ گوڤارا «ژين» ى بويه د ده مى دهرگه تنا ويدا. ئەز دشيم بيژم هه مى ژماريد فى كوڤارى هاتينه خه ملاندن ب هوزان و نفيسينيد وى. براستى نه گه ر هزرا خوه تيدا يكهين بيهنا ئە فينا ملله تى ژى دڤريت.

ع. رحيمى هه کارى مروڤه كى نيشتمان په روهر بريه، چتكو مشه ناڅى وى دگه ل ئەندام و دهسته كيد كومه ليد كوردى لوى ده مى تيت. هه روسا نفيسه رهكى ب راهافيزو قه له م خورت بويه هه ر وهكو ژ نفيسينيد وى ئاشكه را دبیت. هوزانقانى هيژا «جهه رخوين» چه ند گريكىډ ژينا وى قه دكه ت و دبیت عبد الرحيم هه کارى شاعره كى كورده به رى چه ند سالال ئە ستامبولى نوتيا (رون لى تارى بويه و ديوانه كا ب كورماتجى هه ى وال ستامبولى هاتيه چاپكرن^(۱)). هه روسا ديوانا جزيرى وى يا چاپكرى. ع. رحيمى هه کارى ژ نه شيد هوزانقانى كورد «په رته و پاشاى هه كلرى» يه و بنه مالا ميريد هه كلريا يه^(۲).

ميژونفيسى هيژا د. كمال مظهر دبیت: هه کارى ئيكه ژ به راهيد «وزنامه نفيسين كورد لسه ر ده مى خوه د هه مى ژماريد «ژين» ى د! شعريد پير هه ستى

ئالواتى گەشتىنە ئامانچى ئەو رەش و پوۋقانە ! چەندان ئوردىگى سەربازى بە نىۋى سوپاى لىقى لەو ھەلخەلە تاوانەى بە قەسەى مار شەمعون و گەورەكانى پەر كەردەو، لە دوايىدا ھەر يەكەيان بە دەردىك ئاوارە كەردو لە ئاويان بىردن، ھەر سەيد تەھا نەبوو بەو دەردەو لە تاران بە ئاۋمىدى و شەرمەزارى لە غەربىيەتەى سەرى نايەو ۋىر گەل، ھەرچەندە سەيد تەھاو سەمەل بەگ ھەولتىكى زورىيىندا بو ئەو ھەى كوشتار لە نىۋان كوردەكانى فەلەو ئىسلام بەرپا نەبى، بەلام پىلانى رابووردوى عوسمانىيەكان لە گەل سەمكى شىكەو پىلانى ئىنگىلىز لە گەل ئەو دەو ھەردەم ۋەك ئائىنسەنى ئەوان بە ھىز تر بوو، كەچى لە پاش ئەو بارە نائەموارەش لە كاتى ئاوارە بوونى فەلەكان بو شارى بە عقوبە.. سەيد تەھا ھەولو تەقەلەيكى زور بىلنى داو ۋە كەرەنەو ھەى سەدان مالى برا فەلەكان كە ھەردەم ۋەك برا لەسەر ئەم خاكە دەۋىلان ھەروەھا يارمەتى دائىيان بو دامەزاندنى كليسى رۆژھەلاتى لە ھەرىر بە رابەرى مار يوسف و ئاسايش و برايتەى لە نىۋان فەلەو ئىسلام بچەسپىنى كە تا ئىستە نمونەى شانازى نەتەو كەمانە، ئايا دوژمن و داگىر كەرەن ئەو برايتەيان دەخواست، نەخىر بەلام ئەو ھىش دەگەرپتەو سەر ھەستى مروغانەى نەتەو ھەى كورد.

۱۹ - بىروانە سەرچاۋەى پىنشوو لاپەرە ۵۸ - ۵۹.

۲۰ - دەربارەى ئازايەتى و دېندەى نورى ئاغە.. عەلى باۋىل ئاغە دەئى: بە مەزىندەى خۆم ئەو ئاۋەى كە بە دواى ئىمە كەوتوۋە كە ئازايىن، دېندە، مەرد، دەگەرپتەو ئازايەتى خالوانمان كە يەزىدىن، چۈنكە داپىرەم بوۋك مەم كچى عەلى بەگى داسنى يەزىدىيەو كە دەكاتە خوشكى بوۋك عايشى خىزانى رەسول پاشا، ئەو دوو خوشكە بە دىلى دەھىزىنە رواندور، مەر مەمەدەش يەكەيان لە رەسولى براى مارە دەكات و ئەوى تىرىش لە مەلا عەزىزى باپىرەم كە فەقەى يەكەى ئاۋبانگ بوو، سەرەپراى ئەو ھەى كە خزمەتەى لە گەل رەشا ئاغە كە يەكەك بوو لە سەر كەردەكانى سوپاى سوران.

۲۱ - رەنگە ھەندى كەس گلەبى بىكەن و بلىن: چۆن بەو جۆرە كەسانە دەلەن شورشگىر، مەنەش دەلەم نەبى ئەو لە ياد بىكەين كە نورى ئاغە لە سالى ۱۹۶۲ لە تەمەنى (۷۰) سالىدا بە چاۋى كەم بىنەبى و كەپى، بە سوپاى ئەسپىكى رەسەن گەشتوتە بىكەى شورشگىران، بە مەبەستى بەشدار كەردن، بەلام دەردە پىرى بەرەو نەخوشخانەى ھەوليزى دەبەت و ھەر لەوى لە رۆزى ۱۹۶۳/۲/۷ كۆچى دواى دەكات لە گەردە كەردى رواندور دەنيزرى.

۲۲ - كاتى نورى ئاغە لە دەست جەندەمەكان دەرباز بوو، لە رىگەى سولەيمانىيەو كەشتە شاخەكانى رواندور، لە رۆزى ۱۲/۸/۱۹۲۰ لە گەل خەر ئاغەى جەمەدەشەنى سورچى و چەندەنى تەرىنە كەئى عەلى بەگەو لە نەزىك بەردى (بازنان) بۆسەيان بو لە ئاۋبەردى مىجر ھەى دامەزەند، بەلام كەشتەنى يارمەتى بو ھەى بوو بە ھەى رىزگار بوونى لە دەست نورى ئاغە، بەلام عەلى باۋىل ئاغە تەمەن (۷۳) سالى دەئى: لەو

بوسه یه دا نوری له گه‌ل نه‌بوو. به‌لکو خدر ئاغه‌ی زاوامان و شیخیل ده‌ستیلوکی بوو. نه‌مما مه‌سه‌له‌ی گرتنی رواندوز، نوری ئاغه‌و خدر ئاغه‌و برادره‌کانی ده‌گه‌نه‌ بنگه‌ی شورشگیرانی ئاوچه‌ی ئلکری بو‌ لای شیخ هو‌بیده‌لای سورچی بلدینی، ئینجا هنرش ده‌گه‌نه‌ سهر بلاتس، نه‌فسه‌ری ئینگلیز که‌ ئلوی (ایمکتن) ده‌بی، له‌ گه‌ل سه‌د جه‌ندرمه‌ به‌رانگاریان ده‌بن. به‌لام هاریکاری عه‌شایری خوشنلوه‌تی له‌ شه‌قلاره‌ بو‌ شورشگیران ده‌بیته‌ هو‌ی شکانی ئینگلیزو له‌ دواییدا رزگار کردنی رواندوز: دهرباره‌ی گرتن و هه‌لاتنی نوری ئاغه‌ نه‌وه‌مان ده‌ستگیر که‌وتوه، له‌ شه‌وینکا نوری و خدر به‌لاماری ده‌زکلیه‌کی ئینگلیزیان داوه، له‌ نه‌بخامدا نوری ئاغه‌ به‌ دیل گیراوه‌و نیدراوه‌ته‌ هه‌ولیر، بو‌ مه‌حاکمه‌ کردنی، هه‌روه‌ها داوا کردنی حاکمی ئینگلیز له‌ سمایل به‌گ بو‌ ناردنی دوو شاه‌بید، نه‌ویش - به‌ داخه‌وه - خورشید به‌گی برای فاتمه‌ خانی سه‌روکی (فه‌قی‌یان) و عه‌ولا ئاغه‌ی (که‌ره‌وان) ی، ناردوه.

به‌لام هی ده‌قی: به‌هوش توانای چه‌سپاندنی توهمه‌مان به‌ نه‌کرا، چونکه‌ نوری زور زرتگو قسه‌ زان بوو، به‌لام دوزینه‌وه‌ی نامه‌ی شیخ عوبیده‌لای سورچی شورشگیر له‌ مانی نوری ئاغه‌ بووه‌ هو‌ی نیشانه‌ی به‌شدار کردنی له‌ گه‌ل شورشگیران دژ به‌ ئینگلیز، ئینجا ملوه‌ی پینج سال به‌ندی بو‌ بڕیاوه‌و په‌وانه‌ی به‌غدا کرا، به‌لام له‌ رینگدا جه‌ندرمه‌یه‌کی عارهب که‌ نیوی محمه‌د بووه‌ له‌ گه‌ل هاورپی به‌کی تری که‌ نیوی مه‌لا حه‌یبب شنوپی بووه، نه‌فسه‌ره‌که‌ بیان یوسف که‌شاف ده‌کوژن و له‌ گه‌ل نوری راده‌گه‌ن، بلویل ئاغه‌ش له‌ چاکه‌ی محمه‌د عارهب، خیزانی مسته‌فای کوپی که‌ بیوه‌ژن بوو ده‌داته‌ محمه‌د که‌ تا ئیستا مندا له‌کانی له‌ گوندی سه‌رجیا ده‌ژین.

٢٣ - که‌ریم کوپی وه‌ی حاجی عوسمان کوره‌چی‌یه، که‌ریم دوو کوپی له‌ پاش به‌جی ملوه، خالص و چو‌ی، چه‌ند مانگی له‌مه‌و به‌ر چو‌ی مرد! خالص ده‌قی: له‌و کاته‌ی باوکم مرد ته‌مه‌نم که‌وت سال بوو، خویش مه‌والید ١٩٣٧ واته‌ که‌ریمی بلوکی له‌ سانی ١٩٤٤ مردوه، هه‌روه‌ها خه‌دیجه‌ خانی خیزانی نوری ئاغه‌ کچی سه‌لیم کوره‌چی‌یه‌و ئامو‌زای که‌ریم کوره‌چی‌یه.

٢٤ - له‌ لایه‌کی تر ده‌لین: گوايه‌ بنه‌ماله‌ی بلویل ئاغه‌ بوسه‌یان دانلوه‌ته‌وه، بڕوانه‌ سه‌رجلوه‌ی پینشوو لاپه‌ره‌ ٢٣ - ٥٥.

٢٥ - له‌و کاته‌ی سمایل به‌گ بڕیندار بوو به‌ ده‌ستی صباح نوری ئاغه‌ له‌گه‌ل سه‌عید قه‌زازی مودیر ته‌حریرات و محسن ئاغه‌ی سه‌روک شه‌ره‌وانی هه‌ولیر دا بوو.

٢٦ - بڕوانه‌ سه‌رجلوه‌ی پینشوو لاپه‌ره‌ ٥٨ - ٥٩.

٢٧ - دهرباره‌ی سه‌ید ته‌هلو فه‌له‌کان، هه‌ر چه‌نده‌ سه‌ید ته‌ها هه‌و‌ی بڕایه‌تی کوردو فه‌له‌کانی داوه، سورمه‌ خانی خیزانی داود نه‌فه‌ندی - داودیش نه‌و تاکه‌ سواره‌یه، که‌ له‌ نیو (٦٧) سواره‌که‌ی مار شه‌معون له‌ ده‌ست سمکوی شک ده‌رباز بوو - به‌ هاندانی داگیرکه‌ران هه‌و‌ی کوشتنی سه‌ید ته‌های داوه‌ له‌ شاری به‌غدا.

عبداللہ جہوہہ رو^(۱)

پوژگاریکی

ئەدەبی کوردی

سێ سالی ئەمەو پێش عبداللە جەوہەری
ئەدیبوو رەخنەگر کوچی دوایی کرد لە
کوچ کردن و یادکردنەو شەیدا ئیمە
بێ دەنگ بوین کە دەبوا وەها نەبوایە
چونکە کاری ئەدەبی و تیکۆشانی
بەردەوامی ئەم مەوقە لە پادەیه کدایە کە
هەموو سالی بابەتی نوێی لەبارەو
بنوسری و دواچاریش تیکرای
بەرەمەکانی کو بکریتهووە لە چاپ،
بدریت.

□ ئومیدناشنا □

بۆ ئەوەی ئەم نووسینە ئیمە بتوانیت پێنجەرەیک لە پوی ئەم مەسەلەیدا
بکاتەو بەرەمەکانی لە بلۆ کرارەو دەست نووس بەم جوړە خوارەو
دابەش دەکەین:—

- ۱ - په خشانى هونه رى
- ۲ - چيروك
- ۳ - شيعر
- ۴ - په خنه و په خنه رى زمان
- ۵ - گوړين له عه ره بى و ټينگليزيه وه
- ۶ - په ندو ناموژگارى

نهم نووسينانه شى به م ناوانه وه بلاو ده كړده وه. (ع. جالاک)، (ع)، (ج)، (خ. جه وهر)، (ع ج)، به تاييه تى له گوډارى كه لاويژو پوژنامه رى ژين دا، نه مه ش له و پوه وه نهم نوسره كه متر حه زى له خو ده رخستن و خو بردنه پيشه وه و ناوبانگ ده كړد.

له نووسينو له كړده وه شدا وهك هه موو جار دهمان بينى ساده و ساكار بوو هه تا خه لكى باسيان نه كړدايه نه و باسى خو رى نووسينه كانى نه ده كړد. په كه م به ره مى بلاو كراوه رى وهك من ناگادارى بم له سالى (۱۹۳۹) دا له پوژنامه رى - ژين - دا بوو به ناوى - گلپى - (۱) په وه، كه له زمانى ټينگليزيه وه وه رى گپړابوه سر كور دى. به لام پيش نه مه سالى ۱۹۳۷ به هو رى هان دان و ده ست گيروى - پيره ميږد - رى نه مروه كوڼه لى به ره مى خو رى كو كړده وه و له چاپخانه كه رى پيره ميږدا به ناوى - ناوات - وه چاپ كړا به لام به داخه وه كار به ده ستانى نه و سرده مه ده ستيان به سهره گرت و نه يان هيشت بلاويته وه. به راستى پيره ميږد وهك پيشه رى هه ميشه رى خو رى بو هه موو شاعيرو نووسه ريك باو كيكي دلسوزو ماموستايه كى پابه ربوو، به تاييه ت له و كاته شدا بو لاويكي حه فده سالى وهك - عبدالله جه وهر - له لايه كى كه وه مايه رى دل خو شى په كه نووسه ريكى لاو سهره تاي به ره مى بلاو كراوه رى له و سرده مه دا په يوه ندى دار بيت به زمان و نه ده بيكي بالاى جيهانيه وه كه زمان و نه ده بى ټينگليزيه. كه ميك وه ستان له سهر نهم نوپه ريه رى نووسه ر شتيكى پيوسته. له مانگى مارتى سالى ۱۹۳۹ - دا له - ژين - دا ده نووسيت «پوژيكي به هار به سهره رشى توى تبيعه تدا به ناو گولاله و لاله زاردا سهره له به يانى ملي پيگام گرت بو ده شت بو كه شت، پويشتم تا كه يشتمه سهر ياليك له و رى هه لويه كم دى مه ليكي له ژير چنگا بوو خه ريكي له ت و كوت كړدى بوو، زورى پى نه چوو بوليك مه لى تر هاتن و له و رى نيشتنه وه به لام به هيچ ته رحيك ته ماشايه كى نه و په له و ره بى نازه يان نه كړد. له رى گوزارما ناغايه كم دى تيلايه كى له نوكه ريكي پوت و قوتى هه ل گرتبو، خه ريكي بيدار

کردنی بوو، نه و نه دهی لی دابوو خوین وهك فیچقه له شپه وه بازده قه ی نه به ست هینشتا نه گه یشتبومه به ره وه نوکه ره که له پهلو په وکه وتو له ژیر هی نه و زورداره دا پاکشا، به هه زاران نه هاتن و نه چون که سیکیان دلیان به و داماوه قور به سهره نه ده سووتا که له ژیر دهستی نه و به دبه خسته ده ری بینن. تایا بوچی هه موو پوچ له به ریک هه ریه که به تنگ هاو خوینیه وه نایه و له پوژی ته نگانه دا فریای ناگه وئی و خو خوریان هه رگیز له ناو نابریت، له دوا ی نه مه له باره گای یه زدان پارامه وه پا مه رگ یان به جاری چاو هی نه که ورتی چنکی خویناوی زور دارو نه بیستنی ناله ی داماوو و گریه ی هه ژاران. به لام یه زدان دوعایه که می هینایه چی نیتز منیش گویم له هه موو ترش و تالی و بی په یمانیه کی زه مان لینج بوو.^(۷)

نه م پارچه نه ده بیه ی که نووسه ره هه لی بژاردوه له دوو لایه نه وه ته ماشا ده کری یه که م لایه نی ئوسلوب واته شیوه ی نووسین و ده ربین، که نه میش له و کاته دا وهك زور له شاعیرو نووسه ره کانی سالانی سی و سهره تای چله کان له ژیرکاری گه ریه کی پوماننیکانه دابوو، نه ک هه نه مه به لکو نه و پارچه په خشان و وتارو چیرو کانه ش که نووسیونی له پوی شیوه وه په پیره وی قوتا بخانه ی پوماننیک کی کردوه. له لایه نی بابه تیشه وه نووسه ره له هیج به ره میکیدا دوا ی خه یال و نه فسانه و بیرو باوه ری کون و پرو پوچ نه که وتوه. به لکه بابه ته کانی له واقعی و راسته قینه ی ژیا نی کومه له که یه وه هه ل هینجاوه. نه خوشیه کومه لایه تیه کانی خستوته پوو وه هه ولی داوه چاره سه ریان بو بدوزینه وه. پون تربلین له باره ی ناوه پوکه وه نووسه ری کی ریالیزمی بووه. به لام له پوی چاره سه رکردنه وه وهك له نووسینه کانیدا ده ره ده که ویت وهك بیر کردنه وه ی نه و سه رده مه و که متر کامل بون و هی گه یشتنی بیر ی شوپش گیری بر وای به چاره سه ری - اصلاح - ی هه بووه بر وانه نووسینه کانی :-

۱۹۳۹	- نیشتمان په روه
۱۹۴۸	- ئاغا کیان
۱۹۴۲	- ناله ی هه ژاریک
۱۹۴۳	- هوار ژنینه
۱۹۴۲	- من و یارم
۱۹۴۵	- چوار هه ژار
۱۹۴۴	- له خه و ما

له ناو نه مانده له هه موان زیاتر سالی ۱۹۴۸ له گوڤاری که لایوژدا په خسانی - ئاغا گیان - دهنووسیت که دیاره راپه پین و بارو دوخی نه و سرده مه ی عیراق به گشتی و کوردستان به تاییه تی، وه پیکه یشتنی بیرو باوه ری شوپشگپری، راولهستان دژی دارو دهستی زورداری پاشایه تی کاری کردوته سر قه له می عبدالله جه وه ر له م نووسینه دا به ره و دهر برینیکی ئاشکراترو ههنگاو نانیکی نوی دهر و ا به لام به داخه وه نه یتوانیوه بگاته نه نجام و ته نها باری ژیا نی تال و گوزهرانی دهر ده سهری جوتیاریکی دهر بریوه و هیما یه کی نه و نوی تیدا نیه که به رانه بر زواری ئاغا هیزو بزوتنه وه یه که له ئارادا بیت و مژده ی نزیك بونه وه ی مهرگی هه موو ئاغا کان بدات، ع. چالاک - دهنووسیت «ئاغا گیان، پیلوی چاوم به پیکه نین هه لدا وه ته وه، تو به چ ئاینی نه م گرینی ۱۹. گوش کراوی سهر به ستیم، له بهر چی هه موو بهرگیکی پیاوه تیت له بهر دامالیوم، وه ها بانگ دراوه به گویمای بی به بی ی هه موو که سی بم، ئنجا به چه ده ستوری دل نه وازی تو بکه م ۱۹! له قوریشلی هه موو ئاواتیکم زیاتر بو چی ناهیللی په نجه له په نجه ی ئینسانیک بدهم، ئینسان نیم ۱۹! یا به ئینسانم نازانی ۱۹! به ئومیدی چاو برینه به ختیار ی، به ره و روشنایی ژیان ختوکه و دلخوشی دراومه ته وه تو به چه باوه ری پیوه نگی دلیت له نه ستوم گری داوه و سهراسیه و چه په ساو به گو ی دهریای مهینه تا نه وگیری. بوچی من بچه وسیمه وه و ئاسوده یی و خوش به ختیش به بالای تو برا بی ؟ بوچ من دیل بم و تو ئازاد و سهر فزان،^(۱) به لای منه وه نه که ر له کاتی خویدا واته سالی (۱۹۳۷) کتییی - ئاوات - ی - ع. چالاک - بلاو بوا یه ته وه نه و کاری که ری که زوری ده بوو له دوولایه نه وه یه که م، ده که و ته دهستی خوینده واران به گشتی و له کتیخانه کاند ا هه موو کات جیگای خوی ده گرت.

دووم، نه و نووسه رانه ی له و کاته وه سه باره ت به په خسانی هونه ری و چیروکی کوردی نووسیویانه زیاتر ئاوپیان له بهر هه مه کانی نه م نه دیبه ده دایه وه به ئاماده یی وه که سهر چاوه یه که له بهر ده ستیاند ا ده بوو. وه نه که ریش جاروبار ئاوپری لی درابیتته وه نه و ا دیاره نه و نووسه ره که لی ماندوو بوو له م گوڤارو له و پوژنامه هه تا بهر هه میکی دوزیوه ته وه. هه تا ئیستا که باسی نووسینه کانی - عبدالله جه وه ر - کرابیت راسته و وراست باسی گوڤاری که لایوژ کراوه چونکه زور به ی بهر هه مه کانی له ویدا بلاو کردوته وه. له پاش داخستنی نه م گوڤاره له سالی (۱۹۴۹) دا ئیتر نه ویش له بلاو کردنه وه وه ستاو نووسینیشتی که متر بوه وه و نه و که رمی و گوپی ی جارانی بلیسه ی که م بوه وه. ئنجا

سەرەتا کە باسی بەرھەمی. ع. چالاک - مان کرد لە - ژین - دا باسی ئەوێمان کرد
 کە چون (پیرە مێرد) ی نەمر یارمەتی داوێ زۆر جاریش لە پەروێ زمان و
 دەرشتەوێ هەندێ دەستکاری لە نووسینەکانیدا کردووە بۆی بلاوکردۆتەو. لەو
 نووسینە سەرەتاییانەی پەخشانیکی بە ناوی - نیشتمان پەرور - کە سالی -
 ١٩٢٩ - بلاوی کردۆتەو. ئەم پەخشانیکی گرنیکی تایبەتی هەیه و بۆکەسیک لەو
 تەمەنداد وەها بنووسیت شایانی سەرئەو و ئافەرینە. لەو نووسینەدا ع. چالاک
 دوو خالی زۆر گرنیک سەر بارەت بە مەسەلەی پامیاری و نیشتمان پەرورەری دەست
 نیشان کردووە. یەكەمیان، ئایا نیشتمان پەرورەری راست کێیە؟ دوهم، ئایا کام،
 پێگای تێکۆشان دەتوانی گەل بگەیهنێتە ئامانجەکانی؟ لەم بارەیهوێ دەنووسیت
 (ئیمە کە پۆلەیی ئەم ناوەین لامان وایە هەرچی پێشی بێ سوور هەمزاغایە.
 هەرچی هات و زمانی لوسی ئی خستینە کار ئەگەر دۆزمنیشمان بێت بێ تاقی
 کردنەوێ ئەچینە سەر بیری و ئەبینە گورزی دەستی، نیشتمان پەرور ئەو
 دلاوهریه بە مال و بە گیان تەقە لا بداد و درێفی ئەکات لە پێی دەرھێنانی گەلیا لە
 ژێر پەنجەیی بێگانە. لەم قەرەنی بیستەمەدا بە قەسەیی خوش و بە خەندەتی
 ئەکەوینەو، ئیشمان ئەدەینە دەست ئەزان کاران^(١) هەر وەها - نالەیی
 هەژاریک -^(٢) چیرۆکیکی ساکارە بە لام بۆ پوژگاری خۆی نرخی تایبەتی هەبوو.
 باسی هەر وەزەیی یارمەتی دان دەکات لە کۆمەڵادا کە نمونەیی پەروەشتی بەرزو
 بیری مەرفانە. بە و جۆرە کۆمەڵیک مەل کە گیان دارن یەکیکیان لە ناو باخێکدا
 تووشی کارەساتیک دەبێ و ناتوانی پزگاری ببێت. بە لام هاورێکانی دەگەڕێنەو
 سەری و بە جێی ناھێلن هەتا بە هەموو پزگاری دەکەن، بە لام ئەم مەرفانیک
 دەبینی کە ئافەرەتیک بێ دەرەتەو دەسوڕێتەو و کەس لای ئی ناکاتەو و
 یارمەتی نادات، وە بەراورد دەکات کە ئەو بالەندە بە و جۆرە گیانی یارمەتی دان و
 لە خوێ بوردنێان تێدا بوو بە لام ئیمەیی مەرفان ئەمان تەوانی ئەو ئافەرەتە پزگار
 پکەیین و تەنانت وەک ئەو بالەندە پەفتار بکەین. لە پەخشانی - مەن و یارم -^(٣) دا
 بە شێوێهەکی پۆمانتیکێ لە گەل خوشەوێستەیدا دیتە گفتوگۆ بە لام وەک
 ئوسلوبی باوی ئەو سەر دەمە لە کۆتاییدا دەبیاتەو و بۆ سەر سەر بەستی ئافەرەت و
 باری دواکەوتوی کۆمەل لە سەرەتادا دەنووسیت:

«کێ ئەتوانی بلیسەیی ئاگری ئەم دوو دڵە بکوژێنێتەو؟ کێ ئەتوانی
 ئەم دوو گۆلە لەیەک بکات و هەلیان وەرینی؟ کێ ئەو پێی خۆی لە قەرەیی
 پساندنی تەلی دوو دڵی بەیەکەوێ نووساوو بە هیژ وەک مەن و تۆ بدات؟ کێ دلی دیت

پوښنایي هم دوو چرايه له ناوا نه هیلې ؟ که س. (۸) نه گډر به وردی ته ماشای بهرهمی هم نووسه رو زور له نووسه رانی تریش بکه یڼ که له وسه رده مه دا نووسیویانه به ناشکرا نه و هیله پوماننیکي و نوسلوبه باوه دیاره که له وژگاره دا له ناو نووسه ران دا په رهی سه ندبوو وه به شیوه یه کی نوی له نه ده بی کوردی دا ده ناسرا. نه مه ش له دوو لایه نه وه بوو، لایه نی یه که م که زیاتر نزیك و کاری گډر بوو نه و شه پوله بوو که له نه دیبه کانی - مه هجر - ی عه ربه ی یوه به هو ی کومه ئی - الرابطة القلمية - (۹) وه ده هات بو پوژه لات که زیاتر بریتی بون له نووسینه کانی - جبران خلیل جبران - و - میخائیل نعیمه - و زوریان وهرده گپړانه سر کوردی. له وانه ی بهرهمی نه و نووسه رانه یان کردوته کوردی له وسه رده مه داو له ژیرکاری گډری نه واند ا بوون نه مانه ن :-

- پیره میرد له په خشانې مناجاة ارواح - ی جبران خلیل جبران - دا.
- گوران له شیعری (دوینې) بالامس - ی جبران دا
- میرزا مارف له - محبت - و - جمال الموت - دا
- عبدالقادر قه زاز له که لایو ژو ژین دا.

- نه حمده هردی و شاکر فتاح و سجادی و بله و په شنید نه جیب و دلشادی په سولی و ښیراهیمی نادری له که لایو ژو (دهنگی گیتی تازه - دا وه چهند نووسه ری تریش. له ناو نه مانیشدا عبدالله جه وهر په خشانې - ژنی نازاد - ی له ژیر هم کاری گډریه دا وهر گپړاوه.

پوښنپیرانی نه و سه رده مه هه تا سالانی په نجا له ژیر هم کاری گډریه دا مابونه وه و نوسلوبی پوماننیکي و ناوه پوکي پیالیزمانه یان په چاو ده کرد. به لام ورده ورده به هو ی به رزبونه وه ی هو ی رامیاری و بزوتنه وه ی نیشتمانیه وه ناوه پوک به ره و پیالیزمی شو پشگپړانه پوښت و دیاره که نوسلوبی دهر برین و داپشتنیش وه خوی نه مایه وه. ننجا له پوی شیعریشه وه با ناوړ له - عبدالله جه وهر - بدهینه وه و بزانی له و چهند پارچه شیعه ردا چی بو کردوین - ع. چالاک - لای هه موان به هره شیوه یه که ناسرا بیت وه که شاعیر نه ناسراوه. له راستیشدا هره وایه و خوښی پای وده بوو.

به لام له سه رده تا دا چهند پارچه شیعری له سالی (۱۹۴۲) دا له پوژنامه ی - ژین - دا بلاو کردوته وه. به م ناو نیشانانه، (له دوو ولایتیکه وه، هاوزمان، که له باب و بان) من چنده که پام له م سی شیعه ر زیاترم نه دیه وه. دیاره خویش

هر زوو وازی له شاعر هیڼایی و نه چو بیته وه به لایدا. نه مهش له بهر دوو هو،
یه کهم، خوی ههستی کردوه که به مانای ته واو ناتوانی شاعیر بیت، دوه میش،
ههستی کردوه که مه و دای دهر پرین و توانای له نووسیندا زیاتره و له و باره دا
ده توانیت زیاتر مه به سته کانی خوی بکه یه نیت.

وهك له م شيعرهيدا دهبينين که شاعيرهتې ته و له پادهي نووسين و
داهينان و گوړينه کانيدا نه بوون و لاوازن. باشتريش که زوو خوی ههستی کردو
دهست بهر داری بوو. نه مه پارچه شيعري - که له باب و باز - ^(۱۰) و دوايشدا
سه رنجی خو منای سه بارهت ده نووسين:

له خانه ی گه وړه مالا
دوو مه یی ئالو والا
یه کیکیان بازی نازدار
که له شیر ی پوپنه دار
به جوته به له نجه و لار
نه که پران وهك دوست و یار
نه یان رشت خه هت به دل
له سه ر ته م چل بو نه و چل
پیکه وه به دل خوشی
باده ی که یغیان نه نوشی
پوژی باز و به چستی
پر له هلو پری و دوستی
تو بوچ وای بی په یمنی
ناکه سو بی ئیمانی
دانی تو هه موو پوژی
که نمه پر به کوشی
بو ت ساز دراوه له قور
کولانه ی زور که رم و کور
بو ت نه باری خیر و بیز
ئازادو دلشادو تیر

که دبیته سه ر سه ر پرین
نه که ویته هه ل فرین
من که مه لیکم کیوی
جسم له جی ی نه دیوی
هه رچه نده دوو ر هه لدریم
هه رگیز ئی یان ناتره ریم
که له باب وتی وامه
کویرایی بی به چاومه
زورم دی به چلوی خوم
دران له زهوی چه وت و کوم
به پشکوی - سووری ئانی
نه کران به بریانی
لام وایه که ر تو جاری
بت دیایه ئازاری
یا بازیکیان بینایه
لای تو سه ر یان بریایه
له من زیاتر به په روش
ده که ویته سه ملو جوش
له ترسی دهستی زوردار
نه ته رای له م شارو و شار ^(۱۱)

له م شيعره دا نه وهی سهرنج راده کيشی که بابه ته که چيروکه به شيعر
 گيرپراوه ته وه. شيوه ی دارشتن و وشه کان جوړه لاوازيه کيان تپدا ده بينری وه
 نه وهی که له باب بتوانی وه که باز له م چل بوته و چل بفری. به لام له ناوه وه پوک و
 مه به سستی شاعيردا ده يتوانی نه م ناوه پوک وه که زور نووسين و په خشانه کانی
 تری بکاته پارچه په خشانيکی نه ده بی و زیاتر مه وای ده بو به سهر به سستی له
 مه به سته کان بدویت.

له کوتايدا ده لپن عبدالله جه وهری نووسه رو په خنه گر له سهرده ميکی
 دژارو سه خندا قه له م به ده سستی نه ترس و خاوه ن داهينانيکی نه ده بی و
 په خشان نووسیکی دیار بو. هه زار پیزو ثافه رینیش بو کوفاری که لاویژ - ی
 هه میشه که ش و نه مر که زور نووسه ری وه که عبدالله جه وهر - ی پیشکه ش
 کردین و مالی نه ده بی کوردیما نی ناوه دان کرد.

سهرچلوه کان:-

- ۱ - عبدالله جه وهر (ع. چالاک) له سانی ۱۹۲۰ له دئی میوئی نلوچه ی قهرمداغ له
 دایک بوو سهره تاي خویندنی هه تا زانکوی به غدا له سلیمانی بوو. وه له ریکه وتی
 (۱ - ۶ - ۱۹۸۲) دا له سلیمانی کوچی دوايي کرد تائینستا ته نها کک - نازاد
 عبدالواحد - وتاریکی له پوزنامه ی العراق - دا. له سهر نووسیوه.
- ۲ - کله یی - ژین ژماره (۵۵۸) سانی ۱۹۳۹.
- ۳ - هه مان سهرچلوه
- ۴ - په خشان - ناغاکیان - که لاویژ سانی ۱۹۴۸ ژماره (۳) سانی (۹).
- ۵ - ژین ژماره (۵۷۲) سانی ۱۹۳۹
- ۶ - که لاویژ ژماره (۱۰۰۹) سانی ۱۹۴۲
- ۷ - که لاویژ ژماره (۱۲۰۱۱) سانی ۱۹۴۲
- ۸ - هه مان ژماره
- ۹ - بهروانه کتیبی - جبران خلیل جبران - تالیف - میخائیل نعیمه -
- ۱۰ - ژین ژماره (۶۷۶) سانی ۱۹۴۲.
- ۱۱ - هه مان سهرچلوه.

نه ته ودي به لافكرينه و هه تا پله يه كي هه ست ب نويكاري ل بهر هه ميدي تيته
كرن. (۲) نهف هون و هوزانا «ژ بو شريف پاشاي» را پيشكيش كړي. (۳)

ديسا ژ شه جاعه تا ته نه ي خان
دهريه ك قه پو ژ بومه كوردان
نيدي بهسه نهف جه قاو زيلله ت
بي عيلم و فزل بمينه ملله ت
نهف عه سره بلندي دخوازت
هه تا وه كو زين چ يه، بناست
فه خري دكن نه م بته، تو كوردي
نه لاهه ق كو تو ميري، هه م تو مه ردي پشستا ته يه جومله كورد، كورمانچ
له ورا كود وي ري دا فيدانه.



هوزانقان و نفيسه ر ع. ره حيمي هه كاري ژي ل سهر شولا نيكه تي و
هه فگرتني مشه نفيسين و هوزان قه هاندينه وهك:

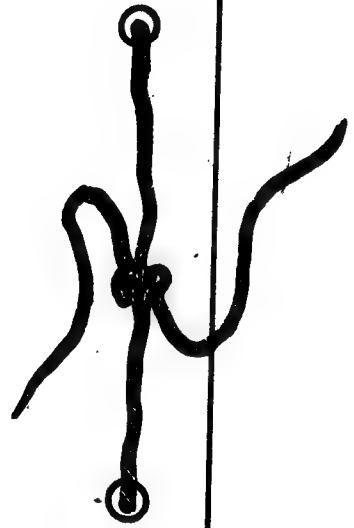
«دهستي ته ني دهنك ژي ناييت» (۴)
نه مي ملله تي صاحب نيفاق
لازم ژ بو ته ئيتفاق
تاسيس نه كين نه م يه ك ويفاق
مه حويه ته بيل - ئيتفاق
عه قلي خوه بهر هه ف كن هه مي



وهخت، زه مان پر نازكه
بي ئيتفاقي ته هلوكه
خه لقان هه مي دگل مه ركه
مه حويه تا مه بي شكه
عه قلي خوه بهر هه ف كن هه مي



دایورت



چالاکی یه کانی

یه کییتی ئەدیبان و نووسهرانی

کورد

– لقی سلیمانی

● کردنه وهی لقی یه کییتی

ئەدیبان و نووسهرانی کورد

ئاماده کردنی: ژیاوار

لقى سلیمانی

له یه كێك له رۆژه سهی یه کانی شاری هه‌مه‌ت و قوربانی... رۆژی ١٩٨٥/٢/٢٨ له رۆژیکی به‌فر باریودا ئەدیبان و روناکبیرانی ئەو شارە، به‌که‌ف و کۆل و دلیکی پڕ له میهر و خوشه‌ویستی پۆ و شه‌ی کوردی له هۆلی کتێبخانه‌ی گشتی کۆبوونه‌وه بۆ ئەوه‌ی له‌گه‌ڵ لیپرسراوان ده‌رباره‌ی گیروگرفته‌کانانی رۆشنییری و مه‌سه‌له‌ی کردنه‌وه‌ی لقی یه‌کییتی بدوین و مه‌سه‌له‌که‌ له - راوه‌ریوی - ده‌ربه‌کن و دلسۆزانه‌ روو به‌ رووی ئەو مه‌سه‌له‌یه‌ ببنه‌وه... له پاش ئەوه‌ی کاک ئازاد عبدالواحد وتاری ئەدیبانی خوینده‌وه‌ لیپرسراوان به‌ لێه‌جێ به‌ جێ کردنی داوا کاریه‌یه‌ کلایاندا.

پاشان مه‌سه‌له‌ی هه‌لبژاردن و کردنه‌وه‌ی لقه‌که‌ خرایه‌ ده‌نگ دانه‌وه‌، زۆربه‌ی ئاماده‌ بوه‌کان ئەوه‌یان به‌ چاک زانی چیتر ئەو مه‌سه‌له‌یه‌ وا به‌ لنگه‌ و قوچی نه‌مینیته‌وه‌ بۆیه‌ رایان له‌ سه‌ر ئەوه‌یه‌کی گرت‌وه‌ که - هه‌لبژاردن - بکری و لقه‌که‌ بکریته‌وه‌، تاکو بکه‌وێته‌وه‌ چالاکی خۆی ئنجا (٩) که‌س خویان بو‌ده‌سته‌ی به‌ریوه‌بردن هه‌لبژارد له‌ وانه‌ (٥) که‌سیان ده‌رچوون: محهم‌د ئەمین پێنجوینی

(۳۰) دهنګ نازاد عبدالواحد (۳۰) دهنګ عثمان شهيدا (۲۹) دهنګ نوميد ناشنا
(۲۱) دهنګ کهريم زهند (۱۹) دهنګ، نه و برايانه ش له ناو خويان کارو باريان به م
جوړه دابه ش کرد:

۱ - محمده نه مين پينجويني	سه روک
۲ - نازاد عبدالواحد	سکرتيري نيداري و روشنبيري
۳ - عثمان شهيدا	ژميريار
۴ - نوميد ناشنا	نه دنام
۵ - کهريم زهند	نه دنام

هروهه باريان (ساجيد ناوړه) و (صلاح محمد) به نه دنامي نيجتيا
دهرچون. دواي دامه زړاندني لقي پيکيتي، دهست کرا به چالاکی نواندن په که م
چالاکی په کيتي کوپيکي شيعر خوينده وه بوو که به بونه ي - جه ژني
نه ته وایه تيمان - جه ژني نه ورزه وه ساز کرا..

● په که م کوپي وهرزي روشنبيري په کيتي ناو - کوپيکي فراواني شيعر
خوينده وه بوو به بونه ي جه ژني نه ته وایه تيمان - جه ژني نه ورزه - نه و کوپه
سه رله نيواړه ي روژي (۲۳) ي نه ورژي سالي ۱۹۸۵ له هوټي نه قابه ي کړيکاران
شاري سلیماني ريك خرا.. خه لکيکي زور له شيعر دوستان وروشنبيرياني شاره که
ناماده ي نه و کوپه بېوون.. سه رها کاک نازاد عبدالواحد سکرتيري روشنبيري به
خير هاتني ناماده بواني کرد و کوپه که ي به پيوه برد. نجا سه روکي لقي سلیماني
کاک (محمده نه مين پينجويني) و تاريکي خوينده وه که له وتاره کهيدا باسي کوپه
شيعرييه ي کرد که له پاش هه لېزاردني لقي په کيتي هاته به رهم له پاش بيده ننگ
بوونپيکي دريژ خايه ني په کيتي نووسه راني نه و شاره، نجا هاته سه ربارو دوخي
په کيتي و شيوه ي دروست بوونه وه ي لقه که و ناو اته کاني، داهاتووي که نيازي
به جي هينانيان هه يه له گهل دهرکردني گوڤاري به نيوي (پيره مه گروون) و
چه نده ها يادو کوپي تر که نيش کردن سه نگی مه حه کی هه موو کارو کرداريکه و
نه دناماني دهسته ي به پيوه به ريش هه رله و پيناوهدا هاتونه ته کوړي نيش کردن..
هه روه ها نه و هشي دوپات کرده وه که په کيتي مولکی هه موو نووسه ريکي کورده که
بيه وي خزمت بکاو مولکی هه موو نووسه ريکي نازاد يخوازه و دهسته ي به پيوه

بردنی تازه‌ش دريژه به خه‌باتی له‌وهو پيشينه‌ی يه‌کيتی ده‌دات و به‌مووله
 ئامانجه‌کانی لانات. وداخستنی يه‌کيتيشی هيچ سوديکی نی‌يه‌ئه‌گه‌رزيانی زور
 نه‌بی.. ئنجا به‌پيوه‌به‌ری کورکه‌وته پيشکه‌ش کردنی شاعيره‌کان که له‌هه‌وليرو
 کوپه‌وه‌وه‌وک و سلیمانی بوون له‌و شاعيرانه: [س. ع. شادمان، هزرغان، حه‌مه
 عه‌لی وریا، محه‌مه‌د ئه‌مین، پینجوينی، فوزی محمد، شیرکو عبدالله، ساجد
 ئاواره، سامیه محمد، ئیبراهیم محه‌مه‌د ئیبراهیم، له‌تيف قه‌ره‌داغی، محمد عمر
 عثمان، شه‌هاب عثمان، دلاوه‌ر قه‌ره‌داغی، هشيار محمد حسن، ئاوات کامیل،
 توفیق نه‌به‌ز. له‌کوټاییدا ماموستا (دیلان) پارچه‌شيعيریکی تازه‌ی خوی
 پيشکه‌ش به‌ناماده‌بوان کردو سه‌روکی لق به‌چه‌پکی نيرگزيزی له‌شاعیری
 که‌وره‌مان ماموستا (دیلان) ناو‌کوټایی به‌کوپه‌هات.

● هه‌روه‌ها له ٢٢/ی نیسانی ئه‌مسالدا يه‌کيتی نووسه‌ران و نه‌ديبان که‌وته
 خوی بو‌یاد کردنه‌وه‌ی جه‌ژنی روژنامه‌نووسی کوردی - له‌سه‌ره‌تاوه‌کاک
 دلشاد مه‌ريوانی کوپه‌که‌ی ده‌ست پيکرو ئنجا کاک (ئازاد عبدالواحد) وتاری
 ده‌سته‌ی يه‌پيوه‌به‌ری به‌و بوته‌يه‌وه‌ خوینده‌وه‌و تيايدا باسی گرنگی ده‌وری
 روژنامه‌ی کرد له‌ژيانی نه‌ته‌وه‌دا بو‌هوشيار کردنه‌وه‌و ودروست کردنی گيانی
 ليه‌رسينه‌وه‌و تيايدا... هه‌ر وه‌ها باسی هوپه‌کانی سه‌ره‌لدانی روژنامه‌ی کوردی
 کرد که بارودوخی سیاسی کورد پيويستی ده‌رکردنی روژنامه‌ی سه‌پاندوه‌و دوا
 به‌دوای ئه‌و کاک مومتاز حه‌يده‌ری وه‌ک روژنامه‌نووسیک له‌وياه‌پيروژه
 به‌شداری کرد که له‌هه‌وليروه‌و بو‌ئه‌و مه‌به‌سته‌هاتبوو، باسیکی گرنگو تيرو
 ته‌سه‌لی له‌سه‌ر روژنامه‌ی ئومیدی ئيستقلال پيشکه‌ش کرد به‌ناوونيشانی
 (گيانی کوردایه‌تی له‌روژنامه‌ی ئومیدی ئيستقلال) داله‌سه‌ره‌تاوه‌کاک مومتاز
 به‌ريک وپيکی باسی شاری سلیمانی کرد وه‌کو مه‌له‌به‌نديکی روشنبیری و سیاسی که
 بوته‌هو‌ی له‌دايک بوونی ده‌يه‌ها که‌له‌ئه‌ديب و روناکيرو ئنجا هوپه‌کانی
 سه‌ره‌لدانی ئه‌و شاره‌و به‌روارد کردنی به‌شاری تری کوردستان و ده‌ست
 پيکردنی بزوتنه‌وه‌کانی شينخ مه‌حمودی نه‌مری به‌دریژی روون کرده‌وه، که ئه‌م
 روژنامه‌يه‌ به‌ره‌می خه‌باتی ئه‌و بارو زروفيه‌یه‌ که کورد تيايا که‌وته‌جولان‌بو
 مافی‌خوی.

دوا به‌دوای ئه‌و کورته‌باسه‌هاته‌سه‌ر باس کردنی روژنامه‌که‌که‌زمانی
 حالی شينخ مه‌حمودی نه‌مر بووه‌وه‌ه‌ندی لاپه‌ره‌ی گرنگی له‌و روژنامه‌يه‌...

خوینده وه و خوی ده که و ته روون کردنه وه و راهه کردنی ته و لاپه رانه، که تاکو نه -
 مپوکش نه و کیشانه هه رینه بپ نه کراون و چاره سه ریکی بنه په تیان بو
 دانه نراوه.. باسه که له گه له نه وه شدا که دوورو دریز بوو، به لام له بهر نه وه ی
 باسیکی تازه بوو خه لکه که به په رۆشه و گوی یان بۆشل کردبوو... لیکۆلینه وه ی
 دوهم له و کۆپه دا کورته باسیکی برای رۆژنامه نووس کاک (نازاد مه حمودی
 مسته فا) بوو که زیاتر باسه که ی لایه نی هونه ری رۆژنامه نووسی گرتیوه وه له
 سه ره تادا به کورتی باسی چاپخانه کانی کوردستانی کرد له گه ل میژووی
 سه ره لدا ت و کار کردنیان.. دوایی هاته سه ر باسی لایه نی هونه ری ئیستای
 رۆژنامه نووسی کورد و نه و قوناغه ی پیا ر هت نه بیت له به کار هیئانی نامیری
 نه لکترونی ئوفسیت.. نه و نامیره نوی یانه ی که بواری داهینانی بو دانه ر به جی
 هیشته.. پاشان نه و که م و کورتیانه ی باس کرد که له چاپه مه نی به کوردیه کان
 ئالاوه.. له گه ل رینازه کانی رۆژنامه نووسی.. نه و خالانه ی که کار ده که نه سه ر
 پش نه که و تنی رۆژنامه نووسی کوردی باسکرد که له وانه نه بوونی
 چاپخانه یه کی سه ره خویه بو له چاپدانی گۆفارو رۆژنامه کوردیه کان.. هه روه ها
 نه مانه و ی کادیره هونه ریه کان له شوینی خویان و بایه خ نه دان به ده زگا سه ره به
 - رشتکاره کان بو هیئانه دی کادیری هونه ری کورد که بتوانی له بواری رۆژنامه
 نووسیدا ئیش بکات.. سی یه م باس، باسه که ی کاک (ئومید ئاشنا) بوو که
 به ناوی - جیگای پیره میرد له رۆژنامه نووسی کوردیدا - بوو. کاک ئومید زیاتر له
 باره ی ژبانی رۆژنامه نووسی پیره میرد دوا له تورکیا نه وه شی روون کرده وه که
 پیره میرد به نازناوی (پیره کورد) و (سلیمانیه لی توفیق) و (سی - نه) وه له نو
 گۆفارو رۆژنامه ی نه و سه رده مه ی تورکیادا به ره مه ی بلاو کردو ته وه. هه روه ها
 سه ر نووسه رو خا به ئیعتیازی رۆژنامه ی (کورد) بووه که دهنگی کۆمه لی ته عالی و
 ته ره قی کورد بوو له تورکیا و نه و رۆژنامه یه له سالی (۱۹۰۸) وه ده رچوو به
 زمانی تورکی و کوردی نووسینی بلاو کردو ته وه.. پیره میرد ده ور یکی بالای
 هه بووه له میژووی رۆژنامه نووسینی کوردیدا و هه ر له سالی (۱۹۰۵) وه که له
 کۆلیجی حقوق که بی یان و ته - مکتب حقوق - هه تا گه رانه وه ی له سالی
 (۱۹۲۴) دا نه م رۆژنامه نووسه قه له می دانه ناوه. له سالی (۱۹۲۶) وه له
 سلیمانی راسته وخو به شداری کردووه له رۆژنامه ی (ژیان). کاک ئومید له باره ی
 ژبانی پر له تیکۆشانی رۆژنامه نووسی پیره میرد له تورکیا زیاتر زانیاری
 نوی زوون کردنه وه ی پشکه ش کرد. وه که نه وه ی که پیره میرد نه ندام بووه له

کۆمه ئی کورد له تورکیا و روژنامه ی - کورد - به تاییه تی ئه رکی له سه ر شانی ئه و بوو. جگه له وه ش نووسه ر به به لگه وه ئه وه ی روون کرده وه که پیره میرد هاویری - عبدالحق حامد - بووه. ئه م کۆره سی سه عاتی خایاند.. جیگای ره زامه ندی خه لکی بوو.

● (تۆبۆگرافیای ده روونی لای فروید) ئه م ناوو نیشانی ئه و کۆپه بوو که کاک دکتۆر شیرکو عه بدوللا له ۱۹۸۵/۴/۲۵ دا له باخچه ی یه کیتی نووسه ران سازی کرد، له سه ره تاوه کاک دلشاد مه ریوانی به ریوه به ری پیناسه یه کی کورتی فرویدی پیشکه ش کردو ئنجا دکتۆر شیرکو هاته سه ر باسه که ی که له و باسه دا باسی جوگرافیای ده روونی مروفی کردو له سه ره تاوه ته عریفیکی مه سه له ی تۆبۆگرافیای کردو ئنجا به دریزی باسی (ئه و.. من.. منی به رزی) کرد که سی بنه ره تی روون ئاشکران بو پێک هینانی که سایه تی مروف، ئنجا باسی خروشان و دله راوکه و هیستریای سادییه ت ماشوسیه ت و هه موو ئه و لایه نانه ی کرد که په یوه ندی به باسه که یه وه هه بوو.

● (عه بدوللا جه وه ره روژگارێک له ئه ده بی کوردی) ئه مه ش ناو نیشانی ئه و کۆپه بوو که له لایه ن کاک (ئومید ئاشناوه) ته رخان کرابوو بو یادی ماموستا عه بدوللا جه وه ره. له سه ره تاوه به ریوه به ری کۆره که کاک ئازاد عبد الواحد بو ئه م یاده و گرنتی ئه م کۆپه کورته وتاریکی خوینده وه و باسی پهایه ی ماموستای ناوبراوی کرد و ئنجا کاک (حه مه د ئه مین پینجوینی) وتاری ده سته ی به ریوه بردنی خوینده وه و تیایدا باسی چالاکی یه کانی ئه و چه ند مانگه ی یه کیتی کرد که له گه ل هه موو تانه یه کی به د خواهان به ئه نجام که یه نه راوه و سوڤبوونی ئه ندامانی روون کرده وه که تانه ی ئه و که سانه له گوپتینمان که م ناکاته وه به رده وام ده بین له سه ر کۆپ به ستن و خزمه ت گوزاری.. به بی سارد بوونه وه و گوێ دانه هیچ شتی.. به تاییه تیش جه ماوه ر که ئه مروکه باش ره ش و سه ی لیک جیا ده کاته وه ده زانی گوێ له کوێ ده گری و له کوێ ناگری.. ئنجا کاک ئومید هاته سه ر باسه که ی.. باسه که شی بریتی بوو له سی به شن، به شی یه که می ده رباره ی ئه و هه ژاندن و راهه رینه وه بوو که عبده الله جوهر له روژنامه ی ژین سالی ۱۹۴۳ به هوێ وتاریکه وه به ره پاس کرد، هه ره یه که له شاعیران پیره میردو ئه حمه د هه ردی و فاضل محمد عرفان و م. تاله بانی و نوری بابیه. عه لی به شداریان کردو گوێی ئه وه ستاوی پاری ئه ده بی ئه و سه رده مه به هوێ ئه و گفتوگویه وه شله قاو ئه و دیاره کۆمه لایه تی یه که پویشینی په چه بوو ئه مان داوایان ده کرد نه مینی و سه رده می ئافره تی سفور بیته کوێ ژیان و کار کردنه وه. به شی دوه می باسه که ده رباره ی

بابه تی رهخه بووله ژبانی نه ده بی عبدالله جوهر دا که له گوڤاری گلاویژسه باره ت به نووسینیکی - ره فیک حیل می - بلاوی کردوه وه ماموستا (ره مزی قه زان) و (دلدار) یش هشاریان له م باسه رهخه ییه دا کرد، به شی سی یه می باسه که سه باره ت، چونه تی به ره مه کانی عبدالله جوهر بووله سه ره تای نووسینه وه هه تا داخستنی گوڤاری که لاویژ که نووسه ر وه رami برسیاریکی زوری ناماده بوانی دایه وه..

● له باخچه ی یه کیتی نووسه ران و نه دیبانی کرد - لقی سلیمانی و به ناماده بوونی - به شیکی زوری نه ندامانی یه کیتی (۲۰۰) دینار درا به شاعیری میلی که وره مان (د. شو) بو چاره کردنی نه خوشی یه که ی.
● له کوپونه وه ی ژماره (۷) ی دهسته ی به پویه بردنی یه کیتی لیژنه ی روشنبیری له م زاتانه پیک هات:

- | | |
|--------------|-----------------------|
| سهرۆکی لیژنه | ۱ - ئازاد عبدالواحد |
| ئه ندام | ۲ - دارا حه مه سه عید |
| ئه ندام | ۳ - ئه حمه د سالار |
| ئه ندام | ۴ - عثمان هه ورامی |
| ئه ندام | ۵ - د. شیرکو عبدالله |
| ئه ندام | ۶ - عبدالکریم حسن |

هه روه ها لیژنه ی کاروباری کۆمه لایه تیش له م به ریزانه پیک هات:-

- | | |
|---------|----------------------------|
| سهرۆک | - که ریم زه ند |
| ئه ندام | ۲ - قادر حسین |
| ئه ندام | ۳ - ساجید ئاواره |
| ئه ندام | ۴ - س. ع. شادمان |
| ئه ندام | ۵ - ئازاد مه حموود مسته فا |
| ئه ندام | ۶ - شه هاب عوسمان |

ههروهه لیژنه یهك پێك هات بۆ یادکردنهوهی (٢٠٠) ساله‌ی دامه‌زراندنی
شاری سلیمانی که ئهم لیژنه یهش له‌م به‌ریزانه پێك هات:

- | | |
|----------------------------|---------|
| ١ - محهمهد ئه‌مین پێنجوینی | سه‌روك |
| ٢ - شاكر فتاح | ئه‌ندام |
| ٣ - ئه‌حمهد سالار | ئه‌ندام |
| ٤ - نوری وه‌شتی | ئه‌ندام |
| ٥ - ئازاد عبدالواحد | ئه‌ندام |
| ٦ - عوسمان شه‌یدا | ئه‌ندام |
| ٧ - كه‌ریم زه‌ند | ئه‌ندام |
| ٨ - ساجید ئاواره | ئه‌ندام |
| ٩ - ئومید ئاشنا | ئه‌ندام |
| ١٠ - سه‌لاح محهمهد | ئه‌ندام |

● رۆژی ٦/٢٨ كۆریکی چێروك خۆیندنه‌وه سازكرا بۆ بۆی چێروك
نووس ماموستا (محمد رشید فتاح) كه‌كك سلجید ئاواره كۆره‌كه‌ی
چیه‌بردو كك ئومید ئاشنا چێروکی یه‌كه‌می هه‌لسه‌نگاندو چێروکی
ئووه‌م بوو به‌ قسه‌و باسی ئاماده‌ بوان و گفتوگۆیه‌کی زۆری له‌سه‌ركرا...
ئه‌وه‌ی شایانی باسه‌ جه‌ماوه‌ریکی زۆری ئه‌ده‌ب دوست ئاماده‌ بوون كه
به‌شی زۆری ئافره‌ت بوو...

هه‌روه‌ها ده‌سته‌ی یه‌كیتی نووسه‌رانی كورد لقی سلیمانی هه‌ستان
به‌گێرانی (پرسه‌) ی ماموستای جوانه‌مه‌رگه‌و ئه‌دیبه‌و رۆژنامه‌نووسی
كورد كك بورهان قانع.. ئه‌وه‌ی شایانی باسه‌ ئهم پرسه‌یه‌ له‌ مزگه‌وتی
كه‌وره‌ بوو به‌شی زۆر دانیشتوانی شاری سلیمانی وه‌فادار هاتنه‌
ماته‌می و پرسه‌ی جوانه‌مه‌رگه‌...



شه خسیه تی باقیینه دهر
 یهك شه خسی شول نایته سهر
 یهك بن نه مینیت بی ئه سهر
 شولا ئومیدا مه ل سهر
 شه خسیه تی باقیینه دهر
 یهك شه خسی شول نایته سهر
 یهك بن نه مینیت بی ئه سهر
 شولا ئومیدا مه ل سهر
 عه قلی خوه بهر هه ف كن هه می



دهست دهنه یهك شبی برا
 هلكن ژ بو خوه یهك چرا
 رییا کوتاری یه ژ مه را
 روناھی لازم قی سرا
 عه قلی خوه بهر هه ف كن هه می

ع. هه کاری هوزانهك ب ناڤی «نالینا سیویه کی»^(۱) فه هاندیه و به لافکریه و
 تیدا ژ دهڤی سیویه کی کورد هه ژاری و سته مکاریا خوه دیار دکهت و دبیت:

ئەز مامه سیوی، بی داو بابم
 خانینی من سوتن، ئەز مالخرا بـم
 بابی من کوشتن، بیدین کوفاران
 موحتاجم ئیرو دهستی نه یاران
 کورکێد دو پی هاتن، که تنه کهریان
 موهاجرم ئەز، وی که تمه دهریان
 نانهك دخوازم ژ بویی ژینی
 رهحمی ب من ناکن ژ خهیری کینی.

عبد الرحيم رهحیمی دهرباره ی کومه لا پیشکه تنه پیره کین کورد فه هاندیه
 تیدا به حسی ژنا کورد دکهت و خه باتا وی د گوهورین و سرربلندیا کومه لا

السيد محافظ السليمانية المحترم السادة المسؤولين الكرام

استنادا الى ماجاء بكتاب محافظة السليمانية / الحكم المحلي / المكتب الخاص / المرقم ٣/ب/ ١٤٢٢/ ٢٧ في ١٩/ ٢/ ١٩٨٥ .

تقرر عقد اجتماع موسع على غرار الاجتماع الذي انعقد مع فناني المحافظة وذلك لتسليط الاضواء على الامور المتعلقة بالقضايا الادبية والثقافة والمهنية التي تخص تأسيس فرع الاتحاد لاستئناف مسيرته وتطويره وذلك بحضور السيد محافظ السليمانية وعدد من المسؤولين والمعنيين في حقلي الثقافة والاعلام انها لمبادرة ايجابية قيمة تستحق التقدير تلك التي اقدم عليها المسؤولون لاحتضان هذه النخبة من خيرة ادباء المحافظة وما هذا الاجتماع الا بداية جديدة على طريق اتخاذ الاجراءات والمباشرة بالعمل لكسر طوق العزلة واجتياز حالة التردد لتجاوز السلبات بروح ناقدة وموضوعية في الوقت الذي كانت العلاقة بين الادباء والمسؤولين تسودها البيروقراطية وروح التعالي وتجاهل مطامح الادباء بل وابداء الشكوك من موقفهم والتعامل معهم بروح ينقصه الثقة وعدم مراعاة خصوصياتهم والتي هي جزء لا يتجزأ من خصوصية مجمل الوضع السائد في المنطقة وايماننا منا بعدم اخلاء الساحة الثقافية لكل من هب ودب من الدخلاء على الكلمة الكردية وبغية هدم جدار الصمت جاءت رغبة الادباء في عقد هذا الاجتماع الموسع لوضع النقاط على الحروف ومواجهة الموقف مع المسؤولين بعد ان ادرك الجميع ان اختيار العزلة والصمت لا يمكن ان يخدمان الحركة الادبية والفكرية وليستا في صالح المصلحة العامة .

ان الثقافة الكردية تعاني من حالة الركود والجمود في الوقت الذي يتطلب الأمر الى شحذ الهمم وضخ الدماء الجديدة الى شرايينها واوصالها لدفعها الى أمام . وعدم فسح المجال امام النتاجات الهشة والهزيلة التي اكتسحت الساحة الادبية طيلة السنوات الاخيرة وانقاذ الثقافة الكردية من حالة التردّي - لتتفجر ينابيع الموهبة الاصيلية والطاقات الابداعية للحاق بالركب الحضاري ومسايرة الادب الكردي للتقدم الاجتماعي والتطور الحاصل في عالم اليوم واضطلاع الاديب

الكردى بدوره الثورى - الطليعى فى عملىة بناء الانسان الكردى حضاريا وتغيير كيانة لكونه (شاهدا على عصره) لا يكتب للموات ولا للذين لم يولدوا بعد .
كما ولا بد للاديب ان يمارس دوره القياىى بكامل حريته - ولا نقصد هنا الحرية الليبرالية - كون حرية الاديب جزء مهم من ابداعه، بل الحرية والابداع تؤامان . فهو يعرف اكثر من اى شخص آخر ان يتصرف بحريته بوعى ومسؤولية ازاء الكلمة، وهو المسؤول الاول والاخير عن قلمه، فلا يمكن رسم التخوم للاديب ونصب الاوصياء على ادبهم وفرض رغبات المسؤولين على نتاجهم، وسقوط هذه النتاجات فى مهاوى المساومة والمجاملة على حساب الابداع والصدق والاصالة . لأن الاديب الكردى يعيش حالة نفسية خاصة والتعامل معه يحتاج الى المرونة والشفافية وينبغي اعطائه الحرية الكاملة للتخلص من التراكمات المخزونة فى لاشعوره - فى الاقل - والذي لحق به نتيجة الاضطهاد والقمع والمطاردة طوال سنوات وعقود مضت، ويتحسن هذا الواقع النفسى بالتدريج وليس بالانقلاب المفاجئ .

لقد اصبحت الحرية فى هذه الايام قاصرة على نخبة معينة من محررى الصحف والمجلات وبعض الاسماء دون غيرها، اما بالنسبة لبقية الادباء فهي غير مسموح بها بحجة انها ضرب من الفوضى، حتى لو كانت طروحاتهم اخف من طروحات هذه القلة القليلة . اى ان الحرية مسموح بها لمجموعة معينة من الاسماء يتم اختيارهم وفق وجهة نظر وامزجة محررى الصحف، ليكتبوا ما يشاؤون وتصادر حرية التعبير عن الراى بالنسبة للبقية الباقية .

ان صلاحية ممارسة الحرية لفئة المثقفين شملت (رقابة المطبوعات) ايضا، فأنها تمارس عملىة رفض وشطب الصفحات وفق الازواق والامزجة وعملىة رفض النتاج ناتجة عن القصور فى فهم الموضوع وعدم استيعابه بشكل جيد، وان تعرض الكتب الكردية للرفض والقبول قابلة للمد والجزر . فقد تمنح الموافقة على طبع بعض الكتب الكردية لاسماء معروفة ولا ينفلت نفس المواضيع من مقص الرقيب بالنسبة لشخص آخر، وان رفض بعض الكتب قابلة للموافقة عند اعادتها للرقابة بعد مرور شهر واحد، وهذا يدل على ان الرقابة ليست لها اى اسس متعارف عليها فى رفض النتاج وقبوله، وتلعب الصداقة والمجاملات لعبتها فى عملىة الشطب والرفض والموافقة، فنقترح اعادة النظر فى امر رقابة المطبوعات بشكل جدى لتجنبها مسألة الازدواجية ونقلها من بغداد العاصمة الى الامانة العامة للثقافة والشباب .

وبناء على ماتقدم نلخص لكم مقترحاتنا وتصوراتنا لتجاوز هذه المعوقات آملين تلافيها والاخذ بها بنظر الاعتبار .

* ان الديمقراطية الحقّة تتطلّب من المسؤولين ان يتشاوروا مع الادباء في قضاياهم وامورهم المتعلقة بالادب والثقافة الكرديين، قبل اتخاذ القرار النهائي واعلانه وذلك من خلال اجراء الحوار الهادف والموضوعي لتحديد الصيغ المثلى لخدمة الواقع الثقافي الراهن ومستقبل الثقافة القومية.

* يجب ان يكون للادباء حصانة اجتماعية وان يكون للاتحاد شخصية من واجبها ان تدافع عن اعضائها وان تتدخل في شؤون افرادها عندما يتطلب الامر ذلك وخاصة في حالة الضرورة والاستدعاء. وحتى مسألة الاستدعاء لأي عضو من اعضاء الاتحاد يجب ان يتم عن طريق الاتصال بالاتحاد نفسه.

* ان يكون التعامل مع الاديب الكردي متساوياً مع الاديب العربي.

* دراسة واقع مديرية رقابة المطبوعات واختيار المؤهلين لاناظتهم مسؤولية تدقيق المطبوع الكردي.

* فتح دورات لتعلم اللغة الكردية من قبل الاتحاد، وذلك لتعلم واطلاع الادباء العراقيين على اللغة الكردية وأدبها فهي اقرب اللغات اليهم وان الشعب الكردي اقرب الشعوب اليهم (ارضاً وتاريخاً وحضارة) بدل توجيههم الى تعلم اللغات الافريقية.

* تخصيص صفحات من الصحف والمجلات المحلية للادب الكردي وتعريفه بالقراء. وتكليف الادباء الاكراد المتطلعين في اللغة العربية بهذه المهمة، علاوة على ترجمة النتاجات الادبية من الشعر والقصة والدراسة الى لغة الضاد ومنها الى اللغات الاجنبية لتعريف واقع الثقافة الكردية بالشعوب وخروجه من قوقعته وزيادة رقعة قرائه، وان يتم طبع هذه الكتب من قبل وزارة الثقافة والاعلام وفق خطط مبرمجة سنوياً.

* الاستشارة بالادباء، وعرض النتاجات عليهم عند تقديم البرامج الادبية، لان اغلب مقدمي هذه البرامج لا يجيدون اللغة الكردية وغير ملمين بجوانبها بشكل مطلوب لذا يقعون في اخطاء فادحة عند تحدثهم عن الثقافة الكردية وحقوقها نتيجة النقص في المعلومات والعجالة في التفكير، ويقدم هؤلاء انطباعاً مشوهاً عن الادب الكردي ويظن المشاهد والمستمع ان هذه البرامج جاءت لتشويه صورة الادب الكردي وليست من اجل خدمة الثقافة الكردية واغنائها.

* تغطية كافة النشاطات الثقافية في كردستان في البرامج الثقافية والصحف والمجلات دون تحريفها والتلاعب بمضامينها.

* أحداث فرع للمركز الوطني لحفظ الوثائق في احدى محافظات كردستان

على ان يتولى مسؤولية هذه الدائرة اشخاص لهم علاقة مباشرة بهذا الجانب المهم، للاهتمام بالتراث الوثائقي وجمع المخطوطات من مختلف مناطق كردستان، وتعميم كتاب رسمي للاهتمام بالاوراق والاضابير الموجودة في الدوائر وعدم احراقها الا بعد التدقيق والفرز من قبل المختصين.

* اصدار مجلة جردية للاطفال للاعتناء بتربيتهم وقراءتها بلغة الام.

* استحداث (مديرية التراث الكردي) او جعل (المحفظة الاثنوغرافية الفلكلورية) الموجود في السليمانية دائرة تأخذ على عاتقها جمع التراث الكردي المبعثر وصيانته خوفا من التلف على ان يكون مرتبطا بالأمانة العامة للثقافة والشباب، واصدار مجلة خاصة تعني بالفلكلور والتراث كمجلة التراث الشعبي.

* الاهتمام بمسألة التوثيق والارشفة، وذلك عن طريق تخصيص الكاميرات واجهزة الفيديو لاجراء المقابلات مع الشخصيات السياسية والادبية والاجتماعية. والنقاط الصور للمعالم الاثرية والتراثية والاثنوغرافية قبل فوات الاولين.

* تخصيص مطبعة (الثقافة التابعة للأمانة العامة للثقافة والشباب) بشكل اوسع لخدمة المطبوع الكردي في حالة عدم تلقي المؤلف الكردي تعضيتا من قبل الجهات الثقافية لطبعة على نفقة الأمانة بعد عرضه على الخبراء والمختصين في حقل الادب، لانقاذ الادباء من مجنة الطبع وهموم المطابع.

* فسح المجال امام الادباء والمبدعين الاكراد لمشاركتهم في المهرجانات والمؤتمرات الثقافية خارجي وداخل القطر وبالاخص مؤتمر الافرواسيوي وترشيح بعضهم لنيل جائزة (لوتس).

* لاشك ان هناك الكثير من المبدعين ورجال الثقافة والصحفيين، كرسوا حياتهم وقدموا عصارة جهودهم لخدمة المسيرة الثقافية، فنقترح من الجهات المعنية ان تجعل من مساكنهم وامكن عملهم وممتلكاتهم متحفا صغيراً ليتوافد عليه الزوار ويطلع على آثار هذه الشخصيات الادبية.

* تكليف بعض الفنانين الاكراد - النحاتين منهم - ان يباشروا بصنع مجموعة من التماثيل للشخصيات الثقافية والادبية وثم توزيعها على ساحات وشوارع المدن الكردية عرفانا منا بالجميل وتخليدا لذكراهم.

* ارسال الادباء الاكراد بين آونة واخرى الى خارج القطر وذلك لالقاء المحاضرات حول الادب الكردي وتعريف اتجاهاته في المحافل الثقافية عن طريق اللطقات الثقافية اسوة بالأخوة الادباء العرب، لتبادل الخبرة وانفتاح الاديب الكردي على المعطيات الثقافية للشعوب بشكل حيوي وعن كثب.

* تشكيل لجان للمسح الفلكلوري واخرى للمسح اللغوي لانتقاء المفردات

الكردية الاصلية من افواه الشيوخ في الاقضية والارياف والتي يكاد الزمن ان يقضي على اغلبيتها والمتعلقة بالزراعة والصيد ومواسم الحصاد والطب الشعبي والجوانب الحياتية الاخرى نتيجة الغزو التكنولوجي.

✳ تخصيص ميزانية خاصة لاقامة الندوات والمهرجانات والملتقيات الثقافية.

✳ منح الادباء زمالات دراسية للالتحاق بالدراسات العليا للحصول على ثقافة

اكاديمية.

✳ معالجة الادباء الاكراد اثر اصابتهم بالامراض داخل القبطر او خارجه عند

الحاجة.

✳ اصدار مجلات كردية اخرى لاستيعابنتاجات الادباء في المحافظات

الكردية وتشجيع نتاجات الشباب لتفجير طاقاتهم والأخذ بيدهم.

✳ محاولة اصدار جريدة يومية كردية لتغطية الاحداث، انها امنية تراود

جميع الادباء.

✳ تشكيل لجنة لمتابعة الفقرات التي وردت في هذه المذكرة، لتحقيق ما جاء فيها

ان الثقافة الكردية لايمكن ان تزدهر وتضطلع بدورها مالم تعالج مشاكلها بشكل

جذري لاجتثاث جذور سلبياتها.

نحن اليوم بأمس الحاجة الى التشخيص السليم الذي يرافقه الصدق في

ل طرح دون اللجوء الى المجاملات والاهواء والمصالح الذاتية، رغم ان التشخيص

لسليم يتسم احيانا بالحدة والانفعال، الا ان هذا الانفعال هو الحرص على تقدم

لثقافة الكردية وتجاوز واقعها.....

نخبة من أدباء السليمانيه

ننقل لسيادتكم خالص تحيات وتمنيات الادباء الكرد ونعرض على سيادتكم أمر الدراسة الكردية في محافظة دهوك التي مرت بمد وجزر بعيداً عن الاسس التربوية وقرارات القيادة السياسية حيث كانت حتى الالونة الالخرة خالضعة لتفسيرات وأهواء القائلين بها واخلضعوها لاعتبارات شخصية خالرجة عن الاسس التربوية وستراتيجية الثورة بمنح الحقوق الثقافية للشعب الكردي بعد مضي سنة واحدة على قيام ثورة ١٧ - ٢٠ تموز المجيدة ومن ثم توجتاً ببيان الحادي عشر من آذار الخالد وقيام مؤسسات الحكم الذاتي لتؤكد الالصرار على المضي على النهج الذي خططته الثورة والحزب، ولكن رغم كل هذه التشريعات الواضحة تعثر تطبيق الدراسة الكردية في محافظة دهوك سنين عديدة وشكلت اللجان التحقيقية من قبل القيادة والجهات المسؤولة للتعرف على العقبات والعراقيل ميدانياً والتوصل الى الاسس السليمة لتطبيق قرارات القيادة، وصدر قرار من قبل مجلس قيادة الثورة الموقر بتطبيق الدراسة الكردية في محافظة دهوك وعمم القرار بالامر الوزاري المؤرخ في ١٩/١١/١٩٨٤ بوجوب تطبيق قرارات مجلس قيادة الثورة وتطبيق الدراسة الكردية في مدارس محافظة دهوك، وقد كان السيد المدير العام للتربية في محافظة دهوك أهلاً لتطبيق القرار المذكور بحذافيره وتم على الفور تحديد (١٧) احدى عشرة مدرسة في مركز مدينة دهوك و (٢) مدرستين في سميل و (٤) أربع مدارس في زاخو و (١) مدرسة واحدة في العمادية مراعيأ في ذلك التوزيع الجغرافي لابناء القومية العربية وغير الالكراد من الالقليات الدينية تمشيأ مع الفقرة (جـ) من المادة الثانية من قانون الحكم الذاتي والذي ينص على (تنشأ مرافق تعليمية في المنطقة لابناء القومية العربية يكون التعليم فيها باللغة العربية وتدرس اللغة الكردية الزامياً) ولكن بعد تطبيق القرار الوزاري بأسبوع واحد زار السيد الامين العام للتربية والتعليم العالي لمنطقة كردستان محافظة دهوك وعقد اجتماعاً مع مدراء المدارس الالبتدائية والمشرفين التربويين والمسؤولين أعلن فيه بأن الدراسة باللغة الكردية اختياري ويمكن الجمع في مدرسة واحدة بين شعب للدراسة العربية والكردية وادى ذلك الى قيام بعض مدراء المدارس بتغيير الدراسة بصورة ارتجالية وفورية وفتح شعب عربية وكردية في مدارسهم والبعض الالخر بسحب الكتب

الكردية من مدارسهم وتوزيع الكتب العربية وبذلك أعيد الوضع التربوي لمدارس مركز مدينة دهوك الى مايشبه الوضعية قبل صدور الامر الوزاري المذكور، ولن يستفيد من هذه الوضعية غير المستقرة سوى أعداء العراق وثورته الذين يتاجرون بالقضية الكردية منذ سنوات وانطلاقاً من اخلاصنا للثورة التي منحت الحكم الذاتي وأصرت على قيام مؤسساته عرضنا الوضع بحقيقته لسيادتكم مقترحين بأن تبقى الدراسة باللغة الكردية في المدارس التي تم تحديدها من قبل المديرية العامة للتربية في دهوك والغاء الجمع بين شعب عربية وكردية في مدرسة ابتدائية واحدة الا في حالات الضرورة القصوى والتي تؤدي الى ضياع الجهد التربوي ويفوت الفرص على الذين يريدون التصيد في المياه العكرة والمزايدات الكلامية وبتطبيق الدراسة الكردية يتم سد الكثير من الفجوات والثغرات التي من خلالها حاول ويحاول الاعداء أن ينفثوا بسمومهم السوداء القاتلة لتمزيق وحدة هذا المجتمع المتراصمي والمتلاحم وتشيت هذا الشعب العظيم الذي يفخر به السيد الرئيس القائد (حفظه الله) في كل المناسبات ولسيادتكم فائق شكرنا وتقديرنا.

فرع كردستان

لاتحاد الأدباء والكتاب الكرد

صورة منه الى /

قيادة فرع الشمال لحزب البعث العربي الاشتراكي

المجلس التشريعي لمنطقة كردستان

المجلس التنفيذي لمنطقة كردستان

کوردەواری دا چەندە. ھوزانا «ژ بو جقاتا دایکان»^(۳) کریه دیاری ژ وان راو
دبیت:

پرسی ژ عەسری دەوران: فەن و تەرەقیاتە
دەولەت سرری چ یە؟ گوت: دەولەت سەری ژنانە
لەورا قەد ناحەون ئەو، شەق و روژ ئەوان خەباتە
جا زاریەك مەزن کن، ژینا وەلات ب وانە
ئینسان ب ئەسلی فترەت نە قەنج، نە خرابە
قەنجی و خرابیا مە ب راکرنا دیانە
گوتن فەکرە دایکان جقاتەکی بلندی
یارەب تو پیکە بینە، تەو فیکەکی دە وانە
«رەحمی» نەدیت کو لایق تەقدیم بکەت ھدیە
ھەدیە گەر قەبول بت، وی دایە جسم و جانە

عبدالرحیم رەحمی ھێرشە کا توندو دژوار د بەتە سەر نەزانینی و
دیار دکەت کو پاشکەتتا مللەتا سەمەدی (سەبەب) نەزانینی یە لەورا ھوزانەك
فەھاندیە لژیر نافی «نەزانین» تیدا وەھا دبیت:

ئە ی جەھلو نەزانین، تویی دوژمن، تویی خاين
زولما تە یە ھیلان ھەمی بی سنەعت و بی دین
قەھرا تە یە ویرانە کری ئاھا، وەتەنی من
کینا تە یە بیلانە کری جیسمو تەنی من
سەر وەت تە ژ مەستاندیە، بی مال و دراھن
ئەم ماینە بەلنگازو فەقیر، خانە بە لافن.

بە لی ھیش بیھنا وی ب شیرەت و داخوایا ناییت. گازی دکەت و بانگی
ھلدیریت و ھوزانەك بنافی «بانگ»^(۴) فەھاندیە و دبیت:

ھیشار بوم ئەز، دنیا ھەمی کەر
ب دەنگی مەلایی، «الله ئەکبەر»
«الله ئەکبەر» دەنگی مناری

«رابن» دبیزیت، هر وهك هه وارئ
 «رابن» دبیزیت، وه قتی سبی یه
 صاحب خه باتان، شهیتان له پی یه
 مه خلوب نه بن هون ژ دهستی له عینی
 بونا خوه دی یه رابن بجینی
 باقر بکن خوه ژ کیمی و قریژی
 حازر ببن هم بونا نویژی
 حازر ببن و عه فوا قوسوران
 کو خالق ی وه، وه دخوازته دیوان
 وهخت ته نگه، له ز کن بگه هه مزگه وت
 ل پی مه لایی، هیژ روژ نه ده رکه وت
 نه مری خودی خوه نه م پیکهه بینن
 جا خه لق نه بیژیت «بی حسن و دینن».

میری هه کاریا ژ ته خا خوندکار و ده ره به گ خوه قه تقه تینیدو هیر شه کا دژ وار دگه ل
 ته خا رینجه رو بنده ست دبه ته سه ر کوجک و ته لارید وان. هزوو بیرید خوه بید
 وان قه کریده ت ده می قی ئیکی ب هوزان ده رکه ت لبن نا قی «قه وی ب خارنا
 ره عیفان دژین»^(۱۰):

سبی وه کی چومه خه بات
 قیژ کهک مه دیت، چو ئی دهات
 کرمه ک دناف دمکی قه شار ت
 له ز بو، ب هیلینی نی کیه اند
 دنکهک ب هیلینی وه هات
 شاهیانه بو که فته وه لات
 زاری ئه وان تیک قز قزی
 کرمک گو کرو ی قزی
 ته قسیم زاریان کرو قه ژ ی
 خوارن نه وان، بون تیر تزی
 چوچک ب وی «نیچیر» دژی
 کوشتن نه با، نیچیر نه دهات

ژینا قیژك بمرنا وی یه
 كرمك نه بت، قیژ برچی یه
 برچی، حه یات روژا سی یه
 ژ غیر سیان مومكن نیه
 ژینا ئه وان ب نیچیری یه
 له ورا كو كرمك كوشت، هلات
 كیشكا قه وی، نیچیرقان
 كیشكا زه عیفه بی ئه مان
 كوشتن ژ بو بی قودره تان
 خه لق کریه خالق، قه نج بز ان
 گه ر ژین دخوازی قی زه مان
 قوه ت ته را ژین و حه یات

ع. رهمی هیئش ده ردی دلی خوه دیار نه کریه و کینا وی نه فه مریه ب
 هوزانا «عه شقا وه لات» ده ر دکه ت و ئاشکه را دبیت کونیشتمان په روه ره کی بی
 به قله دوی جاحی دا. ئاخینک ژ بنی پیدوی تین بورهش کونید کوچه را لزوزانید
 فه راشین و تویره رکا، ژبو گوغه ندید ئه سمه رو بسک ب تیلا ده می لپه ری کونا تین
 به ستن لپه ر که فید به قری دناف ته قری وه لزی دا حه یرانوکا ده افینه به ر ئیک.
 جه رگه و میلاکید هه کاری د سوژن بو ژینا کورده واری و دبیت:

عه شقا وه لات^(۱۱)

بوهار هات، شین بون گیا
 جل به ر کرن، خه ملین چیا
 گه شتان بکن سه رکانیا
 ژخیزی دجیت شبهی زیبا
 براق، پاک، صافیا
 عه شقا وه لات عه شقا وه لات
 ته چه رگه، میلاکی مه پات



جارهك دی من دیبا خوهزی

کونید رهش که ریید په زی
تو ماست لسه ر ئا فید ته زی
زه ریید وه کی سیرمه که زی
ل پیری ل په ی بزنان د به زی
عه شقا وه لات عه شقا وه لات
ته جهرگ، میلاکی مه پات



بوچی ژ ته ئه م بون جودا
مه ته رک کرن له زهت. سه فا
شاهان کوچه دانه گه دا
هاتن لبن خانینی مه دا
ته رکا ته کر بونه خودا
عه شقا وه لات عه شقا وه لات
ته جهرگ، میلاکی مه پات



کانی وه لاتی سهر چه دان
سوتن ئه وان ئاته ش گه دان
له ورا کو گور بونه شقان
دهنگی بلولان، نالیان
دهنگی هه واران، گازیان
عه شقا وه لات عه شقا وه لات
ته جهرگ، میلاکی مه پات



دهنگه ک تونه شوله ک عه جیب
ئهم مانه سهر گه ردان، غه ریب
دور بون ژ وه لاتی دل قریب
جاره ک دی دی بیته نه صیب
جونال وی ره بی موجب

عەشقا وەلات عەشقا وەلات
تە جەرگ، مێلاکێ مە پات



دبێژن وەلات بو دژمنه
ئەز ساخ بېم قەد مومکنه !
خیرەت، حەمىەت زامنه
عەشقا وى مەفانى مە
قوربان ژوى پا مەرگى مە
عەشقا وەلات عەشقا وەلات
تە جەرگ، مێلاکێ مە پات

ژیدەر

- ١ - جەگەر خوین - فەرھەنکا کوردی ژمارە ئیک لاپەرە (١٥٧)
- ٢ - جەگەر خوین - فەرھەنکا کوردی ژمارە دو لاپەرە (١٣٥)
- ٣ - د. کمال مظهر أحمد - تیگە یشتنی راستی لاپەرە (٤٨، ٤٩، ٩٥، ١٥٦).
- ٤ - ژین ژمارە (٢١) لاپەرە (١٥ - ١٦)
- ٥ - ژین ژمارە (٥) لاپەرە (١٤)
- ٦ - ژین ژمارە (١١) لاپەرە (١١ - ١٢)
- ٧ - ژین ژمارە (٢٢) لاپەرە (١٦)
- ٨ - ژین ژمارە (١٧) لاپەرە (١٧)
- ٩ - ژین ژمارە (١) لاپەرە (١٢)
- ١٠ - ژین ژمارە (٢) لاپەرە (١٣)
- ١١ - ژین ژمارە (٣) لاپەرە (١٤)

تییینی:

هێژا (محمد أمين بوزارسلان) ئە ف کوفارە یاتوێژاندی و بۆینە پینچ جلد.
جلدی ئیکی پینچ ژمارید کوفاری دگل پیشەکیە کێ ژ (٨٧) لاپەرە پیک تیت یا ژمن
را دیاری کری. من ژى سود ژ فی جلدی کر بو فی کوتاری. هیفیدارم جلدید دی
ژى بدەست من پا بکەن.

هەپف و عاشق
رەین ژینی

هه‌میشه به‌هار

□ د. ئیحسان فوئاد □

براده‌رو هاوده‌می جهوت س‌ال‌ه‌ی خویندنی دوور و‌لا تیم دکتور عیزه‌ت^(١) موسته‌فا ره‌سوول له‌م چه‌ند پوژده‌دا به‌گه‌رمیوه‌ داوا‌ی لی‌کردم. که‌ ده‌باره‌ی ماموستای جوانه‌مه‌رگم ئوستاد^(٢) به‌شیر مو شیر «هه‌میشه به‌هار»^(٣) بنووسم. پاشان له‌مه‌یش زیاتر هه‌نگاوی نا، وتی:

- چه‌ز ده‌که‌یت منیش چیم پی ده‌کری له‌م مه‌یدانه‌دا یارمه‌تی

ده‌ده‌م.

ئه‌مه‌ راستی پشتگیری یه‌کی برایانه‌ بوو که‌ له‌ هه‌ستیکی گه‌رمی به‌سۆزه‌وه هه‌ل‌ده‌قولا. به‌لام تارا‌ده‌یه‌ک منی په‌ست و‌دلگیر کرد، چونکه‌ نه‌ بیروباوه‌ری ماموستام (ئوستادی نه‌مر)^(٤) هینده‌ته‌نک و‌درشته‌که‌ منی تیا‌دا را‌بمینم، نه‌ منیش خوانه‌خواسته‌ هینده‌که‌مه‌رخه‌م و‌به‌ره‌ل‌لام که‌ یادی ئه‌ وه‌راموش بکه‌م، چونکه‌ له‌ هه‌موو باب‌ه‌ تیکا‌قه‌له‌مم سست بنوینی، له‌م مه‌یدانه‌دا «قه‌له‌مم»^(٥) به‌قوه‌ته‌ووتا بلئی گورج و‌گول و‌ده‌سته‌ویه‌خه‌یه.

× × ×

راستی ئه‌مه‌ دوو - س‌ی س‌ال‌ه‌ له‌ کو‌ره‌ ئه‌ده‌بی یه‌کانی وه‌رزی پو‌شن‌بیریدا له‌ ده‌وک و‌سلیمانی و‌هه‌ولێرو که‌رکوک و‌به‌غداد براده‌رانی دوورو نز - کیشه‌کانی ئه‌م فه‌لسه‌فه‌یه^(٦) ده‌دوین، پرسیری گه‌رمیان ئاراسته‌ی من ده‌که‌ن. منیش وا به‌شی له‌ زنجیره‌ی ئه‌و هه‌موو پرسیارانه^(٧) لی‌رده‌دا وه‌رام ده‌ده‌مه‌وه‌ له‌ سنووری تیگه‌یشتنی خو‌مدا وه‌ک سکوله‌ریکی^(٨) هاوچه‌رخ و‌پیا‌زگری خه‌تی ئه‌و فه‌لسه‌فه‌یه‌ی به‌لای ئی‌مه‌وه‌ له‌ جه‌رگه‌ی نه‌ته‌وه‌ هه‌لقولاوه‌ کالایه‌کی بالا‌یه‌ بو چاره‌سه‌رکردنی زام و‌برینه‌کانی.

پرسیاری یه که م:

ئایا دهشتی پیناسینی بو ریبازگه و باری سه رنجی ئوستاد دابریژین که
تارادهیه که تینویتی به شیرسته لاهه کان بشکینی ؟

وه رام:

به لای ئیمه وه به شیرسته لاهه کان هه ریه که یان به پئی کۆشش و زرنگی
خوی شتی له فلسفه ی ئوستاد رایب بووه. تاقی کردنه وه ی پوژانه،
ناکوکی یه کانی ژیان له چینه یه تی و کومه لایه ی تی ژان و شه شکه نجه و رارایی
له نیوان دووپی یانه کاند او سی پئی هیندی و به ره لایی و خزانی به ره و دیه لیزی
بت په رستی، هه نگاو به ره و هه ورازو گلوربوونه وه بو نشیو به ئاره زووی پواز...
ئه مانه هه مووی له هه وینی خاوینی سه رنجی هاوچه رخی به شیرسته کاندان و
وه کوو پیروژه شین ده چنه وه جاروباریش له تریقی یا ده بریسکینه وه. ئه وه ی
یاغنیش^(۱) نه بی خوی لئی حالی ده بی.

به لام دیسانه وه ئه توانین بلین که فلسفه ی به شیریزم هه ر پئووستی به
نیمچه پیناسینی هه یه با به قه له می درشتیش بی.

به شیریزم چی یه ؟

به شیریزم جوهر لیدوانیکی گشت لایه نی یه له شوپره سواری یه
کاره ساتاویکانی نه ته وه، که له ناو میدیوه مروف ده بات به ره و جیهانیکی
خه م ره وین، به وه ی گریان ده کات به زه رده خه نه، زه رده خه نه ش به پیکه نین... وه که
ئالایه که خه ونه مه زنه کانی نه ته وه راده ژهنی و ده یخاته وه شنه شن، تاله ئه نجامدا
ده کاته گه شترین^(۲) لووتکه ی پیره ووی نه سه ره وتن، به یارمه تی یه زدان و، کویرایی
چاوی دوژمن...

پرسیاری دووه م:

بنه رته هه ره پته وه کانی ئه م ئایدیو لوژی یه چی یه ؟

وه لام:

په نابردنه به ری ئه م تی پوانینه به ره و هیندی ئیگیز لووکه ی به تین و
پووبه روو بوونی هیندی کۆسپی ناگه هان و خوارو خپ له وانیه ناکوکی یه کی
به پوواله ت دیاری^(۳) بو به رپا کردبی. بویه ئه ندامیکی کۆمه لی «حه وته وانیه ی
مژده بهر»^(۴) له هه ولنکی بزورگه و جالاکیدا ده لیت: «ماموستا به شیر مو شیر ئه و
زاته پیروژه یه که به دریزایی ته مه تی دریز ی هه رگیز دروی نه کردووه، هه ی
وه ختیکیش راستی نه وتوووه»^(۵)

به لای ئیمه وه ئه م بۆچوونه دروسته، میتافیزیک^(۱۶) نی یه، وه کو به پړواله ت دياره، له وديو واتاكانيوه نه گه ر به قوولی سه رنجی بده ی، جه مسه ره كانی تا بلیی كوڅ وپته وه و هیچ ناكوكی یه كه له م رسته خه ست دارپژراوه دا نی یه !

بۆ پرون كړدنه وه ده لیم:

له فه لسه فه ی ژياندا به واتا فراوانه كه ی له ووه خته وه ئاده ميزاد له ژيانی تاكيوه ملی خزان به ره و ژيانی كو مه لایه تی، درو و راستی وهك خوشك و برا هاتنه كایه وه.^(۱۷) له كتیبه پیروزه كاندا درو و ده سیسه وه له خه تاندن خراوه ته به رگیکی ناو نراوه وه كه یی دهوتری «شه یان» و «شه ریمه ن». جگه له وه ی وهك راستی یه کی به لگه نه ویست^(۱۸) درو هیندی جار به گوچانی راستیوه خو ی هه لده سپیری. هه ر بۆیشه له فه رهنگی نویی پامیاری به شیرسته كاندا درو به رامبه ر به تاكتیک ده وهستی و راستیش به رامبه ر به ستراتيج، واته: له پیناوی راستی چه سپاندندا درو كړدن په وایه. ئه مه په شه رع ی پیغه مبه رانیش ری یی دراو وه له وه دنیا سزای نی یه. به م جوړه درویانه دهوتری دروی خیرخواه یان دروی پیاوانه، به لام به پیچه وانه وه نه گه ر له پیناوی درو دا راستی بووتری، ماموستا وته نی، عینده ل ئیجاب به دینی پیغمبه ر^(۱۹) له پاشانا رپسه كه ی ده بیته وه به خوری چونكه په تی درو قرچوكه و له پاشاندا هه ر ده پچری، یان وهكو كورد وته نی: «هه زار سال بگه ی درو هه لبه ستی، ناخری هه ر ده هینی نوشوستی». ^(۲۰)

بۆنموونه بلیین تو - خوانه خواسته - بۆ نیازی ده پانزه سال له مه و به ر درو یه کی زلت كړد، له وانه یه عاله می بیت هه ل بسخه له تی و ئافه رینت بكات و سه مات بۆ بكات، به لام له پاش ماوه ییك بلیین دوو سال، چوار سال، پینچ سال نه و درو یه هه ر نا شكرا ده بیت. نه و وه خته له گرمه و كیشه و روزه ردی زیاتره هیچت بۆ نامینیته وه. كه واته بۆچوونه كه ی براده ری ناوبراو به یه کی له نه ندامانی «حه وته وانه ی مژده به ر» یان «مژده به خش»، هه رچه ند به رواله ت ناكوكه، به لام به كه وهه ر^(۲۱) وانی یه.

پرسیاری سیهم:

بۆچی زور جار به شیرسته مژده به ره كان داستانی رووداوه كانی ئوستاد ده خه نه قالبیکی كالته و كه پ و نو كته وه ؟ ئایا ئه مه له جیددی یه تی فه لسه فه كه كه م ناكاته وه ؟

وه رام:

به لای نیمه وه دیسان مه سه له که نه ختی تیروانی قوولتری دهوی.
پاستی ئەم گیانه کومیدی به، ئەم پروکردنه ی پیشه وای پوچیمان له دونیای
قه له ندهری و پیکه نین، له واقعیکی که ئی تال وهرژانی نه ته وه که یه وه مه لده قوولی.
ئه مه خو به خت کردنیکی جوان مه زدانیه، که سوزی خوشه ویستی به کی پاکی تیایا
ده دره و شینه وه.

کهس له سه رحه ددی بیابانی مه حه بیهت نه که یشت
وه کو من سالیکی ئەم راهه هه موو حه یرانن
پنی حه ریمی حه ره می عیشقی نی به سپله یی دز
پاسه وانی سه ری ئەم کو به جه وانمه ردن

که واته ئەم گیانه پوچ سووکی به ی ئوستاد جیی شانانی به:

شه هاده ی فه خره فه قرم، بو شه رف بو ته عه لاماتم^(۳۱) ئەمه
شوکرانه ی دهوی براده ران! بهس نی به به شیکی زوری به سه رهات و قسه
نه سه ته قه کانی ئوستاد ده مانخاته جیهانیکی باله فرکینی پوچ سووکی و
خه م په وینی وه له چه رخی کدا که زور به مانی کردو وه به مه یموون و... ناو
جوگاکه! ئەلیم پهس نی به یلداره کانی ئوستاد ده مانخاته پیکه نین و
نه ختی هه وای بائی خو مانی پی ده دهین، له کاتی کدا به سه رهات و کاره ساتی
هیندی پالنه وانی به ده به ختی که نه ک هه ر تنوکی شادمانیمان پی نابه خشی،
به لکو زور جار و زامو برین و ژانه کانمان ده کولینه وه که ئە که ره له شایی و
په شبه له کی پوژیکی سه ره تایی مانگی نه ور و زیشدا بین، بیرمان که وینه وه،
میزاجی کورده واریمان وای پی تی که ده چی ده مانخاته وه گریان و شین و
قور پیوان.

ده بی ئە وه شمان له بیر نه چی که ئەم لایه نه ی فه لسه فه ی ئوستاد
نووکی رمی که شبینی به که Optimism^(۳۲) ئاراسته ی جیهانی پف هه لدرای بت و
بته وانه کانه و هیو کراتیی ته شی پی سه کانی ئەم چه ر خه ده گریته وه وه ره به هه مان
پادهش پسوایان ده کاتن.

- ۱ - «عیزه» به کار هیتراره چونکه ئوستاد هر به م ناوه ناوی دکتور عزیزه هیینی بردووه. ئیمهش له بهر نه مانه تی عیلمی هر به وجوره هیشتمانه وه.
- ۲ - به لای منه وه ئوستاد وهختی جیی هیشتین، که زور هیوستان به مانی، هه بوو. لیره دا ته مه نمان نه کردووه به پیوانه، بویه له لای به شیرسته کان ماموستا هه به جوانه مه رگی کوچی دواایی کردووه له ئیواره یه کی غه مگینی پوژی ۱۹۶۳/۷/۳۰ له پایتهخت.
- ۳ - «هه میشه به هار» مه بهست له هه موو یادکردن و لیکولینه وه یه که له بیروباوه پی ماموستا که هه رگیز پیری به خویه وه نابینی، فهلسه فه ی هه مووکات و زه مانیکی نه ته وه یه ئایا له کهرمیان بی یا له کوستان.
- ۴ - ئوستاد: نازناویکه له لایه ن پیره میرده وه به خشراره به ماموستا به شیر موشیر. ئه م زانیاری یه مان له موزه خانه ی له نده نه وه هی که یشتووه. سوپاسی د. عزیزه ده کهین.
- ۵ - بو تیگه یشتنی «قه له می به قووهت» ته ماشای گوڤاری نووسه ری کورد، ژماره (۵)، سالی ۱۹۸۱، ل ۱۴۴، بکه.
- ۶ - فهلسه فه: له لای هیندی زاناو پسرور بیروباوه په کانی ئوستاد په یوه ندیی به سوشیولوجی و لاهووتیشه وه هه یه، جگه له فهلسه فه.
- ۷ - پرسیاره کان بیست ویه که پرسیارن. خوا یار بی له هه ژماره یه کدا چه ند پرسیار ی وهرام ده دینه وه.
- ۸ - Scholar مه بهست باحیثه.
- ۹ - «یاغنیش» نه زان، نه شاره زان، خه شیم، له وشه زاراره تاییه تی یه کانی ئوستاده.
- ۱۰ - که شترین: به رزترین
- ۱۱ - بنه رت: ئه ساس (Principles).
- ۱۲ - حه وته وانیه ی مژده بهر: مه بهست له وحوت که سانه ن بو یه که مجار له ده وری ماموستا گردبوونه وهو بیروباوه په کانی به جیهاندا بلاوکرده وه. ئه م له په نجاکانی ئه م چه رখে دا (۱۹۵۰ - ۱۹۶۰) پرووی داوه.
- ۱۳ - مه بهست له کامیل ژیره که شاعیرو نووسه ریکی کورده، خاوه نی چه ند به ره م لیکولینه وه ی ئه ده بی یه.

له م ژماره يه دا

ل

- ۱ - وټه ی ژماره
- ۲ - کونگره ی قاهره و
- ۳ - عبد الرحيم ره حيمی هه کارى و چه ند هوزانه ک
- ۴ - هه ميشه به هار
- ۵ - شارى به دره له...
- ۶ - له شيعرى چه نگو به رگرى به وه
- ۷ - که له پوړ له شيعرى کوردی هاوچه رخ دا
- ۸ - سه عاتیک زياتر له که ل ماموستا سعيد يحيى
- ۹ - روون کړدنه وه يه ک
- ۱۰ - راز
- ۱۱ - سنييه، ناوهریژه
- ۱۲ - جوار فرميسکى که رم
- ۱۳ - دايه... ليم بيوره
- ۱۴ - شارى گرپ...
- ۱۵ - ناش...
- ۱۶ - رهين ژينى
- ۱۷ - ناوهر و مه که ن
- ۱۸ - هوزانفان
- ۱۹ - به هار، توف، نه که ر، نه وروژ
- ۲۰ - که لای هه ناسه
- ۲۱ - به رده باز
- ۲۲ - چار تک ژدله کی
- ۲۳ - په لکه زیرينه ی ووشه
- ۲۴ - هیوا هه ر له دهشتایى دل...
- ۲۵ - رهش نووس و... پاك نووسى
- ۲۶ - ته له
- ۲۷ - سبه ينى روژيکى تره
- ۲۸ - جان کوکتو
- ۲۹ - ره خنه ده بى هوتن بى؟
- ۳۰ - چيروکى مندا لان و....
- ۳۱ - کاره ساتى دولى نيشاوى...
- ۳۲ - عبد الله جه وهه رو...
- ۳۳ - راپورت
- د. احمد عثمان
- عبد الكريم فندى
- د. نوحسان فؤاد
- غفور ميرزا كريم
- نجاه حميد احمد
- د. نافع ناکره بى
- عبد الوهاب تاله باني
- د. وريا عمر امين
- رمضان زامدار
- حه سيب قه رده اخی
- محمد به درى
- نورى عه لى نه مين
- پهوا
- پيژاننى تالليخانى
- خاله حسين
- له تيف قه رده اخی
- بدل رفو مزورى
- ساجد ناوارة
- شه هاب عوسمان
- موکه رهم په شيد
- عه دنان نه تروشى
- فه رديدون مامه سامان
- ساميه محمد
- محمد رشيد فتاح
- اسماعيل ره رسول
- محمد زه هاوى
- دانا رؤوف
- محمد عبد الرحمن
- هاشم چه بارى
- نه سعه د عه دؤ
- نوميد ناشنا

- ۱۴ - کامیل ژیر، شانوگه ریی ئوستاد. دهستنوس.
- ۱۵ - (Metaphysic) وشه که لاتینی یه به واتای (وراء الطبيعة) دی، پیچه وانه ی ماتریالیسته واته ماددی.
- ۱۶ - مه به ست له وه یه که درۆ یه که مجار له ژبانی کومه لایه تیدا دهستی بی کرد وهک دیارده یه کی سوشیولۆجی.
- ۱۷ - به لگه نه ویست: واته (بدیهیه).
- ۱۸ - «عیندهل ئیجاب» و «به دینی پیغه مبه» له فریزه لۆجیاکانی ئوستادن.
- ۱۹ - ئه م په نده به م جوړه ش تو مارکراوه «هه زار سال بکه ی بیگانه په رستی، ناخری هه رده هینی نوشوستی». له په ندی پیشینانا زورجار جیاوازی یه هه یه، به هه ردو و جوړه که ش دهوتری و بیستراوه.
- ۲۰ - «که وهه» له فه لسه فه دا به رامبه ر به (Fssencer)، (Substance) دیت به ئینگلیزی.
- ۲۱ - هونراوه ی شاعیریکی به ناوبانگی کورده.
- ۲۲ - که ش بینی: به رامبه ر به (تفاعول) ی عه ره بی به کارهاتووه. ئه م زاراوه یه یه که مجار له لایه ن یه کی که له حه وته ی مژده به ره وه که دوکتور عزه ت مسته فا په سووله به کارهاتووه.
- ۲۳ - (Hippocrite) واته: دووپوو. لیږده دا زاراوه لاتینی که به کارهاتووه له بهر سروشتی باسه که.

دلبره ی ئیرو سه حه ر ئافه ته جه رگی من دو دوح
یه گ لسیپنه، یه ک لدلدا لوژمن تین ئاخ و ئوخ
خون ژدل جو جو روان تی وهک عه قیقی ئه رغه وان بی
لی ژده ست سه لوا جوان بی، ئه وشه پالا شه نگه وشوخ

مه لای جه زیری..

شاری به دره

له گه رووی

میزوودا^۷

له بیره وهری ئیمه ماناندا که ریشه ی
بو که متر له نیو ســـــــــــــــــه ده یه ک
ئه چیته وه، شاری به دره له گه رووی
دواکه و تنو بی ئاوه دانی و شارستانی دا
پهنگی خواردبووه له خانه ی بی نازی و
که مترخه می و نه بووان دابوو و به
ناوچه یه کی سه رسنووری لاکه و ته ی
دوو له دیارده ی شارستانی بی ئاوی
شیرین و بی ده زگای روونکی دانه ترا.

□ غفور میرزا کریم □

به ناو سه ر به شاری کووت بوو به لام له راستی دا په یوه ندی
دانیشتووه کانی تا بلیت به م شاروه بی میزوکزو لاواز بوو. ههفته ی جاری ئه گه ر
پاسه شریکی ئه و زه مانه به ئیشوکاری میری یا به ئیشی هه مه جوهری
دانیشتوانه وه له کووت وه به ناو توو خوئی ئه و ده شته کاکای به کاکایه دا به دوو
سی سه عات ئه و سا به هه زار زه حمه ت ئه گه یشته به دره. ئه مه جگه له وه ی که هیچ
دیارده یه کی شارستانی و ئاوه دانی یا بازرگانی ئه و تو له کایه دا نه بوو سه رنجی
خه لکی بو په یوه ندی به ستن یا بو سه ردان له م شاره پاکیشی به پیچه وانه وه
خه لکی که باسی ریگا و بانی ناخوش و ئاوه سویره که ی شار وه گوزه رانی
ناهه مواری دانیشتوانیان ئه بیست ترسیان لی ئه نیشنت وه هه رگیز بیریان له وه
نه ئه کرده وه که پوژی له پوژان سه ری له م شاره میژوییه بدن. ئیتیه ره ئه م باره
ناهه مواره کاریکی وای کردبوو که ده زگای میری کومه لانی خه لکی دژ به
ده ولت و فه رمانیه ری دلسوزی بی ئه ترسان جا ئه گه ر کار به ده ستانی میری
قینیان له خوهره وشتی فه رمانیه ریکی به چوک بی ئه رخه یا نیشمان په ره ریکی ناخه ز
به ده ولت هه لبسایه چنگ له سه ر شان له شاری به دره ی گوشه گیری سه ر
سنووری چو و هولیان تونگ ئه کرد تا سزای میرخاسی و دلسوزی خویان
بکیشن !!

به داخه وه چونكه پشكنه ران و زانايان كوڤشش و تهقه لای به پېزو چرو
پريان بو دهرخستن و پوون كردنه وه و ساغ كردنه وه ی شوينه واره ميژوييه كانی
نهم شاره ديرينه نه داوه بويه زور پاستی و زانين بووه به ژير گله وه وله كه رووی
نه هيني ميژوو دا ماوه ته وه چاوه نواری كوڤشش دوا پوژو چالاکی زاناو
پوشنبیرانی عیراقی به گشتی و كورد به تاييه تی نه كا. تا نهم شاره ميژوييه جيگای
تاييه تی و سروشتی له پیزی شاره كانی تردا بگری و بكا ته وه.

نوخشه جاری كارو كوڤشش پشكنه ران و زانايان به هه لكه ندن و پشكنینی
گردی (عقر) كه دوو كيلومتر. له شاری به دره وه دووره ده ست پي نه كا كه. وه كو
له نه نجامی نیش و كاردا بويان دهر كه وتوه كه نه گه رنهم مه لبه نده له شاره كانی
عیراقه وه دوور نه بوايه و كيشه ی بي ناوی وه ناهه مواری پيگاو بانی ناخوشي
نه چيشتايه نهم ناوچه يه له هه موو ناوچه يه كي تر بو هه لكه ندن و پشكنینی
وه دهرخستنی ميژوو له بار تر و باشتر بوو. چونكه جوتيار و باخه وانی نهم ناوچه يه
هه ميشه به دهم نیشوكاره وه يا به هو ی لاقاوی باران و كيژه لوكه ی به تينه وه
زورچار شوينه واری بايه خداری ميژووييان له زهوی دا نه دوزيه وه. نيتر كاسه و
كه وچكي زورو پارچه شكاوی گوژه و ديزه ی و بابه تی گل كاری تر نيسكو پروسكي
مروفي كون له ژيرگلی نهم گرده دا به زهقی به رچاو نه كه وي كه بي گومان
دهوله مهندي و گرنگی نهم شوينه واره ميژوييه بو كوومه لانی خه لكی دهرنه خاو
نه نويني. بناغه ی شاری به دره له سهر گردی (عقر) ی ميژويی دامه زراوه كه
له سهرده می سومه ری و نه كدی دا يه ناوی (دير) وه ناوبراوه. ووشه ی (دير) به
زمانی نه كدی به مانای قه لا، يا شار يا جيگای سه ختی به شور او قوله ته نراود ی.

كه واته ناوی به دره له دوو ووشه ی ليكدراو داريزراوه. له ووشه ی (بيت) ی
نارامی و ووشه ی (دير) پيك هاتوه كه ووشه ی (بيت) ی نارامی به سهر زمانه وه
نه سو ی و نه بيت (به) وه كو له بكسايه و بسمايه .. هتد نه بينری نهم شارانه ی كه
ناراميه كان تياپا نيشته جي پوون يان سهر يان ليداوه وه پيا پويشتون يا
په يوه نديان له كه ليا بووه. ووشه ی بيت يان به سهر دا داپريوه. بويه بيت و دير.. له
نه نجامی پوژگاری ديرين دا به سهر زمانه وه سواوه و مېووه به به دره. شياوی
باسه له معجم البلدان ی ياقوت حموی دا به دره يه تاوی (بادرايا) وه دي، گردی
(عهقر) كه شوينه واری شاری به دره ی كونه گردیكي پان و به رفرراوانه دريژی
قه دهاليكي نيو كيلو مه تره يه به رزاييه كه شی ۲۰ مه تره نه بي هه ر چوارده وری

به شواری به رز ته نراوه که شوینه واره کانی تا ئه مړوش یه زه قی ئه بیږی له تاوه پاستی کرده که دا نزماییه که هیه که له پوڅه لاتى کرده که وه دريژ نه بیته وه بو پوڅتاوا .. به مه زنه بریتی یه له شه قامیک که له کاتی خوۍ دا ناو شاری بریوه و کردویه تی به دوو به شی پیکه وه. له پوڅه لاتى کرده که وه شوینه واری دهرگایه که ئه بیږی که بی گومان پاشماوه ی دهرگایه کی که وره ی شاره. یه پاستی باو بوران ودهستی سروشت کاریکی وانه موارى به م کرده کردوه که گلي به سهر به رده وه نه هیشتووه وینه و پوخساری چه ندساله ی به سهریه کدا هه لشیلاوه به رزو نزمی شیوو هه لدير زوری تیا دامه زراتدوه له سهر قهه پالی کرده که گوندیک هیه که یه ناوی (عهقر) وه له نزیکیه وه سهرای میری و خانو به رهی نه رمانبه ران قووت بوته وه به لام شاری به دره و باخ و باخاتی به هوۍ دولیکی فراوانه وه که ناوی که لالی پیا نه پوا گوږه و دیزه و بابته تی گل کاری تر به زوری له ناو نه م کرده دا ئه بیږی که میژووی زوربه ی بو دوو هه زار سال پیش زاین بگره هه ندیکیان دوورتریش نه که ریته وه تازه ترین گوږه و دیزه ی نه که ریته وه بو دهوری ساسانی نه مه جگه له وه ی دانیشتوانی به دره زور جار له م شوینه واره میژوویه دا بابته تی بایه خداری کوڼ نه دوژنه وه له و بابته ته کوڼه دوژراواته ی له موژه خانه ی به غدا پاریزراون نه مانه ن:

- خشتیکی نوسراو دهرباره ی پاشای کوریکالزو.
- هه تدی موری خپ که نه که ریته وه بو دهوری پیش میژوو
- موری دهوری ساسانی.
- خشتی دهوری نه خمینی.
- پاره ی دهوری سلوقیه کان

نه مه و جگه له زور بابته تی بایه خداری تر که دانیشتوانی به دره به دریژی پوڅر به پیکه وت دوژیویانه ته وه یا چنگیان که وتوو به لام هیچ بایه خو گرنگیه کیان پی ی نه داوه .. هه روا له دهشت و دهره وه فریبان داوه بی نه وه ی هیچ که لك و سودیکی نه وتوی لی وه رگرن.

بی گومان نه و شارانه ی که له به ره به یانی میژوو وه هاتونه ته سهر شانوی زیان له م سهرزه مینه دا هه ریه که یان پیویسته کی تاییه تمه ند تانوپوی چوار دیواری بو کیشاوه و به رگو رهنگی دیاری کراوی به بالادا بریوه و وه به شیوه یه کی خواهیه تی دینه بیش چاو. هه ندیکیان به شاریکی

بازرگانی یا ئایینی یا ئیستراتیجی دیتە کوّمەلگەووە وە ناوبانگە دەر ئەکاوە
یەتە ریزی شارەکانی ترەووە وە قالب و چوارچیوپی سروشتی خوێ
وەرئەگرێ.

شاری بەدرە لە بنەپەرەتەووە پێوەیستیهکی تایبەتی ئیستراتیجی
و بەرژووەندی هاو کویی دوو دەوڵەتی جیهانی گەورە ی ئەو سەر دەمە خواستی
میژوویی ریشه تیک ئالای سوود و قازانجی دەوڵەتی عیلام و دەوڵەتی بابلی
خشتی بناغە و بەردی بو کۆلەگە ی بنکە ی ئەم شارە دیرینه دامەزراند کە لە
ئەنجام دا وەکو شارێکی هاو سنووری ئیستراتیجی گرنگ هاتە کایە و سەر شانوی
و مەیدانی ئاوەدانی و شارستانی و شوین و جیگای تایبەت مەندو سروشتی خوێ
وەرگرت.

لە ناوچە رگە ی ئەو دەشت و درە پان و بەرینه ی کە ئەو کەوتە پوژە لاتێ
پووباری دیجلەووە کە درێژ ئەبێتەووە بە دامینی چیا ی پشتکۆوە لە لاپەرەکانی
میژووی کۆن دا لە شاری «کازلی» سوّمەری بە و لاوە کە ئیستاش شوینەواری
بە دروستی دیاری نەکراوە «هەرچە نەدە بیروپرای زانایان وایە کە کەوتۆتە
پوژە لاتێ پووباری دیجلەووە» هیچ شارێکی ئەو تووی گرنگی شایانی باس
دانە مەزراوە و نەهاتۆتە سەر شانوی ئاوەدانی و ژیا نەووە. بەدرە بە دوو مین شار
پاش شاری «کازلی» ئەژمیری کە مروف توانیویەتی بە شان و بازووی بە هیزی لەم
مەلە نەدا لە گوێ پووباری گە لالی بەدرە بناغە ی دابمە زینێ وە پشت ئاوی ئەم
پووبارە لە دەرووبەری شارا بە باخ و باخات و داری میوە دار وە چاندنی کشتوکال
ئاوەدان بکاتەووە وە لە دوا ییدا گەورەیی و گرنگی بە بالای شاردا بادا وە بەرەو
پیشکەوتنی هەمیشەیی بیات.

شاری بەدرە لە سەرە پێ ی وەچە قی دوریانی چیا ی پشتکۆی سەختی
بەرزدا هەلکەوتووە کە تەنها لەم دەربە نەدەووە بەس کاروان بەرەو کرم شاه و
ئەسفەهان و شارەکانی تری ئیران دا ئەرویشت و ئەهات. بۆیە هەلکەوتنی شار
لەم ناوچە یەدا کە هەتا چاوپر بکات بەدەشت و دەری پان و بەرین تەنراوە وە ئاوی
پووباری گە لال یش دەوری بەخستە ی تایبەتی بو ئاوەدان کردنەووە
پێکە وەنانی باخ و باخات وە پێکە یاندن و پەرور دەکردنی داری میوە دار و
گەشەندن بە کشتوکال و برەو بە مەرۆمالات ئەگیرا و ئەنواند. ئیتر ئەم
هەل و مەرچە گونجاوانە گرنگی ئیستراتیجەتی و مەزنی بری بە بالای شاردا. بۆیە

هر له بهر به يانی میژووه وه ته قه لادان بو دست گرتن به سر ئه م دهر به ندی چپای پشتکو که سنوریکي سه ختی دژواری نیوان دهوله تی عیلام و دهوله تی بابل یه به گرنگو که وره دانه نرا. له دوایی دا هه رئه م هوپه سه ره کی یه ش بوو که اتک وچه قی ئه م دوو ریانه دا به دره له کاروان سه رایه که وه چوو ه چوارچیوه ی شاریکی میژوویی گرنگه وه. شیاوی باسه دهشتی کاکی به کاکی بابل و عیلام له خاک و زهوی یه کی یه کجور له بواریکی میژوویی دیاری کراودا پتیک هاتوو وه که وتوونه ته سر شانوی ئه م سه رزه مینه. هه ر دوولایان بو کشتوکال و باخ و باخات کردن پشت به ئاووی پروبار ئه به ستن له عیلام یش دا پروباری که رخو کارون یش وه کو دیجله و فوراتی دهشتی بابل دهوریان له ئاودیژی و ئاوه دانی ناوچه که دا بینیه و نواندوه.

به لام له گه ل ئه مه شدا له میژووه وه پیوستیه کانی پوژگار له هه ردوو دهشت و دهر دا دوو نه ته و له دوایی دا دوو دهزگای دهوله تی جیا به جپای پیک هیئاوه و پهیدا کردوه خستویه ته سه ر شانوی ژیان. هه روه کو له میژوودا سنووری نیوان ئه م دوو دهشته پانویه رینه خوئی له شیوه ی سنوریکي سروشتی سه خت دا ئه نواند که به ئه هواروزه لکاوی ئاوی دیجله و کهرخه رهنگی کیشرابوو که تا ئه مپوش ئه م شوینه واره ش یه ددی ئه کری هه رچه تده خلیجی عه ره بی به ره و خواریش چوو ه جا ئه م شوینه واران ه ئه مپو له هوپی حه ویزه ی به رفراوان وه ئه هواره کانی ئه م به روو ئه و به ری پروباری دیجله دا به دیار ئه که وئی به م چه شه هه رکاتی له شکری دهوله تی بابل یا له شکری دهوله تی عیلام که بیان ویستایه په لاماری یه کتری بدهن وه بچه سه ریه ک به ناچاری ریگای سه ختی چپای پشتکویات ئه گرت بهر له بییش دا هه لیان ئه کوتایه سه ر به دره وه ئه م شاره یان ئه کرده پایگای سه ربازیان تا له وپوه هیرش به رنه سه ر ئه وی تر به م په نگه شاری به دره له م بواره میژوویه دا وه کو شاریکی هاوسنور دووچاری کیشه ی مال ویران و کاول کردن ئه بوو بو یه ئه م شاره وه کو شاریکی هاوسنوری ئیستراتیجی ناوی دهر کردو ناسرا.

به لام له گه ل ئه م هه موو بارو دوخه ناهه مواره شدا شاری به دره هه ره به ره و پیش که وتن و گه وره یی و گرنگی رویشتوو ه. وه هه رچه نده که له شاری بابلیش دور بووه به لام په یوه ندی تووند و توتلی له پرووی شارستانی و ئابینی یه وه زور به هیز بووه ته نانه ت له گرنگو مه زنی دا که یشتبوو ه راده و پله یه ک ئه و په رستگای خویانه ی که له یه دره دا هه بوو بابلیه کان به گشتی ئه یان په رست گایه کی که وره

به ناوی (په رستگای کولکه ی زهوی) تیا بوو که پاشا. (کوریکالزو) سه رله نوئی
بناغه ی دامه زرانده بووه له گډل په رستگای تر که بابلیه کان بو په رستنی خواکان
نه هاتنه نه هم شاره.

جا له بهرته وهی ه لکه ندن و پشکین به دروستی له شوینه واری میژویی
شاری به دردها به ته وای نه نجام ته دراوه بویه به ته وای سه رگوزشته ی میژویی
نه هم شاره نازانین ئیتر نه و زانینه که مه و گوچپر گوچپرانه ی که له م باره یه
بیستومانه وه هاتونه به درده ستمان سه رچاوه که ی برییتی یه له و زانینه ی که له
خوینده ته وهی نه و میخه بیسماریانه ی که له «سوس» یان شوینه واره میژویییه کاند
له عیراقد له سه ر تاته قوږ یان به ردی داتاشراو نوسراوه. شیایو یاسه
هرچه نده له ولاتی عیلامدا شاری تر که له گرنگ و مه زنی دا هیچ که متر نیه له
سوس وه کو شاری (نه وان) که هه ندی له پاشاکانی ماوه یه ک پاشایه تیان له سه ر
ولاتی سو مه رو نه که د دا کردووه یاوه کو شاری (انسان) که هه رچه نده
شوینه واریشی تا ئیستا دیاری نه کراوه به لام نه وه نده ده وری گرنگ بووه که چه ند
سه ده یه ک باره گای پاشایانی تیا بووه یان و وه کو شاری مه کتو که تاپیش هاتنی
نه خمینییه کانیش پایته ختی ده وله تی عیلام بووه له گډل بوونی نه هم شارانه دا
که چی پشکینه ران و زانایان دهستی هه لکه ندن و پشکینان هه ر ته نها بو شاری
سوس بردووه که دورنیه نه گه ر بکه وتنايه هه لکه ندن و پشکیننی نه هم شارانه زور
سه رچاوه ی میژویی ترمان نه هاته به رده ست که گری ی نه هیئی زورپاستیمان
بووه کرایه وه. هه روه ها له سه رچاوه ی بابلیه کانیشدا ده رباره ی شاری به دروه
ده وری گرنگی نه هم و باس و خواستانه ی خواره وه دی، که به پی ی لیسته ی کات و
روژ له خواره وه نه ینوسین.

۱ - سه رجونی ئاشوری به له شکرکی گه وره وه هیرش نه باته سه ر ولاتی عیلام
که له سه ر هتادا شاری «کزلو» له دوايشدا شاری به دره نه گری به لام پاش کوچ
کردنی نه هم پاشایه نه هم ولاتانه ی که به زور ژیردهستی کردبوون له وانه شاری
به دره یه که به رپاگردنی شوږشی دژی داگیرکه ر هه لسان که له نه نجام دا کوږی
سه رجون ناچار نه بی هیرشیکي گه وره بکاته سه ر به دروه وه ناوچه
شاخاوی یه کانی وه سه ر له توئی بیانخاته وه ژیردهستی خوئی پاش له ناوچوونی
ئاشوری یه کان به دره نه که ویتنه ژیر دهسته لاتی کوتیه کان نه هم کوتیانیه ی که
فرمانزده واییان بو چه ند سه ده یه ک به سه ر عیراق و ئیراندا له یه ک کاتدا کردووه.

۲ - پاشای سو مه ری «شولکی» سالی ۲۲۰۰ پيش زاین دا هیرش نه باته

سهرشاری به دره ونه یکا به پابگایه کی سوپایی تا بتوانی به هوپوه په لاماری وولاتی عیلام بدات وه سهریان پی شور بکات.

۳ - ماوه یه که له دهوری سومه ریکاندا شاری به دره توانی سهر به خوئی و نازادی بو خوئی به دی بښی. وه پاشای خومالی فه رمازه وایی به سهر ناوچه که دا بکا که یه کی له و پاشایانه په یکه ریکی داتاشراوی له به رد بویه چی هیشتوین که تیایا نوسراوه نه م پاشایه پرستگایه کی و شوروه قسوله ی بو شار دروست کردوه و هیه کی له پاشاکانی که ناوی (انومتلک) بو توانی دهسته لاتی خوئی بگه یه نښته شاره کانی عیلام.

۴ - کاشیه کانیش زور گرنگیان داوه به شاری به دره و نه م تاوچه یه نه گیرنه وه که یه کی له پاشاکانی که ناوی کوریکالزو نه بی سهر له نوی پرستگای شاری تازه کرده وه وه وه کو نه لین نه و شوینه واره ی که که وتوته خوارووی به دره وه که پپیان نه وت بکسایا. کاتی خوئی شار بووه یان قه لای کاشیه کان بووه چونکه زانایان و ابوی نه چن که ووشه ی بکسایا له بنه رت دا ناوی بیت کشی بووه که به سهر زمانه وه سوواوه بووه به بکسایه.

۵ - یه کی له پاشاکانی عیلام له سالی ۱۲۴۲ - ۱۲۲۲ پیش زاینیدا هیرشی برده سهر به دره داریان به سهر به دره وه نه هیشت پاش نه م پروداوه به سه ده یه که پاشای بابلی شاری به دره ی کرد به پایگایه کی سهر بازی بو هیرش برده سهر وولاتی عیلام.

۶ - ناشوریه کانیش له هیرش بردنیاندا بو سهر بابل و عیلام که لک و سودی زوریان له شاری به دره ی ئیستراتیجی و هرگرت وه له م شه پانه دا ناوچه ی به دره دووچاری کاول کردن و مال و ویرانیه کی زور بوو شیاوی باسه له دهوری ناشور بانپالدا شاری به دره کرابوو به پایگایه کی سهر بازی گرنگ وه ناشوریه کان هه رله م ریگه یه وه هیرشیان نه برده سهر وولاتی عیلام که له دپایی دا کاریکی وایان کرد که سوسی پایته ختی عیلامیه کانیان ویران کردو له گه ل نه رزدا ته ختی بکن وه داریان به سهر به دره وه نه هیشت.

هه روه ها له سهرچاوه ی کلدانیه کان هاتووه که له ده رویه ری شاری به دره به تاییه تی له خوارووی شاره وه ناوی زور شاری کونی نارامی هاتووه که به تاو بانگ ترینیان (بیت امبی) یه به کورتنی شاری به دره له میژووی کوئدا

دهوریکی سهربازی و ئیستراتیجی گیراوه نوآندووہ ئاشوری و بابل و عیلامی
 تہ نانت ہہ رچی دہولہ تیک کہ لہم ناوچہ یہ دا ہاتوتہ کایہ وہ کہ ویستووہ تی بچیتہ
 سہر دراوسی کانی بہ مہ بہستی داگیرکردن، ناوچہ ی بہ درہ ی ئیستای کردووہ بہ
 پایگای سهربازی خو ی بویہ بہ شی لہ میژوودا ہہ رکاول کردن و ویرانی و دواکہ و تن
 بووہ ہہر لہ بہر ئہم ہو یہ ئیستراتیجیہ تہ ئہم شارہ و ہلہ دەوری میرنشینی
 بہ بہش دا میرہکانی بہ بہ ہہ میشہ ویستویانہ سنووری میرنشینہ کہ یان بگہ یہ نبنہ
 ئہم ناوچہ ی کوردوستانہ بو یہ لہ پوژانی دوو بہ ہاری و تافی پەرہ سەندن و
 گەرہ بیان داوہ پەرہ تی دہستہ لاتداری بہ رفراوانیان زرباتیہ و بہ درہ وجہ سانیش
 ئہ کہ ویتہ ژیر سیبہری فەرمانرہ وایی ئہم میرنشینہ وہ.

تی بینی:

زور سودم لہ نویسنی بہ ناوی (بدرہ تأریخہا و اہمیتہا الاثریہ) کہ فواد سفر
 لہ گوٹاری سوّمہری الجزء الاول سالی ۱۹۵۱ نویسیوہ تی و وہرگرتووہ.

گہ لال.. بہ چہ میك دہلین باو بوران و بہ فر بہ در یژایی پوژگار دروستی
 کردووہ واتہ دہستکردی سروشتہ دیارہ گہ لال ووشہ یہ کی کونی کوردی یہ بہ
 بادینانی و ہکو لہ کتیبہ کہ ی وەرگیرانی دپلوماسی.. کہ سہریز صلاح سعد اللہ
 داہاتووہ ہی دہلین جہ لال.

له شیعري جهنگ و بهرگري بهوه

وهرگړې پښې - نجات حميد احمد

شيعري يه كه م

جورج دوهميل هم شيعره ي له سالاني ۱۹۱۴ - ۱۹۱۸ نووسيو ته وه، له م سهرده مه ش فهره نسا هر وهك زور ده وله تي تر كه و ته ژير هير شي نازي يه كانه وه، له شيعره كه دا وهك ده بينين دوهميل باسي نازي يه كان ناكات بهلكوو هر وهك شاعيريك ده يه ويټ سنووري سوزو چاو نه ترسي و به وه فايي دايكمان نيشان بدات، كرنكي شيعره كه ش هر له پروانينه هه لويست داره كه ي دايكه وه يه بهرام بهر كور بهر ينداره كه ي؛ له هه مان كاتيشدا ده يه وي هم دايكه نمونه يي يه له نافرته نكي لا دي يي يه وه بنوينيت.

بالادي فلوره نتاي باخه وان

بيست پوژي دوورو دريژ كياني نه دايه دهسته وه
دايكيشي به ته نيشتي يه وه.
فلوره نتاي باخه وان بهرگري ي له مردن ده كرد،
چونكه دايكي نه يده ويست سهر بنيت وه.
هر له و ساوه ي كه زاني ي كور ي بريده اړه،
له دوور ترين لاي وولاته وه، كه و ته ري.
نيشتماني پر له گرمه ي دايه ژير پي
كه له نيو قوردا سوپاي كه و ره هازه ي بوو.
- دهم و چاوي له ژير فوټه ي توند پيچراوا په شوكا بوو؛

نه له كه سو نه له هيچ شتيك ترس نه بوو.
 سه به ته يه كو دو وازده سيوو،
 قاپيك كه ره ي تازه ي هه لگرتبوو.
 به دريژايي گشت پوژگار
 به پال جي يه وه دانيسشتبوو كه
 فلور هنتا له سهر يا گياني ددها.
 كاتي گه يشته نه وي، نه وان ناگريان ده كرده وه
 تا نه و ساته ي فلور هنتا به بي هوش ددها
 له وي يا نه ده جو ولايه وه.
 كه ده ستيشيان به پيچينه وه ي سنجي زامداري ده كرد
 پي يان ده ووت: «پرو دهر ي!». توژي دوور ده كه و ته وه
 گه ر پيو وايه له وي ده مايه وه:
 به لي نه و ده توانيت بريني كور ه كه ي ببيني.
 نه ي له چاوه پرواني يا كه پيلا وه كاني له ناو هه لكيش راون
 نابي كوي ي له هاواري كور ه كه ي بي ؟
 وهك سه كي به وه فا به ديار جيكا كه وه بوو،
 نه ناني بي ده خوراو نه ناو.
 فلور هنتاش نه و ا چيتر نه يده زاني چون نان بخوا:
 كه ره ي نيو قاپه كه ي زهر د هه لگه ر ابوو.
 ده ستي لاوازي كور ه كه ي خستبو وه
 نيو ده ستي له رزو كي يه وه وهك ره كي دار.
 به چه سپي ده پرواني يه ده م و چاوي
 سپي هه لگه راوي كور ه كه ي، كه ناره قه ي لي ده چورا.
 ده پرواني يه ملي پيچراوي يه وه
 كه هه ر هه ناسه ي ددها، خور ه يه كي لي وه ده هات.
 هه موو نه مانه ي به چاويكي پر له گر ه وه ده ببيني،
 به چاوي كزو و ووشكي، وهك شه قاري سهر تاويز.

کوربه دهیوت: «ئه‌وا دیسان کوکه هیزی بردم.»
 ئه‌ویش وه‌لامی ده‌دایه‌وه: «ئه‌ی نازانی من لی‌رم!»
 ده‌پوت: «وابزانم توژی تر کوچ ده‌که‌م.»
 به‌لام دایکه ده‌یوت: «نه‌خیر کوپی خو‌م من نامه‌وی!»
 بیست روژی دوورو دریژ گیانی نه‌دایه ده‌سته‌وه،
 دایکیشی به‌ته‌نیشتی‌یه‌وه.
 هه‌روه‌ک مه‌له‌وان بازیکی چاک له‌نیو ده‌ریایا
 کوربه لاوازه‌که‌ی به‌خویه‌وه بگری.
 به‌م باره، به‌یانیانیک، که‌زور ماندوو بوو
 دووای بیست شه‌و که‌نه‌ده‌زانرا له‌کوی برديه‌سه‌ر،
 توژیک سه‌ری نایه‌وه‌و چاو‌ه‌کانی خه‌و برديانی‌یه‌وه؛
 ئه‌و سا فلوره‌نتا ده‌ست به‌جی، به‌خاموشی
 گیانی دایه ده‌سته‌وه
 نه‌وه‌ک دایکی له‌خه‌و هه‌لسینی.

شیعرى دووه

ئه‌م شیعره‌ه‌ی شاعیریکی یونانی‌یه. یونانی سه‌رده‌می به‌رگری کردن له‌
 نازی‌یه‌کان و یونانی سه‌رده‌می شه‌ری ناوخو، شاعیری به‌رز به‌رزی بی‌که‌یاند.
 ده‌توانین ئه‌م شاعیرانه‌ه‌که‌ین به‌دوو ده‌سته‌وه، ده‌سته‌یه‌کیان ئه‌و شاعیرانه‌ن که‌
 خاوه‌نی ناو و بانگیکی گه‌وره‌بوون و شیعره‌کانیان به‌سه‌ر لاپه‌ره‌کانی گو‌فارو
 پوژنامه‌ی زو‌رت‌رین لای جیهانه‌وه‌بوون، شیعرى ئه‌م شاعیرانه‌ه‌ زو‌ر نه‌ژیان و له‌
 بیرکران. ده‌سته‌ی دووه‌میشیان ئه‌و شاعیرانه‌ن که‌شیعره‌کانیان بوونه‌سروودی سه‌ر
 زاری می‌لله‌ت و خه‌لکی ده‌یان کردن به‌گۆرانی بی‌ئه‌وه‌ی ناوی نووسه‌ره‌کانیشیان
 یزانن. ئه‌م شاعیرانه‌ه‌ بو‌سه‌ر ه‌یچ زمانیک وهر نه‌گی‌رداون، به‌لکوو هه‌ر له‌نیو
 می‌لله‌ته‌که‌یاند که‌یشتوونه‌به‌و ترو‌پکه‌سه‌رکه‌شه‌ی که‌هه‌موو شاعیرانی دنیا خه‌وی
 پیوه‌ده‌بینن.

دایک و باب و براکانم سلاوتان ئی بی.
 توش دایه گیان با فرمیست نه پژی.
 من له پنیایوی تیکوشانی که لا بی دوودی سهر دهنیمه وه
 کاتی به شادومانی زهنگی سهر به سستی ئی دهری،
 بلین له نیو «قووربانی یه کانی تردا» سوتوش
 هاوبه شی زرينگه ی نه و زهنگه یه.
 برا به شه ره فه کانم ئیوه ده بی توله ی من بسه نن
 تاکوو مردن هیژم له شوینی خویا نه پووشینی
 که مردم هه رسیکتان ده بی له شوینی مندا بن له سهر پی
 بو هه ر ئازاریکت که من بوومه هویمان
 لیم ببووره دایکی خوم
 بو نه م ئازارانه ش که ئیستا به ری شانت ده گری
 ده بی دژی کویله یی ته نها به قین بگوری
 پیش مردنم
 دایک و باب و براکانم سلاوتان ئی بی.

سهر چاوه کان

(1) G. MAUGER — LANGUE ET CIVILISATION FRANCAISE — PARIS — PAG — 148.

(2) PIERRE, BAM BOTTE, LA POESIE EST DANS L'HISTOIRE.

خوينه رى به ريز

ئه وه نمونه شيعرى يانهى له م وتاره دا هاتوون هه ر لايه
هونه رى يه كه وه رگير او وه مه به ستي من له هينانيان كه چو ن كه له پو و ر
له م شيعرانه دا به كار هاتو وه و هيج په يوه ندى يه ك به بى رو هه لوي ستي
سياسى خا وه نه كان يانه وه نى يه .

د . نافع

كه له پو و ر

له شيعرى كوردى

ها و چه ر خ دا

«رسولى هه مزاتوف» له كتيبته كهى «داغستانه كه م» دا

ده لیت :-

«هوزانقانه كان شيعر ده نووسنه وه بو ئه وهى قو و لتري ن گى رو گرتى
ده رو و ن و چه ر خ و گيان و رو ح و ميژو وى خو يان بگير نه وه ... هه رو هه
نيفشكى بى رو هه سته كانى خو يان بيته به رچاو و ئاشكرا كه ن ...» تا ده لیت :
«شاعيرانى ولاته كانى دو و رو نيزيك له هه مو و چه ر خه كاندا له گه ل خو ياندا
ئاسمان و خاك و خو ئى ئه سپانيا و ئاواز و رهنكه كانى ئىتاليا و نويزو
قوربانیه كانى هيندوستان و راستى و جوانى فره نسايان بو گو نده
خنجىلانه كهى من هينا وه دى نن» .⁽¹⁾

ده قى ئه وه وتاره رى له وه رزى روشه نبى رى
كو لي جى په ره ر دهى زانكو ئى سه لاح والدين
پيشكه ش كرا

د. شه وقي ضيف ده لیت: «مانه وهی شیعو نه مری یه که ی له کونترین چه رخه کانی ژيانی مروځه وه تا ئیمرو شتیکی سروشتی یه و نه م دیارده یه تایبه تی نی یه ته نها به شیعیك یا میلله ته که وه چ روژ هه لات بی یاروژ ئافا... چونکه شیعر ناطوتن له گه ل شتیکی نه گورای خه لك ده کا... نه و ژ ی غه ریزه و فیتره نه مری مروځایه تی یه که هه رگیز ناگوږیت و په ره ناستینی و نابیته شتی تر به لکو هه ر نه گور او ه له لای هه موو خه لکی جیهان نه وه ی له لای هه ر مروځیک و له قوولایی دهروونی دا هیواو ئومیدو غه رائیزو هه سته کانی هه موو وه کو یه کن... نه گه ر هه ر که سیک ئیلیازه بخوینته وه هه ر وهك له کونه وه ده یانخوینده وه له هه موو کات و چه رخیك دا نه وهك خویندنه وه ی وینه گرتنی جهنگی یونان و ته رواده یه که «هومیروس» ی یونانی هونیویه تی یه وه به لکو وهك مه سه له یه کی هه میشه ی و نه م که ته مسیلی هه موو کیشه و جهنگو مللی نیه کی تیدا ده خوینته وه نه ته نها له نیوان دوو شاردا به لکو له نیوان دوو میلله ت و هه موو میلله تاندا... هه ر یه هه مان هه لچوون و کارتی کردنی و هه ست دا شیعره کانی «المتنبی» ده خوینینه وه که جهنگه کانی عاره بو روم وینه ده گریت و دینییه ته به رچاو که له کاتی حوکمرانی «سیف الدوله» دا روویان داوه.^(۷)

ناشکرایه له م هه ر دوو ناخوتنانه که شیعر چه ندو به هایه کانی ده که نه چی لوتکه یه که وهك پیویستی یه کی روحي و هه میشه یی مروځه له هه موو چاخ و کات و زه مانه کدا.

نه وی شیاوی باسه که شاعیری ئیمرومان بیروو هه ست وریبازی تایبه تی خو ی هه یه و له سه ری ده پروات و یه که که له م ریبازان هه سوود وه رگرتنه له که له پوور به هه موو جوړه کانی یه وه... دیسان ئیمه شاعیری ئیمرومان به شاعیری هاوچه رخ ده ناسین و به یه که که له وانه ی به شداریان له شوږشی مه زنی نوی بوونی شیعیان کردووه ده زانین به لام له پیش هه موو شتیك بزانیان و اتاو مانای په یقی هاوچه رخ و شیعی هاوچه رخ و هاوچه رخ ی له شیعر دا چی ده که یمن پاشان هه ول ده ده ین بزانیان په یوه ندی نه م شیعره هاوچه رخ ی به به که له پوره وه چی یه...؟

به پرسیاریک ده ست پی ده که ین و ده لین: ئایا هاوچه رخ ی نه وه ی ده که ینی که شاعیر باسی چاخی خو ی بکات...؟

خۆ ھەر وایه... ھەر ھوزانفانەك باسی دەم و چاخ و کاتی خۆی دەکات.. چونکە نابێ ھوزانفانەك لە وەختێک دا بژیت و دەربرین و تەعبیر لە چاخیکی تر بکات... ئەگەر ھەبێت ژێ کە مە.. بە لام تەعبیر و دەربرین لە ئاینده مافیکی راستی شاعیرە.

«د. زەکی نەجیب محمود» وەھا ئاشکرا دەکا کە واتای ھاوچەرخێ لە شیعردا ئەوێه کە مەسەلە کە بناغە ی نوێ بوونەوێ شیعربێ و ھەر وەھا دەلیت.. «ھەموو شاعیرانی ئیمپرۆمان ھاوچەرخن چونکە زادە ی ئەم چەرخەن»^(۳).

ھیندەك جار ھەر وەك گوتم شاعیر ھە یە زادە ی ئەم چەرخە یە و لە چەرخە کانی رابردوو دەر دەر بژیت.. ھەر چەند کە م ژێ یین.. کە چی ئاخوانی «د. زکی نجیب محمود» ناکرێت بە یاسایەك کە ھەر کەسی لەم چەرخە دا بژیت لە شاعیران، ئە بێ بە ھوزانفانی ھاوچەرخ و شیعەرە کە ی بە ھاوچەرخێ بناسریت... ھەر وەھا نابێ ئەوێ ژێ لە بیربکە یین کە ھەر شاعیرەك لە لای خۆیەو و ھاوچەرخە کاتەوێ کە زادە ی چاخ و دەمی خۆیە... ھەر وەھا و ھاوچەرخە کاتەوێ کە تەمسیل ئەم چەرخە دەکات.. کە چی ئەوێ راستی بێ... بیرێ ھەر ھوزانفانەك لەم بارە یە دا تا ئەو راددە یە راستە کە تا چی سنوورێک ئەم شاعیرە لە گەل چەرخ و کاتی خۆی دا گونجاو و لە روحو گیانی ئەم چەرخە تیگە یشتو.

لەم پوانگەوێ دوو جوړی ھاوچەرخێ یە تی لە شیعری ئێمە دا بە دی دەکرین.. ئەم دوو جوړە ژێ لە راستی دا دوورن لە واتە و مانای ھاو - چەرخێ راستە قینە.

جوړی یە کە م ئەو کە سەن کە بە تێپوانینە کی سەرەکی تەماشای مانای ھاوچەرخێ دەکەن... بۆ نموونە باسی یێنە گرتنی موختەرەعات و دەسکە و توو - کانی زانستی ئەم چەرخە دەکەن و وادە زانن ئەم شتە ھاوچەرخێ یە...!! کە چی ئەم جوړە لە سەر ھامیش و کناری چەرخدا دەژین.

جوړی دووێم ئەو کە سەن کە داوای ھاوچی رخی مۆتلەق دەکەن و خویان لە کەلە پوور دەشونەوێ... ئەمێ ژێ ھەر وەك دیارە ھیچ ھەست بە رابردوو نەکردنەو شیعەرە کە ش ھەر لە بازنە ی ئامیرو پیشە سازی و داب و نە ریتی سایکۆلۆژی و نە خوشی یە کانی دەر وونی چەرخ دەسوورپتەوێ کە چی ئەم جوړە ژێ نە ییتوانی تا دوماھی بەم ریگایە دا بروت و دووبارە گەراوێ بۆرە وشت و نە ریتی کومەل و کەلە پووری میلیلە تە کە یەو.

به چاكي دياره كه نوځي خوازي و هاوچه رځي له شيعردا نه وه ني يه كه شه مه نده فرو ته ياره و موشه ك و ئاسمان به خلك بناسين و شيعر له سهرى بنووسريت ... هر چه نده نه گهر بگريټ ژى هه وليكي گه ليك ساده يه له سهر رييازي نوځي خوازي و هاوچه رځي دا، چونكه دياره نه گهر شاعيريك باسي هيسترو كاروان و كوچه رځي و ژى بكات نه توانيت هه ولي نه م هوزانفانه پر بيت له روځ و گياني نوځي خوازي و هاوچه رځي، ليږده دا نه توانم بليم كه گرينگ ني يه دهسكه وت و شه واهيدى چه رخ ببينين، كه چي نه وي گرينگه چون ئيمه روځ و گياني نه م چه رخه تيگه هين و ته عبيري لي بكه ين.

«مومميزات و تايي به تي يه كاني هاوچه رځي به تي:

نه توانم تايي به تي يه كاني هاوچه رځي به تي وهك بناغه يه كي مه سه له كه ناشكراكم :

۱ - شيعري هاوچه رخ تاقي كرونه وهى ستاتيكي خوځي هه يه له جوولانه وهى نوځي خوازي شيعره كه دا، هر له بهر نه وه فلهسه فهى ستاتيكي نه م شيعره له فلهسه فهى كون جياوازه له بهر نه وهى فلهسه فهه كي شيعري نوځي له كانگاي سروشتي كار هونه رځي يه كه خوځي هه لده قوليت نه وهك. مه سه له كه له مه بادى و ياسايه كاني دهر وه كه به زوري له سهرى دا چه سپين رابن دهر بچيت .. هه روه سا ژى نه توانم بليم شيعري هاوچه رخ ستاتيك و جه مالياتي تايي به تي خوځي بو خوځي دروست دهكا چي فورم يا ناوه پوك، نه مه ژى هر وهك دياره ده گه رپته وه بو هه ست و بارو زرووف و تام و چيژى چه رخه كه.

۲ - شاعيري نوځي په يوه ندى يه كي پته وي له گهل روود او مه سه له كاني چه رځي خوځي هه يه و وهك ته ماشه گه ريك ني يه بهرام بهر نه م شتانه كه وينه يان بگريټ بهلكو له ناو جه رگي نه م روود او انه دا ده ژيټ و خوځي به خاوه ني مه سه له كه ده زانيت.

۳ - پوښنبيري چه رخ به هه موو لفلقينه كاني يه وه له ناو شيعري هاوچه رخ دا رهنگه ده داته وه، يه كه كه له مه رجه كاني گرينگي بوون به شاعيري هاوچه رخ نه وه يه كه نه بي بيرو هه ستي به چاكي روشن بيت به فريه ترين واتاي وشي پوښنبيري چه رخ، چونكه شيعري هاوچه رخ هه وله بو له ناميز گرتني پوښنبيري مروفايه تي هه مووي نه مه ژى شتيكي روون و ناشكرايه كه هه ولي نوځي خوازي

شيعرى مان له كاتيځدا له دا ييك بوكه هه لچوونى بىرى وراميارى له لوتكه دا بوو
هه ر به ره و به رزى دهر وات.

۴ - له لای هه موومان ئاشکرایه که شيعر.. هه ر شيعر يک کوڼ يان ژى نوئ
ده برين و ته عبيره له تاقى کردنه وه يه کى حيسى وه ستي تاييه تى، که چى شيعرى
هاوچه رخ زياتر له تاقى کردنه وهى خوياتى و زاتى شاعير هه ست و ژانه کانى
کومه ليش له ئاميزدا ده گريته وه وهک تاقى کردنه وهى دهر وونى شاعير وه موو
لايه کى کومه ل پيکه وه له دا ييك ده بيت... هه ر له بهر نه وه ژى نه توانم بلېم که
به هاو قيمه ت و تاقى کردنه وه کانى کومه لايه تى له ناو شيعرى هاوچه رخى ماندا
هه ن... وهک پوخت و نيوشکى تاقى کردنه کانى مروځى هاوچه رخ و ميراق
نه وه کانى رابردو و نهوى نه م مروځه نه.

۵ - شاعيرى نويمان که له م چه رخه دا ده ژيت هه ول نه دا ميژووى مروځ تيبگاو
ئىستيعابى بکا به چاوو تپروانينه کى چه رخ و کاتى نهوى ئيمه و... به م ريبازهدا
سوود له تاقى کردنه وه کانى کوڼ و خيبراتى ميژووى وه ربگريت بو نه وهى به هاو
مه فاهيمى نوئ دروست بکات.

وه سا هاو ته پيش چاف که هه ر مه سه له ي مروځه وه له هه ر جيگايه ک يان له
هه ر کاتيځدا به مه سه له ي خوئ و مه سه له ي هه موو مروځ و مروځايه تى
ده ناسيت و مامه له ي له که لدا ده کات.

۶ - شيعرى نوئ و هاوچه رخى ئيمه په يوه ندى له گه ل چوارچپوهى
شارستانى يه تى گشتى چه رخى ئيمه وه هيه و هوزانفانمان له بازنه ي نه م
مه سه له دا دهر ناچيت، هه ر وهک شارستانى يه تى مه سه له يه کى گشتى بيت و بو
هه موو که سيک وهک يه ک بيت له سه ر هه موو ئاسته کانى دا چى روشن بىرى باد
کومه لايه تى و راميارى و... هتد. وات هه موو لايه کانى شارستانى يه ت هه ست و
دهر وونى شاعيرى ئيمرومان بو خوئ راده کيشى تا هه ول بدات تاقى کردنه وه کانى
شه خسى خوئ له گه ل مه سه له مه زنه کانى مروځ تيکه ل کات وه و پرکاته وه و
پاشان شيعرى نوئ و هاوچه رخ له م شته له دا ييك ده بيت. له بهر نه م
مه سه لانه و... هه ر وهک دياره ژى که شيعرى نويمان له «گوران» ي مه زنه وه
ده ست پي ده کات تا نهوى ئيمه به شيعرى هاوچه رخ له قه له م ده ده ين چونکه
ته عبير له م چه رخه ده کات و له سه ر هه موو تيورى و تپروانين و سنوره کانى
شارستانى يه تى ئيمرومان هه ر وه ها به چاکى ژى ئاشکرایه که شاعير و شيعرى
هاوچه رخمان هيچ ده ميک خوئ له کات و چه رخه کانى کوڼ و رابردو به هه موو

لایه کانی که له پوورووه دوور نه کردوته وه هه روه ها خوئی به م کۆن ونهوییه دا ئابلوکه نه داوه به لکو بیری له ئایندهش کردوته وه ریگا نه خشه کیشانی پاشه روژیش ده کیشی.

هه ره له م روانگه یه وه ئاشکرایه شاعیری هاوچه رخمان به هه موو واتاو مانای هاوچه رخنی نهو، خوئی له رابردوو و ئایندهی نه بپیوه.. وهك نمونه ته ئکیدى له سه ره پیه وندی نهو به رابردوو یان ژى واقع به میژوو دهکات... چونکه به چاکى دیاره که ئه و هاوچه رخنی یه ی له رهگه و ریشهی خوئی دوو دهکاته وه وهك پارچه کاغه زیکه له سه ره زهوی له کاتی باو بارووه و زریاندا.

که له پووروو شیعرى هاوچه رخ :-

لیږدها هاوچه رخنی یه تی شیعره هوزانقانی ئیمه به هه موو واتاو ما نای ها وچه رخنی هاته بهر چاف... به لام مه به ستمان لیږدها ئاشکراکردنی دهوور په یوه وندی که له پووره به م شیعره هاوچه رخنی یه... چونکه وهك دیار بوو، شیعرى هاوچه رخمان رهگه و ریشهی له که له پووری مه زن و دهوله مهندي مروفايه تی هه لده قولیت و دهر ده چیت و مه زن ده بیت و نه مه رده بیت.

ئه وى شیاوی باسه په یوه وندی که له پوور به شیعرى هاوچه رخ په یوه وندی یه کی جه ده لی یه، له بهر ئه وهی شاعیری هاوچه رخمان که له پوور به سه رچاوه یه کی پر سامان و ده له مه ند داده نیت که چی هه مووی وه رناگریت و هه ر وه ها هه مووی ژى ره فزناکات... لیږدها ئه توانم بلیم که له نیوانیاندا په یوه وندی تیکه له لبوونیکى ته واووکاژیکردن و ته فاعول هیه و شاعیرمان به چاوی چه رخ ودهم و کاتی ئیمه وه ته ماشای ئه م که له پووره مه زنه دهکات.. هه روه ها دیسان ئاشکرایه که هه لویتستی شیعرى هاوچه رخمان له گه ل که له پووردا وهك مه سه له یه کی کاتی یه، له بهر ئه وهی رهنگدانه وهی په یوه وندی شیعره که له پوور وهك مه سه له ی کاته و موعاده له یه کی دوو لایه نی هه یه شیعرى ئیمرو له گه ل رابردوو هه روه ها له گه ل هیواوهیقى و ئومیدی ئاینده و شیعرى هاوچه رخ رابردوو ← نهو ← ئاینده

هه ره له بهر ئه م مه سه له یه تیکه له لبوون و کاریکردن و ته فاعولی ئه م سى ئاسته له ناو شیعردا له گه ل هه ست و تاقي کردنه وهی زاتی هوزانقانی و خبیراتی

دهوروبه روئه و جيهانه ی شاعيرتې یدا ده ژیت ... هه موو ئه م لایانه له گه ل په کدا
هاوبه ش دهن له دروستکردنی په یکه ری پیروزی شیعری ئیمروماندا به لام له بهر
ئه وه ی په یوهندی ی شیعرو که له پوور به چاکی بیته به رچاوئه بی ئه م نوقتانه له
به ر چاوبن :-

۱ - ریژ لی گرتنی شیعرو شاعیری هاوچه رخمان بوکه له پوور نابې ودها دیار بیته
که هه لکرتنی که له پوور بی یان ئیمه بار بین به سه ر که له پوور واته نه ئیمه
که له پوور له سه ر کوئانه وه هه لگرین و نه بینه سه نگینی ژی به کوئی که له پووره وه،
به لکو ئه بی کارتیگردن و ته فاعول له گه ل که له پوردا بکریت وه ک گیان له به ریکی
سه ره خو.

۲ - ئه بی له روانگه ی زانسته کانی هاوچه رخی یه وه له که له پوورمان بکوئینه وه و
بپشکنین و ئه م کاره ژی نابیت بو که مکردنی به هایه که ی یان پی هه لگوئی
که له پوور بیته به لکو بو دیارکردنی به هایه کانی نه مری ئه م که له پووره بیته .

۳ - ئه بی به ریبازی هاوچه رخی هه لوئستی روحي و په ره سه ندن و جوانکاری و
نه مری که له پوور هه لی سه نگین و هه ر به م ریبازه سوودی لی وه رگرین .

۴ - ئه بی شاعیر جوړیکی هاو سه نگی له نیوان ره گوریشه ی مروف له رابردو له
گه ل لق و پوپه کانی نه وو میوه ی ناینده دا دروست بکات تا مه سه له که به وینه یه کی
ستاتیکی و جوانکاری بیته به ر چاو.

چی شوړشیک :-

وه ک ناشکراو دیاره له نووسینه کانی ره خنه گرو میژوونوسانی ئه دهبی
کوردی وجیهانیش که شوړشیک له شیعری هاوچه رخدا ... به رپابووه ئه م شوړشه
بو نه هیشتن به زینی سنورو فوړمه کانی کلاسیکی بوونه وه ک بو په لځاندن و
نه هیشتنی که له پوور ... بو ئه وه بوو که شیعرومان له چارچیوه و سنورو فوړمه کانی
به ستی و بی په ره سه ندن و نه گوراودا دهر بچیت و ئه م په رژینانه نوی بیته بهر
چاف ... دیسان ئیمه چاک ده زانین که فوړمی کلاسیکی روحي که له پوور نی یه و
ئو شته نه مری که له پووردا به هایه کانی روحي شاردر او هن له ناوی دا واته
«به هایه کانی مه عنه وی»، هه ر چه نده شیعری ئیمرومان له فوړم قالبه کانی کوئ
یاخی بووه به لام په یوهندی ی نه وی شیعرو له گه ل که له پوردا که لیک پر سوزو

وتهی ژماره

دوست و دلدارانې وشه ی که شو پاک و ره سه نی کوردی خواستی رووناک و بالا یان سه ر له نوی له گوڤاری نووسه ری کوردی ژماره دوودا به رچاو نه که وی .. چونکه نه م گوڤاره هه میشه دهنگی به رزی راستی و جوانخوازی نووسه رو روشن بیرانی که لی کورد بووه و ده ربری هیوا و مه به سته ره واکانیان بووه و به و نیازهی که له سه ر زه مینه یه کی پیشکه وتووی پته وی پشت به ستووبه نه وه سته پیروزانه وه که خوشه ویستی که ل و نیشتمان رهنگیان تیدا نه ده نه وه به شانازی یه وه لاپه ره بی که رده کانی بو هه موو خامه یه کی توانا دارو به شه ره ف ته رخان کردووه که وه ک پرشنگ وشه گزنگداره کانیان له سه ر دیپه کانی بهوخته وه و به یه کیانه وه بیهستن.

بی گومان نه رکی پیشکه وتنی نه م گوڤاره و به هیژکردنی نه ک هه ر ته نیا له نه ستوی ده سته یه ک روشن بیرو نووسه رو هونه رمه ندی کورد دایه . بگره کاره که وایه که نه که ویتنه نه ستوی هه موویه کی له و کوردانه ی که خویان به لیها توو نه زانن و بو نووسین و شیعر و چیروک به خویاندا رانه په رمون .. که واته هه موو که موکورتی یه ک که له گوڤاره که دا .. له رووی به رز نه بوونه ی پله ی نه م گوڤاره وه روو بدات له نه ستوی هه مواندایه .

نه م گوڤاره .. نووسه ری کورد .. که گوڤاری ویزه وانانی که لی کورده .. خوی زور به به اختیار دانه نی که به بوته ی جه ژنه کانی ته موزی پیروژه وه ، پیروژ بایی له که لی عراقی خوشه ویست بکات و که لی کاری که وره و به هر مه ندانه نه گریتنه نه ستوی خوی و رایان نه په ړینی . که یه کی له وانه .. به ستنی کوپی شیعی

کارا تره، هر له يهر نه وهی که سوژی نیمه بو که له پوور نه وه نی یه که به دواي دا بکه وین، یان به شوین پی دا بروین یان له که لی دا وهک هیلیکی موازی بچین، نه به لکو نه بی له رامبه ری راوه ستین و تیگه هین و ئیستیعیابی بکه یین ولی بکولی نه وه و ناشکراکه یین به تیروانینه کی هاوچه رخ که نه م که له پووره چهند و اتاو مانایه کی مروقایه تی و میژوویی تیدان و پاشان سوود له م ماناو به هایانه و هرگرین... به چاکی ناشکرایه که شاعیری نیمرومان هه لویسته نه مره کانی خوئی له م که له پووره مه زنده دا دهر دینی چی له لای میژوویان به لای مروقایه تی یه وه یان به هه ردوو لایه وه.

که له پوور چی یه ۱۹۰۰!

که له پوور نه و پاشماوه و میرات و خیبره و تاقي کردنه وه کانی مروقی رابردوون که بومان ماونه ته وه له دهسکه و توه کانی نه ده بی و زانستی و هونه ری رامیاری و... هتد... له سه ره تاي کونترين چه رخه کانی میژوو تا که یشتنی مروقی هاوچه رخمان به لووتکه ی پیشکه و تنی شارستانی یه تی، به وینه یه کی تر نه توانین بلیین که که له پوور میژووی سیاسی و کومه لایه تی میله تن، نه و یاسا نابوو ریانه ن که میله ت دهری کردوون، هه ر وه ها سه رجه می خیبره و تاقي کردنه وه کانی نه ده بی و هونه ری و هه موو دهسکه و توه کانی مهیدانی پزیشکی و کیمیا و وفیزیک و ستیره وانی و زانستی یه کانی کومه لایه تی و دهر وون و هه ونه رو ئاقاهی و جوانکاری و جوانکردن و دیسان نه و خیبراتانه ن که به دهست خه لک ده که ون به ریگای موماره ساتی روژانه ی خویانه وه، زیاتر له وه ژي کومه لی هه موو چیروک و داستان و نه فسانه و په ندی پیشینان و نوکته و به سه ر هات که له سه ر نه زمانی خه لکن و ده گپدرینه وه به ریپازه جوړاو جوړه کانی ده بپین و ته عبیر کردن هه موویان ره نگدانه وهی تاقي کردنه وه کانی دهر وونی و ویزدانی و زیره کی و چالاکی مروفن. به م ریپازه ژي نه توانین که له پوور به سه ر سی وینه دا دیار که یین و بینینه به ر چاف:

یه که میان نه و که له پوره یه که پر لقلقین و زیره کی و چالاکی و ژیان و گیانی و روحه و له کونترين چه رخه کانی مروقه وه تا نهو هه ر ماوه و ره نگدانه وهی گپرو

گرفته کانی مروّف و مروّقایه تی و دهر وونین که توانیویانه تا ئیمرو زیندو و بمینین .
دووه میان ئه و که له پووره یه که رهنگدانه وه ی گپرو گفرتی مه رحه له یه کن و به هاو
هه لوئسته کانی په یوه ندی به قوناغیک و کاتیکه وه هه یه وه له سنووری ئه م قوناغ و
مه رحه له دا دهر ناچّی و په یوه ندی ی له که لدا هه یه .

سّی یه م وینه ئه و که له پووره بّی گیان و روّحه یه که هیچ به هاو ئه رزشیک
میژووییو خیبره یه کی مروّقایه تی تیدا نی یه و بّی که لکه و سوودی لی وهر ناگیریت .
هه ر له بهر ئه م راستی یانه ده لیمه وه که هیچ پشکینه رو خوینده وارو قوتابی
ئه ده ب کومه لو دهر وون و ستاتیک و رامیاری و داب و نه ریت و ره وشت ناتوان
خوین له م سامانه گرینگه دوور که نه وه ... واته که له پوور .

هه لوئستی هوزانفان به رامبه ر که له پوور له م سّی جوړانه دایه :-

یه که م : پاراستنی که له پوورو ناسینی که له پوور به شتیکی پیروژ که نابیت
هیچ که س دهستی بو دریزکات به وینه یه کی که لیک کوّنه په رستانه .

دووه م : ره فزی هه موو لایه کی که له پوور و یاخی بوون لی ی و به چاوکی
که م و بّی به ها ته ماشای ده کات و به شتیکی خهراپ و ئامیریکی پاشکه وتن
ده ناسیت .

سّی یه م : هه لوئستی بژارتن و لی کوّلینه وه و ناسین و پشکین و هه لگرتنی
جوړی چاک و پر سوود و پاشان سوود لی ی وهرگرتن و لادانی به شی تر .

بژاره یی که له پوور :

تا بتوانین سوود له که له پوور وهرگرین له تاقی کردنه وه کانی شیعی
ئیمروماندا ئه بّی ئه م راستی یانه له بهر چاومان بن :-

۱ - ئه بّی که له پوور به تیروانینه کی ره خنهی زاتی ته ماشا بکریّت ، به وینه یه کی
فره وانه وه ، چونکه که له پوور شتیک نی یه بخوینینه وه له بهری که ین و هه لی گرین
به لکو ده بّی تیدا بژین و موماره سه ی بکه ین ، هه ر له بهر ئه وه ئه بّی که له پوور
بیژینک بکریّت و هه زم بکریّت و هه ولی ئه وه بدریّت که له پووره که بلند بکریّت تا بگاته
ئاستی مه سه له کانی مروّقایه تی هاوچه رخمان .

۲ - ئه بّی په یوه ندی یه کی جه ده لی په یدا بکه ین له نیوان مه سه له کانی رابردو
میژوویی و ئه و ئاست و مه سه له هاوچه رخی یانه ی که له پووره که تیدا به کار
ده هیتریت .

۳ - ئەبى پەيوەندى يەكى ھاوسەنگ لە نىۋان تىپوانىنى زاتى ھوزانغان لە لايەك و كارتىكردن و تەفاعولى بە ھاىەكانى نىۋ چوارچىۋەى مېژۋى كە لە پوور لە لاي ترەۋە ھەبى ھەر لە بەر ئەۋە دووبارە دەلىمەۋە كە كە لە پوورمان ۋەك سەروچاۋەىەكى بۆشە^(۱) وپەرە لە جوانكارى و داهىنان و پىۋىستان بە ۋە نى يە كە ئىمە كە لە پوور بە وىنەى تۆماركردن لە ناو شىعرماندا بە كارى بىنن چونكە تۆماركردى كە لە پوور كارى لايەكى ترە... ھەر ۋە ھا كارى شاعىرىش ئەۋە نى يە كە تە زمىنى كە لە پوور بكات لە ناو شىعرى دا بە لكو كارە كەى ئەۋە يە كە ئە و توانا ھىزانەى لە ناو كە لە پوور دان ئاشكرا بكرىن و بىنە بەر چاف. ئە و توانا ھىزانەى ھانى داهىنە ر دەدن بۆ ئەۋەى نەۋىەى باس دەكات لە خىلالى مېژۋو و رابردودا بۆ تىپە ركردى ئە و نەۋىە بەرە و ئايندەىەكى خۆش... ھەر لە بەر ئە م راستى يانە شاعىرى ھاۋچە رخممان پىۋىستى بە ھەست و بىرو ۋە عىەكى چاكە كە لە حەقىقەت و راستى - يەكانى كە لە پوور تىيگات و بژارە بكات و بىكاتە سامانى خۆى.

سەرو چاۋەكانى كە لە پوور...

۱ - زمان... بە وشە و پەيف و پىت و رستە و جوانى و ستاتىك و جوانكارىى زمانەكەۋە، ھەر ۋە ھا شىۋەكانى زمانىش كە نىشانەى دەۋلە سەندى زمانن، ئە و زمانەى ئامىرو ھاندەرى تىپوانىنەكانى داهىنانى ھونەرىن لە ناو رىيازى شىعرى ھاۋچە رخمماندا.

۲ - مېژۋى مرقايەتى بە ھەموو لايەكى يەۋە.

۳ - ھەموو تاقى كىردنە ۋەكان و خىبەرەى ئەدەبى و ھونەرى و زانستى كە تۆمار كراون ۋەك كىتب و بلاۋكراۋەكان و دەست نووسەكان.

۴ - بەيت واتە مەلحەمە وچىرۆك و داستان و ئەفسانە و بەسەرھاتى مىللى كە بە زمان دەگىرپنەۋە و تۆمار نە كراون.

۵ - ھەموو رەۋشت و كارو داب و نەرىت و جولانە و كانى مىللى كە لە ناو ھەمە جورى چىنەكانى مىللەتدا پارىزراون.

۶ - يارى و پەندى پىشىنان و جۆك و نوكتە و مەتەل و ھتد...

ئه و سه رو چاوانه ی شیعری ئیمروی کوردی په نایان بو دهب و به کار یان
دیننی و ته فاعولیان له کهله ده کاو سوودیان لی و ده ده گریت و له ناو شیعری
هاوچه رخماندا ده ده نه وه نه مانه ن:

۱ - کهله پووری تاییه تی میله تی کورد ئه و ژی به م ریگایانه دا:-

أ - میژووی میله تی کورد به هه موو سه رکه وتن و داکه وتن و گیرو
گرفته کانی یه وه.

ب - فولکلوری کوردی به هه موو لایه کانی یه وه... ئه و فولکلوره ی خاوه نی
نی یه و تومار نه کراوه و له سه ر زمانی میله ته و خاوه نیش هه ر میله ته و نه وه بو
نه وه ی ده گیرنه وه وه ک به یت و چیرۆک و داستان و نه فسانه و په ندی پیشنیان و
لاوک و حه یران و به سته و گوړانی و هه موو شته کانی فولکلوری.

ح - شه خسیاتی ئه ده بی وه ک شاعیر و لاوک بیژو گوړانی بیژ، یان پاله وانانی
میژووی کورد یان ناوداران چیرۆکه کانی فولکلوری کوردی.

د - داب و نه ریت و کاره کانی کوچه لایه تی و ده روونی مروفی کورد.

ه - سه ر و شت و دی و شار و چیاو دیمه نه کانی کوردستان و وه زعی رامیاری
میله تی کورد.

۲ - کهله پووری دراوسی یه کانی میله تی کورد ئه وانه ش:

أ - کهله پووری میله تی عاره ب ئه وه ش به دوو وینه دا:

۱ - کهله پووری کوئی ئیسلام و به تاییه تی قورئان و چیرۆکه کانی ئاینی.

۲ - کهله پووری نوئی و میژووی نوئی میله تی عاره ب به تاییه تی مه هه له ی
فه له ستین.

ب - کهله پووری میله تی فارس. ئه م کهله پوره ژی کاری کردو ته سه ر شاعیری
هاوچه رخمان به تاییه تی ناوداران کوئی میژووی فارس و چیرۆک و داستان و
نه فسانه کانی کوئی فارسی هه ر وه ها میژوو و نه ده بی نوئی فارسی کاری کردو ته
سه ر شیعری کوردی هاوچه رخمان.

ح - کهله پووری میله تی تورک: تا راده یه ک کاری کردو ته سه ر شاعیری
هاوچه رخمان به تاییه تی میژوو و نه ده بی نوئی تورکیا.

۳ - کهله پووری جیهان: به هه موو تاییه تی یه کان و تایه کانی کوئی نوئی و له سه ر
هه موو ئاسته کانی ئه م کهله پوره، ئه وی شیاوی باسه ئه م کهله پوره به ریگای

وهرگېړان به شاعیري هاوچه رخمان دهکات، چی به زانینی شاعیری کورد زمانی میلله تانی جیهان یان مانه وهی شاعیر له ناوئه و میلله تانه له جیهانی دووریان ژی به وهرگېړانی ئەم ئەدەبه جیهانی یه بو سەر زمانی میلله ته دراوسی یه کانی کورد وهک عاره ب یا فارسی و تورکی.

چون هوزانقانی کورد که له پوور به کار دینیت :-

شتیکی ئاشکرا و به دیهی یه که «رابردو و ئاماده بوون و حوزوړیکی حه تمی هه یه له نیو نهوماندا و هیچ هیزو شوپشیک ناتوانیت خوی لی لادات چونکه ئەم رابردوویه له چیا به کان سه نگینتره، و به هیچ کهس ناکریت ئەم رابردوویه ب هه رفینیت و بروخینیت و هه ر وهک «د. احسان عباس» ده لیت: «بیرکردنه وه و هه سستی شاعیر بو جه ماوهری شیعره که ی پیش هه موو شتیک ته حدیدی هه لویستی شاعیر دهکات به رامبه ر که له پوور... هه ر وهک دیاره هیندهک شاعیر واهه زانن که شیعر کار و فه عالیه تیکی مرو فایه تی یه و ئەبی کو مه ل هوشیار بکا و له خه و هه لیانسینی و له م بواره دا ئاخو تن له گه ل کو مه ل یا جه ماوهر، گه رانه وه بو که له پوور ده چه سپینی تا به چاکی له هوزانه که ی بگه ن و تام و چیژی لی و هه ر بگریت». هه ر له به ر ئەم شته شاعیری کورد که مامه له له گه ل که له پوور دهکات له روانگه و گوشه ی جیاواردا تیوری و تیروانین و مامه له که دیار ده بیت... لی ره دا ئەتوانم چه ند لایه کی ئەم مامه له یه ئاشکرا بکه م که دوور نی یه هه موو لایه کانی وهک یه ک به کار نه هینرین یان چه ند لایه ک پیکه وه به کار بهینرین ئەوه جیاوازی شاعیر بو ئەوی تر دیاری دهکات.. ئەم لایانه ژی ئەمانه ن:

یه که م: لای که له پووری میلی.. ئەم که له پووره ده و له نمه ندو پر نرخی ی میلی که له ناو هه ست و بیرو میشکی میلله تدا ده ژیت و به سەر زمانیاندا ده گو یز ریته وه نه وه بو نه وه... له کاتی په نا بردنی شاعیر بو ئەم که له پووره میلی یه و هیانه به ر چاوی خه لک وهک خوی له هه موو سنوور و توخییه کانی فولوکلوردا و به کار هیانانی مه سه له که له ناو شیعر دا به بی گو رانی که سه کان و ناوهر و کی مه سه له مه زنه که ی که له پوور چی قیان یا جه ورو سته م یا زیهره کی و پاله وانی له ناو

که له پووری میلی دا... هر هیند شاعیر له ژیر په رده ی ئه م که له پوورده ا چی له دل دایه ده لیت و میلله ت هوشیار ده کات و هه سستی نه ته وایه تی خه لك ده بزوینتی.. بونموونه «ژئه فینا جراین که فن» «عبدالرحمن مزوری» و «سلافه ک بوده لالی» «خالد حوسین» و «هه قی تهیران» ی «ئه نوهر قادر جاف» و «خانی و حاجی قادر» له لای «عبدالله په شیو» و «جه وه هر کرمانج» و مؤید طیب و «صلاح شوان» و «لطیف هه لته» و «خه لیل دهوکی» و «عبدالله عباس» و تیلی ئه مین و گه لیک هوزانفانی کوردی تر. لیره دا ئه بی بلیم که هیچ غه ریب نی یه خه لك ئه م جوړه به کارهینانه ی که له پووری میلی مان پی خوش بی؛ چونکه رهنګدانه وه ی هه ست و بیریا نه به ناخوتنی ناسراوی سه ر زمانی خه لك و په ندی پیشینان و کارو یاری و ره وشت و نه ریتی میلی هه ر وه ها گوړانی و سترانی کوردی تیدا واته له شیعری ئیمروماندا به کار دینن و خه لك زوری پی خوشه.

دوهم: به کارهینانی که له پوور وه ک دهمامک و قیناع... واته شاعیر که سیکي میژوویی و که له پووری وه ک دهمامک به کاری دینی و خوی له پشتی ئه م قیناعه دا ده شاریته وه و بیرو فیکری خوی به زمانی ئه م که سه دینیته به ر چاف، ئه م که سانه ی ده بنه دهمامک بو شاعیرانمان «کاوه یه، خانی، جزیری نالی، حه بیبه، شیرین و فهاد، نازم حکمه ت، نیرون، نیرودا، لورکا، ئیلزای ئه راگون.. هتد» یان ژی هه ر ناویکی ده سکرده و هوزانفان وه ک دهمامک به کاری دینی و خوی له پشت ئه م دهمامکه ده شاریته وه و هه ر چی ده یه وی به زمانی دهمامکه وه ده لیته وه.

سویه م: به کارهینانی که له پوور وه ک ئاوینه که شاعیرانمان خویان تیدا ده بینیته وه، یان ئه و مه سه له ی که له پووری.. هوزانفان ده کاته ئاوینه یه ک و پیشانی خه لك ده دات بو ئه وه ی مه سه له کان و گپرو گرفتی هاوچه رخی خومانی تیدا ببیننه وه و به م وینه یه شاعیر مه سه له ی که له پووری وه ک ئاوینه و په رده ی سینه ما پیشانی خه لك ده داته وه تا ژان و خوشی و هه ست و بیرو دهر وون و دهر و به ری خویان له م ئاوینه دا ببیننه وه و گه لیک به چاکی ئه م لایه دیاره له ناو شیعری کوردی هاوچه رخماندا.

«نمونه کانی به کارهینانی که له پوور له شیعری کوردی هاوچه رخماندا».

لیره دا به پی دابه شکر دنی سه روچاوه کانی که له پوور که شاعیرمان

مامه له له گه ل ده کات و بکاری هیناوه به کاری دینی چهند نمونه یه ک دینمه به ر چاف :-

۱ - فولکلوری کوردی : به هه موو لایه کی یه وه :

یه که م نمونه شیعرى «گوران» ی مه زنه که ده لیت :-

«ئه وه ندهم بیست له موسیقا خروشی رو حی بیگانه»
میزاجی کورده واریم تیك چوو دهرویش عه بدوالله
ده خیل ت بـم، ده سا به و لاوک و ئای ئای و حهیرانه
شه پو لی زهوقی میللی پر دهروونی مات و چولم که
له بیتهوئن گه ئی زیاتر به روحم ئاشنای و لا
ده ئه ی دهرویش...! ساکالایه ک له گه ل روحی کلولم که»

نه ورۆز وه ک سه روچاوه یه کی که له پووری ی پۆشه ن و دیار وه ک ره مزیکى
میللی هیچ شاعیره کی کورد نی یه باسی نه کردبى و زۆر له سه ر ئه م مه سه له یه
نووسراوه هه ر له به ر ئه وه به چاکم زانی که نمونه کانی نه ورۆز باس نه که م له
به ر ئه وه ی هیچ که س نی یه گو ی ی ئی نه بیـت.

دیسان ده گه پینه وه سه ر نمونه کانی فولکلور و شاعیری گه نچ و هیژا
«مؤید طیب» وه ک له سه ر سترانی «خه زال» ده لیت..
«خه زال... خه زال....»^(۶)

کی گوتی یه ته...! دیوه ک
هات و

ده ستیت خو دانه بن گاره ی..
ژ واری مه بر

ئافی ئی ژ رویباریت مه بارک...
تا د بیژیت :-

«نه خه زال نه..»

گاره هه ر لجه ی خو مای
هیش کیقی یی ئی د چه رن
چو کیت مه هه ر ئا قا تی مای
رویباریت مه هه ر یی د که رن
سال و زفستان و به فر
سل نه بوینه هه ر هه ئالن»

ديسان «عه بدوالله په شپو» په نجه بو مه سه له يه كي فولكلوري «باران» وا
ده كيشيت وده ليت:

«هاتن... هاتن... كوسه هاتن»^(۷)

هاتن.. هاتن... دهرگه داخه ن... كوسه هاتن،

«هه ياران و مه ياران

يا خوا داكاته باران

بو فه قيرو هه ژاران».

فه يسهل مسته فاي شاعير گوراني يه كي منالاني له ناو شيعري خوي دا
به كاري ديني و زور به جواني سودي لي وي ودره گريت وده ليت:-

«خالخالو كي... خال خشكو كي

من نه قيتن هزار سالا»^(۸)

بزنامه ب ماليت خالا

دل بو خالا ژي د كوزرن

به لي پا دل به رفه رترن»

«سه عدوالله په روش» وينه يه كي جواني فولكلوري كوردي دهف ژهني و
درويش له شيعري خوي دا به كاري ديني وده ليت:-

«ده خيرا ده»^(۹)

درويشه كاني ده فزهني بيره وهری هه لاو كرتووم

دهفي ژاني ماسوري موچركاويتان

له ته كيهي گياني ويزاني نامراديما لي بدهن

نه وا شيخي دي سه رخوشي عه شقيشم

له گهلتانا.... له ههلقه ي زيكرو حال دايه».

جه وهه ركرمانجيش «هاي... هاي مه مو» له ناو شيعره كه ي دا به كار ديني كه
شتيكي نه مري كه له پووري كوردي يه وهك ده ليت:

«وهره تا نه مجاره بېمه

گوله سپي يه حاجيله يي»^(۱۱)

له دهوري گيلكي له ي سهرت

وهره نه ي عه شقه پاكه كه ي دوني اي خه فته ت

تا بو ت بېمه كراسيكي

كول گولي سوري پر مه ينه ت

«های... های مه مو...»

عه باسی خوښ عه باسی

کیانه... مه مو...

له دوور دهنکی تۆم ناسی»

دیسان عه بدوالره حمان مزوری به پته شیعره کی فولکلوری به کار دینیت که دهلین هی «فقّی تهیران» ه به لام به کار هی نانه که ی مزوری گهلک له نه سله که ی جوانترو ریځ و پیکتره وهک د بیژیت :-

«هه ی ئاف و ئاف

هه ی ئاف و ئاف»^(۱۲)

ته دل ته ژ ی رازو سپره

ته ژ ی گهر داف

راسته هه نه... د بهر په رین چاخ ی بیستی دا

بو نانه کا سوتی و خاف

خو بکه نه تاژ ی بو خه لکی

بکه نه پیلا ف :-»

ئهم لایه فولکلوریانه وهک ئاوینه و دهمامک به کار دین له ناو شیعی شاعیرانماندا دیسان لایه کی تر که ناوی که سهکانی فولکلورو که له پووری کوردی هه روه ها پاله وانانی میژووی ژ ی وهک نه وه ی مؤید طیب باسی کاوه دهکات له شیعره کدا و دهلیت :- «گوئن هه ی هو»^(۱۳)

روژا چه کوچی کاوه ی چو... ناهینه هه

ل وه لاته کی نه ژ ده هایه ک بتنی هه بو...

نها... نهو... ل هه ر شاره کی

ل هه ر گونده کی

نه ژ ده هایه ک یی خورپتن

لی نه گوئن... ل هه ر شاره کی.. ل هه ر گونده کی

ب هه زارا جوتیارو رینجبه رو پاله نه

هه می جوتیارو پاله ژ ی

نه فرو چه کوچ و کاوه نه»

یان وهک «له تیف هه له ت» ناوی «نالی و حه بییه» و «سالم» دینیت و

دهلیت: «نالی دهر و او ئهم گوزره به جی دیلی»^(۱۴)

حبیبه ی خو ی هه رکیز له بیر نا چینه وه»

تادبيڙيت:

ده وهره چاوى «سالم» هينده گريا

«تانجه رو» و «سيروان» سوير بو

چاوى «سالم» هينده گريا

يان نه وزاد رeforeت ناوى «حه مه ئاغاي دهر بهن فه قهره ي» شاعيرو

«مه ولانا خالد» له ناو شيعر يکدا دينيت وديڙيت :-

«گريام... مه گهر «حه ماغاي دهر بهن فه قهره»^(۱۵)

ئاوا له سهر دونيای چول و

گلکوي تازه ي له يل» گريابي

مه گهر چرای خانه قايه کي موکريان

ئاوا له تاو کوچي «مه ولانا خالد» سوتابي..»

ديسان تيل ئه ميني شاعير ناغي خاني دينيت وديڙيت :-

«قوربان خاني... هلو قوربان... ئه قه هاتم

ئه ز هه ژاره کي بي دوستم..»

محسين ئاواره ي شاعير «دمدم» و «خانزادي» ي به کارهيناوه و ده ليت

«هه لم هيئا... قه لاکه ي «دمدم» م بيني^(۱۶)

«خانزاد» ي سه رسه ختم بيني

وه کو دوو مندالي ساوا....»

يان که «عبدالله عباس» فاته» ي ده کاته ره مزي خوشه ويستي و هيواو

هيفي يه کاني ناو دهر ووني خوي دا له که ل» «سيروان» يه کده گر نه وه که ده ليت:

«کچي فاته»^(۱۸)

«سيروان» شينه

غه م ئه بات و غه م ئه هيني

ههر ئه رژينه ساته کاني بينينه وه..

حه مه ي حه مه باقى شاعير ئاماژه بو «عه لي به رده شاني» ده کات و ده ليت:

«ئاي ئه مه «عه لي به رده شاني يه»^(۱۹)

گورانیه کمان بو بلي

ناکه م خزمه تي وه زيري

ناني ده ستينم به شيري»

يه کارهيناني ناوى ميژوويي و ئه ده بي و که له پوور که ليک زوره که چي

کوردی به و دیداری سی هه می چیرۆکی کوردی به و ته نیا بانگه وازی ئه م گوڤاره
 بوئه وه به که وێژه وانان و وێژه خوازانی کورد بتوانن به ره مه کانیا ن ده ربخه ن
 به روونی و ئاشکرای له و مهیدانه داپیشانی روشنبیران و دوستانی شیعو
 چیرۆکی کوردی بدهن، له گه ل ئه وه ی له عیرا قی خوشه ویستماندا ده ره ئه چی. ئه و
 عیرا قه ی که بو پینچ سال ئه چی له لایه ن رژیمی ره گه ز په رستی ئیرانه وه شه ری
 به سه ردا سه پیراوه.. ئه و عیرا قه ی که هه میشه سه رکه و تووه و سه رکه و توو
 ئه بی، گوڤاره که مان شان به شانی ئه مه داوا له هه موو روشنبیرو نووسه ریکی
 کورد ئه کات.. که به ره مه به که لک و به پێژه کانیا ن بنیژن و هه رگیز ده رگا به روی
 هه یج به ره مه میکی په ره سه ندووی فه ردا ردا دانا خات و ئیمه ش له لایه ن خو مانه وه
 به سنگ فراوانی به وه ئه لپین بانووسه ران و روشنبیرانی کورد له م بواره دا خو یا ن
 تا قی بکه نه وه تا گوڤاره که یا ن به چاوی خو پینن که له سایه ی هیمه تی هه موانه وه
 چون که یشتو ته پایه یه کی خوا ستراو.

مه به ستیش له م نووسینه ئه وه نیه که بلین نووسه رو روشنبیری کورد هه ست
 به م لایه نه نا که ن و بی ن بی ریا ن بخه ی نه وه.. به لام ئه وه ی که هه یه ئه وه یه که ره نگه
 به شی زو ریا ن ئه م راستی به بزا ن و ئه وه شی که پێویسته و ئه شبی و بکری و
 نه زکی که له ئه ستو دایه به شداری کردنی هه موو ئه و خامه نه سه ره و تانه ن که
 شهیدا و کوژراوی پێشخستنی وشه ی کوردین و به شوین ده لاقیه کدا ئه گه رین
 که ئی به وه بچه ژو ری و ئه م ته قه لا پیرۆزو روونا که بدهن.

ئه مپو ش گوڤاری نووسه ری کورد وه ک هه موو گوڤارو روژنامه یه کی تری
 کوردی که ده ره ئه چیت ئه و ده لاقیه یه که ئه و خامانه به شوینیا ندا ئه گه رین بابین
 له مهیدانه کانی دا به خشش و هله ی به ره مه کانیا ن تا قی بکه نه وه. له دوا ییشدا
 ئاوا ته خوازی ئه وه ی ن که و لاته که مان به سه ر رژیمه ره گه ز په رسته که ی ئیژان
 سه رکه ویت و میللته ی عیراق به کورد و عه رب و با قی که مایه تی به کانی یه وه به
 خوشی و شادی بزین له ژیر ئالای سه روکی کو ماره خوشه ویسته که مان صدام
 حسین.

ئیتر ئاوا ته خوازین که ئالای سه رکه وتن هه میشه شه کا وه بیت. و لاته که مان
 سه رکه و توو بیت.

ئەمانەتەن بۆس داب و نەزەرت و کارەکانی کۆمەلایەتی و فۆلکلۆری کوردی کە لە ئاوە شیعری شاعیرانمان بە کار هاتوووە وەک مامۆستا خالید دلییری شاعیر پەنجە بۆ بردنی بووکی مەلان بە ئاسمانەووە وەک دەلیت : -

« پوولی مەلان بووکی دەبەن^(۲۱)
کۆی دەلی کۆی بو کۆی دەبەن
چلی شایشیان هەر رەشە
ریشوولە هەر رەشی بەشە
بلی : جوانی بو پیر بەرن
بو دەوله مەند ، فقیر بەرن
بلی : ئەم بوو کە شیر بایی
خورا بۆ هەر بە ساوایی
بلی : ژن بە ژن کرابی
یا لە بریتی خوین درابی

« مؤید طیب » ی شاعیر هێران و دروونەووە و نانکردن وینە دەکیشی لەم شیعەرەدا وەک دبیژیت :

« هەتا سەری گولیا گەنمی نەبێن^(۲۲)

جەنجەر نەکەن

دو جارکی ل ئاشی هوین نەکەن

هەقیر نەکەن

ل بن سیلا رەش .. ئاگرەکی سور هەل نەکەن

نا بیته نان .. نابیته نان »

لایەکی تری بە کار هێنانی کە لە پور لە ئاوە شیعری هاوچەر خماندا پەندی پێشینیانە و شورەسواری ئەم بوارە پیرەمیری نەمرە هەر وەها دلداری شاعیر دەلیت و پەنجە بۆ پەندی « ببورە دار دەبریت »^(۲۳) رادەکێشت « دەمی » ببور « عەدوی دارە ، بە لام کلکی ئەویش دارە بە هوێ کوردە ئەتو غافل کە ئەمرو شکانراوی »

یان وەک « مؤید طیب » پەندی « بە حرب دەقی سا پیس نابیت » بە کار دینی و دەلیت : « نەتو بە حری و^(۲۴)

به حرب دهقی سا پیس نابیت

دل ژئه فینی ریس نابیت «

یان وهك خالید دلیری شاعیر دبیزیت :

« بابیه زمانی خوٚت پیٚت بلیم داپیره گیان^(۲۴) »

کوربه شوان دهبی تا مردن هه ر شوان بی ؟..

هه ره سا « عبدالرحمن مزوری » ده بیژیت :

« کلیلا بیده ری بایه^(۲۵) »

دوژمنی تاریی چرایه

خو بکه نه با .. دا بیده را خو هه لگرن

بکه نه چرا ..

دا مژو تاری نه چهری .. دا نه چهرن «

دووم سه ره و چاوه ی که له پوور که شیعری هاوچه ر خمان سوودی

ئو ده گریت که له پووری دراوسی یه کانه ئه و ژ ی :

۱ - که له پووری عاره بی ... میلیله تی عارب که له پوورکی تو مارکراوی گه لیک

مه زنی هه یه و له ریگای ئاینی ئیسلامه وه هاتوته ناو ئه ده بی کوردی کون و

نوی مانه وه و به دوو وینه ژ ی له ئه ده بی هاوچه ر خماندا دیته به رچاو :

۱ - که له پووری که فنی عاره بی و ئاینی ئیسلام وهك قورئان و چیرۆکه کانی ئاینی

و بیرو فیکری ئیسلامی وهك « مؤید طیب » ئیشارهت بو چیرۆکی ئاده م ده کاو

دبیزیت : « ئه گه ر راسته ... « ئاده م » ژ ئاخ ی چیبویه^(۲۶) »

- حه وا - ژ په راسیا وی بویه

ژ ئه قرو پیغه

ئه ز نه کوری ئاده می مه

چنکی نه ژادی من به فره و بی وی ئاخه .

یان « شیرکو » ی شاعیر چیرۆکی بوراق دینیته ناو شیعری داو ده لیت :

« توش « بوراق » به^(۲۷) »

« بوم به « بوراقی » په یامی سووتا وه کان بووم به پیره و

به زه ریا که ی ناو رومان ی کوچی ئه مجاره ی په ری خان »

« عبدالرحمن مزوری » ژ ی چیرۆکی « ئه یوب » پیغه مبه ر به کاری دینیت و

ده لیت :

«ئەيۈبم ئەز... صەبر فېرى
 دل مشته ژ کوفاناو پېرى
 يان دى مرم... يان روژ ھە،... يا نفستى و دگرى
 دى ھوشيارکەم و ھاژومە
 بەر دەرگە ھېن کولک و خانىکېن گوندى مە...
 بەلکى بگریت... جھى چراکين قەمرى...
 ھەر و ھا جە ھەر کرمانج چىروکى عيسا مە ھە مە دومە ھدى بە کاردينى و
 دەلّیت: «مە ھە مە دى مە ھدى ھېشتا...»^(۲۸)
 لە سېبەرى دارگە نما...
 بەر ماله کەى راخستوھ.. ھە تا ئیستا...
 تا دەلّیت: «عيسای زەمان دیتە خواری
 گور بو تە جال ھە لادە کەنى
 ھە مەى مە ھیش ووردە ووردە
 بە ھەشتى خوا بە جى دىلى و
 بو کوردستان ھەنگاو دەنى»
 «صبرى بۆتانى» شاعىرى تەرو ناسک پەنجە بو چىروکى کوچى پىغە مە ر لە
 «مە کە» بەرەو «مە دینە» رادە کیشى و دەلّیت:-
 «چ خوش کار بو ئەوا تە کر»^(۲۹)
 بو مە ھە مە دو ئە بابە کر
 ب وى تە فنا تە راچاندی
 داف داف ل شکەفتى ئالاندی
 ھە زار کیندار پى خاپاندی...
 «لە تیف ھە لەت» ى شاعىر ئىشارەتى بو داری موسا دەکات و دەلّیت:
 «گەر دارە کەى موسام دەبو»^(۳۰)
 خۆم دە کرد بە گويزان
 ھە مو ياساو سنورىکم دە کرد بە مو
 «ئە نوەر قادر جاف» ژى پەنجە بو خاچەکانى مە سىحى رادە کیشى و
 دەلّیت:
 «تە مى چاوى ھونراو ھەکان»^(۳۱)
 پرشنگى سوور ئە ناسىنى

خۆشه‌ویستی و په‌یامی سپی عیسی‌یه
ته‌ نانه‌ت دلی خاچه‌کان ئه‌گرینی».

«عبدالرحمن مزوری» ژبی ناوی «محمود درویش» و مه‌سه‌له‌که‌ی به
کاردینیت و دبیریت: «دابپژم ئه‌ز»^(۳۲)
بو چی خه‌مین پرته‌قالین،
جنینکا «محمود درویش» ی
بوینه‌گلوازو تلوغه‌..

بو چی وه‌رز ی
«خانی» ژ دل په‌رجانگری
هه‌ری بی دان و بی توغه‌..

«عبدالرزاق بیمار» ژبی ئیشاره‌ت بۆ «فلسطین» ده‌کات و ده‌لیت:
«ده‌ست و شانیک له‌ قودسه‌وه»^(۳۳)
نه‌ک ئیستا به‌لکو له‌و ساوه‌که‌ وه‌رگه‌ران
«فه‌له‌ستینیان» به‌ دووکه‌ی سته‌م خنکان

هه‌روه‌ها له‌ سه‌رعه‌ینی مه‌سه‌له «تیلی ئه‌مین» ده‌لیت:
«ئه‌ز ره‌نگیه‌کی ره‌شو روونم»^(۳۴)
ژ ئه‌فریقیا... ده‌نگی زه‌لای زنجی یا
تاکی زه‌یتونا قودسی مه‌
شوره‌شا فه‌له‌ستینی مه‌..

دیسان شیخ حه‌سیب قه‌ره‌داغی شاعیر له‌ باره‌ی مه‌سه‌له‌ی فه‌له‌ستینه‌وه
ده‌لیت: «هه‌ر که‌ توفان فه‌له‌ستینی داگرتوه»^(۳۵)
که‌شتی ماله‌ پیمپراوه‌کان به‌ نا‌رازی
گیژاو بردی بو به‌نده‌ری لانه‌وازی»

یان وه‌ک شاعیری هه‌میشه‌ سه‌رخوش و له‌ هه‌موو قه‌سیده‌ پرله‌ (مه‌ی)
یه‌کانی کاکه‌، صلاح شوان باسی مه‌یخانه‌کانی به‌غدا ده‌کات و ده‌لیت:
«له‌ قوژنیکی تاریکی»^(۳۶)
مه‌یخانه‌یه‌ی به‌غدادا
ئه‌خومه‌وه‌... باست ئه‌که‌م
باست ئه‌که‌م، ئه‌گریم و ئه‌خومه‌وه
تا له‌ بیرم ئه‌چیته‌وه‌»

ب - دوهم كه له پووری دراوسێ یه كان كه له پووری فارسی یه به وینه ی ئه فسانه و ناوی كوئی پاله وانه كان و كه سی میژووی و ئه ده بی كوئ و نو ی هه ر وهك «أنور قادر جاف» ی شاعیر له قه سیده ی «گوئی سورخی له هه ریمی مه رگا سوژ ئه كا» ده لیت:

«چونت توانی خۆت بخه یته ئه و كوچی هات و نه هاته

«چونت توانی بی پی به پی پیلکه کاندایته خواری...؟»^(۳۷)

«دامون» م کرده گلوپ و له سه ر شه قامی به نازی

به جیم هیشت و دامه ده ست برووسکه و باران»

یان ژ ی به ته زمینی به ی تی شیعری فارسی وهك «هیمن» ی شاعیر ده لیت:

«مه سستی مه سته م ساقیا ده سته م بگیر»^(۳۸)

تا نه ئو فتاده م ز پا ده سته م بگیر

جا كه سه رخو ش بووم به ده نگیکی ئه و ی

بو ت ده لیم ئه و شیعره به رزه ی مه وله و ی

«بشنه و ئه ز نه ی چون حیکایه ت میگونه د

ئه ز جوداییه ا شیکایه ت میگونه د»

ح - كه له پووری سی یه می دراوسێ یه كان كه له پووری تورکی یه :- ئه و ی شیاوی باسه كه ئه م كه له پووره به كه می له لای شاعیری کوردی عیرا قدا به کار دیت هه ر هینده یه كه ناوی هینده ك كه سانی ئه ده بی وهك «نازم حیکمه ت» به کار دیت له ناو شیعری ئیمروماندا.

۳ - كه له پووری جیهانی به وینه یه کی یه کجار زوړ له ناو شیعری شاعیرانی ئیمروماندا هه یه و به چاکی به کاریان هیناوه و ئه توانم بلیم كه شاعیری ئیمرو ی کورد نی یه باسی كه له پووری جیهانی نه کرد بی. ئه م كه له پووره ژ ی به دوو وینه دیت به ر چاو، كه له پووری كوئ وهك ئه فسانه و چیرۆك و داستانه كوئنه كانی یونانی یان هه ر میلله تیکی جیهانی تر هه ر وه ها كه له پووری نو ی جیهان كه له دوور ترین جیگای خو ره لات تا دوورترین نوقه ی روژ ئاوا خو ی له ئامیزی شیعری ئیمرو ی کوردیان ده گریته باوه ش و ئیمه ش به م دابه شکردنه دا ده یخه ی نه به ر چاو:-

۱ - ئه فسانه كانی یونانی هه ر وهك كا كه «صلاح شوان» ده لیت:-

«دلداره كه م...»

من سیزیفیکم گشت روژیک^(۳۹)

به پنیلیکانه ی شکاوی

تیشکی گهر د گرتووی هه تاوا
به ره و لای تو سه ر نه که وم

هر وه ما کاکه همه باقی ئیشاره تی بو «هیلین» و «تهرواده» دهکات و
دهلّیت: «من نه مزانی چه قوکیشه کانی پاریس»^(۴۰)
کورو، کوره زای «طهرواده» ن
له خوانی میوانداریشا
په له ماری «هیلین» ی خانه خوی نه دهن...
وینه ی دوهم وینه ی که له پورری نوی جیهانه هر وه «عبدالرحمن
مزوری» ناوی «نیرودا» و «لورکا» دینیت و دبیزیت: «^(۴۱)
نه و به هارا
«نیرودا» ی پالداپه ناف
خهرت و شوغه
خانما دلبه را «لورکای»
ژ ناف دهفته ره کا شیعرین وی
رابو چوغه...»

دیسان نه ناهیتای همه دهمین پینجوینی وینه یه کی چاکی نه م
مه سه له یه یه وه دبیزیت: «مزه ی من تیشکی چاوپکه
نه گهر مه یلی بکه ی قینوس
وه کو لیژه ر... نه م دیو نه و دیو
جه رگدو هه ناوم کون نه کا نه ناهیتا
فه رید زامداریش. نه فریقیا و فیتنام و فه له ستین به کاردینی: «
له فیتنام و نه فریقیا.. له مه لبه ندی فه له ستین داگیرکرا و ناومان هه بی

هر وه ما «مؤید طیب» باسی مروّف و ته یاره و ویسکی و ئازار دهکات و
دهبیزیت: «
«نه و مروّفی پی خو دانایه سه ر هه یقی»^(۴۲)
هر نه وه بی ل کیشوه را رهش
تیته کرین و فروتن
نه و مروّفی له سه ر عه ورا «ویسکی» فه دخوت
هر نه وه بی ل جه رکئی ئاسیا قامچیا دخوت،

«لطیف مه لته» ی شاعیر باسی سانتیاگو و نیرودا به م وینه دهکات :-
«گشت شاعیره هه ژاره کانی جیهان»^(۴۵)
کو بوونه وهو په نجه ی خوینان بری و
له سه ره موو...

ئه ستیره چاوشینه کانی «سانتیاگو» دا
به گری خوین نووسیان..
لاوانه وهی نیرودا،

«شیخ حه سیبی» شاعیر باسی ئه له ندی، ولومومباو قازی به م شکه دهکات :
هو... ئه له ندی، هو لومومبا^(۴۶)
وا شیخ موجیب به رمالی خوین
بو چوار چرای قازی ئه با..

هه ره ها، «صلاح شوان» ی شاعیر باسی «ژان دارک» ئه کاو خوینی
ئه خواته وه و سه ره خوش ده بیت.

«دلداره که م...!»^(۴۷)
له سیبه ری چاوه کانتا
غهمی دوا ی مردنی «ژان دارک» م نوش ئه کرد
له دارستانی پولیفیای قزی تودا
چه نده ها شهو.. تا به یانی
ئاگرم بو شهوی نه خه وتن خوش ئه کرد.

یان وهک «عبدالله عباس» ی شاعیر باسی شیلی دهکات ووه لیت :
«که لیژمه ی بارانی شیعره کانت
رژایه سه ره خاکی «شیلی» و»^(۴۸)
خوی که یانده ره گوو ریشه ی چه وساوه کان،

به م وینه یه و به گه لیک وینه کانی تر شاعیری ئیمپووی کوردمان سوود له
که له پووری جیهانی وه «گریت وهک رووداوه کانی زانستی و هونه ری وئه ده بی و
باسه که گه لیک دوور و دریزترده بیت ئه که زیاتر پیدابجینه وه.

- ۱ - مجله «الادب المعاصر» ع ۲۷ «کانونی دووهم ۱۹۷۸ سالی شه شهم.
- ۲ - مجله «آفاق عربیة» ع ۷ آذار ۱۹۸۴ سالی نه ههم
- ۳ - مجله «الدوحه» ع ۷۰ سالی شه شهم اکتوبر ۱۹۸۱.
- ۴ - بوشه: زوره بوئناو به کار دیت
- ۵ - کاروانی شیعرى نوئى کوردی «کاکه ی فه لاج» ص ۲۵.
- ۶ - دیوان «مؤید طیب» ده ست خه ته ص ۴.
- ۷ - دیوانی «شه ونی یه خه وتان پیوه نه بینم» عبدالله په شیو ص ۲۴
- ۸ - دیوانی «نه مین» فه یسه ل مسته فا» ص ۶۱.
- ۹ - دیوانی «شه وانى ته نیایی» سه عدوالله په روش» ص ۹
- ۱۰ - دیوانی «دوسرودی کیوی» شیرکوبی که س» ص ۶۹
- ۱۱ - مجله «نوسه ری نوئى» ع «۵»
- ۱۲ - دیوانی «ژنه فینا چرایین که فن» عبدالرحمن مزوری» ص ۷۹
- ۱۳ - دیوانی «مؤید طیب» ص ۱۸
- ۱۴ - دیوانی «گه رده لولی سبهی» له تیف هه له ت» ص ۳۷.
- ۱۵ - نه وزاد ره فعه ت «نوسه ری نوئى» ع ۵.
- ۱۶ - دیوانی «یا من گوتی ونه گوتی» «تیلی نه مین» ص ۹۷.
- ۱۷ - دیوانی «شه واره» «موحسین ناواره» ص ۳۵.
- ۱۸ - دیوانی «سئ سیمفونیه و شه ش سرود» عبدالله عباس» ص ۲۸.
- ۱۹ - دیوانی «ژوان» «حه مه ی حه مه باقی» ص ۱۱۶.
- ۲۰ - دیوانی «به ره ولوتکه ی ناوات» خالد دلیر» ص ۹۰
- ۲۱ - دیوانی «مؤید طیب» ص ۱۲.
- ۲۲ - «کاروانی شیعرى نوئى» «کاکه ی فه لاج» ص ۱۰۶
- ۲۳ - دیوانی «مؤید طیب» ص ۴۵.
- ۲۴ - دیوانی «به ره ولوتکه ی ناوات» خالد دلیر» ص ۷۲
- ۲۵ - دیوانی «عبدالرحمن مزوری» «ژنه فینا چرایین که فن» ص ۱۷
- ۲۶ - دیوانی «مؤید طیب» ص ۳۹.
- ۲۷ - دیوانی «ژنه فینا چرایین که فن» عبدالرحمن مزوری» ص ۸۳
- ۲۸ - «خهرمانی وشه» ص ۱۲.
- ۲۹ - دیوانی «شین وشادی» «صبری بوتانی» ص ۵۷.
- ۳۰ - دیوانی «گه رده لولی سبهی» له تیف هه له ت» ص ۵۲.
- ۳۱ - دیوانی «زریان» «أنور قادر جاف» ص ۶۸.
- ۳۲ - دیوانی «ژنه فینا چرایین که فن» عبدالرحمن مزوری ص ۱۰۴

- ٣٢ - ديوانى «بنه وشه كانى» «عبدالرزاق بيمار» ص ٥٨.
- ٣٤ - ديوانى «يا من گوتى ونه گوتى» تيلي نه مين» ص ١٧.
- ٣٥ - ديوانى «فهره نكي خه م» «حسب قهره داغى» ص ٦٠.
- ٣٦ - ديوانى «دلداره كه م» «صلاح شوان» ص ١٢٣.
- ٣٧ - ديوانى «زريان» انور قادر جاف» ص ٧٥.
- ٣٨ - ديوانى «ناله ي جودايى» «هيمن» ص ١٨.
- ٣٩ - ديوانى «دلداره كه م» «صلاح شوان» ص ٥٧.
- ٤٠ - ديوانى «ژوان» «خه م ي خه م باقى» ص ٧٣.
- ٤١ - ديوانى «ژنه فينا چرايى كه فن» «عبدالرحمن مزورى» ص ١٠٥.
- ٤٢ - ديوانى «دونيا فهرى جهره زهيه» «خه م ده مين پينجوينى» ص ٤٨.
- ٤٣ - خهرمانى وشه ص ٣٧.
- ٤٤ - ديوانى «مؤيد طيب» ص ٤٧.
- ٤٥ - ديوانى «كه رده لولى سبى» «له تيف هه له ت» ص ٢٨.
- ٤٦ - ديوانى «فهره نكي خه م» «حسب قهره داغى» ص ٥٦.
- ٤٧ - ديوانى «دلداره كه م» «صلاح شوان»
- ٤٨ - ديوانى «سى سيموفونيه وشه ش سروود» «عبدالله عباس ص ٤٢.

سه رچاوه كان:

- العربية:- ١ - اتجاهات الشعر العربي المعاصر - الدكتور إحسان عباس - عالم المعرفة - الكويت شباط ١٩٧٨.
- ٢ - دراسات في الشعر العربي المعاصر - شوقي ضيف - دار المعارف مصر الطبعة السادسة ١٩٧٦.
- ٣ - تطور الشعر العربي الحديث في العراق - د. علي عباس علوان - منشورات وزارة الاعلام ١٩٧٥ بغداد.
- ٤ - ثورة الشعر الحديث ج ١ - دكتور عبدالغفار مكارى الهيئة المصرية العامة للكتاب القاهرة ١٩٧٢.
- ٥ - الاسطورة والرمز - ترجمة جبرا ابراهيم جبرا - مبادئ نقدية وتطبيقات منشورات وزارة الاعلام بغداد ١٩٧٣.
- ٦ - الشعر العربي المعاصر - الدكتور عز الدين اسماعيل ١٩٨١ القاهرة.
- ٧ - الشعر الحديث الى أين - غالى شكرى - دار الافاق ١٩٧٧.

● هەندى جار رىپورتاژى تىرو تەسەل كە مەبەستىكى روشنبىرى لەدواوەبىو، بابەتيك يان مەسەلەيەكى ئەدەبى ديارى كراو بەقوولى يەكالا بکاتهو وەو بىخاتە سەر كاغەز.. يان مېزى لىكۆلینەو، لام وایە ئەم جوړه رىپورتاژانە گەل دەرگاى داخراومان لى دەكەنەو، زور سووچى تاريك يان لەبىركراو رووناك دەكەنەو، ئەمەش ھۆيەكى سەرەكى دى دەبى بۆ شلەقاندنى كۆمى مەنگەرتووى بارى روشنبىرىو، زور قەلەمى بلىين «بى تاقەت» یش دەبزوینى، لەوانەشە ھەر لەم گفتوگۆيانەو سەرى زور مەسەلەو بابەتى روشنبىرى گرنگ وەدەرکەون و مەيدانى تر بۆ دەولە مەنەکردنى روشنبىرى كوردیمان بکړیتەو.

سەعاتيک زياتر

لەگەل ماموستا

سعيد يحيى خطاط

عبد الوهاب تالەبانی

● ئینجا نازانم تا چ رادەيەك رىپورتاژى روشنبىرى كوردى توانیویەتى خۆى لەئاستى ئەو جوړه رىپورتاژانە بدات كە گوڤاره ئەدەبى يە ھەرە گەورەكانى دونيا خويانى پيیهو ەخەريك دەكەن...

کونگره‌ی قاهره و

کاروباری

ناوچه‌کانی کورد

د. نه‌حمه‌د عوسمان به‌کر

له دواى كوتايى شهرى بيكه‌مى جيهانيدا، كار به‌ده‌ستانى ئينگليز پاش ته‌جره‌به‌و‌رووداوى دوسى ساليك هاتنه‌ سه‌ر نه‌ و باوه‌ره‌ كه‌ وا پيوسته‌ كونگره‌ ييك بو لى پرسراوانى به‌ريتانى ده‌رباره‌ى گيرو گرفته‌كانى روژ هه‌لاتى ناوه‌زاست دا بيه‌ستريت. بو نه‌م مه‌به‌سه‌ شارى قاهره‌ى ميسر هه‌لبژدرا به‌ پيش نيارى مسته‌ر وينستون چه‌رچل وه‌زيرى وولاتانى ژير ده‌ست (COLONIAL OFFICE) ى به‌ريتانى كونگره‌كه‌ له‌ نيوان (١٢ تا ٣٠) ى مارتى سالى ١٩٢١ دا به‌سترا.

نه‌م باسه‌ى ئيمه‌ دامه‌زراوه‌ له‌ سه‌ر نه‌ و راهبورتانه‌ ى كه‌ روژ به‌ روژ له‌ ده‌ورى كۆبونه‌ وه‌كانى كونگره‌كه‌ دا نويسراون و له‌ باره‌گاي گشتى وه‌سانيقى به‌ريتانيا دا پاريزراون به‌شيكى نه‌م به‌لگه‌ نامانه‌ له‌ ژير نه‌م ناوو ژماره‌يه‌ دان (وه‌زاره‌تي ده‌ره‌وه‌) (٣٧١) (٦٣٤٣) (٤٨٤٢) (راهبورت له‌ سه‌ر كونگره‌ى قاهره‌).^(١)

پاش به‌ندى نه‌م راهبورته‌ ده‌رباره‌ى كوردستان ژماره‌ (١٠) ده‌يه‌ كه‌ له‌ روژى ١٥ مارتى ١٩٢١ دا تومار كراوه‌.

له‌ راهبورتى ناوبراودا به‌شيك له‌ ده‌قه‌كه‌ى به‌م جوړه‌ى خواره‌وه‌ يه‌:

لەم کاتانەدا رووم لە مامۆستا سعید یحییٰ خطاط کرد، بۆ ئەوەی ئەم گفتوگۆیە لە گەڵدا بکەم، ئەوەش لە بیر بوو کە هەر ماوێک لە مەوێک بە عەرەبی لە روژنامەی «الثوره»دا گفتوگۆیەکی دیکەم لە گەڵا کردبوو، ئینجا بۆ ئەوەی ئەو مەسەلانەی لەولا بڵاوکرا بۆ ئەوەی لێرە دووبارە نەبنەوه، بەو حیسابەش کە لێرەدا تەنها بۆ خوێنەری کورد دەدوین. بۆ ئەوە خەشەکی جیاوازم بۆ پرسیارەکانم دانا...

● لە دڵابوو، داوای ئەوەی لێ بکەم، «سەرچە لە کەس» خویم بۆ بخوینێتەوه... کە ئەمەش یەکەم شتە روژنامە نووس بیری لێ دەکاتەوه.. بەلام کاتی دیتەوه هوشی خۆی بازی بە سەردا دەواو، زیرەکانە سەری مەبەستە ی بۆی هاتووە دەگریته دەست و دەست دەکاتە گفتوگۆکە...
لە گەرمە ی ئەم بگەرەوبەردە یەدا کە خۆم لە گەڵ خۆمدا وەمکرد... ئەو پێی و تم:

- زۆر بیری لێ مەکەرەوه و واز لە و پرسیارانە بێت کە لە ستارەکانی سینەما دەکڕین !

چاکە، ئێستا دەتوانم پشت بە و مەعلوماتانە ببەستم کە لە لای خۆم هەن و، مامۆستا سعید یحییٰ خطاط پیشکەش بە خوێنەری ئازیز بکەم..
ئەم مامۆستایە خویندەواریکی هەرە باشە و زۆری لە روشنبیری هەلکێراندووە، ژبانی تاقی کردووتەوه. لە سەر خۆو هیمنە..
کە پرسیاری لێ دەکە ی بە گەرمی، ئاشکراو راستی وەلامت دەداتەوه..

حالی حازر جگە لە وەزیفە کە ی لە ئەمینداریتی روشنبیری و لاوان، سەرۆکی یەکییتی ئەدیبان و نووسەرانی کوردە - لقی هەولێر، ئەندامی دەستە ی بە پێوە بەری نەقەبە ی روژنامە نووسانە - لقی کوردستان - لە سالی دامەزراندنی یەوه لە ١٩٨٢ و تا ئێستا.
پاش خواردنەوه ی دوو پیاڵە چای رووم تێ کرد...

● ئێستا بە چ مەشغولی ؟

● پاش ئەوەی داستانیکێ کە لە نووسەری تورک «عزیز نەسین» م وەرگیراوە سەر زمانی کوردی و دەزگای روشنبیری و بڵاوکردنەوه ی کوردی «بە کوێ» سوپاسمەوه» لە چاپدانی داستانە کە ی گرته ئەستۆ هیوادارم بەم زوانەدا

بکه ویتّه بازاره وه.. ئیستاکی هه ندی له کورته چیرۆکه کانی هه مان نووسه رم له بهردهستایه.. له گه ئی بهرگه وکتییی جورا و جوردا هه لمبژاردوون.

وا بزانم هه مووتان «عزیز نه سین» ده ناسن. خاوه ن قه له میکی تاییه تی گالته جار یی. له ژیر په رده ی گالته و پیکه نین دا، ده رده سه ری ی کومه ل و ئیش و ئازاری حه شار داوه.

هه روه ها، به رده وامم له بلاوکردنه وه ی ئه و ستوونه ی روژنامه ی «هاوکاری» ریگه ی داوم به شیوه یه کی ریکوپیکی هه فتانه سه ره لێم.. جار و بار نه بی، له بهر چه ند هو یه کی تاییه ت، که پیوه ندی ی به خومه وه یه، له بلاوکردنه وه دووا ده که وم..

باوه ر بکه، ئه و هه فته یه ی له گه ل خوینه ره وه به یه ک ناگه ی ن، په ست و دلگیر ده بم.. به لام «قسه ی خومان بی» هه ر ئه وه نده م له ده ست دین! به ره می دیکه یشم هه ن و خه ریکی پیدا چوونه وه و پاکنووسیام.. ئه مه خواجه، به لکو به م زووانه ده رفه تم بو هه لکه و ی و توانای له چاپدانیا م هه بی.

● باشه بو «عزیز نه سین» ؟

● من بو خوم حه ز به و ئه ده به ده که م تی ی بگه م.. پاشان ئه و که سانه ی ئه و هه لیان ده بژیری و ده یان خاته نیو چیرۆکه کانی وه شیوه یان له و که سانه ی لای خومان ده که ن، که روژ نیه له بازار و دایه ره و چایخانه و شه قام دا چاومان پی نه که ون.. مروقی ساویلکه و دل ساف و فیلباز و ساخته چی و قول پرو چا و چنوک و وێژدان سز، بگره هه ر له موچه خو رو کاسبکار و دزو جه رده و بازرگانی تا ده گاته فه رمانبه ری گه وره و کار به ده سی ده ولت.. ئه مانه، پاله وان و پم به ده سی نیو حیکایه ته کانی ئه ون.. ئینجا خاوه ن زمانیکی ره وانه.. زمانی گوند و شار و چکه و خه لکی ساده و ساکار.. بو هه موانی ده نووسی و هه موو لی ی تی ده گن. پیم وایه ئه م جو ره زمانه سووک و ئاسانه له هی تر زیاتر خزمه تی مه به سه ته کانی ئه و ده که ن..

● ئه وه ی له تو مان زانیوه، ئه مه یه که گرنگی و بایه خ به گه لی لایه نی نو سینکاری و هونه ری ده ده ی.. وه رگیران و لیکولینه وه ی روژنامه نووسی و نیگار کیشان و خوشنوو سی.. ده لین ئامیریکی موزیقاش ده ژه نی.. ئایا هه ولت نه داوه، به یه ک لایه نه وه، خه ریک بی ؟

● لیتی ناشارمه وه.. هه موو ئه و لایه نه هونه ری و ئه ده بی پانه ی با ست کردن له خومه وه و بی ئه وه ی که س ده ستم بگری، فیریا ن بووم. نالیم هه ندی که س پیاوه تیا ن له سه رم نیه.. بی ئه مه کی یه پشت گو یان بخه م، به لام به شیوه یه کی

گشتی، من خۆم بو خۆم که لی شت فیر بووم.. هه ندی جار ئاره زووم کردوه، بگره هه ولیشم داوه.. وابوو به سال و به مانگ، لایه نیکم وه لاوه ناوه.. به لام دووای ئەم کاته درێژه له پرگه راومه وه ته سه ری.. بو؟ چونکی بۆم ده رکه وت ناتوانم ده ست به دراریان بم ووه ک پارچه یه کی دلم بی، تو بلی ی که سی وا هه بی، له دلی خوی بیزار بی؟

شاعیریکی غهیره ی خۆمان، له دیره شیعریکدا له م باره یه وه هه ست ده رده بری و بی ی وایه، ئەدی و هونه روه، پیوستی یان به دوو ژیان هه یه. یه کیکیان، بو ئەوه بی، له تاقیکردنه وه و نه زموندا قال بیته وه و ژیا نی دووه میش، بو ئەوه بی، ئەوه ی فیریان بووه، له داهینان و ورده کاریدا به کاریان بینێ.. ناوه ناوه که ئەمهم وه بیر دینه وه، له دلی خۆمدا ده لیم: ده بی من پیوستیم به چه ند دانه ژیان هه بی؟

ئه گه ر پرسیاریشم لی ده که ی و ده فه رمووی: ناخو پازی ی به وه ی فیریان بووی؟ رهنگه بویرم و بلیم: به لی! له یه ک تاقه ژیا نندا و ماوه یه کی کورت، ئەو قوناغه ی که سانی که له هه موو ژیا نیاندا ناییرن، من په تم کردوه.. له خو بای نه بی، هه روه ها ده بی: ئەوه ی تی گه یشتیم، له نیگار کێشاندا شیعر ده دوژمه وه.. بونی چیرۆک له موزیکدا ده که م.. هه ر وه خته بلیم: نووسه ری سه رکه وتوو، پیوستی به وه هه یه، له هونه رو ورده کاریدا ده ست و بی سپی نه بی.

● بیینه سه ر هه لسه نگاندن و باری رو شنبیری.. په خنه و ره خنه کاری چۆن ده بی نی و له ئە ده بیاتی کوردی دا چۆن جیگه ی ده که یته وه له کۆی داده نی ی؟ ● پجا ده که م به سالۆس و قومار بازم نه زانی. وا تخووبی ترس و له رز ده به زینم و پای خۆمت به و په ری سه ره به ستی، بی ده لیم..

په خنه و په خنه کاری ی ئەم زه مانم وه ک ئابو و بردن دینه به ر چاو.. یا وه ک په رو بال ده ره ینان و پووت کردنه وه.. هه ندی که س، به و ناوه ی په خنه ده گرن، چۆن مندا ل چۆله که ی وه گیر که وی و سه ری هه لکیشی، وا په فتار ده که ل به ره م ده کا. هه موو نه ورچکۆلانه ی ئەوان گرتوویانه به روله سه ری ده پۆن، له چه شنی که رده لول به قوژبن و گو شه ی به رژه وه ندی ی خو یانیان دا ده دا..

کابرایه کی سه ر په تاپه فه و قه بیله، له روانگه ی به رژه وه ندی ی هۆزه که یه وه، مامه له له که ل خه لکی بیانی و ده ره وه ی خوی ده کا.. یه کی که پشکی کۆمپانیایه کی به ره م هی نه ری تایه ی ئۆتۆمبیل بکری به بی ی وه زعی تاییه تی ی خوی و حیسابی قازانچ و زیان، ده بیته جار ده ری ئە و کالایه.

لای غه یرە، رەخنە کاری و هەڵسەنگاندن، قوتابخانە یە و لە سەر بناغە ی
بته وی، هەندێ زانستی ی کۆمەڵ وەستاو.. هەر لە جووری ژیان، تا دەگاتە باری
رۆشنییری و ئابووری و چۆنیەتی ی دەس بە سەر داگرتنە سەر بەر هەم و
سەرچاوەکانی.

لاى ئېمە، ئەو ھى پىي بېژن «پەخنە» لە شەپە دەنووک و نوخان ناترازى. نىنوڭى وا تېژ، جارى وا ھەيە، پېست زامدار دەگاۋ بىرىنەكەى دەگاتە سەر ئېسقان.. ۋەك تا ئەمپرۋنە نىنوڭ بېرمان بېيىنىۋنە لە بازاپەكانماندا بفرۋشرى. ئەمە ئەۋە ناگەيىنىۋەك ئېمە كۆمەلىكى دوۋاۋەوتوۋىن ورەچاۋى وتتمان لىۋى ناكرى.. نا.. ئەمە تەنيا بوۋ ئەۋەيە، كە ھۋيە بەجىيەكانى پېشكە نەخۋشىيەكانمان دەست نېشان بكەين ولە تەۋقى تايەفەگەرى وتاقم وخىۋەت ھەلدان، رزگار مېن.

به پئی زانستی ی شارستانی و پیشکەوتن .. ئیمە هاین، له گوندیکی فرە
بچووک .. خەلکیکی کەم ژمارەو نه گوڤاو.. هەر هەمان دەم و چاوو هەمان لووتی
هەستی بینان نه ماوه..

که سیکی ئەم دییه به زەحمەتی نازانی و وهك ئاو خواردنه وه وایه، وورده رازی ژبانی روژانه ی دانیشتوانی بزانی.. ته نانه ت قسه و سوچه تی یارانیش له چی ژواناندا.

له هه ندى ناوچه ودى كوردستان، كانى و بړو دهستاوه ن.. په رښنى كى
له گونيه و ته نه كه، يا له لقو پړپى درهختيان وده وړدا وهريناوه. ئافرهت و كچى
جحيلى گوندى، بى كودبڼه وهو به هه نجه تى دهست نويژو بسميل و غوسل
دهر كردن، وهختى لى ده كوژن و كاتى لى ده بڼه سهر.. باسى ئم و ئه و ده كه ن و
په پړوى گلاوو پيسى ئه وان ده دهنه تيشكى خوړ.. ئه و ئافره تانه ئيزگه يه كى
كه پوك و نا شه رعى ناوچه ن.. له دهنكو باس و كورته ي هه واله - كانياندا، باسى
حه ز لى كردن و خپانه ت ده كه ن. خپانه تكارى ي ميړدو زن و حه ز حه زوكى ي
كورگه ل و گيژوكال.

ڪوٺه لڳيه ڪي وا ته سڪو خه لکيڪي وا، چوڻ ره خنه ڪاري ده عاملين و مامه له له گه ل ڪه ساني ده ورويه ريان ده ڪهن ؟

تا چه ند سالیکی بهر له ئیستا.. چاپه مه‌نی یه‌کانی کورده‌واری خوومان، نووسه‌ریکی خویمان ته‌رخان ده‌کرد، بلاوکراوه‌و به‌ره‌مه‌نوی کان هه‌سه‌نگینی. هه‌ر له‌قه‌واره‌و ژماره‌ی لاپه‌ره‌و ناوی چاپخانه‌و ئه‌وه‌ی هه‌له‌ی زمانی لی‌بژار کردوون.. کاره‌که‌خوی له‌خوبه‌و بوپاره‌و دراو بوو. که‌سانی وایان دا ده‌نا، که

ئەمەيە رەخنە.. لە کاتێکدا کە لە چوارچێوەی مەتەن و پیاوە ئادەم و شان تەکاندن تێپەڕ نە دەبوو.

باشە نەبوونی و قاتی رەخنە، مانای ئەوە نیە کە رەخنە گرمان نیە ؟ ئاخۆ وایە، ئەمانە بۆیە نین، چونکە بەرەمەمی و، نەهاتۆتە کایە وە شایانی زەحمەت کێشانی ئەوان بن ؟

من بە راستی نازانم بە و هەنجه ته خۆیان دووره پەریز بگرن.. راستیش نیە، تەنیا لە روویەکی رەخنە کاری بگەن. کە وەك ته خته یه کی بازنی به هیل رەش و سپی نەخشینراو بۆمان هەیه تیری تی بگرین و ئەگەر نیشانەمان پیکا، خۆیت و ئەگەر نا، وەکو سەرەندو بیژنگ کون کون بکری.. چ مەبەست !

پێم وایە کاتی ئەوە هاتوو، جی پی ی هەلبەست لەق بی و ماوەی چیرۆک و لیکۆلینە وە زانستی و میژویی بدا.. یا هەر نەبی وەکو ئەوان، یا کە مەتر، خۆیان لە بان لاپە رەکانی چاپە مەنی و بلاو کراوە کاندایا بدۆزنە وە.

ئەم بارە بە رەخنە گر ساز دەکری.. لەم بپوایە دام، ئەم دەرفەتە لە بەرژە وەندی ی هەموو شیوە ئەدەبیە کاندایە و شیعیریش دەگرێتە وە. چونکە ئەو شیعیرە ی نەتوانی شوینە سەختە کان بجوولینی و هەست بزوین نەبی و بەرەو کردووە هان نەدا.. ئەو شاعیرە ی قسە نەزانی.. شیعیرە کە لە بازنی بەتالی وینە ی بپهوه و سادە، دەخولیتە وەو ئەو شاعیرە ی خەلکی ئەم سەر دەمە ی خۆمان نیە و دەبوو لە دیر زەمانە وە چاوە لێنی و خولی ژیان تەواو بکا.

برا شاعیرە کانم لی زویر نەبن و ئەوە ی دەلیم قسە یە.. مەرجیش نیە، قسە و بە رووت و قووتی وەر بگیری..

کی لە شاعیر راستگوترە، ئەو کاتە ی خۆینی خوی دەسووتینی و خۆین لە شادە مارەکانی بەر دەدا، هەر بو ئەوە ی هەلبەستی کی لی بکړینی ؟ کی لە شاعیر دروژنترە، ئەو کاتە ی لە چۆل و بیابانکی ووشك و بی ئاودا، درەختە گویژیک دەروینی و داوامان لی دەکا، لە ژیر سیبەری ئەو درەختە ماندوومان بحە سینینە وە ؟

لە مە یانی دروو راستیدا، باریکە موویە کی بە چاوە نەبێنراوە.. لە رەخنە گر بترازی کە سیکی دیکە بە چاوی بی زەرە بین نایینی.. هەر ئەوە، دەتوانی دووبارە خانوو چکۆلە ی مندالانە بروخینی و دووبارە، لە سەر تەرزو شیوە ی نوی سازیدا بیانی بکاتە وە..

لاپه په روښنښیری په کانی نیو روژنامه و گوډاره کوردی په کان، هر وهخته
ناش به تالی لی بکن. به دهگمن په خنه لی بلاوده بڼه وه، به و جوړه ی سهرنجی
خوینه رابکیښن و بیجوولینن.. نه و کاته به سهر چوو، که قهله م خاوه نی دهم و
نووکیکې وه که چه قو، نیژ بوو. نه م قهله مانه نیستاکې که وتوونه ته بهر ته رمی
میژوو.. دهمیان ناو ته که له پوورو فولکلور.. هر بو نه ویستی نه که س ناویان
به ری و نه ناوی که س چ به چاک و چ به خه راپ بهرن. وه چو نه دهوله تان
پاریزگاری له بهر ژه وهندی خوین دهن و له ناست سهر پیچی کردن له
بریاره کانی ریکخراوی دهوله ته په کگرتووه کانه وه مات و بی دهنګ دهن.

دهوله تیکې که ورو زه بز به دهست، که بالیو زخانه ی له پایته ختیکې روژ
هه لاتدا ده ته قینن و دهنګ ناکا، نه بادا به جواو هاتنی بیته هو ی تیکچوونی باری.
ناشتی جیهان..

نه مه جیواو زه له گهل بی دهنګی، له راست نه و قهله مانه ی شتی وا
ده نووسن، زیانی بی و که سیش وورته ی لیوه نی! به پیچه وانه ی جیهانی خومان،
دنیا ی بیرو نه ده بیات، ناوه ناوه، پیویستی یان به نه به ردو بگره شه پری
سهرتاسه ریش هه یه.

چ شتی که ورو ناوه مو ار تره، له وهی قهله م کول بی، یا ژه نګ بگری؟ چ
شتی زیانی زیاتره، له وهی نووسه رو نه دیپ و هونه رمه بند، ره قیب و په خنه گریان
نه بی؟ نه و کاته ی نووسه ربی خه م و خه یال لی ی بنوی و که سی نه بی به دویه که ی
بلی ترشه، نه وه دهستی لی بشوړه.. بیه وی و نه یه وی، به ورو مردن هه نګاودهنی..
مردنی به ره م و داهینان و وورده کاری.

به بی ی بوچوونی خوم، نه وانه ی سهر په رشتی لاپه په روښنښیری په کان
دهگن، هو ی نابلو قه دانی په خنه و قه دهغه کردن هاتوچو، ده خه نه پال نه وهی،
نه بادا هندی که س دهست که نه شمشیر و که سانی دیکه ی پی هه لپاچن و بیان
توقینن و له ت له تیان بکن! نه مه سته مه دهره ق په خنه ی دهگن. وه دیو یک
وایه بچوکی بکه یته وه له ناو شووشه یه کی ته سکدا ته په دوری لی قایم بکه ی..
نه مه فیزو گالته پی کردنه و نووسه ری دهگن و له به هرو تووانای که م
دهگه نه وه.

من بو خوم نه وهی ترس و گومان بی، له م کاره ی نابینم.. با دهسته و
کومه لیک هه بن، هندی شت بلین، به لام له چوار چیوهی سنووری نه خلاق و
په وورده ی کومه لایه تی.. قه ی چی نه کا، ناوه ناوه، نه وانه چهند مه تری درکه

ئاسن وتوو تركو تخووب رەت بکەن ؟ ئەگەر زیانی کۆمەلیان نەبێ و ئەوێ
پەخنە ی ئی دەگرن لە قنارە ی نە دەن و پێستی هەلنە واسن !؟

دیارە مەسەلە، وانیە .. مەسەلە ئەو دا برانە یە، کە نووسەر ان، تی ی
کە وتوون . هەر چە ترەو خێوەتە، چەند کە سیکی لە ژێر سیبەری خوی
حواندۆتەو، بە تایبەت، ئەوانە ی دوست و برادەری ئەو نووسەر ان کە
سەر پەرشتی ی لا پەرە کان دەکەن .

بەم حالە، هەندێ پەخنە گر، قەلەم و کاغە زیان پێچایەو و خەستیاننە نیو
جانتای دەست و بە تەردەستی گۆرە پانیان جی هیشت .. ئە نجام بە چی گە یشت ؟
سەدان لە نگەری ی پەر لە هەلبەستی ئامادە کراوە سەر پێ یی و چیرۆکی
لاواز و ناوەرۆک پووجەل، خزانە سەر خوانچە و سفەر ی خوی نە رانەو، بێ ئەو ی
بزهیی یان بە و خەلکە بێ .. هەر بۆیە کە سانی ژە هراوی بوون، زۆریش دلیان
خۆراک ناباو مانیان لە خواردن گرتووە .

لێرەدا ناکرێ، پرسیاریک نە کەین : چۆن لەم توپە ئالۆزەدا نە جاتیمان
دەبێ ؟

ئاشکریە کە قوناغی ئیستا، گەلی جیاوازه .. ئیستا شوکر دەزگا
روشنیبری یە کانی بایەخ بە ئە دە بیاتی کوردی دە دەن، کەم نین، ئەم راستی یە
پەخنە گر ناچار دەکا، کە لە ئە مپرو زووتر نیە، بە هەر ئامیریکی گوارتنەو بێ،
خویان بگە ییننە مەیدان .. هاتنیان تا بلی زەر و ورو پێویستە .

● رات چیه دەربارە ی ئەو کۆرە «ئە دە بی» یانە ی لە چایخانە کاندای
دە بە سترین ؟ لە و برۆایە دای ئەو کۆرە تە وژمی دا هیئانی لاوان بە قیئیتەو ؟

● هەر بواریکی لاسایی دەگری، سەر ئە نجام زیانی خۆمانی تیا بوو ..
چایخانە ئە وروپایی یە کان، یا ئەوانە ی پاریس، کە ئە دیب و نووسەر و
هونەر مەندی ئی کۆ دە بوونەو و بیرو پای تیدا ئال و گوپ دە کران، یە ک قوتابخانە و
فیرگە یان دروست کرد، ئە ک هەر لە سنوورە تە سکه کە ی فەرەنسا، بگرە هە زاران
فەر سەخی بری و کاری کردە سەر هە ردو و جوولانەو ی ئە دە بی و هونەری .

لای ئیمە، کۆر و دانیشتن خالی نین لە نە خوشتی و دل پەستی تە گەرە .. باسی
ئەم و ئەوی ئی دە کری .. بە ناوی نوی خوازی و یاخی بوون، پیاو و ماقوول و
ناودارە کانی خزمەتی گە لیان کردووە، بەر گوللە دە درین .. هەموو ئەوانە ی شتی
دیاریان لە زمان و میژوو و شتی جی هیشتووە، بە ووردیلەو لە ئە نجامی بە

یه که یشتن و جووت بوونی ژنیکی بی ئابرووو پیاویکی ساخته چی، هاتوته کایه وه !

ئهم بوچوونه، نه که هه ترسناک و گومان لی کراوه، بگره خزمه تی ئهم که له دوو روژی نه وه ی ئیستا ناکه ن. هه ندی داب و نه ریتی نه ته وایه تی، یا که له پووری میلی، قه بوولی ئه وه ده که ن، بو چوونیان له سه ر بنچینه یه کی هاوچه رخ بی .. به لام ریگه ی ئه وه ناده ن له ناوه روکدا، به تال بکری ن. گونا هه له ژیر باریکی نا ئاسایی و له بهر تیشکی جوولانه وه بیرو پای نامودا، هه رچی میژوویی ئهم که له هه یه، خه تیکی به سه ردا بکیشین !!

تا ئه و کاته ی که له شاعیرمان له نیو هه لده که ون، نالی و خانی و حاجی قادر، هه ر که و ره و پایه به رزن .. ئه و که سه ی داوامان لی ده کا، هه رچی داب و نه ریت هه ن، وه لاوه یان نیین، وه ک ئه و که سه وایه، له چرقه ی گه رما، یا له سارد و سو روو به سه ته له کی ژستاندا به رگه کانمان دا که نی !. ئه وه ی بی ی وایه، ئه و داب و نه ریته که لکی ئیمه ناده ن و ته لپی ته ریان پیوه نه ماوه، به چه ند لاتیکی بی هوش و سنگ کراوه ی توو کاوی سه ر شوسته ی شاره که و ره کانی ئه و روپا خه له تاوه .. چونکه نه ئیمه یین توپ و فروکه مان دروست کرد بی و نه ئیمه یین شه رو نه به ردی ئه ستیره کان بکه یین.

به ر له چه ند مانگی که وه، له شوینیکی دیکه دا، هه ندی قسه م کردن .. ئه و قسه نه ی من، تا ئیستا که سانپکی تر نه یان کرد و وه (مه به ستم ئه دیب و نووسه رانی کورده) .. ئه وان باشتر له هه لو یستی خویان ده گه ن و ئه مه ییش مافیکی خویانه .. نه ده کرا چه ند گوشه یه کی تاریک روونا که نه که مه وه .. نه ده کرا، باسی هه ندی شوینه وار نه که م، که تا ئه مپو، به نی به شه ر بی ی نه ناوه ته سه ر. ئه وه ی هه ق و ره ق بوون !. به لام بو بکریته کراسه که ی «عثمان» ؟

ئه وه ی لی ره دا مه به ستمه و دوو پاتی ده که مه وه، ئه مه یه که پیویسته ناوه ناوه ده رزی له له شی ته مه ل و ته وه زه ل قایم بکری. چونکه کاره سات له وه که و ره تر نیه، نووسه ر به چاوی به سترا یه وه قسه هه لبه ستی .. به م حاله وای لی دی، که بستی له بهر خو به م لاوه هیچ نه بی نی.

● ده وری ئه دیب و روشنبیر، له جیهانی سی یه مدا چون ده بی نی و ... رات به رام بهر به مردن چی یه ؟

● مردن، هه روه ها رووت و قووت، بی ئه وه ی مانای فه لسه فی بدریتی .. کوتایی هاتنی دروست کردن و دا هیانه .. دوو ئیزگه یه که ده بی ئاده می زاد

بېړۍ.. ئیزگه یه کی ژيانه، که نه وهی فیل و فهره جه سهر ناگرن و مرو ناچاره
تییدا، دابه زی.. به لام چوڼ دابه زینی ؟ هه تا هه تایه.

نهم باره گایه بوکه سانی، خیزو به رکات بوون.. بو هه ندیکی دیکه یش له
کار که وتن.. نه وانه ی له ته مهنی لاوی و که نجیدا، هه ندی به ره میان داو نیویان
دهر کرد، په نگه نه گهر مردن نه بوايه، وورده وورده داده به زین و نهم ناو هی نیستا
هه یانه، نه یان ده بوو !.

شایه رو گورانی بیژی کورد، هه ده یلیته وه: «خورگه پیری ده بوو، به لام
مردن نه ده بوو. نهمه خواست و نارو زووری مروف دهرده بری، نه مرو ژیاو بی
هه تا هه تایی.

مردن وه ترازووی ریکخستنی کاروباری نهم سهر زه مینه ی خو مان،
کاریکی پیویسته. هه ندی له زاناکان بی یان وایه، که دوای چهند سالیکی دیکه،
ته مهنی مرو، ده به قه د نهم ته مهنه ی نیستای، دریز ده بی. نه گهر راست و نه گهر
درو، پیاو ده توقینی ! بیگومان نه و کاته، تا بلی شارستانیته بی روحم و بی
به زه یی ده بی !

له لایه کی دیکه یشه وه، ژماره ی دانیشتونانی گیتی دوای سالی
(۲۰۰۰) یه جگار به رز ده بیته وه.. به رامبه ر به و که مېوون و قاتی به ره می
کشتو کال، که تا نهم سه عاته، ژيانی مروقی پیوه بنده.

نهم به هو ی ناو و هواو خاک پوو دها، له کاتیکدا که روژ نیه، چهند
ده میکی تازه کرایه وه داوای خوراک نه که ن..

هه ندی شتی تریش هه ن، وه دوو روژی پیوه ندی ی کو مه لایه تی.. به لام
مه سه له ی خوراک، مه سه له یه که هه موو دانیشتونانی نهم جیهانه ی لی
هاو به شن.

هه چهنده چاره سه رکردنی، نهم گیر و گرفته، له تاقهت و ده سه لاتی
نووسه به دهره، به لام وه پیشه روو سه رکرده و مروقیکی نا ناسایی، ده بی له
که لی شتی ده ورو به ری خو یه وه بگا. نه ی ده وری چ ده بی ؟

له شارستانیته تیکی دووره خو مانه وه، پیوه ندی ی کو مه لایه تی و مه سه له ی
نیوان نامیرو مروف، سه ری هه لداوه. نهم مروقه روشن بیره ژانه سه ری
چاره نووسی گرتوه. زهنگی ترس لی دهاو هه ولی رزگار بوونیه تی له جوړه
پیوه ندی یه کی جنجال و ئالوز..

نه و مروځانه ی له کاتې خوږدا، سکيان به بهرهمی ولاته کانی ژیر دهسته وه، تیر دهکرد، نیستا خوږان دهخون.. هر بویه بووینه ته بنده ی نامیرو نه له کترونی، که به دهستی خوږانه وه، دروستیان کردوون.

نه مه له ولاتانی جیهانی سی یه مدا، به گیروگرفت له قه لّم نادرین.. هر چه نده ی هندی که س هه ولیان دا، هه مان کیشه له بهرهمه کانیاندا سر هه لدن.. به لام وهك مندالی «زول» ته ماشای نه و بهرهمه مانه کران..

که واتا نه و گیروگرفته ی روشنبیریکی روژئاوایی دوچار ی بووه، وهك گیروگرفته که ی روشنبیریکی نه م ولاتانه ی خوږانه وه، نیه..

له م دووایی دا، هندی که س داوای ته کنولوژیا ی (نرم) دهک ن.. داوای جوړه پیوه نده ی په کی مروځانه ی نیوان نامیرو به نی ئاده م دهک ن.

نه وه ی گوتم.. نه م جیاوازیانه ی باس م کردن، نه وه ناگه یفن، روشنبیریکی ولاتیکی تازه پی گیشتوو، له بهرهمه ترسی دا، دهست له گونان دریژ تر بوهستی !

چونکه نه گره ولې نه دا، دهکه ویته دهره وه ی (شاره یاری).. ته نیا ژماره یهك ده بی له سر فایل نیوجانتای خاوه ن زه برو دهسه لاتی سیاسی وپاره و دراو.

نه و روژه ی، روشنبیر دادگای بو دهوله تیکی دهست تیکه ل که ری نیو کاروباری دهوله تیکی دیکه ی ناسیا، پیک هیئاو جهنگی، به شتیکی بلح و دژ به ژیا نی مروځ دایه قه لّم.. سه رمایه دارو شه پ فروشه کان، گالته یان پی ده کردن.. هه مان هه لویتست سه پاره ت به داگیر کردن «الجزائر».. که چی پاش چه ند سالیکه وه هه ردو دهوله ت، ناسیاو نه فریقیا یان جی هیشت و سه رکه وتن نه سیبی روشنبیران بوو.

به پای منه وه، نه وه ی بیرو میشکی روشنبیر دهگوشی و ئالوژی دهکا، نه مه یه که چو ن بتوانی ترازووی لار بهینیته وه دوخی جاران.

له کیشوهری په شدا «بو نمونه». برسیتی مروځی نه وی ی هاری و خواردنی.. چه ند ملیون که س، که وتنه ژیر رحمه تی مردن. شاعیریکی نه و کیشوهره بیت وشیر به دوچاروی کال هه لداو بیابانمان وهك به هشت روباری هه نگوین وشیری تیدا برون.. نه و شاعیره که لی له «مسيلمه» دروژنتره.

کابرایه کی لبنانی، رقی له سه ربازو جاندرمه ی جووله که بی، نهك له بهر نه وه ی زایونیزم له خویدا جولانه وه یه کی په گز په رستانه وفاشیزم، به لکو، له

۱ - ئەو رووداوانەى كە بوونەتە ھۆى دامەزراندنى كۆنگرەكە و پەيرەھۆى رەسمى بەرپووە بردنى دا ئەمانەن:

۱ - لە ۱۴ شوباتى ۱۹۲۱ دا ئەنجومەنى وەزارەتى بەرىتانيا كۆپووەوە بۆ لى كۆلىنەو لە سەر ئە و راپورتانەى كە لىژنە (كۆمىتە) ى رەسمى لە لاين سەرۆك وەزىر دامەزراپووە بۆ ئەو ى پيش نيارو بىروپا دەرپریت بۆ بنیادنەنى دەزگانیك لە وەزارەتى وولاتانى ژیر دەست (مستعمەرات) تا وەكو بتوانیت كاروبارى ئەم جۆرە وولاتانە لە رۆژ ھەلاتى ناوەرەست دا بەرپووە ببات (پروانە پاش بەندى يەك).^(۱)

ئەنجومەنى وەزىران لە سەر ھىنانەدى ى پيش نيارەكانى كە لە راپورتەكە دا ھاتووە برىارى دا.

ب - ...

ج - ...

لە ھەمان كات دا ئەنجومەنى وەزارەت برىارى دا كەوا وەزىرى وولاتانى ژیر دەست (و. چەرچەل) فەرمانى ھى برریت لەمانگى مارت دا سەر لە ميسر بەت تا وەكو لە گەل كار بە دەستانى بەرىتاني لە وولاتانى رۆژ ھەلاتى ناوەرەست دا بە ھى پيش نيارەكان گھتوگۆ بکات.

۲ - وەزىرى ئلوپراو بە خیرایى ى دەزگا رەسمیە ناویراوەكى دامەزراند، پيش نیلرێكى بە ئەنجومەنى وەزىران پيش كەش كرد دەر بارەى پيوستى بێك ھىنانى كۆنگرەمێك بۆ لى كۆلىنەو ھولیکدانەو لە سەر برىارى ئلوپورى و گیروگرفته كانى رۆژ ھەلاتى ناوەرەست.

وەزىرى ئلوپراو شگرى قاھىرە ى بۆ ئەم مەبەستە ھەلبژارد. بەم جۆرە بە خیرایى جیگاوشوین رێك خرا بۆ ئەو كۆپوونەو ھى و بۆ نوێقەرە بەرزەكانى بەرىتاني و قەرمانیەرانى گشتى سوپایى بەرىتاني لە فەلەستین و وولاتى ميسوپوتامیلاو شیران و تیمچە دروگە ى عەرەبىو حاكمانى سۆمەل و عەدەن و فەرمانبەرانى تر كە تلگادارى كاروبارى ئلوچەكەن.

۳ - پروگرامىكى كەلى لە ھەمان كات دا لە لاين دەزگای رۆژ ھەلاتى ناوەرەسى ناو براودا پيش كەش كرا بۆ ھەموو ئەم لایانەو ھو برووسكە لى ئىران. ھەر وەھا بىرو راي ئەنجومەنى وەزارەت لەم روووەوە لە وەزىرى ئلوپراودا كە پيش ئەو ى بۆ قاھىرە بەرى بکەویت، پاش ئەو ى ئەم بىرو رایانە لە گەل كار بە دەستانى شارەزا كە لە ئەندەن بپوون شى كرانەو (پاش بەندى ۲).

بەر ئەو بى داکىرکردنى ئەوى، بى بەشى بکا له قومارورولیتی گازینوکان لبنان،
باشتر وایه، ئەو کەسە یە کەسەر سواری کەشتى بى و خوى بگە ییته هەندەران و
له گۆرەوى دەگری تا کراس و پانتۆل بگۆرى.. تەنانت ناو و نازوکی دیکە بە
خویەو بە کینی.

هەر کاتەى، هەر یەکیکی له ئیمە دەگری، وا تى بگا نیشتمان
بەردەستى یەو هەز بکا له جیاتی ئەو کبریت بە کاردینی و ئەو بە لاو دەنى، له
نیشتمان پەرەیدە کزوبى بە شە..

نووسەر ئەدیب وەک کوتال فروش ماسی گرو بویه چى پىلاو نین.. دەبى
بزانن چۆن کەرەستەى هونەر له خزمەت پێشکەوتن دا بە کاردینی و چۆن مەترسی
بە دەورو بەرى دور دەکاتەو. روشنبیر له سەریەتى، لایەنى نیشتمان بگری و
هەر کاتى تى دوو چارى مەترسی بوو، بەرگری لێو پکاو پىپاریزی.

● بەو پى یەى، بایەخ بەو، رگیزان دەدەى، تا چ رادەیهک وەگپری کورد
توانیویەتى شیوەى ئەدەبى کورد بەدەرخا ؟

● بارى چاپەمەنى کوردی، ناشکوری نەبى، ئیستای خاسترە له چەند سالى
له مەو بەر کامە شوستەى شەقامەکانى شارە کوردستانی یەکان دەگری،
پیشانگەى کتیب. ئەمە پێوەندى بە جى بەجى کردنى مافى نەتەوایەتى و
ئۆتۆنۆمى یەو هەیه. سەرەپای ئەو ی کە هەندى دەزگا بایەخ و گرنگى
بلاوکردنەو و چاپەمەنى کوردی دەدەن.

لێرەدا، وەرگیزان بەشیکی گرنگى له جوولانەو ی بلاوکردنەو و چاپ
کردن دا هەیه. بەلام کە سانیکی کەم ژمارە شاکاری ئەدەبیاتی گەلانى دیکەیان
هیناوتە سەر زمانى کوردی.. بو ؟ ئەوانەى زمانى بیگانهیان دەزانى بە پەنجەى
دەست دەژمێردان. هەندى نووسەریش هەن بە چاویکی سووک تەماشای
وەرگیزان دەکەن ! پىیان وایە ئەو کارەى ئەوان خزمەتى دائەردەکا.. ئەمەش
له راستى یەو دپورە.

من له گەل ئەو دا نیم له عەرەبى یەو شت بکریته کوردی.. له گەل
ئەو دام، بەرەمى کوردی بچیتە سەر زمانى عەرەبى.

چونکە بە پى بوونمان لەم پارچەیهى وولاتى عێراق، شارەزای
روشنبیری و ئەدەبى عەرەبى هەین. هەندیکمان بەویش نەو ستاوە بگرە
مەلەوانى چاکە.. گەلى شیعری زەمانى «جاهلیه» مان دەبەرەو شوکر مانیشیان
دەزانن.

زمانی عەرەبی، سەربارەت بە ئەدیو نووسەرە کوردەکانی عێراق،
پەنجەرەیه‌کی والاو کراوێه.. ئەگەر ئەو نەدەبوو شارەزای ئەدەبیاتی ئینگلیز
وفەرەنسای ئەلمان نەدەبووین.. هەر بۆیەش خۆمان بە قەرزاری ئەم زمانە
دەزانین.

لە گەلی لە چاوپێکەوتن و کۆنگرەکاندا، یاخەو بەرۆکی روشنبیری عێراقی
«عەرەب» مان دەگرت. هەندیکمان بەو هیش ناوەستی و پەنجەیی تۆمەتی بو درێژ
دەکا:

«بۆچی شیعری ئەسپانی دەخوینیتەوێ شاعیرەکانی ئە. یقیا دەناسی..
کەچی من لە هەموو دیدار و کۆنگرەیه‌کدا لە گەلتام..
نە ناوم دەزانی و نە بەرھەم دەبینی؟».

پێمان وابوو، ئەو خۆی تاک و تەنیا بەرپرسیارە.. ئیستاکێ ئەم مەسەلەیه
وورده وورده روون دەبێتەو. گوناھی هەر گەرە دەکەوێتە ئەستۆی وەرگیرێ
کورد، کە نەیتوانیو دەنگی بەرزبکاتەو. ئەوشتی خەڵکمان بوو وەرده‌گیرێ و
شتی خۆمانیش هیچ.

پێویستمان بە چەند وەرگیرێکی نەترس هەن.. نەک بە حسیبی زیان و
قازانجی پارە و دراو، بەڵکو بەو حسیبیەکی کە تخووبی هەریمایه‌تی بشکێنی.

بازاری کتێبی عەرەبی، بازاریکی فراوانە.. بوو خۆمانی تی نەکەین؟ پێم
وایە ئەگەر دەزگا دەوڵەتی یەکان، بەمە هەلسن، سەرکەوتوو دەبن.. ئەگەر لە
پلانی سالانەدا چەند بەرھەمیکی بەکەڵک بخەن بەر دەست عەرەبی زمانەکان،
ئەو خزمەتیکی دووسەرە دەکەن.

یەکەم، وەکو پردێک بەکار دەهێنرێ.. دووهمیان، خزمەتی روشنبیری
عێراقی دەکا.

روون کردنه وهیهك..

د. وریا عرامین

خو به ستنه وه به پهیره ویک و دانانی سنوور بو لیکولینه وه سیمای کاری نه کادیمی یه. هر باسیك هم لایه نانه ی تیا ره چاونه کریت سهرپی یی دهرنه چی. ره خنه گریش نه بی له ناو چوارچیوه ی هم پهیره و سنووره و باسه که ههلبسه نگین ی و که م وکوپ ی یه کانی دهرخات، نهك پر بداته دهره وه ی. نه بی باسه که له گهل نه وانه ی پیشتر بلاو کراونه ته وه به راوورد بکات و پیشانی بدات چی تازه ی تیا پیشکه ش کراوه و گرنگیتی ی هم شته تازه یه له و مه ی دانه دا چی یه و تاچ راده ییک نووسه ره که له پیشکه ش کردنیا سه رکه و توو بووه... هتد... نه گینا ناب ی به ره خنه.

له بهرگی (۱۲) ی سالی (۱۹۸۵) ی گوڤاری کوږی زانیاری ی عیراق - دهسته ی کورد (ل ۴۵ - ۹۳)، له ژیر ناوی - جیناوی که سبی جودا له زمانی کوردیدا - ووتاریکی د. ئاوړه حمانی حاجی مارف بلاو کراوه ته وه تیا یا له باره ی ووتاریکمه وه که له ژماره (۱۰) ی سالی (۱۹۸۳) ی هه مان گوڤاردا بلاو کراوه ته وه نه لی:

[دووهم و تار که به ناوی «لایه نیکی جیاوازی» یه وه یه و نووسه ره که ی د. وریا عومهر نه مینه، به شیکی که می دهر باره ی جیناوی که سبی جودا یه. باشیی هم لیکولینه وه یه به تاییه تی له وه دایه، که له سه ر شیوازیکی زانستی نو ی نووسراوه، به لام به گشتی باسیکی قول نییه و که ره سته ی زمانی کوردی که م تیدا یه و ناتا وای زوره.

د. وریا له نه خشه ی ژماره ۳ دا (بپروانه: ل ۲۶۱) و له سه رپاکی نووسینه که یدا له دهسته ی B ی جیناوی که سبی جودا له دیالیکتی کرمانجیی ژوروودا بو که سی دووه می کو (هون) ی نووسیوه. وهك پیشتر لی دوام و دواتریش باسم کردووه، (هون) پتر له (هون) به کاردی. سه رنچراکیش، نه وه یه که له نیو نووسه رانی کورددا ته نیا ماموستا جگه رخوین (هون) ی تو مار کردووه.

ئەگەرچى نووسەرباش دوو دەستە جىناۋى كەسى جوداى لە كرمانجىي ژووروودا دەست نىشان كىردوو، بە لām ئەوئەى يادداشت نە كىردوو، كە ئەو دوو دەستە يە بە پىي دۆخ جىادەبنەو.

دابەش كىردنى جىناۋە كەسى يە جوداكان و چۆنەتەى بە كارەينانىيان و بەراورد كىردنىيان لە لايەن زانايانى كورد و پىگانەو، بە زمانى كوردى و بىگانە تارادە پىك باس كراو، كە چى د. وريا پەنجەى بو هېچ يە كىك لە وسە رچاوانە رانە كىشاو.

ئەو نمونانەى نووسەر بو ئىسپات كىردنى باسە كەى هيناونى يەو، لە قوولايى زمانى كورد يەو نين، واتا لە فولكۆر و ئەدەب و... ي تومار كراو وە نين، بە لكو رستەى سادەى زمانى خۆى يان ناسياو پىكىتى... و هەندىكى تر].
گەر رەخنەگر ناسناو پىكى ئەكادىمىي بە رزى نەبا ئەم روون كىردنەو يەم نە ئەخستە روو.

ئەوئەى بە لامەو زۆر گرنگە و بە پىوسىتى ئەزانم روونى كە مەو ئەو بە شەى راكانىتەى كە ئەلى [... بە لām ئەوئەى يادداشت نە كىردوو كە ئەم دوو دەستە يە بە پىي دۆخ جىا دەبنەو].

وەك دەرئەكەوئى رەخنەگر لە مەبەستى من نەگە يشتوو... ئەم ووتارە هەولدانىكە بو پيشاندانى سىستەمى كار كىردنى راناو لە زمانى كوردى يا بە گشتى و دەست نىشان كىردنى ياساكانىانە... تىايا پيشانى ئەدەم و ساغى ئەكە مەو كە دابەش كىردنى دوو دەستە جىناۋى كرمانجىي ژووروو بە پىي دۆخ هەلە يە. ئەم دوو دەستە يە هەرگىز ناشى بە پىي دۆخ جىا بىكرىنەو چونكە هەر دوو دەستە هەر دوو دۆخى راستەوخو و تيان لە دوو كاتى رىزمانىي جىاوازدا پيشان ئەدەن.

هەموو ئەوانەى ئەم دوو دەستە يە يان بە پىي دۆخ جىا كىردۆتەو لە چۆنەتەى كار كىردنى ئەم راناوانە نەگە يشتوون و لە ژىركارتى كىردنى رىزمانى زمانى تر و تىگە يشتوون كە هەبوونى فۆرمى جىاي راناو بە لگەى هەبوونى دۆخى جىاوازە. كەر ئەمە لە گەل زمانى رووسى يا (بۆنموونە) وابى... لە گەل شىوئەى كرمانجىي ژووروودا مەسەلە كە بە تەواوى بە جۆرىكى ترە.

لە كرمانجىي ژووراوودا دوو دەستە راناوى جودا و يەك دەستە راناوى لكاو هەيە. دابەش بوونيان بە پىي كەس و ژمارە لەم نەخشە يەدا روون كراوئەو

راناوی لکاو	راناوی جودا		کەس	ژماره
	۲	۱		
م ی ت/ه	ئەز	من	۱	تاک
	تو	تە	۲	
	ئەو	وی/وی	۳	
ین ن ن	ئەم	مە	۱	کۆ
	هون	وہ	۲	
	ئەو	وان	۳	

لە گەل فرمانی تیپەرا.... کۆمە ئی یە کەم گەر کاتی فرمانە کە رابردوو بی دەوری (بکەری - واتا دوخی راستەوخۆ) ئە بێنی. گەر کاتە کە داهاتوو بی دەوری (بەرکاری - واتا دوخی تیان) ئە بێنی. کۆمە ئی دووهم لە گەل کاتی رابردوودا دەوری (بەرکاری - واتا دوخی تیان) ئە بێنی و لە گەل کاتی داهاتوودا دەوری (بکەری - واتا دوخی راستەوخۆ) ئە بێنی. وە ک لەم نمونانە دا روون کراوە تە وە تە وە.

فرمان رابردوو	بەرکار دوخی تیان دەستە ی دووهم	بکەر دوخی راستەوخۆ دەستە ی یە کەم
دیتی	تو	من
دیتە	ئەز	تە
دیت	ئەو	وی/وی
دیتن	هون	مە
دیتین	ئەم	وہ
دیتن	ئەو	وان

بکه‌ر	به‌رکار	فرمان
دوخی راسته‌وخو	دوخی تیان	داهاتوو
دهسته‌ی دووهم	دهسته‌ی یه‌که‌م	
ئه‌ز	ته	دبینم
تو	من	دبینی
ئه‌و	وی/وی	دبینی
ئه‌م	وه	دبینین
هوون	مه	دبینن
ئه‌و	وان	دبینن

سه‌یرکه له رابردوودا فرمان له‌گه‌ل به‌رکارا له‌که‌س وژماره‌دا ریک
ئه‌که‌وی. واتا فرمان راناویکی لکاوه‌رئه‌گری به‌پێ‌ی که‌س وژماره‌ی به‌رکاره‌که.
که‌ی به‌رکار لاچوو راناوی لکاویش رئه‌چی.

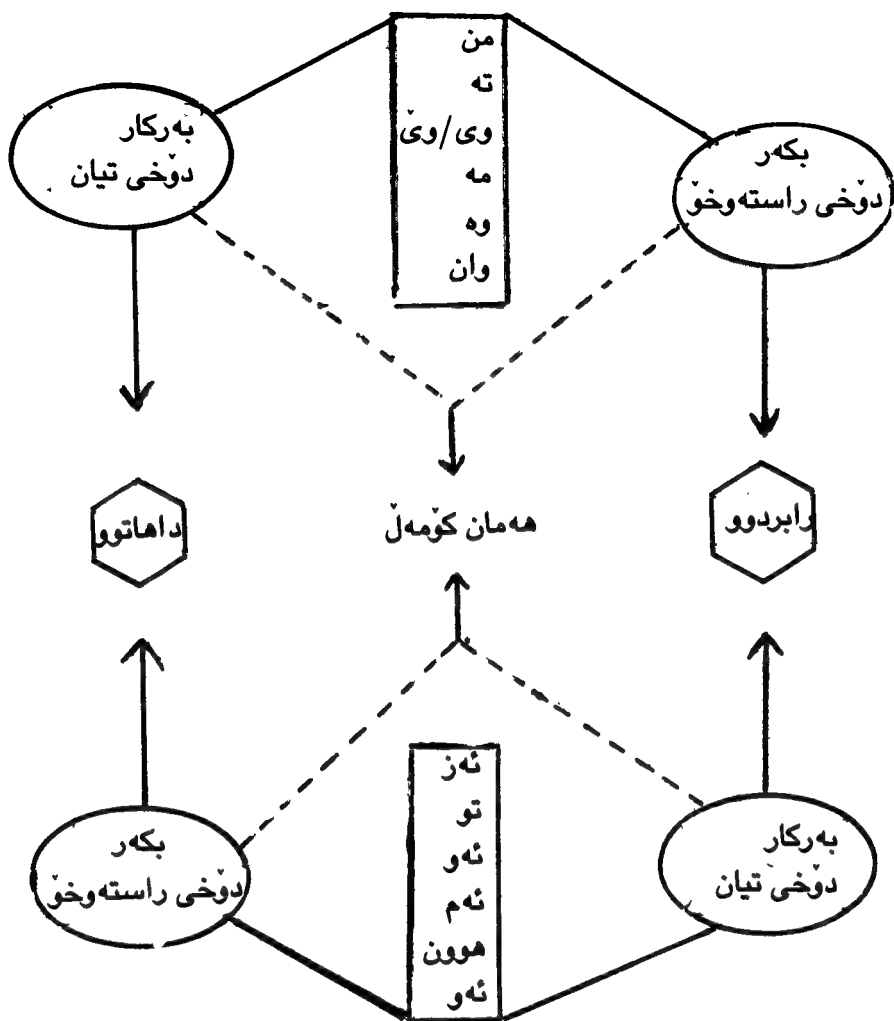
ته ئه‌ز دیتم ← ته دیت

من تو دیتی ← من دیت

وان هوون دیتن ← وان دیت

هه‌ر ئه‌و دیارده‌یه‌ شه‌ وای کردووه‌ هه‌موو ئه‌وانه‌ی له‌ فرمانی کرمانجی‌ی
ژوورو کۆلیونه‌ته‌وه‌ واتی بگه‌ن که‌ فرمانی تیپه‌ر له‌ رابردوودا راناوی لکار
وه‌رناگری..

ده‌وری ئه‌م راناوانه‌ به‌پێ‌ی دوخی له‌م نه‌خشه‌یه‌دا روون کراوه‌ته‌وه‌.



واتا ههردوو دهسته ههردوو دهوری دۆخی راسته وخۆ و تیان له دوو کاتی ریزمانی ی جیاوازا نه بینن.. ئیتر به چ مه نتقی نه شی ئه م دوو دهسته یه به پی ی دۆخ جیا بکری نه وه گه به م جوړه نه بی که پیشکه ش کره..

د. ئاواره حمان نه ئی.. [باشی ئه م لیکۆلینه وه یه به تایبه تی له وه دایه که له سه ر شیوازیکی زانستی ی نو ی نوو سراوه ته وه.. به لام به گشتی باسیکی قوول نی یه و که رهسته ی زمانی کوردی که م تیدا یه ..]

ئەم قسانە يەك ناگرەنەو.. گەر باس و لیکۆلینەو زانستی بئی و لە سەر شیوازیکی زانستی نوێ نووسراپیتەو ئەبئی شتیکی تازە ی بە دەستەو دابی و ھەر بنیشتە تالە کە ی پیش خوی نە جووپیتهو.. باس و لیکۆلینەو ی زانستی ئەو یە ھە لە یەکی باوی راست کردیپیتەو.. قاعیدە ی بو دیاردە یی دانابی.. شتیکی ساغ کردیپیتەو نووسەرە کە لە نووسینا فەلسەفە ی ھەبئی و خوی بە پەیرەویکەو بەستی.. سنووری بو باسە کە ی دانابی... ھتد. ئیتر چۆن ئەشی بووتری لە سەر شوازیکی زانستی نوێ نووسراو ھتەو و ناتەواوی زۆرە ؟.

من لەم ووتارەدا ھە لە یەکی باوم راست کردۆتەو. باسی بابەتیکم کردووە و قاعیدە کە یم دەست نیشان کردووە (وەک من بزنام) ھیچ زمانەوانی پیشتر بۆی نە چوو و نە یتوانیوو بەم شیوہ یە لیک ی بداتەو، بئی ئەو ی ناوی ئەم و ئەو بەینم و بلیم ئەوان بە ھە لە دا چوون و من راستم..

د. ئاورەحمان ئە ئی [ئەو نمونانە ی نووسەر بو ئیسپات کردنی باسە کە ی ھیناونی یەو لە قولایی زمانی کوردی یەو نین].. وا دیارە نمونە کانی من لە توپکی زمانی کوردی یەو ن.. لە سەرەتای ووتارە کە ما (ل ۲۶۰) ئەلیم [لەم ووتارەدا باسی راناو ئە کرێ لە رووی سینتاکسەو. واتا پە یوہندی ی راناوی لکاو بە بە شە کانی تری رستەو. بۆ یە لیکۆلینەو ھە کە م لە رووی لیقلە کانی تری زمانەو ساکار دیتە بە رچاوا]. من کە خۆم وا بلیم ئیتر باس نە کردنی لایەنی مۆرفۆلۆجی بو بە کە م وکۆپی لە قەلەم بدری.. باسە کە ی من سینتاکسی یە. بو ئەم جوہرە باسانە یە ک دەستە وەک نمونە ھە لئە بژیریە ئەم دەستە یە وەک (ستاندەرت) تەمسیلی ھە موو فۆرمە جیاوازە کانی شیوہ کانی زمانە کە ئە کات.. جا (ھون) م نووسی بئی یا (ھوون) ھیچ لە مەسە لە کە ناگۆپی و پە یوہندی بە کە وەری باسە کە وە نی یە..

د. ئاورەحمان ئە ئی [دابەش کردنی جیناوی کە سی یە جودا کان چۆنیەتی بە کار ھینانیان و بە راوورد کردنیان لە لایەن زانایانی کورد و بیگانەو بە زمانی کوردی و بیگانە تا رادە ییک باس کراو. کە چی د. وریا پەنجە ی بو ھیچ یە کێک لەو سەرچاوانە رانە کیشاوە].

ھۆی ئاماژە نە کردنم بو ئەو سەرچاوانە ئەو یە چونکە ھیچ سوودی کم لی وەر نە گرتوون.. ئەو ی من باسی ئە کە م ھە موو ئەنجامی لیکدانەو ی خۆم و

کەس پێشتر بەم جوړه بوى نه چوو و باسى نه کردوو. لیکۆلینه وهى ئەکادیمی
 پەیره‌وى تاییه‌تى خۆى هه‌یه‌ له ده‌ست نیشان کردنى سه‌رچاوه‌کانا. له هه‌موو
 شت ئاسانتر ریز کردنى سه‌ر چاوه‌یه، به‌لام چۆن؟ وا کتییکم له ژێر ده‌ستایه
 گوايه ئەتروحه‌ی دکتۆرایه.. نووسه‌ره‌که‌ی نزیکه‌ی دووسه‌د سه‌رچاوه‌ی بو‌ریز
 کردوه‌ و به‌ چه‌ن زمانی.. له‌ و ب‌روایه‌ دام گه‌ر نووسه‌ری ئەم کتیبه‌ به‌ چاکی ته‌نیا
 له‌ چواری ئەم سه‌رچاوانه‌ی ریزی کردوون بگه‌یشتایه‌ به‌ ره‌مه‌که‌ی وا پووچ
 ده‌رنه‌ ئەچوو..

حه‌زم ئەکرد د. ئاوه‌رهمان نه‌ختی مه‌وزووعی با له‌ هه‌لسه‌نگاندنی ئەم
 ووتاره‌ و هه‌ر به‌و گیانه‌ ئەکادیمی یه‌ پته‌وه‌ی من ئەیناسم سه‌یری بکرایه‌.

له‌ گه‌ل ریز و خوشه‌ و ب‌سێم بو‌ مامۆستا و هاو‌پیم د. ئاوه‌رهمانی حاجی ماری.



ب‌لین به‌یار، ب‌لین به‌یار، یاری نازدار،
 سه‌د هه‌زار جار خۆزگه‌م به‌یار، منی هه‌زار
 خۆزگه‌م به‌یار!
 خۆزگه‌م به‌سائی رابردوو،
 عومری کورتی دلداریم بوو،
 له‌ پ‌ر هاتوو، له‌ ناکاو چوو..
 یه‌ك پ‌ر به‌ دونیا ئاره‌زوو،
 ده‌ریایه‌ك تاسه‌.. ئەمه‌ دوو
 جی مابوو له‌ یاری مردوو..
 - مۆران -

راز

رمضان زامدار

به سیه تی تاکه ی نازت نه نوینی
خه ریکی جه رگه و دلم نه ستوینی
بو وا نه مکوژی هه ر به داخه وه
به نا ئومیدی.. دهم به ئاخه وه

× × ×

گرفتارم... بو ت نه زارم
بریندارم... نامدوینی

× × ×

بوچی به زه بیت نایه به دما ؟
هاوریتیم تاکه ی، نایه ی له گه ما ؟

× × ×

بو وه کو جاران نه ماوی ئیسته ؟
دله ی هه ژارم زور تو ی پیویسته !!

× × ×

بو تو پیکه نیم.. بو تو خولقاوم
به هو ی یادگری تو وه ژیاوم

× × ×

کوانی چی ی لیها ت، کوا دله ی نه رمت ؟
کوا خوشه ویستی پر گرو گه رمت ؟

× × ×

بو وا ئیستاکه هیچی نه ماوه..... ؟
بیم بلی بوچی ؟ چی یه رووی داوه..... ؟

× × ×

به سیه تی هه موو ئارامم برا.....
له ناله و شیوه ن وا دهنکم درآ.....

× × ×

گرفتارم... بو ت نه زارم
بریندارم... نامدوینی



کرکوک

٤ - له روژى يىكه مى مارت دا وهزيرى ناوبراو له ندهنى به رهو مىسر به جى هيشت. ئەم كار به دهستانه ي خوارموى له گەل:

- ماريشال ي فروكه سىر هيوژ ترين چارد، سه روک نه ركانى هيزى هه وايى له گەل فه رمانبه رانى ليژنه ي روژه ه لاتی ناوه راست دا.

- ميجور - جنرال سىر رادکليف، به ريوه به رى کارى هيزى چه کدار.

- مسته ر کروسلاند، له دهزگای دارايى وهزاره تى شه ر.

- سىر ج. بارستاو، ئەمپندارى دارايى و پاره که گه يشت بو قاهيره. له ريگا،

له مارسيلياوه بو ئەسکه نده ريه وهزير (چه رچل) پروگراميکى بو کونگره که دانا. (پاش به ند ٥).

- ليفتتانت - جنرال سىر ولته ر کونگريف فه رمانبه رى به رزى سوپاي مىسرو فه له ستين بوو به سه روکى ليژنه ي سوپايى و دارايى له کونگره که دا. له سايه ي ئەم کونگره که زور پاش به ريوه چوو.

٥ - ليسته ي به شدار بوه کانى کونگره به بى ي کومه مه لى نوينه ره کانى هه ر ناوچه يىک دا له پاش به ندى ٤ دايه.

يىکه م کوپوونه وه له ١٢ مارت دا به ستر له ويذا وهزيرى ناوبراو مه به سى خوى له به ستنى ئەم کونگره يه روون کرده وه وه پروگرامى پيره وى کونگره ي شى کرده وه، دوا به دوا، کونگره که له سه ر چه ند ليژنه يه ک دابه ش بوو، به بى ي ئەو مه به ستانه ي که لىيان ئە کوپزيته وه. به گشتى ئەم مه به ستانه دوو جوون: به شى راميارى، به شى سوپا. مسته ر پاددوک که له دايه رى مه ندوبى سامى فه له ستين وه رگيرابوو، بوو به ئەمپندارى گشتى کونگره که، به تاييه تى ليژنه رامياريه کان. هه ر وه ها ليفتتانت جنرال ولته ر ستايه ر بوو به ئەمپندارى ليژنه سوپاييه کان له ژير فه رمانى وهزير دا.

ئەم دوو فه رمانبه رانه به م ئەرکه گه وره يه هه لسان. به تاييه تى مسته ر پاددوک که له سايه ي ئەم ناوه پروکى کوششى ليژنه کان له چل تا په نجا کوپوونه وه به روونى و ريک و پيکى تومار کراون، له نيور وژانى ١٢ تا ٢٢ مارت دا.

٦ - له شه وى ٢٢ مارت وهزيرى ناوبراو قاهيره ي به جى هيشت و چوه قودس، که له دواييدا کوپوونه وه ي زورتر به ستر بو لى کوپينه وه له سه ر فه له ستين و وولاتى نه ربون. له هه مان کات دا ژماره يىکى زور له نوينه ران سه ريان له وهزير و نه ندامانى کونگره دا وه له گە لى ناوچه دا به گه شت گه ران. له م روژه دا مسته ر بارستاو له نده نه وه هاته قاهيره و سه ره رشتى گه ليک ليژنه ي دارايى ي سه ر به ميسوپوتامياى کرد.

«سیبەر»^۷

له سیبهری خۆم به شکم
پێ به پێ ی من جی ئەگۆری
وتم.. ئەبی بی ترسینم
چوومه چی قی گلوپیکی سه ر شه قامی..
که وته ژیر پیم.
تۆپه لیک بوو خوی مات دابوو
که تیشکی هات، به رهو رووی من ئاراسته بوو،
رووم وهرگیرا به رهو دواوه
بینیم.. سیبهری تۆپه لم
دوو هیندهی خۆم راکشابوو !.
- با، بی کوژم..
وتیان نه که ی،
ئەبی بجیتە سیبهری..
هه رچی ترووسکه ت تیا هه یه
هه مووی به ری.

«ئاوهریژه»

حه سیب قه ره داخی

ئیسته گه یستمه ئه و پیچه ی که ئه و دیوی
سه ره و لیژه
ئه م هه نگاوه ی که دام ناوه
نیوه ی له سه ر ئاوهریژه
ئه واهاتوو لام کرده وه،
کی ئه بینم..
چی ئه چینم..

له تهك خو ما چی ئه هینم ؟!
کی دهست ئه خاته سه ر دلی،
ئه هه په سی ؟!
کی به رد به دواما هه ل ئه دات
به ژماره، هه تا کوو سی ؟..
له دوا ی «نالی» منیش شاری خیوو خه مم خسته دواوه
ئه ی من بوچی وه کوو نالی
ئه م کوچه م لی نه وه شاوه ..! ؟
که شیعریکی خوم خوینده وه - چیم مه هیله -
ئه وسا ده رکه وت
که کوچی شاری خیوو خه م
پیشی ئیمه ی داماویش که وت !.

۹۸۵/۳/۲

چوار

فرمیسکی

گهرم

□ محمد بهدري □



۱ - وهلی بو شه م

زور رهنج و ئازاری کیشاو

بوو به گيروودهی داوی خه م

هه ره وهلی ش بوو

که له غوربهت به نامویی

سه ری داناو

ئه و ئاواته ی له دلایا بوو

بو گوڤ بردی و کرایه ته م

به لام

ئه وهی له فه ره هنگی دلداری دا

بوو هته سیمفونیای ده ماو ده م

تا نه بیژی

ئه ز ئه فیندارا وهلی مه

که س نابیژی

چاوانی شه م ؟

۲ - که ئه ته وی وهک بولبول بی

ئه بی ئه فینداری گولی بی

که ئه ته وی وهکو گر بی

ئه بی دلداری ئاکر بی

به لام

که بیت نه کری گولی بی

یاخود روژی وهک ئاکر بی

ئه بی له فه ره هنگی عه شقا

ووشه یه کی ساردو سرب بی



۳ - له قازی نه مریان پرسی
کاتی پروو به پرووی
سیداره ی مردن کرا
وتیان:
زور سهیره ناترسی و
نه ژده های مهرگ هیچ نه ماوه
بتخته سووچی ماجه را
وتی: نه گهر من بترسم
نه ی گوايه چون
بو چوارچرا خاموشه که
بیمه رووناکي و چرا ؟

۴ - بابا تاهیر
له میژه وه دلسووتاوی
دهستی هیئان و مردنه
بابا تاهیر
تا ئیستا که ش ئاواره یه و
پیناسه که ی هاوار نه کا:
ئه م کابرایه دهریایه کی بی خاوه نه
بابا تاهیر
روژ به دوا ی روژ
هر فوتبولینی پی ئه کری
که چی هر وه ک کیوی بیستوون
دژ به له ناو چوون ئه وهستی و
ئه وه ی له فهره نگیا نه بی
ته نیا نه مان و مردنه ...

دایه.. لیم پوره

☐ نوری عه لی ئه مین ☐

(۱)

دایه.. ده زانم..

پیرو که فته کاری..

ماندووی دهستی روژگاری..

فرمیست به بار هه لرشتوو..

دهر به ده ریت زور چه شتوو..

له یادمه:

له گهل باو که میوانه که ی گردی سه یوانمدا،

له تاو فرو که کانی ئینگیزی به دکار..

به کول،

ئه م دی و ئه و دیتان پی ده کردم..

له ئه شکه وته که ی بهر ته گهراندا^(۱)،

ده تان شاردمه وه..

به داستانی شوژه سوارانی،

شیخ مه حمودی نه مر، ده تان نو اندم..

هه تا:

له گرمه گرمی فرو که کان،

له ته قینه وه ی بو مباکان،

خه و له چاوم نه فری..

گولله ی وِیلْ جهرگم نه بری ..
نه کو نه گه م:
داستانی گه له که م بخوینمه وه،
کاره ساتی کون و نویی تیدا ببینمه وه ..

(۲)

دایه .. لیم بووره،
دهمه وی، دیسان:
به سوزده که ی جاران،
سوزده که ی بهر نه شکه و ته که ی ته گهران،
بت هروژینم ..
فرمیست به خور پی ببارینم،
بت گرینم ..
به لام، نه م جاره، بو من .. نا:
بو دوا روژی کورد،
بو به هاری رهش داگه پراو،
بو گوئی چاو به فرمیست،
بو دارستانی چری گرگرتوو،
بو مه هابادی قازی محه مه د،
بو قه لای دمد،
مه لیه ندی خانی له پ زپرین ..
بو کانی و سه رچاوه ی،
بو قه دهم خیر
پلنگی پیکراوی کوردستانی ئیران ..
به بارووت هل ته کینراو، دت گرینم ..

(۳)

به لام، هه ر تو، ناگرینم:
خوینی خوشم ده پرژینم ..
وهك به چکه کوردیکی دلیر،

بهرگی شهرمه زاری فری ده ده ..
 شال و شه پکی بادینان،
 پووزه وانه ی مهریوان،
 کوله بالی هه وارمان،
 کلاوی شکاکان،
 کاله و پیتاوی خویمان، ده به ستم ..
 به ره و هه و رازی رزگاری مل ده نیم ..
 ریگای سهخت و،
 پر هه ل دیر، ده برم ..
 سنوور ده شکینم ..
 به ره و کوردستانی ئه و دیو،
 ده که و مه ری ..
 دلنیا به .. کوئم به مهرگ داوه،
 له ژیر پیمدا تاساوه ..
 له گهل ووشه ی (ترس) دا،
 ده یان که م به گری ..
 دوژمنی پی ده سووتینم ..
 گوی ناده می:
 با دوژمن وه هه وری به هار بگرمینی،
 گولله به لیزمه ببارینی،
 بازووی به خوین سوورکراوی،
 له گهل کوردی هه ژاردا بنوینی ..
 له کوشکی زور داری دا،
 تاوان به بالی فروکه کانیدا بنیری،
 له گهل گولله تو په کاند،
 گرو فرمی سکمان بو هه ل بدا،
 شاره کانمان بهینیته گریان ...
 کول نادهین ...
 تی ده کوشین .. چونکه:
 به دوا ی حه قدا ده سوورینه وه ..

حه ق به خوین وەر ده گرینه وه ..

ناگه پینه وه،

شالو دهبهین،

توله ی برا کوژراوه کانمان،

خوشکه به پرچ هه لو اسراوه کانمان،

له زیندانه کانی تاراندا، ده کهینه وه ..

له سه نگه ری پرگاری دا، ده جه نگین،

دوژمن دهبه زینین،

خوینی ده رژینین،

ره گه ز په رسته و ئه ی بوغزینین ..

(٤)

دایه ... سه ری که و بردوومه،

نای هینمه وه ..

هه تا کوردی به سه رکه و تووویی،

تیدا نه بینمه وه ..

سویندت بو ده خوم:

به خور، نه ... به تیشکه که ی ..

به نه ورون، نه ... به بلیسه که ی ..

هه تا گیان له له شم ده توری،

هیژ توانای تیدا نامینی،

پشت نه که مه دوژمن ..

روو له کوردی که ساس،

له جوتیاری ده ست به داس،

له کریکاری ماندوو، وهر نه گیرم ..

بو پاره و پوول خوم نه دوژینم ..

برپیار بیت، برپاری مهردانه:

گرێ له خور دروست بکه م،

هه موو شه هیده کان بانگ بکه م،

له بهری دا خر ببینه وه،
